

UTCC

วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ University of the Thai Chamber of Commerce Journal Humanities and Social Sciences

ISSN 2651-1541

ปีที่ 40 ฉบับที่ 4 เดือนตุลาคม – ธันวาคม 2563

บทความวิจัย

สมการโครงสร้างอิทธิพลของประสบการณ์ตราสินค้าและความไว้วางใจในตราสินค้า
ต่อความภักดีในตราสินค้า: บริษัทตัวแทนอสังหาริมทรัพย์ในตลาดอสังหาริมทรัพย์มือสอง
ในเขตกรุงเทพฯ และปริมณฑล

1

ณลินี จันทระประภาพร และ สวัสดิ์ วรรณรัตน์

การถือหุ้นที่กระจุกตัวในครอบครัว ธรรมชาติ และความสัมพันธ์ส่วนบุคคลของผู้บริหาร
กับการจัดการกำไร

16

กนต์ธัญ ปู่เกตุแก้ว ญาณินท์ ตั้งภิญโญพุฒิคุณ นิติพงษ์ ส่งศรีโรจน์ และ สุวรรณ หวังเจริญเดช

การพยากรณ์ราคาหลักทรัพย์ของธนาคารกรุงเทพ จำกัด (มหาชน)

35

กานต์มณี การินทร์ และ รวีพรรณ อุดรินทร

การวัดประสิทธิภาพการปลูกปาล์มน้ำมันในประเทศไทย: กรณีศึกษาเกษตรกร
ผู้ปลูกปาล์มน้ำมันในจังหวัดสุราษฎร์ธานี และกระบี่

55

อรรถพล สืบพงศ์

บทบาทภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงการรับรู้และเชิงความรู้สึกที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจและ
การบอกต่อของนักท่องเที่ยว กลุ่มประเทศตะวันออก

83

นิมิต ชื่นสัน และ สิรินทรา สังข์ทอง

วิเคราะห์องค์ประกอบความสำเร็จในการประกอบกิจการร้านอาหารริมทาง:
กรณีศึกษาเมืองนางสาวสตรีฟู้ด อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

99

พัชรินทร์ บุญนุ่น วันประชา นวนสร้อย อรุณรักษ์ ตันพานิช และ สุหทัย นิธิ์

การจัดการโซ่อุปทานเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเขตพัฒนาการท่องเที่ยวอารยธรรมอีสานใต้
ศิริพร เลิศยิ่งยศ ศิริสรณ์เจริญ กมลลิมสกุล และ กนก บุญศักดิ์

120

แนวทางการปรับปรุงพื้นที่ชุมชนเก่าบนเกาะขนาดเล็ก: กรณีศึกษาชุมชนเกาะแรด
อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี

140

นรา พงษ์พานิช สุธี ศรีฟ้า และ ฉัตรชัย พงศ์พิชิตชัย

วรรณกรรมตำราประวัติศาสตร์ในภาคกลาง: แบบเรียนเพศศึกษาของไทย

169

อภิสิทธิ์ เกษมผลกุล

บทความวิชาการ

ภาพยนตร์แนวต่อสู้ของไทยในบริบททางสังคมวัฒนธรรม

186

ฐณยศ โล่ห์พัฒนานนท์ บรรจง โกศลวัฒน์ ปัทมวดี จารูวรร และ สุชาติ โอทัยวิเทศ

นโยบายและกฎหมายกับการส่งเสริม Startup ในประเทศไทย

200

ณัชพงษ์ สำราญ

เจ้าของ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธนวรรณ พลวิชัย
ในนาม มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย

อธิการบดี

ที่ปรึกษา

ศาสตราจารย์ ดร.กฤษณา รัชมนันท์

คณะโบราณคดี

มหาวิทยาลัยศิลปากร

ศาสตราจารย์ ดร.บุญคง หันจางสิทธิ์

คณะเศรษฐศาสตร์

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ศาสตราจารย์ ดร.ดาราวพร ถิระวัฒน์

คณะนิติศาสตร์

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

รองศาสตราจารย์ ดร.กาญจนา แก้วเทพ

คณะนิติศาสตร์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รองศาสตราจารย์ ดร.พรรณนิภา รอดวรรณะ

คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รองศาสตราจารย์สมยศ นาวิการ

คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ผู้พิมพ์/ผู้โฆษณา/บรรณาธิการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เหมือนหมาย อภินทนาพงศ์
ในนาม รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ

คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย

ผู้ช่วยบรรณาธิการ

นางพิราภรณ์ สุขประเสริฐ

กองวิชาการ

มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย

กองบรรณาธิการ

ศาสตราจารย์ ดร.รื่นฤทัย สัจจพันธุ์	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
ศาสตราจารย์ ดร.จตุรนต์ ธีระวัฒน์	คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ศาสตราจารย์ ดร.สุรชาติ บำรุงสุข	คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ศาสตราจารย์ ดร.อุไรวรรณ ธนสถิตย์	คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยปทุมธานี
รองศาสตราจารย์ ดร.บุษบา สุธีธร	สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
รองศาสตราจารย์ ดร.ประสาร บุญเสริม	คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
รองศาสตราจารย์ ดร.ปิติพัฒน์ ฉัตรอัศรพัฒน์	คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
รองศาสตราจารย์ ดร.พรอนงค์ บุษราตระกูล	คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
รองศาสตราจารย์ ดร.พีระ จิรโสภณ	คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
รองศาสตราจารย์ ดร.วัชนีพร เศรษฐลักโก	คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
รองศาสตราจารย์ ดร.วิไลดา เตชะเวช	คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
รองศาสตราจารย์ ดร.พลู เดชะรินทร์	คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
รองศาสตราจารย์ ดร.กรไชย พรหมอักษร	สถาบันนวัตกรรมธุรกิจและการบัญชี มหาวิทยาลัยนครพนม
รองศาสตราจารย์ ดร.มนวิกา ผดุงสิทธิ์	คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
รองศาสตราจารย์ ดร.สุจิตลักษณ์ ดีผดุง	สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเซีย มหาวิทยาลัยมหิดล

รองศาสตราจารย์ชื่นจิตต์ แจ้เจนกิจ	คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
รองศาสตราจารย์ศิริพร ลัจจามันท์	สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
รองศาสตราจารย์อรพรรณ พันธ์พัฒนา	คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์พิเศษ ดร.สมชาย หาญหิรัญ	กระทรวงอุตสาหกรรม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ลลิตา หงษ์รัตนวงศ์	คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศศิวิมล วรณศิริ ปวีณวัฒน์	คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วีณา อนุสรณ์เสนา	คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์รัตนา เมฆนันทไพศุฏ	คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย
อาจารย์ ดร.ศิริพรรณ เชื้อนชายแก้ว	คณะบัญชี มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย
อาจารย์ ดร.ครินยา ละอองอินทร์ ทยานศิลป์	คณะกรรมการท่องเที่ยวและอุตสาหกรรมบริการ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย
อาจารย์ ดร.จิตติมา เสงี่ยมจิตร	คณะมนุษยศาสตร์และประยุกต์ศิลป์ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย
อาจารย์รติรัตน์ มหาทรัพย์	คณะมนุษยศาสตร์และประยุกต์ศิลป์ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย
อาจารย์อรนุช เมฆาวิบูลย์	คณะมนุษยศาสตร์และประยุกต์ศิลป์ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย
Ajam Thomas Edward Smith	คณะมนุษยศาสตร์และประยุกต์ศิลป์ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย
ฝ่ายจัดการ	
นางพิชชนันท์ พันธโชติ	กองวิชาการ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย

ความเป็นมา

วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ISSN : Print 2651-1541 และ ISSN Online : 2673-0057 เป็นวารสารวิชาการ ของมหาวิทยาลัยหอการค้าไทย มีการดำเนินงานต่อเนื่องจากวารสารวิทยาลัยการค้า ISSN : Print 0126-2437 วารสารมีการเผยแพร่เป็นระยะเวลานานจนถึงปัจจุบันนี้ก้าวเข้าสู่ปีที่ 40 แล้ว การเผยแพร่เป็นรายสามเดือน ตีพิมพ์ปีละ 4 ฉบับ ได้แก่ ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม-มีนาคม ฉบับที่ 2 เมษายน-มิถุนายน ฉบับที่ 3 กรกฎาคม-กันยายน และฉบับที่ 4 เดือนตุลาคม-ธันวาคม โดยที่ก่อนปี พ.ศ. 2550 ตีพิมพ์เผยแพร่ผลงานทางวิชาการประเภทบทความพิเศษ บทความวิจัย บทความวิชาการ และเกร็ดความรู้ที่น่าสนใจ ต่อมาในปี พ.ศ. 2550-2559 ตีพิมพ์เผยแพร่ผลงานทางวิชาการ 4 ประเภท คือ บทความวิจัย (Research Article) บทความวิชาการ (Academic Article) บทวิจารณ์หนังสือ (Book Review) และบทความปริทัศน์ (Review Article) แต่เนื่องจากไม่มีผู้เขียนส่งบทความประเภทบทวิจารณ์หนังสือ (Book Review) และบทความปริทัศน์ (Review Article) แล้ว ดังนั้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2560 เป็นต้นมา กองบรรณาธิการ จึงมีนโยบายรับบทความเพื่อตีพิมพ์เผยแพร่ 2 ประเภท คือ บทความวิจัย (Research Article) บทความวิชาการ (Academic Article)

บทความที่ได้รับการตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ เป็นบทความที่เสริมสร้างองค์ความรู้และมีคุณภาพทางวิชาการ สามารถนำไปใช้ประโยชน์ เพื่อการอ้างอิงได้ เพราะผ่านการพิจารณากลั่นกรองและประเมินคุณภาพจากผู้ทรงคุณวุฒิไม่ต่ำกว่า 2 ท่าน โดยมีวิธีการประเมินแบบ Double-blind Process ก่อนที่จะเผยแพร่สู่สาธารณชน จึงทำให้วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ เป็นวารสารวิชาการที่มีคุณภาพและได้รับยอมรับ จากวงการวิชาการ จนได้รับทุนอุดหนุนจากสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาอย่างต่อเนื่องเป็นระยะเวลา 4 ปีติดต่อกัน คือ ตั้งแต่ พ.ศ. 2549-2552 ปัจจุบันเป็นวารสารที่ผ่านการรับรองคุณภาพจากศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (TCI) โดยได้รับการรับรองคุณภาพจัดให้เป็นวารสาร กลุ่มที่ 1 จนถึงวันที่ 31 ธันวาคม 2567 และเป็นวารสารไทยที่ผ่านการคัดเลือกเข้าสู่ฐานข้อมูล ASEAN Citation Index (ACI) กลุ่มที่ 1

กองบรรณาธิการ วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ จัดทำวารสารเป็นรูปเล่มฉบับสมบูรณ์ทุกฉบับ จึงขอเชิญผู้อ่านสมัครเป็นสมาชิก เพื่อให้ได้รับความถูกต้องและสมบูรณ์ทางด้านเนื้อหาที่เปี่ยมด้วยองค์ความรู้ อันจะเป็นประโยชน์ สำหรับการอ้างอิง การนำไปใช้ประโยชน์ทางด้านวิชาการ หรือจะสนใจสืบค้นที่ <https://www.utcc.ac.th/utccjournal> และ <https://www.tci-thaijo.org/index.php/utccjournalhs/index> หรือสืบค้นจากฐานข้อมูลของศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (Thai Journal Citation Index Centre) <http://tci.trf.or.th> รวมทั้งฐานข้อมูล ASEAN Citation Index (ACI) <http://www.asean-cites.org>

วัตถุประสงค์ของวารสาร (Aims)

1. เพื่อเผยแพร่บทความวิจัย (Research Article) บทความวิชาการ (Academic Article) ที่มีคุณภาพผ่านการพิจารณากลั่นกรองคุณภาพจากผู้ทรงคุณวุฒิ

2. เพื่อส่งเสริมและกระตุ้นให้เกิดการเพิ่มพูนความรู้ทางวิชาการแก่สังคมทั่วไป โดยสนับสนุนให้อาจารย์ นักวิชาการ นักวิจัย และผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์นำเสนอผลงานวิชาการในสาขาวิชา บริหารธุรกิจ บัญชี เศรษฐศาสตร์ มนุษยศาสตร์ นิเทศศาสตร์ นิติศาสตร์ การท่องเที่ยวและอุตสาหกรรมบริการ การศึกษาปฐมวัย

นโยบายและขอบเขตการรับบทความ (Scope)

กองบรรณาธิการวารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มีความยินดีที่จะรับบทความของผู้เขียนที่เป็นอาจารย์ นักวิชาการ นักวิจัย และผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ครอบคลุมในสาขาวิชาบริหารธุรกิจ บัญชี เศรษฐศาสตร์ มนุษยศาสตร์ นิเทศศาสตร์ นิติศาสตร์ การท่องเที่ยวและ อุตสาหกรรมบริการ การศึกษาปฐมวัย โดยนำเสนอเป็นบทความวิจัยหรือบทความวิชาการที่เป็นภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษ ซึ่งผลงานวิชาการที่ส่งมาให้พิจารณาต้องไม่เคยเผยแพร่ในสิ่งพิมพ์อื่นใดมาก่อน ต้องไม่อยู่ในระหว่างการพิจารณา ของวารสารอื่น และเริ่มตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2564 เป็นต้นไป กองบรรณาธิการ วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ขอรับชำระเงินค่าประเมินคุณภาพบทความจากผู้เขียนบทความที่ Submissions Online บทความ ในระบบ ThaiJo ดังนี้

อัตราค่าประเมินคุณภาพบทความ

ประเภทผู้เขียน บทความ	ค่าประเมินคุณภาพบทความ : 1 บทความ	หมายเหตุ*
บุคคลภายนอก*	5,000.-	อาจารย์/นักวิจัย/นักวิชาการ/นิสิต/นักศึกษา ของสถาบันอื่น
บุคคลภายใน*	2,500.-	อาจารย์/นักวิจัย/นักวิชาการ/นักศึกษา ของมหาวิทยาลัยหอการค้าไทย

* ทั้งนี้ บุคคลภายในที่มีชื่อเป็นผู้ร่วมผลงานกับบุคคลภายนอก ให้ชำระค่าประเมินคุณภาพบทความในอัตราเดียวกับบุคคลภายนอก บทความละ 5,000 บาท

ผู้เขียนบทความต้องชำระเงินค่าประเมินคุณภาพบทความโดยโอนเงินเข้า บัญชีมหาวิทยาลัยหอการค้าไทย เลขที่บัญชี 176-0-81360-8 ประเภทบัญชีออมทรัพย์ ธนาคารกรุงเทพ สาขาห้วยขวาง ก่อน submissions online บทความในระบบ ThaiJo และต้อง Upload หลักฐานการโอนเงินในระบบ ThaiJo ที่ Add discussions หรือส่งมาให้ E-mail: hs_utccjournal@utcc.ac.th

ทั้งนี้ ขอให้ผู้เขียนหลักแจ้งชื่อ-นามสกุล ที่อยู่ รหัสไปรษณีย์ เพื่อระบุใบใบเสร็จรับเงิน (กรณีอยู่ที่สำหรับ จัดส่งใบเสร็จรับเงินไม่ตรงกับที่อยู่ระบุใบใบเสร็จรับเงิน ขอให้ระบุแยกให้ชัดเจน) พร้อมแจ้งความประสงค์ในการขอรับ หรือไม่รับ วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย จำนวน 4 ฉบับ (อภินันทนาการ ไม่มีค่าใช้จ่าย)

อนึ่ง กองบรรณาธิการ มีนโยบายไม่คืนเงินค่าประเมินคุณภาพบทความให้แก่ผู้เขียน**ทุกกรณี** รวมถึงกรณี
ที่ บทความถูกปฏิเสธการตีพิมพ์ โดยกองบรรณาธิการ หรือผู้ทรงคุณวุฒิ เนื่องจากค่าประเมินคุณภาพบทความเป็น
ค่าใช้จ่ายในการพิจารณาคุณภาพบทความของผู้เขียนบทความ ซึ่งกองบรรณาธิการจะจ่ายให้แก่ผู้ทรงคุณวุฒิที่ประเมิน
คุณภาพบทความ **จึงขอให้ผู้เขียนบทความ รับผิดชอบต่อ** ก่อนที่จะส่งบทความ เพื่อพิจารณาถึงตีพิมพ์ในวารสารวิชาการ
มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

คำแนะนำสำหรับผู้เขียนบทความ

กองบรรณาธิการวารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ รับผิดชอบต่อ 2
ประเภท ในสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ดังนี้

1. **บทความวิจัย (Research Article)** คือ งานเขียนที่นำเสนอผลการวิจัยอย่างเป็นระบบ ประกอบด้วยบทนำ
ทบทวนวรรณกรรมและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง วัตถุประสงค์ สมมติฐาน (ถ้ามี) นิยามศัพท์ (ถ้ามี) ขอบเขตการวิจัย วิธีดำเนินการ
วิจัย ผลการวิจัย ประโยชน์ที่ได้รับ สรุปและอภิปรายผล ข้อเสนอแนะเชิงบรรณอ้างอิง(ถ้ามี) กิตติกรรมประกาศ (ถ้ามี)

2. **บทความวิชาการ (Academic Article)** คือ งานเขียนที่มีความน่าสนใจ มุ่งเสนอความรู้ใหม่ ประกอบด้วย
บทนำ เนื้อหาต้องชี้ประเด็นที่ต้องการนำเสนออย่างชัดเจนด้วยการลำดับเนื้อหาอย่างเหมาะสม ควรใช้ทฤษฎีวิเคราะห์
สรุปผลและข้อเสนอแนะ เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจได้ง่ายและชัดเจน

รายละเอียดของบทความต้นฉบับ ดังนี้

1. บทความต้องมีชื่อของบทความภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ครอบคลุมกระชับและได้ใจความชัดเจน ไม่ต้องใส่วงเล็บที่ชื่อของบทความ
2. ชื่อของผู้เขียนลำดับแรก ขอให้เป็นชื่อของผู้เขียนหลัก ส่วนชื่อของผู้เขียนลำดับต่อไป ขอให้เป็นชื่อของผู้ร่วมผลงาน
3. ข้อมูลของผู้เขียนบทความทุกคนให้มีรายละเอียด ดังนี้ ชื่อ-นามสกุล สาขา/กลุ่มวิชา/ภาควิชา/คณะ/
มหาวิทยาลัย ตามด้วย E-mail ของผู้เขียนทุกคน โดยจัดพิมพ์เป็นภาษาไทยที่หน้าบทคัดย่อภาษาไทย และ
จัดพิมพ์เป็นภาษาอังกฤษที่หน้า Abstract
4. Abstract จำนวน 1 ย่อหน้า มีความยาวประมาณ 250 คำ และมี Keywords ไม่เกิน 5 คำ
5. บทคัดย่อภาษาไทย จำนวน 1 ย่อหน้ามีความยาวประมาณ 250 คำ และมีคำสำคัญไม่เกิน 5 คำ ทั้งนี้
เนื้อหาใน Abstract และเนื้อหาใน บทคัดย่อ ให้มีความสอดคล้องกัน มีความกระชับ สาระสำคัญประกอบด้วย
วัตถุประสงค์ ขอบเขตการวิจัย ระเบียบวิธีวิจัย และสรุปผลการวิจัย
6. เนื้อหาบทความต้องมีสาระสำคัญตามประเภทของบทความข้างต้น โดยจัดพิมพ์ 1 คอลัมน์ บนกระดาษ
ขนาด A4 หน้าเดียวด้วย Microsoft Word for Windows และ PDF File หรือซอฟต์แวร์อื่นที่ใกล้เคียง
กันพิมพ์ ประมาณ 26 บรรทัด ต่อ 1 หน้า ใช้ฟอนท์ Browallia New ขนาดของตัวอักษร เท่ากับ 16 พอยต์
โดยให้ใส่เลขกำกับหน้าทุกหน้าที่มุมบนด้านขวา ยกเว้นหน้าแรก และตรวจสอบความถูกต้องของการใช้ภาษา
ตามหลักไวยากรณ์ให้ถูกต้อง

7. การอ้างอิงและบรรณานุกรมใช้หลักเกณฑ์ APA (American Psychological Association) ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 6 (APA 6th edition) โดยจัดเรียงบรรณานุกรม/ References ตามลำดับอักษร (ดูตัวอย่างการเขียนรายการอ้างอิงที่หัวข้อการเขียนรายการอ้างอิง: ไม่เกิน 30 รายการ และควรเป็นรายการอ้างอิงที่สอดคล้องกับเนื้อหาบทความ)
8. เชิงอรรถขยายความและเชิงอรรถโยง ตารางและภาพประกอบ ขอให้มีหมายเลขกำกับ และมีคำอธิบายที่กระชับ และชัดเจน
9. กิตติกรรมประกาศ ให้ระบุหน่วยงานที่สนับสนุนทุน/งบประมาณเท่านั้น โดยให้พิมพ์ก่อน บรรณานุกรม (ถ้ามี)
10. บทความที่ส่งมาให้พิจารณาต้องมีรายละเอียดครบถ้วนตั้งแต่ข้อ 1-9 รวมจำนวนหน้าทั้งหมดไม่เกิน 12 หน้า ทั้งนี้ ขอให้ดูตัวอย่างการนำเสนอบทความจากวารสารที่เผยแพร่แล้ว

การส่งบทความต้นฉบับ

1. ขอให้ผู้เขียนบทความที่ประสงค์จะส่งบทความอ่านคำแนะนำสำหรับผู้เขียนบทความอย่างละเอียด โดยระบุไว้แล้วภายในเล่มวารสารวิชาการทุกเล่ม หรือ <https://www.utcc.ac.th/utccjournal> หรือ <https://www.tci-thaijo.org/index.php/utccjournalhs/index>
2. ขอให้ส่งบทความต้นฉบับผ่านระบบ Online Submission ที่เว็บไซต์ของ ThaiJo: <https://www.tci-thaijo.org/index.php/utccjournalhs/index> ให้แนบบทความต้นฉบับจำนวน 2 ไฟล์ โดยมีรายละเอียด ดังนี้
 - 1) ไฟล์ในรูปแบบของไฟล์ Microsoft Word ที่มีรายละเอียดครบถ้วนตามประเภทของบทความวิจัยหรือบทความวิชาการ โดยให้มีเนื้อหา ตาราง และภาพประกอบอยู่ในไฟล์เดียวกัน
 - 2) ไฟล์ในรูปแบบของ PDF ที่แปลงจากไฟล์ Microsoft Word โดยในเนื้อหาไม่แสดงชื่อผู้เขียนบทความ และไม่แสดงสังกัดของผู้เขียนบทความ
3. ขอให้ผู้เขียนบทความ Add Discussion เพื่อให้ที่อยู่ E-mail และหมายเลขโทรศัพท์มือถือ ของผู้เขียนหลักในระบบ Online Submissions

การพิจารณาการกรองคุณภาพบทความ

บทความที่จะได้รับการพิจารณาลงตีพิมพ์จะต้องผ่านการพิจารณาคุณภาพจากกองบรรณาธิการและผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาที่เกี่ยวข้อง โดยมีกระบวนการ ดังต่อไปนี้

1. ผู้เขียนต้องจัดบทความตามรูปแบบที่กองบรรณาธิการกำหนดก่อนส่งบทความเข้าในระบบ Online เมื่อการส่งบทความถูกต้องสมบูรณ์เรียบร้อยแล้ว (Submissions) ผู้เขียนจะได้รับการตอบกลับโดยทันที (Auto Reply) ผ่านทาง E-mail ของท่าน โดยกองบรรณาธิการจะตรวจสอบและประเมินคุณภาพเบื้องต้น (Initial Review) ในหัวข้อและเนื้อหาของบทความ ความเหมาะสม และความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของวารสาร รวมถึงประโยชน์ในเชิงทฤษฎีและเชิงปฏิบัติ โดยในขั้นตอนนี้กองบรรณาธิการ ขอสงวนสิทธิ์ในการรับหรือปฏิเสธบทความเข้าสู่กระบวนการประเมินคุณภาพโดยผู้ทรงคุณวุฒิ

2. กรณีที่กองบรรณาธิการพิจารณาแล้ว เห็นควรรับบทความไว้พิจารณาดำเนินงานต่อกองบรรณาธิการ จะดำเนินการส่งบทความเพื่อกลั่นกรองคุณภาพต่อไป ซึ่งจะส่งบทความให้แก่ผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาที่เกี่ยวข้องกับบทความไม่ต่ำกว่า 2 ท่าน ตรวจสอบคุณภาพของบทความว่า อยู่ในระดับที่เหมาะสมที่จะลงตีพิมพ์หรือไม่ โดยในกระบวนการพิจารณากลั่นกรองนี้ ผู้ทรงคุณวุฒิจะไม่ทราบข้อมูลของผู้เขียนบทความ วิธีการดำเนินงานเป็นวิธีลับ (Double-blind Process) ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิที่ประเมินบทความ (Reviewer) ดังนี้

- Accept Submission	=	รับตีพิมพ์บทความโดยไม่ต้องแก้ไข
- Revisions Required	=	ให้ผู้เขียนบทความ (Author) แก้ไขโดยให้บรรณาธิการ (Editor) พิจารณาต่อ
- Resubmit for Review	=	ให้ผู้เขียนบทความ (Author) แก้ไข โดยผู้ประเมินบทความ (Reviewer) ขอให้ส่งกลับมาดูอีกครั้ง
- Resubmit Elsewhere	=	ให้ผู้เขียนบทความ (Author) ส่งบทความไปยังวารสารอื่น
- Decline Submission	=	ไม่รับตีพิมพ์
- See Comments	=	ให้ดูจากคำแนะนำ

3. เมื่อผู้ทรงคุณวุฒิได้พิจารณาประเมินกลั่นกรองบทความแล้ว กองบรรณาธิการจะตัดสินใจโดยอิงตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ ว่าบทความนั้น ๆ ควรนำลงตีพิมพ์ หรือควรที่จะส่งให้กับผู้เขียนบทความแก้ไขก่อนพิจารณาอีกครั้งหนึ่ง หรือปฏิเสธการลงตีพิมพ์

4. กรณีผลการประเมิน “Resubmit for Review” ขอให้ผู้เขียนบทความแก้ไขตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ เมื่อดำเนินการเรียบร้อยแล้วให้ส่งไฟล์บทความฉบับแก้ไขเป็น Microsoft Word และ PDF File เพื่อจัดส่งให้แก่ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาประเมินคุณภาพบทความอีกครั้ง

5. กรณีบทความที่ผ่านการประเมินและแก้ไขตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิเรียบร้อยแล้ว กองบรรณาธิการจะตรวจสอบความถูกต้องของการใช้ภาษาและการเขียนรายการอ้างอิง ซึ่งอาจจะส่งบทความให้ผู้เขียนแก้ไขให้ถูกต้องก่อนจึงจะสามารถตีพิมพ์เผยแพร่ลงในวารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย มนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์

6. กองบรรณาธิการจะตอบรับการตีพิมพ์ลงในวารสารเมื่อบทความผ่านการตรวจการเขียนอ้างอิงเรียบร้อยแล้ว

สิ่งที่ผู้เขียนได้รับตอบแทน

กองบรรณาธิการจะกนันทนาการวารสารฉบับที่บทความของผู้เขียนได้รับการตีพิมพ์บทความละ 3 ฉบับ ในกรณีที่ผู้เขียนร่วมจะมอบให้ผู้เขียนที่มีชื่อปรากฏเป็นชื่อแรกเป็นผู้ดำเนินการจัดส่งมอบวารสารแก่ผู้เขียนร่วม

ลิขสิทธิ์ของบทความ

กองบรรณาธิการขอสงวนสิทธิ์มีให้นำเนื้อหา ทศนะ หรือข้อคิดเห็นใด ๆ ของบทความในวารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ไปเผยแพร่ก่อนได้รับอนุญาตจากกองบรรณาธิการ อย่างเป็นลายลักษณ์อักษร ผลงานที่ได้รับการตีพิมพ์ถือเป็นลิขสิทธิ์ของวารสาร

จริยธรรมการตีพิมพ์

วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ จัดว่าเป็นสื่อกลางในการติดต่อสื่อสารผลงานทางวิชาการที่นำเสนอเป็นข้อค้นพบใหม่ ๆ ระหว่างนักวิชาการ นักวิจัย ผู้ทรงคุณวุฒิทางวิชาการให้แก่สังคมภายนอก ซึ่งตีพิมพ์เผยแพร่ผลงานทางวิชาการในรูปแบบของบทความวิจัย และบทความวิชาการ กองบรรณาธิการวารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ตระหนักถึงจริยธรรมการตีพิมพ์ (Publication Ethics) ของผู้เขียนบทความ (Author) ผู้ประเมินบทความ (Reviewer) และบรรณาธิการ (Editor) และเพื่อให้การตีพิมพ์ถูกต้องตามหลักจริยธรรมและมีคุณภาพมาตรฐานรวมถึงมีความโปร่งใส จึงกำหนดจริยธรรมการตีพิมพ์ (Publication Ethics) ของวารสาร โดยอ้างอิงการแปลจาก <http://www.publicationethics.org/files/2008%20Code%20of%20Conduct.pdf> โดยศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (Thai Journal Citation Index Centre) สอดคล้องกับมาตรฐานการตีพิมพ์นานาชาติตามที่คณะกรรมการจริยธรรมการตีพิมพ์ COPE – COMMITTEE ON PUBLICATION ETHICS (<https://publicationethics.org/>) ที่ได้กำหนดบทบาทและหน้าที่ของผู้เขียน (Duties of Authors) บทบาทและหน้าที่ของบรรณาธิการ (Duties of Editors) และบทบาทและหน้าที่ของผู้ประเมิน (Duties of Reviewers) ไว้แล้ว

บทบาทและหน้าที่ของผู้เขียนบทความ (Duties of Authors)

1. ผู้เขียนบทความต้องส่งบทความใหม่ ไม่ทับซ้อน และไม่เคยตีพิมพ์ที่ใดมาก่อน และไม่อยู่ระหว่างการเสนอเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารอื่น
2. ผู้เขียนบทความที่ส่งบทความเข้าระบบ Online Submissions แล้ว ต้องไม่ส่งบทความไปยังวารสารอื่น
3. ผู้เขียนบทความต้องให้ข้อมูลที่ถูกต้อง ไม่บิดเบือนข้อมูล หรือให้ข้อมูลที่เป็นเท็จ
4. ผู้เขียนบทความที่นำผลงานของผู้อื่นมาใช้ในบทความ ต้องอ้างอิงผลงานของผู้อื่น โดยจัดทำรายการอ้างอิงให้ถูกต้องครบถ้วนและต้องมีบรรณานุกรม (Reference) ท้ายบทความ
5. ข้อความที่ปรากฏภายในบทความแต่ละเรื่องที่ตีพิมพ์ในวารสารวิชาการเป็นความคิดเห็นส่วนตัวของผู้เขียนบทความแต่ละท่าน ไม่เกี่ยวข้องกับมหาวิทยาลัยหอการค้าไทย และคณาจารย์ท่านอื่น ๆ ภายในมหาวิทยาลัยฯ แต่อย่างใด ความรับผิดชอบด้านเนื้อหาและการตรวจร่างบทความแต่ละเรื่องเป็นของผู้เขียนบทความแต่ละท่าน หากมีความผิดพลาดใด ๆ ผู้เขียนบทความแต่ละท่านจะต้องรับผิดชอบบทความของตนเอง
6. ผู้เขียนบทความที่คัดลอกผลงานผู้อื่น (Plagiarism) ละเมิดลิขสิทธิ์ผู้อื่น ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความโดยตรง
7. ผู้เขียนบทความต้องเขียนบทความวิจัยหรือบทความวิชาการให้รูปแบบถูกต้องตามที่กำหนดไว้ใน “คำแนะนำสำหรับผู้เขียนบทความ”
8. ผู้เขียนบทความที่มีชื่อปรากฏในบทความทุกคน ต้องเป็นผู้ที่มีส่วนในการดำเนินการวิจัยจริง
9. ผู้เขียนบทความต้องระบุแหล่งทุนที่สนับสนุนการวิจัยนี้ไว้ในส่วนกิตติกรรมประกาศ หรือ Acknowledgements
10. ผู้เขียนบทความต้องระบุผลประโยชน์ทับซ้อน (ถ้ามี)

บทบาทและหน้าที่ของบรรณาธิการ (Duties of Editors)

1. บรรณาธิการต้องพัฒนาปรับปรุงคุณภาพของวารสารอย่างสม่ำเสมอ
2. บรรณาธิการต้องรับรองคุณภาพของบทความที่ได้รับการตีพิมพ์ลงในวารสาร
3. บรรณาธิการต้องสนับสนุนเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นซึ่งความถูกต้องของผลงานทางวิชาการ
4. บรรณาธิการต้องปกป้องมาตรฐานของทรัพย์สินทางปัญญาจากความต้องการทางธุรกิจ
5. บรรณาธิการต้องเต็มใจที่จะแก้ไขข้อผิดพลาดการตีพิมพ์ การทำให้เกิดความกระแ้าง การถอด-ถอนบทความ และการขอภัยหากมีความจำเป็น
6. บรรณาธิการต้องให้ผู้เขียนแจ้งให้อ่านทราบเกี่ยวกับผู้ให้ทุนสนับสนุนงานวิจัยหรือบทบาทของผู้ให้ทุนวิจัยในการทำวิจัยนั้น ๆ
7. หากบรรณาธิการรับรู้ความไม่ถูกต้องเกิดขึ้นกับบทความที่ตีพิมพ์ไปแล้ว หรือมีประโยชน์นำไปสู่ความเข้าใจผิด หรือมีรายงานที่บิดเบือนข้อเท็จจริง ต้องแก้ไขให้ถูกต้องและชัดเจนทันที
8. หากปรากฏการประพฤติทุจริตมิชอบใด ๆ ภายหลังการดำเนินการตรวจสอบแล้ว บรรณาธิการต้องดำเนินการเพิกถอนบทความนั้นด้วยความชัดเจนที่จะสามารถพิสูจน์ได้ ทั้งนี้ การเพิกถอนนี้ต้องให้อ่านและระบบฐานข้อมูลอื่น ๆ ทราบด้วย
9. บรรณาธิการมีระบบในการจัดการผลประโยชน์ทับซ้อนหรือการขัดกันด้านผลประโยชน์ของบรรณาธิการเอง รวมทั้งของเจ้าหน้าที่วารสาร ผู้เขียนบทความ ผู้ประเมินบทความ และกองบรรณาธิการ

บทบาทและหน้าที่ของผู้ประเมิน (Duties of Reviewers)

1. ผู้ประเมินบทความต้องพิจารณาประเมินคุณภาพบทความด้วยวิธีลับ โดยไม่เปิดเผยข้อมูลใด ๆ ของบทความที่พิจารณาให้แก่บุคคลอื่น ๆ (Confidentiality)
2. ผู้ประเมินบทความสามารถปฏิเสธการประเมินบทความได้ หากพบผลประโยชน์ทับซ้อน หรือเนื้อหาบทความไม่ตรงกับสาขาวิชาที่ผู้ประเมินเชี่ยวชาญ
3. ผู้ประเมินบทความควรให้ข้อเสนอแนะที่สอดคล้องและเป็นประโยชน์แก่ผู้เขียนบทความ
4. ผู้ประเมินบทความต้องแจ้งให้บรรณาธิการทราบ หากพบส่วนใดของบทความมีความเหมือน หรือซ้ำซ้อนในผลงานชิ้นอื่นๆ

กำหนดการเผยแพร่

วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ กำหนดออกเผยแพร่วาร 3 เดือน ปีละ 4 ฉบับ ดังนี้

- ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม-มีนาคม
- ฉบับที่ 2 เดือนเมษายน-มิถุนายน
- ฉบับที่ 3 เดือนกรกฎาคม-กันยายน
- ฉบับที่ 4 เดือนตุลาคม-ธันวาคม

การจัดพิมพ์

จัดพิมพ์ฉบับละ 200 เล่ม เพื่อจำหน่ายและเผยแพร่ให้แก่สถาบันอุดมศึกษาภาครัฐ-ภาคเอกชนและองค์กร/หน่วยงานภายนอก

การเผยแพร่ฉบับ Online

สำนักบริการคอมพิวเตอร์ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย

Website มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย : <https://www.utcc.ac.th/utccjournal>

และ <https://www.tci-thaijo.org/index.php/utccjournalhs/index>

การสมัครสมาชิก ค่าสมาชิกรายปี : รัฐบาล 4 ฉบับ (จำหน่ายปลีกเล่มละ 100 บาท)

ขอให้ผู้สนใจที่จะสมัครสมาชิก/ต่ออายุสมาชิก วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ Download แบบฟอร์มใบแจ้งความจำนงค์ ที่ <http://utcc2.utcc.ac.th/utccjournal/> ระบุรายละเอียดลงในแบบฟอร์มให้ครบถ้วน ก่อนโอนเงินค่าสมาชิก จำนวนเงิน 320 บาท เข้า บัญชีมหาวิทยาลัยหอการค้าไทย เลขที่บัญชี 176-0-81360-8 ประเภทบัญชีออมทรัพย์ ธนาคารกรุงเทพ สาขาห้วยขวาง

ทั้งนี้ ต้องส่งใบแจ้งความจำนงค์และใบโอนเงินค่าสมาชิกรวมที่ E-mail: hs_utccjournal@utcc.ac.th เพื่อให้กองบรรณาธิการ จัดส่งใบเสร็จรับเงินพร้อมวารสารวิชาการเป็นลำดับต่อไป

อนึ่ง สอบถามข้อมูลเพิ่มเติมได้ที่กองบรรณาธิการ วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย เลขที่ 126/1 ถนนวิภาวดีรังสิต แขวงรัชดาภิเษก เขตดินแดง กรุงเทพมหานคร 10400 โทรศัพท์ 02-697-6896 หรือ E-mail: hs_utccjournal@utcc.ac.th

สถานที่ออกแบบและจัดพิมพ์

สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ถนนพญาไท เขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร 10330

โทรศัพท์ (02)218-3549 โทรสาร (02)218-3547

<http://www.cuprint.chula.ac.th>

สถานที่ติดต่อ

กองบรรณาธิการ วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

กองวิชาการ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย

เลขที่ 126/1 ถนนวิภาวดีรังสิต แขวงรัชดาภิเษก เขตดินแดง กรุงเทพมหานคร 10400

โทรศัพท์ (02)697-6896 โทรสาร (02)276-5160

E-mail: hs_utccjournal@utcc.ac.th

ประกาศกองบรรณาธิการ วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
เรื่อง การรับชำระเงินค่าประเมินคุณภาพบทความ และค่าสมาชิก

สืบเนื่องจากการประชุมกองบรรณาธิการ วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ เมื่อวันที่ 24 กันยายน 2563 และมติการประชุมคณะกรรมการบริหารมหาวิทยาลัย ครั้งที่ 19/2563 เมื่อวันที่ 12 ตุลาคม 2563 ให้กองบรรณาธิการ วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย รับชำระเงินที่เกี่ยวข้องกับงานวารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ โดยพิจารณาความสอดคล้องกับต้นทุนค่าใช้จ่ายและสภาพเศรษฐกิจเกี่ยวกับการจัดการงานวารสารเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับวารสารอื่น จึงมีนโยบายดำเนินการจัดการ ดังนี้

เริ่มตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2564 เป็นต้นไป กองบรรณาธิการ วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ขอรับชำระเงินค่าประเมินคุณภาพบทความ และค่าสมาชิกวารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ดังนี้

1. ค่าประเมินคุณภาพบทความ

ผู้เขียนบทความที่ Submissions Online บทความ ในระบบ ThaiJo ต้องชำระเงินค่าประเมินคุณภาพบทความ ดังนี้

อัตราค่าประเมินคุณภาพบทความ

ประเภทผู้เขียนบทความ	ค่าประเมินคุณภาพบทความ : 1 บทความ	หมายเหตุ*
บุคคลภายนอก*	5,000.-	อาจารย์/นักวิจัย/นักวิชาการ/นิสิต/นักศึกษา ของสถาบันอื่น
บุคคลภายใน*	2,500.-	อาจารย์/นักวิจัย/นักวิชาการ/นักศึกษา ของมหาวิทยาลัยหอการค้าไทย

* ทั้งนี้ บุคคลภายในที่มีชื่อเป็นผู้ร่วมผลงานกับบุคคลภายนอก ให้ชำระค่าประเมินคุณภาพบทความในอัตราเดียวกับบุคคลภายนอก บทความละ 5,000 บาท

ผู้เขียนบทความต้องชำระเงินค่าประเมินคุณภาพบทความโดยโอนเงินเข้า บัญชีมหาวิทยาลัยหอการค้าไทย เลขที่บัญชี 176-0-81360-8 ประเภทบัญชีออมทรัพย์ ธนาคารกรุงเทพ สาขาห้วยขวาง ก่อน submissions online บทความในระบบ ThaiJo และต้อง Upload หลักฐานการโอนเงินในระบบ ThaiJo ที่ Add discussions หรือส่งมาที่ E-mail: hs_utccjournal@utcc.ac.th

ทั้งนี้ ขอให้ผู้เขียนหลักแจ้งชื่อ-นามสกุล ที่อยู่ รหัสไปรษณีย์ เพื่อระบุใบใบเสร็จรับเงิน (กรณีที่อยู่สำหรับจัดส่งใบเสร็จรับเงินไม่ตรงกับที่อยู่ที่ระบุในใบใบเสร็จรับเงิน ขอให้ระบุแยกให้ชัดเจน) พร้อมแจ้งความประสงค์ในการขอรับหรือไม่รับ วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย จำนวน 4 ฉบับ (อภินันทนาการ ไม่มีค่าใช้จ่าย)

อนึ่ง กองบรรณาธิการ มีนโยบายไม่คืนเงินค่าประเมินคุณภาพบทความให้แก่ผู้เขียนทุกกรณี รวมถึงกรณี ที่บทความถูกปฏิเสธการตีพิมพ์ โดยกองบรรณาธิการ หรือผู้ทรงคุณวุฒิ เนื่องจากค่าประเมินคุณภาพบทความเป็น ค่าใช้จ่ายในการพิจารณาคุณภาพบทความของผู้เขียนบทความ ซึ่งกองบรรณาธิการจะจ่ายให้แก่ผู้ทรงคุณวุฒิที่ประเมิน คุณภาพบทความ จึงขอให้ผู้เขียนบทความ รับผิดชอบ ก่อนที่จะส่งบทความ เพื่อพิจารณาลงตีพิมพ์ในวารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

2. ค่าสมาชิกรายปี : รับวารสาร 4 ฉบับ (จำหน่ายปลีกเล่มละ 100 บาท)

ขอให้ผู้สนใจที่จะสมัครสมาชิก/ต่ออายุสมาชิก วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย มนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ Download แบบฟอร์มใบแจ้งความจำนงค์ ที่ <http://utcc2.utcc.ac.th/utccjournal/> ระบุรายละเอียด ลงในแบบฟอร์มให้ครบถ้วน ก่อนโอนเงินค่าสมาชิก จำนวนเงิน 320 บาท เข้า บัญชีมหาวิทยาลัยหอการค้าไทย เลขที่บัญชี 176-0-81360-8 ประเภทบัญชีออมทรัพย์ ธนาคารกรุงเทพ สาขาห้วยขวาง

ทั้งนี้ ต้องส่งใบแจ้งความจำนงค์และใบโอนเงินค่าสมาชิก มาที่ E-mail: hs_utccjournal@utcc.ac.th เพื่อให้กองบรรณาธิการจัดส่งใบเสร็จรับเงินพร้อมวารสารวิชาการเป็นลำดับต่อไป

อนึ่ง สอบถามข้อมูลเพิ่มเติมได้ที่กองบรรณาธิการ วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย เลขที่ 126/1 ถนนวิภาวดีรังสิต แขวงรัชดาภิเษก เขตดินแดง กรุงเทพมหานคร 10400 โทรศัพท์ 02-697-6896 หรือ E-mail: hs_utccjournal@utcc.ac.th

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบ

ประกาศ ณ วันที่ 28 ตุลาคม 2563

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เหมือนหมาย อภินันทพงศ์)
บรรณาธิการวารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย
มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

บรรณาธิการแถลง

วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย “มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์” (Humanities and Social Sciences) มีการเผยแพร่เป็นระยะเวลายาวนาน 40 ปี จนถึงปัจจุบันนี้ เป็นปีที่ 40 ฉบับที่ 4 เผยแพร่ในเดือนตุลาคม-ธันวาคม 2563 และวารสารกำลังจะก้าวเข้าสู่ปีที่ 41 บทความที่ได้รับการตีพิมพ์เผยแพร่ มีคุณภาพ และผ่านการพิจารณากลั่นกรองและประเมินคุณภาพจากผู้ทรงคุณวุฒิไม่ต่ำกว่า 2 ท่าน โดยมีวิธีการประเมินแบบ Double-blind Process อย่างไรก็ตาม การจัดทำวารสารนั้นมีต้นทุนค่าใช้จ่ายในการดำเนินการซึ่งมหาวิทยาลัยหอการค้าไทยจัดทำโดยมิได้หวังผลกำไร แต่เพื่อให้เกิดคุณค่าทางด้านวิชาการ และเผยแพร่เพื่อเสริมสร้างองค์ความรู้ให้แก่ผู้อ่าน จากสภาพเศรษฐกิจในปัจจุบันมหาวิทยาลัยหอการค้าไทย จึงมีความจำเป็นที่จะต้องเริ่มขอรับชำระเงินค่าประเมินคุณภาพบทความ และค่าสมาชิกวารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2564 เป็นต้นไป โดยท่านสามารถตรวจสอบวิธีการชำระเงินและรายละเอียดได้จากประกาศกองบรรณาธิการ เรื่อง การรับชำระเงินค่าประเมินคุณภาพบทความ และค่าสมาชิก จึงขอเรียนมาให้ทราบโดยทั่วกัน และขอขอบคุณมา ณ ที่นี้

สำหรับบทความวิจัยและบทความวิชาการภายในเล่มนี้มีทั้งสิ้น 11 เรื่อง เป็นบทความวิจัย 9 เรื่อง โดยเนื้อหาของบทความวิจัยในฉบับนี้ประกอบไปด้วย บทความที่ศึกษาด้านตราสินค้า การถือหุ้น การพยากรณ์ราคาหลักทรัพย์ จำนวน 3 เรื่อง ได้แก่ สมการโครงสร้างอิทธิพลของประสบการณ์ตราสินค้าและความไว้วางใจในตราสินค้าต่อความภักดีในตราสินค้า การถือหุ้นที่กระจุกตัวในครอบครัว ธรรมชาติ และความสัมพันธ์ส่วนบุคคลของผู้บริหารกับการจัดการกำไร และการพยากรณ์ราคาหลักทรัพย์ของธนาคารกรุงเทพ จำกัด (มหาชน) บทความที่วิเคราะห์ประสิทธิภาพและความสำเร็จ จำนวน 2 เรื่อง ได้แก่ การวัดประสิทธิภาพการปลูกปาล์มน้ำมันในประเทศไทย และวิเคราะห์องค์ประกอบความสำเร็จในการประกอบกิจการร้านอาหารริมทาง บทความที่ศึกษาเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยว จำนวน 3 เรื่อง ได้แก่ บทบาทภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงการรับรู้และเชิงความรู้สึที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจและการบอกต่อของนักท่องเที่ยว กลุ่มประเทศตะวันออก การจัดการโซ่อุปทานเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเขตพัฒนาการท่องเที่ยวอารยธรรมอีสานใต้ แนวทางการปรับปรุงฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าบนเกาะขนาดเล็ก และเป็นด้านวรรณกรรมตำราอีก 1 เรื่อง คือ วรรณกรรมตำราเพศศาสตร์ในภาคกลาง: แบบเรียนเพศศึกษาของไทย สำหรับบทความวิชาการ 2 เรื่อง ได้แก่ ภาพยนตร์แนวต่อสู้ของไทยในบริบททางสังคมวัฒนธรรม และนโยบายและกฎหมายกับการส่งเสริม Startup ในประเทศไทย

กองบรรณาธิการ ขอขอบคุณที่ท่านให้ความสนใจติดตามวารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย มาจนถึงฉบับล่าสุดนี้ และขอขอบคุณในความอดทนและความร่วมมือของผู้เขียนและผู้ทรงคุณวุฒิที่รับหน้าที่ประเมินบทความ พร้อมกันนี้ขอเชิญชวนคณาจารย์และนักวิชาการทั้งในและต่างประเทศ ร่วมเสนอผลงานทางวิชาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ เพื่อตีพิมพ์เผยแพร่ให้เป็นประโยชน์แก่วงการศึกษต่อไป โดยกองบรรณาธิการยังคงยึดมั่นในเกณฑ์คุณภาพทางวิชาการ เพื่อให้วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย มีคุณภาพและได้รับการจัดลำดับอยู่ในกลุ่มที่ 1 ของฐานข้อมูลศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (TCI) และฐานข้อมูล ASEAN Citation Index (ACI) อย่างต่อเนื่อง

บรรณาธิการวารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย
มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

ขอเชิญอาจารย์ นักวิชาการ นักวิจัย และผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชามนุษยศาสตร์
และสังคมศาสตร์ ครอบคลุมในสาขาวิชาบริหารธุรกิจ บัญชี เศรษฐศาสตร์
มนุษยศาสตร์และประยุกต์ศิลป์ นิเทศศาสตร์ นิติศาสตร์
การท่องเที่ยวและอุตสาหกรรมบริการ การศึกษาปฐมวัย
ส่งบทความวิจัย (Research Article) และบทความวิชาการ (Academic Article)*
เพื่อให้กองบรรณาธิการพิจารณาก่อนส่งลงคุณภาพก่อนตีพิมพ์ใน
วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

* ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2560 เป็นต้นมา กองบรรณาธิการ มีนโยบายรับบทความวิจัย (Research Article) และบทความวิชาการ (Academic Article) เท่านั้น ส่วนบทวิจารณ์หนังสือ (Book Review) และบทความปริทัศน์ (Review Article) ไม่รับแล้ว

วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย
มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

1. เปิดรับข้อร้องเรียนเกี่ยวกับการพิทักษ์จริยธรรม/จรรยาบรรณ 2 ช่องทาง ดังนี้
 - E-mail: hs_utccjournal@utcc.ac.th
 - หมายเลขโทรศัพท์ 02-697-6896
2. แนวทางการดำเนินงานด้านจริยธรรม/จรรยาบรรณของวารสารวิชาการ
มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
 - เมื่อได้รับข้อร้องเรียน กองบรรณาธิการ จะตรวจสอบข้อมูลหลักฐานที่เกี่ยวข้อง
และในกรณีที่ต้องการข้อมูลเพิ่มเติม กองบรรณาธิการอาจแจ้งกลับไปยังผู้มี
ส่วนเกี่ยวข้องเพื่อรับทราบและชี้แจง
 - เมื่อกองบรรณาธิการ ได้รับคำชี้แจงและตรวจสอบแล้ว พบว่า ข้อร้องเรียนนั้น
เป็นจริง บทความจะมีข้อความ Retracted Article (ถอนบทความ) และงดรับ
บทความตีพิมพ์ในวารสาร

S

Structural Equation Modeling of the Impacts of Brand Experience and Brand Trust on Brand Loyalty: Real Estate Agent in Secondhand Real Estate Market in Bangkok Metropolitan Region

Nalinee Jantharapraphaporn^{1,*} and Sawat Wanarat²

Received: May 13, 2020 Revised: July 2, 2020 Accepted: September 15, 2020

Abstract

The purposes of this research were to 1) study the level of brand experience, brand trust and brand loyalty in case of real estate agent in secondhand real estate market in Bangkok Metropolitan Region and 2) study the influence of brand experience and brand trust on brand loyalty in case of real estate agent in secondhand real estate market in Bangkok Metropolitan Region. The samples were 420 users or participants in the decision to use the service of real estate agent in secondhand real estate market in Bangkok Metropolitan Region at least 1 year. This study applied statistical methods, including percentage, average, standard deviation and structural equation modeling analysis (SEM). The results showed that majority of users or participants are female (60.5%), aged 31-40 years (43.8%), self-employed business (39%), bachelor's degree education (57.4%) and earning 30,001-45,000 baht per month (30.2 percent). The research outputs also indicated that the level of brand experience, brand trust and brand loyalty were high. Structural equation modeling analysis, the outputs indicated that the model fit into the empirical data ($\chi^2/df = 3.220$, GFI = 0.946, AGFI = 0.903, NFI = 0.955, RFI = 0.932, IFI = 0.969, TLI = 0.952, CFI = 0.969, RMSEA = 0.730). Brand experience had influencing on brand trust. Brand experience had indirect influencing on brand loyalty. Brand trust had influencing on brand loyalty.

Keywords: brand experience, brand trust, brand loyalty, structural equation modeling

^{1,2} Faculty of Business Administration, Kasetsart University

* Corresponding author. E-mail: im-nj@hotmail.com

ส

มการโครงสร้างอิทธิพลของประสบการณ์ ตราสินค้าและความไว้วางใจในตราสินค้า ต่อความภักดีในตราสินค้า: บริษัทตัวแทน อสังหาริมทรัพย์ในตลาดอสังหาริมทรัพย์มือสอง ในเขตกรุงเทพฯ และปริมณฑล

นลินี จันทระภาพร^{1*} และ สวัสดิ์ วรรณรัตน์²

วันรับบทความ: May 13, 2020 วันแก้ไขบทความ: July 2, 2020 วันตอบรับบทความ: September 15, 2020

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) ศึกษาระดับของประสบการณ์ตราสินค้า ความไว้วางใจในตราสินค้า และความภักดีต่อตราสินค้า และ 2) ศึกษาอิทธิพลของประสบการณ์ตราสินค้าและความไว้วางใจในตราสินค้าต่อความภักดีต่อตราสินค้า กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้ใช้บริการหรือผู้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการเลือกใช้บริการตัวแทนอสังหาริมทรัพย์ในตลาดอสังหาริมทรัพย์มือสอง เขตกรุงเทพฯ และปริมณฑล ในช่วง 1 ปีที่ผ่านมา จำนวน 420 ตัวอย่าง สถิติที่ใช้ คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 60.5) อายุ 31-40 ปี (ร้อยละ 43.8) ประกอบอาชีพธุรกิจส่วนตัว (ร้อยละ 39) และมีรายได้ 30,001-45,000 บาทต่อเดือน (ร้อยละ 30.2) และยังพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีประสบการณ์ตราสินค้า ความไว้วางใจในตราสินค้า และความภักดีต่อตราสินค้าอยู่ในระดับสูงในการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง พบว่า โมเดลมีความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ($\chi^2/df = 3.220$, GFI = 0.946, AGFI = 0.903, NFI = 0.955, RFI = 0.932, IFI = 0.969, TLI = 0.952, CFI = 0.969, RMSEA = 0.730) ประสบการณ์ตราสินค้ามีอิทธิพลต่อความไว้วางใจในตราสินค้า ประสบการณ์ตราสินค้ามีอิทธิพลทางอ้อมต่อความภักดีต่อตราสินค้า และความไว้วางใจในตราสินค้ามีอิทธิพลต่อความภักดีต่อตราสินค้า

คำสำคัญ: ประสบการณ์ตราสินค้า ความไว้วางใจในตราสินค้า ความภักดีต่อตราสินค้า โมเดลสมการโครงสร้าง

^{1,2} คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

* Corresponding author. E-mail: im-nj@hotmail.com

บทนำ

ธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ เป็นธุรกิจหนึ่งที่มีบทบาทและความสำคัญต่อการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศเป็นอย่างมาก เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของธุรกิจอสังหาริมทรัพย์จะส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศที่เชื่อมโยงกับทั้งภาคการค้า ภาคการผลิต และภาคการเงินและการธนาคาร อีกทั้งธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ยังมีสัดส่วนผลิตภัณฑ์มวลรวมของประเทศ (GDP) ประมาณร้อยละ 6.2 ซึ่งในแต่ละปีจะมีการโอนกรรมสิทธิ์มูลค่าประมาณ 650,000-750,000 ล้านบาท หรือประมาณ 320,000-370,000 หน่วย โดยมีจำนวนของตลาดอสังหาริมทรัพย์มือสองประมาณ 150,000-180,000 หน่วย หรือประมาณร้อยละ 45-50 มูลค่าประมาณ 250,000-300,000 ล้านบาท และคาดว่าตลาดอสังหาริมทรัพย์มือสองจะมีการขยายตัวอย่างต่อเนื่องและมากขึ้นตามอุปทาน โดยเฉพาะในเขตกรุงเทพฯ และปริมณฑล และพื้นที่ที่เชื่อมต่อกับกรุงเทพฯ ซึ่งเป็นผลมาจากข้อจำกัดด้านที่ดินที่จะนำมาพัฒนาในเขตกรุงเทพฯ และจากการที่ผู้ถือกรรมสิทธิ์รายแรกถูกเปลี่ยนโอนกรรมสิทธิ์เฉลี่ยประมาณร้อยละ 15 ต่อปี (ธนาคารอาคารสงเคราะห์, ศูนย์ข้อมูลอสังหาริมทรัพย์, 2561)

ในปี พ.ศ. 2561 ตลาดอสังหาริมทรัพย์นั้นเติบโตอย่างต่อเนื่อง แต่เนื่องจากราคาขายของอสังหาริมทรัพย์ใหม่ปรับตัวสูงขึ้น ทำให้ตลาดอสังหาริมทรัพย์มือสองได้รับความสนใจมากขึ้น โดยเฉพาะอสังหาริมทรัพย์ประเภททาวน์เฮาส์ และโฮมออฟฟิศ โดยมีปัจจัยสำคัญ คือ ทำเลที่ดีและมีราคาถูกกว่าโครงการใหม่ ดังนั้น การเติบโตของตลาดอสังหาริมทรัพย์มือสองทั้งในด้านอุปสงค์และอุปทานดังที่กล่าวมาในข้างต้น ส่งผลให้บริษัทตัวแทนอสังหาริมทรัพย์ (Real Estate Agent) ที่เป็นคนกลางในการเชื่อมต่อระหว่างผู้ซื้อและผู้ขายเติบโตด้วยเช่นกัน และการเติบโตของตลาดนี้ยังส่งผลให้บริษัทต่างชาติก้าวเข้ามาแย่งส่วนแบ่งในตลาด ส่งผลให้เกิดการแข่งขันที่รุนแรง ดังนั้น การสร้างความภักดีต่อตราสินค้าจึงเป็นสิ่งที่สำคัญที่องค์กรต้องให้ความสำคัญเพื่อสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน (Dick & Basu, 1994) อีกทั้งบริษัทตัวแทนอสังหาริมทรัพย์นี้ เป็นบริษัทที่ขายการให้บริการ การสร้างประสบการณ์ที่ดีให้แก่ลูกค้าในมิติต่าง ๆ จึงเป็นสิ่งที่สำคัญที่จะสร้างความประทับใจให้แก่ผู้ให้บริการ เพื่อให้ผู้ให้บริการเกิดความมั่นใจและไว้วางใจให้บริษัทดูแลทรัพย์สินของผู้ใช้บริการ (El Nagggar & Bendary, 2017; Sahin, Zehir, & Kitapçı, 2011)

จากที่กล่าวมาข้างต้น การศึกษาครั้งนี้จึงมีความต้องการที่จะพัฒนาโมเดลสมการโครงสร้างในการสร้างความภักดีต่อตราสินค้าในธุรกิจตัวแทนอสังหาริมทรัพย์ และศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างประสบการณ์ตราสินค้า ความไว้วางใจในตราสินค้า และความภักดีต่อตราสินค้า เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาระดับความภักดีต่อตราสินค้าและการเติบโตอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์

1) เพื่อศึกษาระดับของประสบการณ์ตราสินค้า ความไว้วางใจในตราสินค้า และความภักดีต่อตราสินค้าของบริษัทตัวแทนอสังหาริมทรัพย์ ในตลาดอสังหาริมทรัพย์มือสองในเขตกรุงเทพฯ และปริมณฑล

2) เพื่อศึกษาอิทธิพลของประสบการณ์ตราสินค้าและความไว้วางใจในตราสินค้าต่อความภักดีต่อตราสินค้าของบริษัทตัวแทนอสังหาริมทรัพย์ ในตลาดอสังหาริมทรัพย์มือสองในเขตกรุงเทพฯ และปริมณฑล

การทบทวนวรรณกรรมและการพัฒนาสมมติฐาน

งานวิจัยนี้ผู้ศึกษาได้กำหนดกรอบแนวคิดจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับประสบการณ์ตราสินค้า ความไว้วางใจในตราสินค้า และความภักดีต่อตราสินค้าจากงานวิจัยทั้งในและต่างประเทศ พบว่าประสบการณ์ตราสินค้านั้นเป็นแนวคิดที่ได้รับอิทธิพลและการพัฒนาจากการตลาดเชิงประสบการณ์ (Experiential Marketing) ที่มุ่งเน้นให้ผู้บริโภคได้สัมผัสประสบการณ์ที่ดี ซึ่งประสบการณ์ตราสินค้านี้ได้ถูกนำมาใช้ในการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันเพื่อให้เกิดความภักดีต่อตราสินค้า โดย Brakus et al. (2009) ได้ให้คำจำกัดความของประสบการณ์ตราสินค้า (Brand Experience) คือ ความรู้สึก อารมณ์ ความคิด และการตอบสนองทางด้านพฤติกรรม โดยประสบการณ์ตราสินค้าจะเกิดขึ้นกับผู้บริโภคทั้งทางตรงและทางอ้อมผ่านทุกจุดสัมผัสของตราสินค้า (Mayer & Schwager, 2007; Lee & Kang, 2012)

ความไว้วางใจในตราสินค้านั้นเป็นเรื่องที่สำคัญอย่างยิ่งในการดำเนินธุรกิจ เนื่องจากในปัจจุบันเกิดการเปลี่ยนแปลงทางสภาพแวดล้อมทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และที่สำคัญที่สุด คือ พฤติกรรมของผู้บริโภคอย่างรวดเร็ว การที่ธุรกิจให้ความสำคัญกับการสร้างความไว้วางใจในตราสินค้าจึงเป็นสิ่งที่ไม่ควรมองข้าม เพราะความไว้วางใจในตราสินค้านี้จะสร้างความได้เปรียบให้กับธุรกิจ และความไว้วางใจในตราสินค้านั้นเป็นกุญแจสำคัญที่จะสร้างความสัมพันธ์ในธุรกิจบริการ (So, King, Sparks, & Wang, 2013) เพราะเป็นสิ่งสำคัญที่เกิดจากการสัมผัสประสบการณ์ ซึ่งทำให้ลูกค้าจดจำและผูกติดกับการเลือกซื้อสินค้าของตราสินค้านั้น ๆ (Parasuraman, Berry, & Zeithaml, 1991) ซึ่งความไว้วางใจในตราสินค้า หมายถึง ความยึดมั่นและความผูกพันต่อตราสินค้าจากสินค้าและบริการในระยะยาว (Morgan & Hunt, 1994) โดยองค์กรต้องสร้างความเชื่อมั่นให้กับลูกค้า เพื่อให้ลูกค้าเกิดความมั่นใจเพื่อให้เป็นไปตามที่ลูกค้าคาดหวัง และความไว้วางใจในตราสินค้าจะเกิดขึ้นทุก ๆ ครั้งที่มีการปฏิสัมพันธ์ระหว่างลูกค้ากับองค์กร โดยการศึกษาของ El Naggar & Bendary (2017) พบว่าประสบการณ์ตราสินค้านั้นมีความสัมพันธ์เชิงบวกโดยตรงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติต่อความไว้วางใจในตราสินค้า

ความภักดีต่อตราสินค้านั้นเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยในการปรับปรุงประสิทธิภาพการดำเนินธุรกิจในระยะยาวเพื่อให้เกิดผลกำไรที่สูงขึ้น จากการทบทวนวรรณกรรม พบว่า ความภักดีต่อตราสินค้านั้นประกอบด้วย 2 มิติ คือ ความภักดีในด้านทัศนคติ และความภักดีในด้านพฤติกรรม (Aaker & Equity, 1991; Assael, 1998; Day, 1976; Jacoby & Kyner, 1973; Oliver, 1999; Tucker, 1964) ความภักดีในด้านทัศนคติ หมายถึง ความรู้สึกของลูกค้าที่มีต่อวัตถุหรือประสบการณ์จากการบริโภคสินค้าหรือบริการ โดยการรับรู้และความรู้สึกของผู้บริโภคนั้น จะส่งผลให้เกิดความแข็งแกร่งของทัศนคติ (Attitude Strength) ซึ่งความภักดีในด้านทัศนคตินั้นเป็นสิ่งที่สำคัญต่อการนำไปสู่ความภักดีในด้านพฤติกรรม (Chaudhuri & Holbrook, 2001; Lau & Lee, 1999; Zhang & Bloemer, 2008) ในขณะที่ความภักดีในด้านพฤติกรรม หมายถึง พฤติกรรมการซื้อซ้ำอย่างต่อเนื่อง (Chaudhuri & Holbrook, 2001; Lau & Lee, 1999; Zhang & Bloemer, 2008) ซึ่งทั้งความภักดีต่อ

ตราสินค้าในด้านทัศนคติและความภักดีต่อตราสินค้าในด้านพฤติกรรมนั้นต่างมีอิทธิพลต่อผลการดำเนินงานของตราสินค้า (Brand Performance) ความภักดีต่อตราสินค้าในด้านทัศนคติ มีความเชื่อมโยงอย่างใกล้ชิดกับความเต็มใจที่จะจ่ายของลูกค้า (Willingness to pay) ในขณะที่ความภักดีต่อตราสินค้าในด้านพฤติกรรมนั้นจะส่งผลให้ส่วนแบ่งทางการตลาดของตราสินค้านั้น ๆ สูงขึ้น (Chaudhuri & Holbrook, 2001; Rauyruen, Miller, & Groth, 2009; Sethuraman & Gielens, 2014) นอกจากนี้ การที่องค์กรมีเข้าใจความภักดีของลูกค้าที่มีต่อตราสินค้าทั้งในด้านทัศนคติและในด้านพฤติกรรม เป็นกลยุทธ์ที่สำคัญในการรักษาและเพิ่มส่วนแบ่งทางการตลาด (Bettman, 1973; Gordon, Calantone, & Di Benedetto, 1993) จากการศึกษาของ Huang (2017) พบว่า ความไว้วางใจในตราสินค้ามีบทบาทสำคัญในการสร้างความภักดีทั้งในด้านทัศนคติและพฤติกรรมในระยะยาวของลูกค้า อีกทั้งจากการศึกษาของ Hussein (2018) พบว่า ประสบการณ์ตราสินค้ามีผลในเชิงบวกต่อความภักดีในตราสินค้า สอดคล้องกับการศึกษาของ Moreira, Silva, & Moutinho (2017) ซึ่งพบว่า ประสบการณ์ตราสินค้านั้นสามารถสร้างความภักดีในตราสินค้าได้ ผู้วิจัยจึงได้ตั้งสมมติฐานไว้ ดังนี้

สมมติฐานที่ 1: ประสบการณ์ตราสินค้ามีอิทธิพลต่อความไว้วางใจในตราสินค้า

สมมติฐานที่ 2: ความไว้วางใจในตราสินค้ามีอิทธิพลต่อความภักดีต่อตราสินค้า

สมมติฐานที่ 3: ประสบการณ์ตราสินค้ามีอิทธิพลต่อความภักดีต่อตราสินค้า

ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตด้านพื้นที่

การวิจัยนี้ดำเนินการเก็บข้อมูลจากผู้ใช้บริการบริษัทตัวแทนอสังหาริมทรัพย์ในตลาดอสังหาริมทรัพย์มือสอง ในเขตกรุงเทพฯ และปริมณฑล

ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยนี้มุ่งศึกษาตัวแปรจำนวน 3 ตัวแปร คือ 1) ประสบการณ์ตราสินค้า (Brand Experience) ซึ่งประกอบไปด้วยตัวแปรสังเกต คือ การรับรู้ ความรู้สึก พฤติกรรม และความคิด 2) ความไว้วางใจในตราสินค้า (Brand Trust) และ 3) ความภักดีต่อตราสินค้า (Brand Loyalty)

ระเบียบวิธีวิจัย

ประชากร

ผู้ให้บริการหรือผู้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจเลือกใช้บริการบริษัทตัวแทนอสังหาริมทรัพย์ในตลาดอสังหาริมทรัพย์มือสอง ในเขตกรุงเทพฯ และปริมณฑล

กลุ่มตัวอย่าง

ผู้ให้บริการหรือผู้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจเลือกใช้บริการบริษัทตัวแทนอสังหาริมทรัพย์ในตลาดอสังหาริมทรัพย์มือสอง ในเขตกรุงเทพฯ และปริมณฑล ในช่วงระยะเวลา 1 ปีที่ผ่านมา ด้วยการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) โดยผู้วิจัยได้ทำการโพสต์ลิงค์แบบสอบถามในเว็บไซต์ที่มีการเข้า ชื่อ ชายอสังหาริมทรัพย์ในประเทศไทย ซึ่งเป็นเว็บไซต์ที่มีชื่อเสียงและได้รับการรับรองจากกรมพัฒนาธุรกิจการค้า จำนวน 5 เว็บไซต์ มีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 458 ฉบับ และได้รับแบบสอบถามที่สมบูรณ์กลับคืนมาจำนวน 420 คน จากการพิจารณาขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่มีความเหมาะสมกับการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรม AMOS โดยใช้หลักการอย่างง่ายในการกำหนดจำนวนตัวอย่างขั้นต่ำที่จำนวน 200 ตัวอย่าง (Kline, 2011)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ใช้แบบสอบถามออนไลน์เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยมีการตรวจสอบเครื่องมือ 5 รูปแบบ คือ 1) ความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) จากค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามและวัตถุประสงค์ (IOC) โดยในแต่ละข้อคำถามมีค่าตั้งแต่ 0.68-0.77 ซึ่งมีค่ามากกว่าเกณฑ์ที่กำหนดคือ 0.5 (Rovinelli & Hambleton, 1977) 2) ความเที่ยงตรงเชิงเหมือน (Convergent Validity) โดยสามารถพิจารณาจากค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (Factor Loading) ซึ่งต้องมีค่าเกินกว่า 0.5 (Said, Badru, & Shahid, 2011) 3) ความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้าง (Construct Validity) พิจารณาจากการทดสอบความเที่ยงคอมโพสิต (CR) ซึ่งจะต้องมีค่ามากกว่า 0.6 (Fornell & Larker, 1981; Hulland, 1999) 4) ความน่าเชื่อถือ (Reliability) ผู้วิจัยได้เลือกทดสอบสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach Alpha Coefficient) พบว่า ข้อคำถามมีความเชื่อมั่นอยู่ระหว่าง 0.760-0.868 ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 และ 5) ความเที่ยงตรงเชิงจำแนก (Discriminant Validity) สามารถวัดได้จากค่าความแปรปรวนเฉลี่ยของ ตัวแปรที่สกัดได้ด้วยองค์ประกอบ (AVE) ของตัวแปรหนึ่งจะต้องมีค่ามากกว่าค่า R-Square ของตัวแปรที่เหลือ (Fornell & Larker, 1981) ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 1 แสดงค่าน้ำหนักองค์ประกอบ ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค ค่าความเที่ยง และค่าความแปรปรวนเฉลี่ยของตัวแปรที่สกัดได้ด้วยองค์ประกอบ

ตัวแปรแฝง/ตัวแปรสังเกตได้		Factor Loading	Cronbach's Alpha	CR	AVE
ประสบการณ์ตราสินค้า			0.760	0.875	0.642
BE1	การรับรู้ของผู้ใช้บริการ	0.65			
BE2	ความรู้สึกของผู้ใช้บริการ	0.70			
BE3	พฤติกรรมของผู้ใช้บริการ	0.90			
BE4	ความคิดเห็นของผู้ใช้บริการ	0.96			
ความไว้วางใจในตราสินค้า			0.800	0.506	0.754
BT1	การตอบสนองต่อความคาดหวัง	0.76			
BT2	ความมั่นใจในการดำเนินงาน	0.65			
BT3	ความซื่อตรงและจริงใจ	0.72			
ความภักดีต่อตราสินค้า			0.868	0.584	0.874
BL1	ความคุ้มค่า	0.82			
BL2	การพูดถึงสิ่งดี ๆ ที่ได้รับ	0.82			
BL3	การแนะนำผู้อื่นให้มาใช้บริการ	0.79			
BL4	การกลับมาใช้บริการอีกในอนาคต	0.76			
BL5	ความมั่นคงในการใช้บริการ	0.61			

ตารางที่ 2 แสดงผลการทดสอบความเที่ยงตรงเชิงจำแนก

	BE	BT	BL
BE	0.801*	-	-
BT	0.652**	0.868*	-
BL	0.462**	0.572**	0.934*

* แทนค่าความแปรปรวนเฉลี่ยของตัวแปรที่สกัดได้ด้วยองค์ประกอบของแต่ละตัวแปร

** แทนความสัมพันธ์ของตัวแปรที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01

ผลการวิจัย

ส่วนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลโดยสถิติพรรณนา

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไป พบว่า ผู้ใช้บริการหรือผู้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจเลือกใช้บริการบริษัทตัวแทนอสังหาริมทรัพย์ในตลาดอสังหาริมทรัพย์มือสอง ในเขตกรุงเทพฯ และปริมณฑล ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 60.5) อายุ 31-40 ปี (ร้อยละ 43.8) ประกอบอาชีพธุรกิจส่วนตัว (ร้อยละ 39) การศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี (ร้อยละ 57.4) และมีรายได้ 30,001-45,000 บาทต่อเดือน (ร้อยละ 30.2)

การวิเคราะห์ระดับประสบการณ์ตราสินค้าของบริษัทตัวแทนอสังหาริมทรัพย์ในตลาดอสังหาริมทรัพย์มือสองในเขตกรุงเทพฯ และปริมณฑล พบว่า ผู้ใช้บริการหรือผู้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจเลือกใช้บริการบริษัทตัวแทนอสังหาริมทรัพย์ในตลาดอสังหาริมทรัพย์มือสอง ในเขตกรุงเทพฯ และปริมณฑล มีระดับความคิดเห็นต่อประสบการณ์ตราสินค้าในระดับสูง ($\bar{x} = 3.87$, S.D. = 0.56) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านพฤติกรรม ซึ่งมีประสบการณ์ในระดับสูงมาก ($\bar{x} = 4.23$, S.D. = 0.68) รองลงมา คือ ด้านการรับรู้ ซึ่งมีประสบการณ์ในระดับสูง ($\bar{x} = 3.96$ S.D. = 0.63) ด้านความรู้ลึก ซึ่งมีประสบการณ์ในระดับสูง ($\bar{x} = 3.90$ S.D. = 0.62) และด้านความคิด ซึ่งมีประสบการณ์ในระดับสูง ($\bar{x} = 3.87$ S.D. = 0.63) ตามลำดับ

การวิเคราะห์ระดับความไว้วางใจในตราสินค้าของบริษัทตัวแทนอสังหาริมทรัพย์ในตลาดอสังหาริมทรัพย์มือสองในเขตกรุงเทพฯ และปริมณฑล พบว่า ผู้ใช้บริการหรือผู้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจเลือกใช้บริการบริษัทตัวแทนอสังหาริมทรัพย์ในตลาดอสังหาริมทรัพย์มือสอง ในเขตกรุงเทพฯ และปริมณฑล มีระดับความคิดเห็นต่อความไว้วางใจในตราสินค้าในระดับสูง ($\bar{x} = 4.13$, S.D. = 0.65)

การวิเคราะห์ระดับความภักดีต่อตราสินค้าของบริษัทตัวแทนอสังหาริมทรัพย์ในตลาดอสังหาริมทรัพย์มือสองในเขตกรุงเทพฯ และปริมณฑล พบว่า ผู้ใช้บริการหรือผู้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจเลือกใช้บริการบริษัทตัวแทนอสังหาริมทรัพย์ในตลาดอสังหาริมทรัพย์มือสอง ในเขตกรุงเทพฯ และปริมณฑล มีระดับความคิดเห็นต่อความภักดีต่อตราสินค้าในระดับสูง ($\bar{x} = 4.01$, S.D. = 0.62)

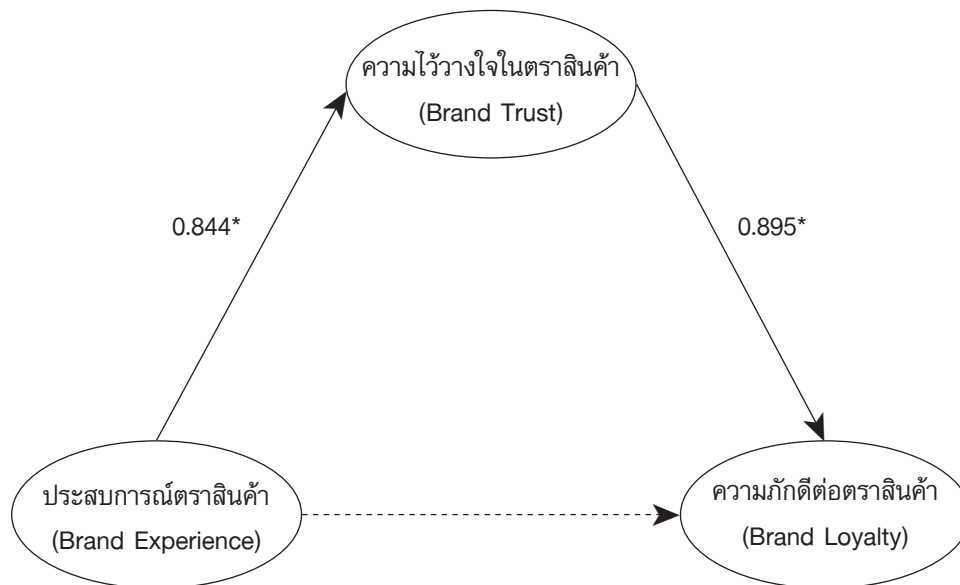
ส่วนที่ 2 การวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง

ผลการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้างเพื่อตรวจสอบความกลมกลืนของโมเดลที่ผู้วิจัยกำหนดขึ้นกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยพิจารณาจากดัชนีการปรับโมเดล (Modification Indices: MI) พบว่า โมเดลที่กำหนดขึ้นมีความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยพิจารณาจากค่าดัชนีวัดความกลมกลืน (สวัสด์ วรรณรัตน์, 2561) ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ค่าดัชนีวัดความกลมกลืนของโมเดลกับข้อมูลเชิงประจักษ์

ดัชนีที่ใช้ตรวจสอบความกลมกลืนของโมเดล	เกณฑ์	ผลทางสถิติ	ผลการศึกษา
Chi square/ Degree of Freedom (χ^2/df)	< 5.00	3.220	ผ่านเกณฑ์
Goodness of Fit Index (GFI)	> 0.90	0.946	ผ่านเกณฑ์
Adjusted Goodness of Fit Index (AGFI)	> 0.90	0.903	ผ่านเกณฑ์
Adjusted Goodness of Fit Index (AGFI)	> 0.90	0.903	ผ่านเกณฑ์
Normmed Fit Index (NFI)	> 0.90	0.955	ผ่านเกณฑ์
Relative Fit Index (RFI)	> 0.90	0.932	ผ่านเกณฑ์
Incremental Fit Index (IFI)	> 0.90	0.969	ผ่านเกณฑ์
Tucker Lewis Index (TLI)	≥ 0.90	0.952	ผ่านเกณฑ์
Comparative Fit Index (CFI)	> 0.90	0.969	ผ่านเกณฑ์
Root Mean Square Error of Approximate (RMSEA)	< 0.08	0.073	ผ่านเกณฑ์

ส่วนที่ 3 การวิเคราะห์เส้นทาง

ภาพที่ 1 ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลทางตรงและค่าอิทธิพลรวมของโมเดลสมการโครงสร้าง

หมายเหตุ: * P-value = 0.05

การวิเคราะห์โมเดลโครงสร้างเพื่อทดสอบสมมติฐานการวิจัยและค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลของตัวแปร ผลการศึกษา พบว่า ประสบการณ์ตราสินค้ามีอิทธิพลทางตรงต่อความไว้วางใจในตราสินค้า มีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพล เท่ากับ 0.844 ค่า P-value เท่ากับ 0.00 ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 ประสบการณ์ตราสินค้ามีอิทธิพลทาง อ้อมต่อความภักดีต่อตราสินค้า มีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.755 ค่า P-value เท่ากับ 0.127 ที่ระดับ นัยสำคัญทางสถิติ 0.05 และความไว้วางใจในตราสินค้ามีอิทธิพลทางตรงต่อความภักดีต่อตราสินค้า มีค่า สัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.895 ค่า P-value เท่ากับ 0.00 ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 ดังภาพที่ 2 แสดงค่า สัมประสิทธิ์อิทธิพลตารางที่ 4 แสดงผลการวิเคราะห์เส้นทาง (Path Analysis) และสามารถสรุปผลการทดสอบ สมมติฐาน ดังตารางที่ 5

ตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์เส้นทาง

ตัวแปร	อิทธิพลทางตรง	อิทธิพลทางอ้อม	อิทธิพลรวม
ประสบการณ์ตราสินค้า → ความไว้วางใจในตราสินค้า	0.844	-	0.844
ความไว้วางใจในตราสินค้า → ความภักดีต่อตราสินค้า	0.895	-	0.895
ประสบการณ์ตราสินค้า → ความภักดีต่อตราสินค้า	-	0.755	0.755

ตารางที่ 5 สรุปผลการทดสอบสมมติฐาน

สมมติฐานการวิจัย	ผลการทดสอบ
1. ประสบการณ์ตราสินค้ามีอิทธิพลทางตรงต่อความไว้วางใจในตราสินค้า	ยอมรับสมมติฐาน
2. ความไว้วางใจในตราสินค้ามีอิทธิพลทางตรงต่อความภักดีต่อตราสินค้า	ยอมรับสมมติฐาน
3. ประสบการณ์ตราสินค้ามีอิทธิพลทางตรงต่อความภักดีต่อตราสินค้า	ปฏิเสธสมมติฐาน

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษา โมเดลสมการโครงสร้างของประสบการณ์ตราสินค้า ความไว้วางใจในตราสินค้า และ ความภักดีต่อตราสินค้าของบริษัทตัวแทนอสังหาริมทรัพย์ ในตลาดอสังหาริมทรัพย์มือสองในเขตกรุงเทพฯ และ ปริมณฑล มีประเด็นและผลการวิจัยที่ควรอภิปราย ดังนี้

1) ผลการวิจัย พบว่า ประสบการณ์ตราสินค้ามีอิทธิพลต่อความไว้วางใจในตราสินค้าอย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ 0.05 ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ประสบการณ์ตราสินค้าเป็นปัจจัยสำคัญสำหรับการสร้างความไว้วางใจใน ตราสินค้าในธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ ซึ่งประสบการณ์ตราสินค้านั้นประกอบไปด้วย 4 ด้าน คือ ด้านการรับรู้ ด้าน ความรู้สึก ด้านพฤติกรรม และด้านความคิด โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านความคิดที่กลุ่มตัวอย่างเห็นว่าเป็นด้านที่มี ประสบการณ์ตราสินค้าต่ำที่สุด บริษัทตัวแทนอสังหาริมทรัพย์จึงควรหาแนวทางในการสร้างประสบการณ์ตรา สินค้าในด้านความคิดให้ดีขึ้น เพื่อสร้างประสบการณ์ที่ดีต่อผู้ใช้บริการ ซึ่งการสร้างประสบการณ์เหล่านี้จะนำ

ไปสู่ความได้เปรียบทางการแข่งขันนั่นเอง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ El Naggar & Bendary (2017) ที่กล่าวว่า ประสพการณ์ตราสินค้ามีความสัมพันธ์เชิงบวกโดยตรงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติต่อความไว้วางใจในตราสินค้า เช่นเดียวกับงานวิจัยของ Chinomona (2013) ที่กล่าวว่า ประสพการณ์ตราสินค้ามีอิทธิพลอย่างมากต่อความไว้วางใจในตราสินค้า และ Sahin และคณะ (2011) ที่พบว่า ประสพการณ์ตราสินค้านั้นมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความไว้วางใจในตราสินค้า

2) ผลการวิจัย พบว่า ความไว้วางใจในตราสินค้ามีอิทธิพลต่อความภักดีต่อตราสินค้าอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 แสดงให้เห็นว่า ความไว้วางใจในตราสินค้านั้นเป็นปัจจัยสำคัญที่จะสร้างความสัมพันธ์ในธุรกิจบริการ (So et al., 2013) ซึ่งผลที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ยังสอดคล้องกับ Rizwan, Javed, Aslam, Khan, และ Bibi (2014) ที่ได้ทำการศึกษความสัมพันธ์ระหว่างความไว้วางใจในตราสินค้ากับความภักดีต่อตราสินค้า พบว่า ความไว้วางใจในตราสินค้ามีความสัมพันธ์โดยตรงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติต่อความภักดีต่อตราสินค้า ในอุตสาหกรรมรองเท้า เช่นเดียวกับผลการศึกษาของ El Naggar & Bendary (2017) ที่ได้ทำการศึกษเกี่ยวกับผลกระทบของประสพการณ์ตราสินค้าและความไว้วางใจในตราสินค้าต่อความภักดีในตราสินค้า ในอุตสาหกรรมโทรศัพท์เคลื่อนที่ประเทศอียิปต์ พบว่า ความไว้วางใจในตราสินค้านั้นจะช่วยยกระดับความภักดีต่อตราสินค้า

3) จากผลการวิจัย พบว่า ประสพการณ์ตราสินค้าไม่มีอิทธิพลต่อความภักดีต่อตราสินค้าอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ซึ่งสามารถอธิบายได้ว่า ผู้ใช้บริการบริษัทตัวแทนอสังหาริมทรัพย์ ในตลาดอสังหาริมทรัพย์มือสองในเขตกรุงเทพฯ และปริมณฑลไม่ได้ให้ความสำคัญกับประสพการณ์ตราสินค้า ในบริบทของธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ อาจเป็นเพราะอุตสาหกรรมนี้ยังมีข้อจำกัดในการตอบสนองต่อความต้องการของผู้ใช้บริการ เช่น หากท่านต้องการซื้อที่ดินตรงข้ามบ้านของท่าน แต่เจ้าของที่ดินหน้าบ้านของท่านได้ใช้บริการบริษัทตัวแทนอสังหาริมทรัพย์ ก. แต่โดยปกติแล้ว ท่านทำการซื้อ ขาย เช่า อสังหาริมทรัพย์กับบริษัทตัวแทนอสังหาริมทรัพย์ ข. ทำให้บริษัทตัวแทนอสังหาริมทรัพย์ ข. ไม่สามารถตอบสนองความต้องการของท่านได้ ท่านจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องซื้อที่ดินตรงข้ามบ้านท่านจากบริษัทตัวแทนอสังหาริมทรัพย์ ก. เป็นต้น สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Iglesias, Singh, และ Batista-Foguet (2011) ที่ศึกษาจากกลุ่มผู้ใช้อินเทอร์เน็ต จำนวน 166 คน กลุ่มผู้ใช้โน้ตบุ๊ก จำนวน 183 คน และกลุ่มผู้ใช้รองเท้าผ้าใบจำนวน 177 คน และพบว่า ประสพการณ์ตราสินค้าไม่ได้มีความสัมพันธ์กับความภักดีต่อตราสินค้า เช่นเดียวกับ Khamwon และ Kumgliang (2018) ที่ศึกษาจากกลุ่มผู้ที่ดำรงสถานภาพเป็นนักธุรกิจแอมเวย์ อย่างน้อย 3 เดือนขึ้นไป และดำเนินธุรกิจใน 3 จังหวัด คือ กรุงเทพฯ ขอนแก่น และเชียงใหม่ จำนวน 600 คน

ข้อเสนอแนะทางวิชาการ

แบบจำลองโมเดลสมการโครงสร้างนั้นได้พัฒนามาจากแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องโดยใช้โมเดลการวัด (Measurement Model) ซึ่งมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ แสดงให้เห็นถึงความถูกต้องและแม่นยำในการวัด ดังนั้น ผู้วิจัยที่สนใจศึกษาตัวแปรดังกล่าวจึงสามารถนำข้อคำถามไปใช้ในการศึกษาต่อได้

ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ประกอบการ

ผลการศึกษา พบว่า ประสบการณ์ตราสินค้าเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลทางตรงในทิศทางบวกต่อความไว้วางใจในตราสินค้า และยังมีอิทธิพลทางอ้อมในทิศทางบวกต่อความภักดีต่อตราสินค้าผ่านความไว้วางใจในตราสินค้าด้วย ผู้ประกอบการจึงควรให้ความสำคัญเพื่อสร้างความไว้วางใจแก่ผู้ใช้บริการ ซึ่งจะนำไปสู่ความภักดีต่อตราสินค้าของผู้ใช้บริการต่อไป โดยในด้านประสบการณ์ตราสินค้าของผู้ใช้บริการจากการวิจัยในครั้งนี้ แสดงให้เห็นว่า การสร้างประสบการณ์ตราสินค้า จะช่วยให้ผู้ใช้บริการเกิดความไว้วางใจที่สูงขึ้นและส่งผลให้เกิดความภักดีต่อตราสินค้าที่สูงขึ้นด้วยเช่นกัน ผู้ประกอบการจึงต้องให้ความสำคัญและหาแนวทางในการเพิ่มประสบการณ์ตราสินค้าให้สูงขึ้น เช่น การฝึกอบรมพนักงานให้มีความรู้และความเข้าใจในบริการเป็นอย่างดี มีใจรักในงานบริการ สามารถแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าที่เกิดขึ้นได้ เพื่อให้ผู้บริโภคเกิดประสบการณ์ที่ดี และในด้านความไว้วางใจในตราสินค้า แสดงให้เห็นว่าความไว้วางใจในตราสินค้านั้นมีอิทธิพลทางตรงต่อความภักดีต่อตราสินค้า ดังนั้น ผู้ประกอบการจึงควรดำเนินงานให้เป็นไปตามความคาดหวังของผู้ใช้บริการ เพื่อสร้างความเชื่อมั่น ทำให้ผู้บริโภคเกิดความไว้วางใจในตราสินค้า เพราะความไว้วางใจในตราสินค้านี้เองจะช่วยสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้ใช้บริการ เป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันแก่ผู้ประกอบการ

ข้อเสนอแนะสำหรับประเด็นที่ควรศึกษาในครั้งต่อไป

1) การวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษาในกลุ่มบริษัทตัวแทนอสังหาริมทรัพย์ ซึ่งเป็นกลุ่มธุรกิจที่มีความสำคัญเป็นอย่างมากต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศ ดังนั้น ในการศึกษาครั้งต่อไป ผู้วิจัยอาจนำโมเดลสมการโครงสร้างที่ถูกพัฒนาขึ้นไปใช้ในกลุ่มธุรกิจใหม่ ๆ เช่น บริษัทพัฒนาอสังหาริมทรัพย์

2) โมเดลสมการโครงสร้างที่ถูกพัฒนาขึ้นในงานวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาหาปัจจัยที่ส่งผลต่อความภักดีต่อตราสินค้าของผู้ใช้บริการในกลุ่มธุรกิจตัวแทนอสังหาริมทรัพย์ โดยที่มีปัจจัยสำคัญ 2 ปัจจัย คือ ประสบการณ์ตราสินค้าและความไว้วางใจในตราสินค้า ดังนั้น ในการศึกษาครั้งต่อไป ผู้วิจัยอาจทำการศึกษาในเชิงคุณภาพ เพื่อเป็นการสำรวจถึงปัจจัยอื่น ๆ ที่มีความสัมพันธ์และมีอิทธิพลต่อความภักดีต่อตราสินค้าในอุตสาหกรรมดังกล่าว เพื่อพัฒนาโมเดลเชิงสาเหตุที่มีความแตกต่างกันต่อไป

บรรณานุกรม

- ธนาคารอาคารสงเคราะห์, ศูนย์ข้อมูลอสังหาริมทรัพย์. (2561). REIC ศูนย์ข้อมูลอสังหาฯเผยข้อมูลแนวโน้มตลาดปี 2561. สืบค้นเมื่อ 10 มีนาคม 2562, จาก <https://thinkofliving.com/article/reic-ศูนย์ข้อมูลอสังหาฯเผยข้อมูลแนวโน้มตลาดปี-2561-477984-แถลงข่าว/>
- สวัสดิ์ วรรณรัตน์. (2561). โมเดลสมการโครงสร้างของการจัดการคุณภาพทั่วทั้งองค์กร นวัตกรรมและผลการดำเนินการโซ่อุปทาน. *เศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจปริทัศน์*, 14(1), 105-127.
- Aaker, D. A., & Equity, M. B. (1991). *Capitalizing on the value of a brand name*. New York: Academic Press.
- Assael, H. (1998). Managing Brand Equity: Consumer Behavior and Market Action'. *South-Western, Cincinnati, OH*.
- Bettman, J. R. (1973). Perceived risk and its components: A model and empirical test. *Journal of marketing research*, 10(2), 184-190.
- Brakus, J. J., Schmitt, B. H., & Zarantonello, L. (2009). Brand experience: What is it? How is it measured? Does it affect loyalty?. *Journal of marketing*, 73(3), 52-68.
- Carrizo Moreira, A., Freitas da Silva, P. M., & Ferreira Moutinho, V. M. (2017). The effects of brand experiences on quality, satisfaction and loyalty: An empirical study in the telecommunications multiple-play service market. *Revista Innovar Journal*, 27(64), 26-36.
- Huang, C. C. (2017). The impacts of brand experiences on brand loyalty: Mediators of brand love and trust. *Management Decision*, 55(5), 915-934.
- Chaudhuri, A., & Holbrook, M. B. (2001). The chain of effects from brand trust and brand affect to brand performance: The role of brand loyalty. *Journal of marketing*, 65(2), 81-93.
- Chinomona, R. (2013). The influence of brand experience on brand satisfaction, trust and attachment in South Africa. *International Business & Economics Research Journal (IBER)*, 12, 1303-1316.
- Day, G. S. (1976). A two-dimensional concept of brand loyalty. In U. H. Funke *Mathematical models in marketing* (pp. 89-89). Berlin, Germany: Springer.
- Dick, A. S., & Basu, K. (1994). Customer loyalty: Toward an integrated conceptual framework. *Journal of The Academy of Marketing Science*, 22(2), 99-113.
- El Naggar, R. A. A., & Bendary, N. (2017). The impact of experience and brand trust on brand loyalty, while considering the mediating effect of brand equity dimensions, an empirical study on mobile operator subscribers in Egypt. *The Business & Management Review*, 9(2), 16-25.

- Fornell, C., & Larcker, D. (1981). Structural equation modeling and regression: Guidelines for research practice. *Journal of Marketing Research*, 18(1), 39-50.
- Gordon, G. L., Calantone, R. J., & Di Benedetto, C. A. (1993). Brand equity in the business-to-business sector: An exploratory study. *Journal of Product & Brand Management*, 2(3), 4-16.
- Hulland, J. (1999). Use of partial least squares (PLS) in strategic management research: A review of four recent studies. *Strategic Management Journal*, 20(2), 195-204.
- Hussein, A. S. (2018). Effects of brand experience on brand loyalty in Indonesian Casual Dining Restaurant: Roles of customer satisfaction and brand of origin. *Tourism and Hospitality Management*, 24(1), 119-132.
- Iglesias, O., Singh, J. J., & Batista-Foguet, J. M. (2011). The role of brand experience and affective commitment in determining brand loyalty. *Journal of Brand Management*, 18(8), 570-582.
- Jacoby, J., & Kyner, D. B. (1973). Brand loyalty vs. repeat purchasing behavior. *Journal of Marketing research*, 10(1), 1-9.
- Kang, J., Tang, L., Lee, J. Y., & Bosselman, R. H. (2012). Understanding customer behavior in name-brand Korean coffee shops: The role of self-congruity and functional congruity. *International Journal of Hospitality Management*, 31(3), 809-818.
- Khamwon, A., & Kumgliang, O., (2018). Brand experience, brand tribalism, and brand loyalty: A case of Amway Business Owners in Thailand. *Journal of Business Administration*, 41(1), 21-38.
- Kline, R. B. (2011). Convergence of structural equation modeling and multilevel modeling. In M. Williams & W. P. Vogt (Eds.), *The SAGE handbook of innovation in social research methods* (pp. 562-589). London, UK: Sage.
- Lau, G. T., & Lee, S. H. (1999). Consumers' trust in a brand and the link to brand loyalty. *Journal of Market-Focused Management*, 4(4), 341-370.
- Mayer, C., & Schwager, A. (2007). Understanding customer experience. *Harvard Business Review*, 85(2), 117-126.
- Morgan, R. M., & Hunt, S. D. (1994). The commitment-trust theory of relationship marketing. *Journal of Marketing*, 58(3), 20-38.
- Oliver, R. L. (1999). Whence consumer loyalty?. *Journal of Marketing*, 63(4_suppl1), 33-44.
- Parasuraman, A., Berry, L. L., & Zeithaml, V. A. (1991). Understanding customer expectations of service. *Sloan Management Review*, 32(3), 39-48.

- Rauyruen, P., Miller, K. E., & Groth, M. (2009). B2B services: Linking service loyalty and brand equity. *Journal of Services Marketing*, 23(2-3), 175-185.
- Rizwan, M., Javed, P. A., Aslam, J., Khan, R., & Bibi, H. (2014). The relationship of brand commitment, brand credibility, perceived quality, customer satisfaction and brand loyalty: An empirical study on Stylo shoes. *Journal of Sociological Research*, 5(1), 377-404.
- Rovinelli, R. J., & Hambleton, R. K. (1977). On the use of content specialists in the assessment of criterion referenced test item validity. *Dutch Journal of Educational Research*, 2, 49-60.
- Said, H., Badru, B. B., & Shahid, M. (2011). Confirmatory factor analysis (CFA) for testing validity and reliability instrument in the study of education. *Australian Journal of Basic and Applied Sciences*, 5, 1098-1103.
- Sahin, A., Zehir, C., & Kitapçı, H. (2011). The effects of brand experiences, trust and satisfaction on building brand loyalty; an empirical research on global brands. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 24, 1288-1301.
- Sethuraman, R., & Gielens, K. (2014). Determinants of store brand share. *Journal of Retailing*, 90(2), 141-153.
- So, K. K. F., King, C., Sparks, B. A., & Wang, Y. (2013). The influence of customer brand identification on hotel brand evaluation and loyalty development. *International Journal of Hospitality Management*, 34, 31-41.
- Tucker, W. T. (1964). The development of brand loyalty. *Journal of Marketing Research*, 1(3), 32-35.
- Zhang, J., & Bloemer, J. M. (2008). The impact of value congruence on consumer-service brand relationships. *Journal of Service Research*, 11(2), 161-178.

T

The Concentration of Family Shareholders, Governance, and Personal Relationships of Executives and Earnings Management

Konnut Pugatekaew^{1,*} Yanin Tangpinyoputtikhun²
Nitiphong Songsrirote³ and Suwan Wangcharoendate⁴

Received: March 12, 2020 Revised: June 9, 2020 Accepted: September 15, 2020

Abstract

The objective of this research was to study the concentrated structure of shareholding in a family-owned company listed on the Stock Exchange of Thailand, the role of governance according to the SEC's best practices, and the relationship of executives with earnings management through discretionary accrual. Data was collected from 2014 to 2018 from the sample group, which comprised family businesses with characteristics based on the following criteria: the top 5 shareholders, are individuals or groups with the same or different surnames, but have a familial relationship, with a combined shareholding of 25%, and hold positions on the board of directors or executives. The samples collected totaled 737. Providing an earnings management model based on the discretion of executives through accrual items, and OLS regression analysis. The results concluded that family ownership from 25% has a chance to increase earnings management, while the role of governance found that the audit committee with expertise in accounting or finance will reduce the opportunity for earnings. Finally, the relationship between the chairman and the chief executive officer revealed that the relationship between them led to reduced opportunities for earnings management. Furthermore, the board composition is in accordance with the principles of good corporate governance for listed companies in 2017.

Keywords: Family business, Family-concentrated ownership, Governance, Executive's personal relationships, Earnings management

^{1,2,4} Department of Accounting, Mahasarakham Business School, Mahasarakham University

³ Department of Economics, Mahasarakham Business School, Mahasarakham University

* Corresponding author E-mail: konnut.pug288@gmail.com

การถือหุ้นที่กระจุกตัวในครอบครัว ธรรมาภิบาล และความสัมพันธ์ส่วนบุคคลของผู้บริหาร กับการจัดการกำไร

กนต์ธ ฐ ปูกตุแกว^{1*} ญานินท ดึงกัญญูปุฒิกุล²
ณิตพงษ์ ส่องศรีโรจน³ และ สุวรรณ หวังเจริญเดช⁴

วันรับบทความ: March 12, 2020 วันแก้ไขบทความ: June 9, 2020 วันตอบรับบทความ: September 15, 2020

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์การวิจัยครั้งนี้เพื่อศึกษาโครงสร้างการถือหุ้นแบบกระจุกตัวในบริษัทที่มีความเป็นธุรกิจครอบครัวที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย บทบาทของระบบธรรมาภิบาล ตามหลักการกำกับดูแลกิจการที่ดีของสำนักงาน ก.ล.ต. และความสัมพันธ์ของผู้บริหารระดับสูงกับการจัดการกำไรผ่านการใช้ดุลยพินิจของผู้บริหาร โดยรวบรวมข้อมูลตั้งแต่ปี พ.ศ. 2557-2561 กลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะเป็นธุรกิจครอบครัว พิจารณาจากโครงสร้างการถือหุ้นซึ่งเป็นบุคคล หรือกลุ่มบุคคลที่มีนามสกุลเดียวกันหรือต่างกันแต่มีความเกี่ยวข้องกัน โดยมีสัดส่วนการถือหุ้นรวมกันตั้งแต่ร้อยละ 25 และมีบุคคลที่มาจากกลุ่มครอบครัวดังกล่าวดำรงตำแหน่งกรรมการหรือผู้บริหาร จำนวน 737 ตัวอย่าง การวิจัยครั้งนี้ใช้ตัวแบบการจัดการกำไรที่เกิดจากการใช้ดุลยพินิจของผู้บริหารผ่านรายการคงค้าง และใช้การวิเคราะห์ถดถอยพหุในการวิเคราะห์ข้อมูล ผลการวิจัย พบว่าการถือหุ้นของครอบครัวตั้งแต่ ร้อยละ 25 จะเพิ่มโอกาสในการจัดการกำไร ในขณะที่บทบาทของธรรมาภิบาลพบว่า กรรมการตรวจสอบที่ความเชี่ยวชาญด้านบัญชีหรือการเงิน สามารถลดโอกาสในการจัดการกำไร และความสัมพันธ์ระหว่างประธานคณะกรรมการกับประธานเจ้าหน้าที่บริหาร พบว่า ความสัมพันธ์ของบุคคลทั้งสองส่งผลให้โอกาสในการจัดการกำไรลดลง นอกจากนี้ องค์ประกอบของคณะกรรมการมีจำนวนที่เป็นไปตามหลักการกำกับดูแลกิจการที่ดีสำหรับบริษัทจดทะเบียน ปี พ.ศ. 2560

คำสำคัญ: ธุรกิจครอบครัว การถือหุ้นแบบกระจุกตัว ธรรมาภิบาล ความสัมพันธ์ส่วนบุคคลของผู้บริหาร
การจัดการกำไร

^{1,2,4} สาขาวิชาการบัญชี คณะการบัญชีและการจัดการ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

³ สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ คณะการบัญชีและการจัดการ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

* Corresponding author. E-mail: konnut.pug288@gmail.com

บทนำ

ธุรกิจครอบครัวนั้นมีความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศให้ก้าวหน้า ธุรกิจทั่วโลกประมาณร้อยละ 75 เป็นธุรกิจของครอบครัว หรือครอบครัวเข้าไปมีอิทธิพลในระดับที่สามารถควบคุมธุรกิจ (กุลบุตร โภเมนกุล, 2561) ธุรกิจครอบครัวคิดในประเทศไทย คิดเป็นร้อยละ 72 ของระบบเศรษฐกิจ หรือคิดเป็นมูลค่ารวมประมาณ 28 ล้านล้านบาท และหากเป็นธุรกิจครอบครัวที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์มีสัดส่วนร้อยละ 50.4 ของบริษัทจดทะเบียนทั้งหมด (Siow, 2562) ลักษณะสำคัญที่บ่งชี้ถึงการเป็นธุรกิจครอบครัว อาทิ การถือหุ้นแบบกระจุกตัว (Concentrated Ownership) กล่าวคือ การมีผู้ถือหุ้นรายใดรายหนึ่ง หรือกลุ่มของครอบครัวใดครอบครัวหนึ่ง มีสัดส่วนการถือหุ้นในจำนวนมาก และเข้าไปมีอิทธิพลในระดับที่ทำให้มีอำนาจควบคุมกิจการ (Controlling Shareholders) ผ่านการดำรงตำแหน่งที่สำคัญในกิจการ นอกจากนี้ ยังรวมถึงพฤติการณ์ในการสืบทอดกิจการไปยังรุ่นต่อไป (International Financial Corporation [IFC], 2008) จะเห็นได้ว่าบุคคลหรือกลุ่มครอบครัว มีบทบาทในการเข้าไปกำหนดนโยบายสำคัญในการบริหารกิจการเพื่อสร้างความมั่งคั่งให้กับครอบครัว จนอาจจะเลยผู้มีส่วนได้เสียอื่น ซึ่งนำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างผู้ถือหุ้นส่วนมากกับผู้ถือหุ้นส่วนน้อย (Type II problem) โดยมักจะเกิดขึ้นกับกิจการที่มีลักษณะความเป็นครอบครัว (Salvato & Moores, 2010) หากครอบครัวมีพฤติการณ์ในการแสวงหาผลประโยชน์ด้วยการลดทอนความมั่งคั่งของผู้ถือหุ้นส่วนน้อย อาศัยความได้เปรียบจากการเป็นผู้บริหารในการล่วงรู้ถึงข้อมูลที่สำคัญ และช่องว่างของความไม่เท่าเทียมกันในการรับรู้ข้อมูล (Asymmetric Information) เพื่อการแสวงหาผลประโยชน์ หรือใช้อำนาจผ่านการจัดการกำไรให้เป็นไปตามที่ครอบครัวต้องการ ในขณะที่อีกด้านหนึ่ง วัตถุประสงค์ของธุรกิจครอบครัว คือ การส่งต่อการบริหารกิจการไปยังรุ่นต่อไป ดังนั้น การดำเนินงานของกิจการนอกจากจะคำนึงถึงการสร้างความมั่งคั่งให้แก่ครอบครัวแล้วยังคำนึงถึงการรักษาชื่อเสียงของกิจการ โดยพยายามหลีกเลี่ยงพฤติกรรมที่อาจทำให้เสื่อมเสียชื่อเสียงในอนาคต

ผู้บริหารมีบทบาทสำคัญในการกำหนดนโยบายการบัญชี ซึ่งส่งผลไปยังรายงานทางการเงินและผลการดำเนินงาน หากผู้บริหารมีแรงจูงใจในการกำหนดนโยบายดังกล่าวเพื่อให้ผลการดำเนินงานเป็นไปตามที่ตนเองต้องการ (Mulford & Comiskey, 1996) ซึ่งหมายถึงการจัดการกำไร (Earnings Management) โดยรูปแบบในการจัดการกำไรมีหลายรูปแบบ แต่รูปแบบหนึ่งที่ใช้สำหรับการวิจัยทางบัญชี ได้แก่ การใช้ดุลยพินิจของผู้บริหารผ่านรายการคงค้าง (Discretionary Accrual Accounting) ผู้บริหารจะกำหนดนโยบายในการรับรู้รายการสำหรับรายการคงค้างที่เกิดขึ้นในงวดบัญชีปัจจุบัน ผลของการกระทำดังกล่าวย่อมมีผลกระทบกับกำไรขาดทุนที่แสดงในรายงานทางการเงิน และหากการใช้ดุลยพินิจดังกล่าวเป็นไปเพื่อจัดการให้ผลการดำเนินงานบิดเบือนไปจากความเป็นจริง ย่อมส่งผลกระทบต่อการตัดสินใจของนักลงทุน (Healy & Wahlen, 1999)

สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ (ก.ล.ต.) และตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ได้พัฒนากฎธรรมาภิบาล เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้นักลงทุน โดยกำหนดแนวปฏิบัติในการสร้างระบบธรรมาภิบาลที่ดีในบริษัทจดทะเบียน ทั้งนี้ หลักปฏิบัติในเรื่องของการเสริมสร้างคณะกรรมการที่มีประสิทธิภาพมีผลกระทบกับบทบาทของผู้บริหารที่เป็นตัวแทนจากครอบครัว ซึ่งเป็นผู้ถือหุ้นใหญ่และมีสิทธิในการออกเสียงเป็นจำนวนมาก นอกจากจะแต่งตั้งตัวแทนเพื่อเข้าไปดำรงตำแหน่งสำคัญในการบริหารแล้วยังอาจมีการส่งตัว

แทนเข้าไปเป็นกรรมการในคณะกรรมการชุดย่อย อาทิ คณะกรรมการบริหาร คณะกรรมการสรรหาและกำหนดค่าตอบแทน เป็นต้น ดังนั้น ประเด็นสำคัญที่ควรพิจารณา คือ ความมีอิทธิพลของครอบครัวในการเข้าไปกำหนดจำนวน รวมไปถึงคุณสมบัติของบุคคลที่เข้ามาดำรงตำแหน่งในคณะกรรมการบริษัท โดยเฉพาะบุคคลภายนอก นอกจากนี้ประเด็นความสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหารระดับสูงเป็นสิ่งที่ควรให้ความสำคัญด้วย ดังนั้น กลไกธรรมาภิบาลจะมีบทบาทในการกระตุ้นให้ผู้บริหารคำนึงถึงการรักษาผลประโยชน์แก่ผู้มีส่วนได้เสีย

ทั้งนี้ ผลการวิจัยในอดีตที่ศึกษาภายใต้บริบทของตลาดเกิดใหม่ (Emerging Market) เกี่ยวกับการจัดการกำไรในธุรกิจครอบครัว และบทบาทของธรรมาภิบาลยังให้ผลที่ไม่ชัดเจน ซึ่งความแตกต่างดังกล่าวอาจเกิดจากปัจจัยต่าง ๆ เช่น กฎหมาย กฎระเบียบที่มีความเข้มงวด พัฒนาการของตลาดหลักทรัพย์ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาการถือหุ้นที่มีการกระจุกตัวในกลุ่มของครอบครัว มีผลกระทบหรือไม่ กับการจัดการกำไรผ่านการใช้ดุลยพินิจของผู้บริหาร นอกจากนี้ ยังศึกษาบทบาทของระบบ ธรรมาภิบาล มีผลกระทบหรือไม่ กับการจัดการกำไร และสิ่งที่เป็นแนวทางใหม่สำหรับการวิจัยครั้งนี้ คือ ความสัมพันธ์ของผู้บริหารระดับสูงมีผลกระทบกับการจัดการกำไรหรือไม่ ผลการวิจัยครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานกำกับดูแลในการพัฒนากฎเกณฑ์หรือระเบียบต่าง ๆ รวมไปถึงนักลงทุนในการนำไปใช้เป็นแนวทางเพื่อการวางแผนและตัดสินใจลงทุนในบริษัทจดทะเบียนที่มีสัดส่วนการถือหุ้นกระจุกตัวในกลุ่มของครอบครัว

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาโครงสร้างการถือหุ้นแบบกระจุกตัวในกลุ่มครอบครัวและการจัดการกำไร ผ่านการใช้ดุลยพินิจของผู้บริหารในรายการคงค้าง
2. เพื่อศึกษาองค์ประกอบของคณะกรรมการตามหลักการกำกับดูแลกิจการที่ดีของสำนักงาน ก.ล.ต. กับการจัดการกำไรผ่านการใช้ดุลยพินิจของผู้บริหารในรายการคงค้าง
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของผู้บริหารระดับสูงกับการจัดการกำไรผ่านการใช้ดุลยพินิจของผู้บริหารในรายการคงค้าง

การทบทวนวรรณกรรมและการพัฒนาสมมุติฐาน

โครงสร้างการถือหุ้นแบบกระจุกตัวในกลุ่มครอบครัวและการจัดการกำไร

ทฤษฎีตัวแทน (Agency Theory) โดย Jensen และ Meckling (1976) สรุปสาระสำคัญของทฤษฎีดังกล่าวไว้ว่า การกระทำของมนุษย์มักจะคำนึงถึงผลประโยชน์ของตนเองก่อนเสมอ (Jensen & Meckling, 1976) ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกลุ่มหนึ่ง ได้แก่ ตัวการ (Principal) คือ ผู้ถือหุ้น กับบุคคลอีกกลุ่มที่ได้รับมอบหมายให้ดำเนินงานแทนตัวการ ซึ่งเรียกว่า ตัวแทน (Agent) เช่น ผู้บริหารมีอาชีพที่ถือว่าจ้าง ผู้ถือหุ้นคาดหวังถึงผลตอบแทนที่ได้รับจากการถือหุ้นในกิจการ ในขณะที่ตัวแทนคาดหวังถึงผลประโยชน์ในรูปของเงินเดือน โบนัส หากความต้องการของผลประโยชน์ที่ไม่สอดคล้องกันของบุคคลทั้งสองเกิดขึ้น จะนำไปสู่ปัญหาตัวแทน (Agency Problem) โดยปัญหาตัวแทนแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ ปัญหาระหว่างตัวการกับตัวแทน

(Type I) ซึ่งมักจะเกิดกับกิจการที่ไม่มีความเป็นธุรกิจครอบครัวและเกิดขึ้นกับตลาดหลักทรัพย์ในประเทศที่พัฒนาแล้ว ในขณะที่ปัญหาระหว่างผู้ถือหุ้นที่มีอิทธิพลในระดับที่สามารถควบคุมกิจการ กับผู้ถือหุ้นที่ไม่มีอำนาจควบคุมหรือผู้ถือหุ้นส่วนน้อย (Type II) มักจะเกิดกับธุรกิจครอบครัว (Salvato & Moores, 2010) และพบได้ในตลาดหลักทรัพย์เกิดใหม่ (Wang & Yung, 2011) งานวิจัยในอดีตที่ให้ความหมายเกี่ยวกับธุรกิจครอบครัวไว้ อาทิ สมาชิกในครอบครัวเป็นบุคคลหรือกลุ่มคนที่มีสิทธิออกเสียงมากที่สุด (IFC, 2008) หรือกลุ่มครอบครัวมีอิทธิพลในระดับที่สามารถควบคุมกิจการได้ (Paiva, Lourenço, & Branco, 2016)

การทบทวนงานวิจัยในอดีตที่ศึกษาพบความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันระหว่างธุรกิจครอบครัวกับการจัดการกำไรของบริษัทที่จดทะเบียนในประเทศได้หวั่น พบว่า ครอบครัวที่ถือหุ้นตั้งแต่ร้อยละ 20 มีโอกาสจะทำการจัดการกำไรเพิ่มขึ้น (Chi, Hung, Cheng, & Lieu, 2015) สอดคล้องกับ Ding, Qu, และ Zhuang (2011) ศึกษาการถือหุ้นของผู้บริหารของประเทศจีนตั้งแต่ร้อยละ 10 พบว่า มีโอกาสที่กิจการจะทำการจัดการกำไรสูงกว่าธุรกิจที่ไม่ใช่ครอบครัว ผู้วิจัยได้อธิบายว่า ผู้บริหารมีพฤติกรรมการใช้ดุลยพินิจผ่านรายการคงค้างเพื่อสร้างโอกาสในการจัดการกำไร และลักษณะธุรกิจครอบครัวในประเทศจีนนั้น เป็นความขัดแย้งในแบบ Type II ในขณะที่งานวิจัยที่ศึกษาบริบทของตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย พบว่า บริษัทจดทะเบียนที่มีการถือหุ้นแบบกระจุกตัวอยู่ในกลุ่มครอบครัว มีโอกาส ในการจัดการกำไรสูงกว่าบริษัทที่มีโครงสร้างการถือหุ้นแบบกระจายตัว (หุตา วงษ์ยัม, 2561) ผู้วิจัยได้อธิบายว่า สอดคล้องกับแนวคิด entrenchment effect ซึ่งผู้ถือหุ้นที่มีสัดส่วนการถือหุ้นที่สูงและมีอำนาจในการควบคุมกิจการอย่างเต็มที่ อาจบริหารงานโดยคำนึงถึงผลประโยชน์ของตนเองหรือกลุ่มของตนเองเป็นหลัก และอาจมีพฤติกรรมฉกฉวยผลประโยชน์จากผู้ถือหุ้นส่วนน้อย ผลกระทบที่ตามมา ก็คือ ทำให้มูลค่าของกิจการลดลงและมีผลต่อปฏิกิริยาคุณภาพของการรายงานข้อมูลทางการเงินที่ลดลง อย่างไรก็ตาม การศึกษาที่พบความสัมพันธ์ในเชิงลบ อาทิ San Martin Reyna (2018) พบว่า การถือหุ้นโดยครอบครัวจะช่วยลดโอกาสในการการจัดการกำไร ทั้งนี้ ก็เพราะกลไกการติดตามของหน่วยงานกำกับดูแลนั้นมีประสิทธิภาพ ช่วยลดปัญหาตัวแทนได้ สำหรับกรณีศึกษาในประเทศไทย Boonyawat (2013) พบว่า ผู้บริหารถือหุ้นในสัดส่วนที่สูง ส่งผลให้การใช้ดุลยพินิจในการตัดสินใจผ่านรายการคงค้างลดลง อธิบายได้ว่าเป็นไปตามแนวคิด alignment effect กล่าวคือ ผู้บริหารมีแรงจูงใจในการกระทำเพื่อรักษาชื่อเสียงให้แก่ตนเอง โดยพยายามหลีกเลี่ยงการฉกฉวยผลประโยชน์จากผู้ถือหุ้นส่วนน้อย ในขณะที่งานวิจัยของ สัจจวัฒน์ จันทร์หอม และศิลปพร ศรีจันเพชร (2555) ไม่พบความสัมพันธ์

จากการทบทวนงานวิจัยในอดีต พบว่า ผลการศึกษายังไม่ได้ข้อสรุปที่ชัดเจน (Mixed result) โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับการศึกษาในบริบทประเทศไทย ซึ่งผลการวิจัยที่แตกต่างกันนั้น อาจเป็นเพราะกลไกการกำกับดูแลที่มีความเข้มงวดแตกต่างกันไปตามบริบทของแต่ละประเทศ (อนุวัฒน์ ภักดี และ ศิลปพร ศรีจันเพชร, 2562) อย่างไรก็ตาม จากงานวิจัยที่ศึกษาในบริบทตลาดเกิดใหม่ ทำให้ผู้วิจัยคาดว่าโครงสร้างการถือหุ้นในลักษณะกระจุกตัวในกลุ่มครอบครัวจะก่อให้เกิดโอกาสในการจัดการกำไรเพิ่มขึ้น จึงกำหนดสมมติฐาน ดังนี้

H1: โครงสร้างการถือหุ้นแบบกระจุกตัวในกลุ่มครอบครัวมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการจัดการกำไร

บทบาทของระบบธรรมาภิบาลกับการจัดการกำไร

ธรรมาภิบาลเป็นกลไกหนึ่งในการช่วยลดปัญหาตัวแทนผ่านกระบวนการติดตามและควบคุมการดำเนินงานของฝ่ายบริหาร (ไพริน ใจทัด, 2555) สำนักงาน ก.ล.ต. ได้สร้างหลักการกำกับดูแลกิจการที่ดีสำหรับบริษัทจดทะเบียน ปี 2560 เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติสำหรับคณะกรรมการบริษัทนำไปสร้างระบบการกำกับดูแลกิจการเพื่อให้มีผลประกอบการที่ดีและสร้างความน่าเชื่อถือให้กับผู้มีส่วนได้เสียได้อย่างยั่งยืน (สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ [กลต], 2560) หลักการดังกล่าวถูกแบ่งออกเป็น 8 องค์ประกอบ อย่างไรก็ตาม ในการวิจัยครั้งนี้ ได้ทำการศึกษาเฉพาะองค์ประกอบที่ 3 ได้แก่ การเสริมสร้างคณะกรรมการที่มีประสิทธิภาพซึ่งทางสำนักงาน ก.ล.ต.ได้กำหนดหลักเกณฑ์และคุณสมบัติของคณะกรรมการที่สำคัญที่เรียกว่า องค์ประกอบของคณะกรรมการ อาทิ จำนวนกรรมการในคณะกรรมการบริษัท สัดส่วนของกรรมการอิสระ จำนวนคณะกรรมการตรวจสอบ และจำนวนคณะกรรมการตรวจสอบที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญทางด้านบัญชีหรือการเงิน

งานวิจัยในอดีตศึกษา จำนวนกรรมการในคณะกรรมการบริษัทส่งผลกระทบต่อผลการจัดการกำไร พบว่าจำนวนกรรมการในคณะกรรมการมีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้ามกับการจัดการกำไร (Fodio, Ibikunle, & Oba, 2013; Iraya, Mwangi, & Muchoki, 2015; Uwuigbe, Ranti, & Bernard, 2015) ในขณะที่การศึกษากับบริษัทจดทะเบียนในประเทศไทย พบว่า มีความสัมพันธ์ในเชิงบวก (Boonyawat, 2013) อย่างไรก็ตาม ทิพย์ธัญญา หรินานนท์ (2560) ศึกษาเฉพาะกลุ่ม SET 100 พบว่า มีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้าม ในขณะที่งานวิจัยของ ไพริน ใจทัด (2555) ไม่พบความสัมพันธ์ ผลการวิจัยที่แสดงความสัมพันธ์ในทิศทางที่แตกต่างกัน สะท้อนว่าจำนวนกรรมการมีผลต่อโอกาสในการจัดการกำไร ในด้านหนึ่งการมีจำนวนกรรมการที่มากแสดงถึงความหลากหลายทั้งในด้านความรู้ ประสบการณ์ และความเชี่ยวชาญของกรรมการ ช่วยให้เกิดประสิทธิภาพ ลดโอกาสในการจัดการกำไร อย่างไรก็ตาม กรรมการที่มีจำนวนมากก็ไม่ได้แสดงถึงประสิทธิภาพเสมอไป หากเกิดความขัดแย้งกันเองในคณะกรรมการ (Fauzi & Sanusi, 2015) ในขณะที่กรรมการอิสระซึ่งเป็นบุคคลภายนอก มีส่วนช่วยในการลดปัญหาตัวแทนได้ (Fama & Jensen, 1983) งานวิจัยในต่างประเทศ พบว่า สัดส่วนของกรรมการอิสระที่สูงจะช่วยลดโอกาสในการจัดการกำไร (Ramachandran, Ngete, Subramanian, & Sambasivan, 2015) อย่างไรก็ตาม ผลการศึกษาของ Wan Mohammad, Wasiuzzaman, และ Nik Salleh (2016) พบความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้าม ซึ่งอาจมีสาเหตุจาก ผู้บริหารที่มีอำนาจมักจะตัดสินใจเลือกกรรมการอิสระที่เป็นบุคคลใกล้ชิดกับผู้บริหารส่งผลให้ไม่อาจทำหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Patton & Baker, 1987) ในขณะที่งานวิจัยในประเทศไทย ภาณุพงษ์ โมกโธสง, สุพรรณิ บัวสุข, เกตุจันทร์ จำปาไชยศรี, และวี ลงกานี (2557) พบว่า มีความสัมพันธ์ในทางลบ อย่างไรก็ตาม งานวิจัยของ Boonyawat (2013) ไม่พบความสัมพันธ์

ในส่วนของคณะกรรมการตรวจสอบ ได้แก่ ขนาดและความเชี่ยวชาญซึ่งอาจมีผลกระทบต่อการจัดการกำไร หน้าที่หลักของคณะกรรมการตรวจสอบ คือ ตรวจสอบคุณภาพและสอบทานความถูกต้องของรายงานทางการเงิน ตลอดจนการเปิดเผยข้อมูลอย่างเพียงพอต่อผู้ใช้อย่างนอก ถ้าคณะกรรมการตรวจสอบมีความเป็นอิสระมากพอ จะช่วยลดการจัดการกำไรลงได้ (ภาณุพงษ์ โมกโธสง และคณะ, 2557) งานวิจัยที่ผ่านมา

พบว่า ขนาดของคณะกรรมการตรวจสอบมีความสัมพันธ์เชิงลบกับการจัดการกำไร (Alzoubi, 2016; Yang & Krishnan, 2005) สำหรับในประเทศไทย ภาณุพงษ์ โมกโธสง และคณะ (2557) พบความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้าม ในขณะที่ มยุรี ตุ่มเทียน (2561) ศึกษาเฉพาะกับตลาด เอ็ม เอ ไอ ผลการศึกษาไม่พบความสัมพันธ์ ทั้งนี้สาเหตุที่ไม่พบความสัมพันธ์ อาจเกิดจากจำนวนของคณะกรรมการนั้นมีความสำคัญน้อยกว่าคุณภาพของความรู้ความเชี่ยวชาญของคณะกรรมการตรวจสอบ (Al-Okaily & Naueihed, 2019) งานวิจัยในอดีตที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความเชี่ยวชาญทางด้านบัญชีหรือการเงินของกรรมการตรวจสอบกับการจัดการกำไร พบว่าความเชี่ยวชาญของกรรมการตรวจสอบช่วยลดโอกาสในการจัดการกำไร รวมไปถึงช่วยให้กิจการใช้หลักความระมัดระวังทางบัญชีเพิ่มขึ้น (Yunos, Smith, Ismail, & Ahmad, 2011) นอกจากนี้ หากกรรมการตรวจสอบอย่างน้อย 1 คนที่มีความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับการบัญชี มีผลต่อคุณภาพกำไรที่เพิ่มขึ้น (Dhaliwal, Naiker, & Navissi, 2010) อย่างไรก็ตาม Wan Mohammad และคณะ (2016) พบว่า ความเชี่ยวชาญของกรรมการตรวจสอบส่งผลต่อการจัดการกำไรที่เพิ่มขึ้น ซึ่งเป็นการสะท้อนถึงความรู้ประสิทธิภาพของกรรมการตรวจสอบ ถึงแม้จะมีความเชี่ยวชาญก็ตาม ทั้งนี้ งานวิจัยของ Sun, Lan, และ Liu (2014) ไม่พบความสัมพันธ์

งานวิจัยในอดีตที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบของคณะกรรมการกับการจัดการกำไรข้างต้น ยังให้ข้อสรุปที่ไม่ชัดเจน อย่างไรก็ตาม ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยคาดว่า บริษัทจดทะเบียนที่ได้นำหลักการกำกับดูแลกิจการที่ดีสำหรับบริษัทจดทะเบียน ปี 2560 ไปปรับใช้ในการสร้างระบบธรรมาภิบาล จะช่วยลดโอกาสการใช้ดุลยพินิจของผู้บริหารผ่านรายการคงค้างลงได้ จึงกำหนดสมมติฐาน ดังนี้

H2: จำนวนกรรมการในคณะกรรมการบริษัทที่มีความสัมพันธ์เชิงลบกับการจัดการกำไร

H3: สัดส่วนของกรรมการอิสระในคณะกรรมการบริษัทมีความสัมพันธ์เชิงลบกับการจัดการกำไร

H4: จำนวนกรรมการตรวจสอบของบริษัทที่มีโครงสร้างการถือหุ้นแบบกระจุกตัวในกลุ่มครอบครัวมีความสัมพันธ์เชิงลบกับการจัดการกำไร

H5: ความเชี่ยวชาญทางด้านบัญชีหรือการเงินของคณะกรรมการตรวจสอบมีความสัมพันธ์เชิงลบกับการจัดการกำไร

การรวมอำนาจและความสัมพันธ์ส่วนบุคคลของผู้บริหารกับการจัดการกำไร

ประธานเจ้าหน้าที่บริหาร เป็นตำแหน่งสูงสุดของฝ่ายบริหารที่มีหน้าที่ในการกำหนดนโยบายในการบริหารกิจการและดำเนินงานให้เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ ในขณะที่ประธานกรรมการบริษัทเป็นตำแหน่งสูงสุดของฝ่ายตรวจสอบและกำกับดูแลการทำงานของฝ่ายบริหาร เพื่อให้เป็นไปตามนโยบายที่ฝ่ายบริหารได้กำหนดไว้ โดยในระบบธรรมาภิบาล กำหนดให้มีการแบ่งแยกบุคคลให้ทำหน้าที่อย่างชัดเจน เพื่อทำให้เกิดการตรวจสอบและถ่วงดุลอำนาจระหว่างฝ่ายตรวจสอบและฝ่ายบริหาร นอกจากนี้ ประธานกรรมการควรจะเป็นอิสระจากการถูกครอบงำของฝ่ายบริหาร ยังจะทำให้ระบบธรรมาภิบาลนั้นมีประสิทธิภาพ (Sarkar, Sarkar, & Sen, 2006) อย่างไรก็ตาม กิจการที่มีกลุ่มครอบครัวถือหุ้นในระดับที่สามารถควบคุมกิจการได้ อาจมีความพยายามให้บุคคลที่เป็นประธานคณะกรรมการและประธานเจ้าหน้าที่บริหารเป็นคนเดียวกัน ซึ่งจะส่งผลให้มีการใช้อำนาจ

ในการกำหนดนโยบายและทิศทางการบริหารให้เป็นไปตามที่บุคคลนั้นต้องการ (ภาณุพงษ์ โมกโธสง และคณะ, 2557) นอกจากนี้ สิ่งที่ควรพิจารณาต่อไป คือ ความมีอิสระระหว่างตำแหน่งทั้งสองดังกล่าว ถึงแม้หลายบริษัทจดทะเบียนจะมีการแยกกันของบุคคลในการดำรงตำแหน่ง แต่หากบุคคลทั้งสองมีความสัมพันธ์กัน ไม่ว่าจะเป็นความสัมพันธ์ทางเครือญาติ ทั้งทางตรงหรือทางอ้อม อาจทำให้เกิดปัญหาที่ผู้มีอำนาจใช้อำนาจนั้นเพื่อแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตนและพวกพ้อง โดยอาศัยตำแหน่งและความสัมพันธ์ส่วนตัว รวมไปถึงการเข้าถึงข้อมูลภายใน ซึ่งปัญหาตัวแท่นก็จะเกิดขึ้น และส่งผลเสียต่อการดำเนินงานและชื่อเสียงของกิจการ (เฉลิมศักดิ์ ศิริกุล, 2559)

งานวิจัยในอดีตพบความสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างการดำรงตำแหน่งของบุคคลเดียวกันกับการจัดการกำไร (Iraya et al., 2015; Uwuigbe et al., 2015) ผลของความสัมพันธ์ดังกล่าวเป็นการบ่งบอกถึงการมีอำนาจเบ็ดเสร็จในการควบคุมกิจการทั้งอำนาจในการตรวจสอบและอำนาจในการบริหาร นอกจากนี้ ยังสามารถควบคุมข้อมูลภายใน และควบคุมคณะกรรมการชุดต่าง ๆ ได้ ซึ่งเป็นการลดทอนประสิทธิภาพการตรวจสอบและนำไปสู่โอกาสในการจัดการกำไรที่เพิ่มขึ้น (Fama & Jensen, 1983; Uwuigbe et al., 2015) E. F., & Jensen, M. c. (1983 ในขณะที่ Bataineh, Abuaddous, และ Alabood (2018) รวมถึง Boonyawat (2013) ไม่พบความสัมพันธ์ นอกจากนี้ สิ่งที่ผู้วิจัยทำการศึกษาเพิ่มเติม ถึงความสัมพันธ์ระหว่างประธานคณะกรรมการกับประธานเจ้าหน้าที่บริหาร ซึ่งในประเทศไทยยังมีงานวิจัยจำนวนน้อยที่ศึกษาความสัมพันธ์กับการจัดการกำไร อย่างไรก็ตาม มีงานวิจัยในอดีตที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลดังกล่าวกับผลการดำเนินงาน โดยศึกษาในกลุ่มตัวอย่างที่เป็นธุรกิจครอบครัวขนาดใหญ่ในประเทศไทย 100 บริษัท พบว่า กิจการที่มีความสัมพันธ์กันของบุคคลทั้งสองส่งผลให้ผลการดำเนินงานลดลง (Bertrand, Johnson, Samphantharak, & Schoar, 2008) ในขณะที่ Boonyawat (2013) ศึกษาความสัมพันธ์ของบุคคลทั้งสองกับการใช้ดุลยพินิจในการจัดการกำไรผ่านรายการคงค้าง ผลการศึกษาไม่พบความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญ

หลักการกำกับดูแลกิจการที่ดีสำหรับบริษัทจดทะเบียน ปี 2560 ซึ่งไม่ได้บังคับให้บริษัทจดทะเบียนต้องมีการแยกตำแหน่งทั้งสองออกจากกัน รวมไปถึงไม่ได้มีข้อกำหนดเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของบุคคลทั้งสอง และผลจากงานวิจัยในอดีต ผู้วิจัยคาดว่า การดำรงตำแหน่งประธานกรรมการบริษัทและประธานเจ้าหน้าที่บริหาร โดยบุคคลเดียวกันและความสัมพันธ์กันของบุคคลทั้งสองดังกล่าว จะมีความสัมพันธ์กับการจัดการกำไร จึงกำหนดสมมติฐาน ดังนี้

- H6: การดำรงตำแหน่งของบุคคลเดียวกันทั้งประธานคณะกรรมการและประธานเจ้าหน้าที่บริหาร มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการจัดการกำไร
- H7: ประธานคณะกรรมการและประธานเจ้าหน้าที่บริหารที่มีความสัมพันธ์กันมีความสัมพันธ์กับการจัดการกำไร

แนวคิดการจัดการกำไร

แนวคิดเรื่องการจัดการกำไรมีผู้วิจัยให้ความหมายไว้หลากหลาย อาทิ ฝ่ายบริหารใช้ดุลยพินิจในการจัดการกำไรให้เหมาะสมกับสถานการณ์ โดยใช้การเลือกวิธีปฏิบัติทางบัญชีที่เป็นไปตามหลักการบัญชีที่รับรองโดยทั่วไป (Schipper, 1989) หรือเป็นความตั้งใจเพื่อให้กำไรเป็นไปตามทิศทางที่ฝ่ายบริหารต้องการ (Mulford & Comiskey, 1996) หรือการใช้ดุลยพินิจของฝ่ายบริหารเพื่อเปลี่ยนแปลงการรับรู้รายการที่แสดงในรายงานการเงิน เพื่อให้ผู้มีส่วนได้เสียเกิดความเข้าใจผิดเกี่ยวกับผลการดำเนินงานหรือบิดเบือนข้อมูลซึ่งส่งผลต่อการตัดสินใจ (Healy & Wahlen, 1999) ดังนั้น อาจกล่าวโดยสรุปว่า การจัดการกำไรนั้นเป็นการใช้ดุลยพินิจของฝ่ายบริหารในการรับรู้รายการที่จะแสดงในรายงานทางการเงิน ทั้งนี้ เป็นไปตามหลักการบัญชีที่รับรองโดยทั่วไป และการใช้ดุลยพินิจดังกล่าวส่งผลกระทบต่อตัดสินใจของผู้ใช้ข้อมูลจากรายงานการเงิน การตรวจสอบการจัดการกำไรมีอยู่หลายวิธี แต่วิธีตรวจสอบผ่านการใช้ดุลยพินิจของผู้บริหารในรายการคงค้าง (Discretionary Accruals) เป็นวิธีที่นักวิจัยจำนวนมากเลือกใช้ (Sun & Rath, 2010)

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรที่ใช้สำหรับการวิจัยครั้งนี้ คือ บริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยและตลาดหลักทรัพย์ เอ็ม เอ ไอ ระหว่างปี พ.ศ. 2557-2561 โดยคัดเลือกจากหลักเกณฑ์ที่สำคัญ 2 ประการ ได้แก่ (1) ผู้ถือหุ้นตั้งแต่ลำดับที่ 1 ถึง 5 ในโครงสร้างการถือหุ้นเป็นบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่มีนามสกุลเดียวกันหรือต่างกัน แต่ถูกเปิดเผยว่ามีความเกี่ยวข้องกัน โดยมีสัดส่วนการถือหุ้นรวมกันตั้งแต่ร้อยละ 25⁵ (2) มีบุคคลที่มาจากกลุ่มครอบครัวดังกล่าวดำรงตำแหน่งในคณะกรรมการบริษัทหรือผู้บริหาร นอกจากหลักเกณฑ์ข้างต้นแล้วยังมีหลักเกณฑ์เพิ่มเติม ได้แก่ กลุ่มตัวอย่างไม่อยู่ในกลุ่มอุตสาหกรรมการเงิน หมวดกองทุนรวมอสังหาริมทรัพย์ และกองทรัสต์เพื่อการลงทุนในอสังหาริมทรัพย์ บริษัทที่ถูกเพิกถอน เข้าข่ายถูกเพิกถอนหรืออยู่ในระหว่างฟื้นฟูกิจการ และบริษัทที่มีข้อมูลไม่ครบถ้วน ซึ่งได้กลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 737 ตัวอย่าง ข้อมูลทั้งหมดถูกเก็บรวบรวมจากรายงานการเงิน รายงานประจำปี แบบแสดงรายงานข้อมูลประจำปี (56-1) จากเว็บไซต์สำนักงาน ก.ล.ด. เว็บไซต์บริษัทจดทะเบียน

การวิจัยครั้งนี้ใช้การวิเคราะห์ถดถอยเชิงพหุด้วยวิธีกำลังสองน้อยที่สุด (OLS regression) และใช้ตัวแบบการจัดการกำไรที่เกิดจากการใช้ดุลยพินิจของผู้บริหารผ่านรายการคงค้าง Modified Jones's 1995 ของ Dechow, Sloan, และ Sweeney (1995) นอกจากนี้ มีการนำตัวแปรควบคุมเช่นเดียวกับงานวิจัยของไพริน ใจทัด (2555) ซึ่งประกอบไปด้วย ขนาดของกิจการ ความเสี่ยงทางการเงิน ประเภทของสำนักงานสอบบัญชี และ กลุ่มอุตสาหกรรม ข้อมูลเกี่ยวกับตัวแปรทั้งหมดที่ใช้ในการวิจัยแสดงในรูปของตัวแบบ ดังนี้

⁵ พระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2551 บัญญัติว่า ผู้ถือหุ้นที่ถือครองหุ้นเกินกว่าร้อยละ 25 มีอำนาจในการคัดค้านการลงมติในที่ประชุมในเรื่องที่มีความสำคัญได้ และจากคำจำกัดความของธุรกิจครอบครัวนั้น ครอบครัวเข้าไม่มีอำนาจในการควบคุมและกำหนดนโยบายในการดำเนินงานของกิจการได้ (สัจจวัฒน์ จันทรหอม และศิลปพร ศรีจันเพชร, 2555)

$$\frac{TCA_{j,t}}{TA_{j,t-1}} = \beta_0 + \beta_1, j \frac{1}{TA_{j,t-1}} + \beta_2, j \frac{\Delta REV_{j,t}}{TA_{j,t-1}} + \beta_3, j \frac{PPE_{j,t}}{TA_{j,t-1}} + \varepsilon_{jt} \quad (1)$$

โดย $TCA_{j,t}$ = รายการคงค้างรวม ที่คำนวณจาก กำไรสุทธิ - กระแสเงินสด
จากการดำเนินงาน บริษัท j ปีที่ t

$TA_{j,t-1}$ = สินทรัพย์รวม ปีที่ $t-1$

ΔREV = การเปลี่ยนแปลงของรายได้ บริษัท j ปีที่ t

$PPE_{j,t}$ = ที่ดิน อาคารและอุปกรณ์ บริษัท j ปีที่ t

$\beta_{j,t}$ = ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของบริษัทที่ j

ε_{jt} = ค่าความคลาดเคลื่อน

$$NDA_{jt} = \beta_1, j \frac{1}{TA_{j,t-1}} + \beta_2, j \frac{\Delta REV - \Delta REC}{TA_{j,t-1}} + \beta_3, j \frac{PPE_t}{TA_{j,t-1}} \quad (2)$$

โดย NDA_{jt} = รายการคงค้างที่ไม่ได้เกิดจากการใช้ดุลยพินิจ บริษัท j ปีที่ t

ΔREV = การเปลี่ยนแปลงของลูกหนี้ บริษัท j ปีที่ t

$\beta_{j,t}$ = ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยเชิงเส้นจาก (1)

โดย $DACC$ = ค่าสัมบูรณ์⁶ ของรายการคงค้างที่เกินปกติที่เกิดจากการใช้ดุลยพินิจ

$MOCS$ = สัดส่วนการถือหุ้นรวมกันของครอบครัวต่อจำนวนหุ้นที่ออกจำหน่ายทั้งหมด
ของบริษัท

$BSIZE$ = จำนวนกรรมการในคณะกรรมการบริษัท

$IDIB$ = สัดส่วนกรรมการอิสระต่อจำนวนคณะกรรมการบริษัท

$CDUAL$ = ตัวแปรหุ่น (Dummy variable) หากมีประธานกรรมการกับประธานเจ้าหน้าที่
บริหารเป็นบุคคลเดียวกันมีค่าเท่ากับ 1 หากไม่ใช่เท่ากับ 0

$CGROUP$ = ตัวแปรหุ่น (Dummy variable) หากมีประธานกรรมการกับประธานเจ้าหน้าที่
บริหารถูกเปิดเผยข้อมูลว่ามีความสัมพันธ์กันมีค่าเท่ากับ 1 หากไม่ใช่เท่ากับ 0

$AUDS$ = จำนวนของกรรมการตรวจสอบ

$AUDE$ = จำนวนกรรมการตรวจสอบที่มีความเชี่ยวชาญทางบัญชีหรือการเงิน

$FSIZE$ = ลอการิทึมธรรมชาติของสินทรัพย์รวม

LEV = อัตราส่วนหนี้สินต่อสินทรัพย์รวม

$BIG4$ = ตัวแปรหุ่น (Dummy variable) หากใช้บริการจากบริษัทสอบบัญชีในกลุ่ม Big4
มีค่าเท่ากับ 1 หากไม่ใช่เท่ากับ 0

$INDUS1-7$ = ตัวแปรหุ่น (Dummy variable) กลุ่มอุตสาหกรรม

⁶ การวิจัยครั้งนี้ให้ความสนใจเพียงแค่ว่ามีการจัดการกำไรหรือไม่เท่านั้น แต่ไม่คำนึงถึงว่าจะมีการจัดการกำไรให้สูงขึ้นหรือลดลง

$$\text{ตัวแบบที่ 1 DACC} = \beta_0 - \beta_1(MOCS) - \beta_2(BSIZE) - \beta_3(IDIB) + \beta_4(AUDS) + \beta_5(AUDE) - \beta_6(CDUAL) - \beta_7(CGROUPE)$$

$$\text{ตัวแบบที่ 2 DACC} = \beta_0 - \beta_1(MOCS) - \beta_2(BSIZE) - \beta_3(IDIB) + \beta_4(AUDS) + \beta_5(AUDE) - \beta_6(CDUAL) - \beta_7(CGROUPE) + \beta_8(FSIZE) + \beta_9(LEV) + \beta_{10}(BIG4) + \beta_{11-17}(INDUS1 - 7)$$

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนาแสดงในตารางที่ 1 พบว่า การใช้ดุลยพินิจผ่านรายการคงค้าง มีค่าเฉลี่ยที่ 0.06 และ สัดส่วนการถือครองหุ้น มีค่าเฉลี่ยคิดเป็นร้อยละ 50.77 ในขณะที่กลุ่มองค์ประกอบของคณะกรรมการตามหลักการกำกับดูแลกิจการที่ดี พบว่า จำนวนคณะกรรมการ และสัดส่วนกรรมการอิสระ มีค่าเฉลี่ยที่ 9 คน และร้อยละ 42.45 ตามลำดับ ในขณะที่ จำนวนกรรมการตรวจสอบ มีค่าเฉลี่ยที่ 3 คน และจำนวนกรรมการตรวจสอบที่มีความเชี่ยวชาญ มีจำนวน 1 คน ทั้งนี้ จำนวนของกรรมการ สัดส่วนกรรมการอิสระ จำนวนกรรมการอิสระและกรรมการอิสระที่มีความเชี่ยวชาญ มีจำนวน 1 คน

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนา

ตัวแปรค่าต่อเนื่อง	n	Mean	S.D.	Min	Max
DACC	737	0.06	0.05	0.00	0.21
MOCS	737	50.77	12.87	25.00	80.00
BSIZE	737	9	1.92	6	15
IDIB	737	42.45	0.84	28.58	66.67
AUDS	737	3	0.41	3	5
AUDE	737	1	0.63	1	4
FSIZE	737	22.05	1.45	16.44	26.66
LEV	737	0.45	0.20	0.00	1.40

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนาของตัวแปรค่าไม่ต่อเนื่อง

ตัวแปรค่าไม่ต่อเนื่อง	n	Dummy = 0	Dummy = 1
CDUAL	737	597 (81%)	140 (19%)
CGROUPE	737	438 (59.4%)	299 (40.6%)
BIG 4	737	340 (46.1%)	397 (53.90%)

ทั้งนี้ จำนวนของกรรมการ สัดส่วนกรรมการอิสระ จำนวนกรรมการอิสระและกรรมการอิสระที่มีความเชี่ยวชาญ มีค่าเฉลี่ยที่เป็นไปตามหลักการกำกับดูแลกิจการที่ดี⁷ นอกจากนี้ ตารางที่ 2 แสดงสัดส่วนของบุคคลเดียวกันดำรงตำแหน่งทั้งประธานกรรมการและประธานเจ้าหน้าที่บริหาร และบุคคลทั้งสองมีความสัมพันธ์กันอยู่ที่ร้อยละ 19 และ 40.60 ตามลำดับ

ก่อนเริ่มการวิเคราะห์ถดถอยพหุ ได้ทำการตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระว่ามีความสัมพันธ์กันสูงหรือไม่ ซึ่งจะทำให้เกิดปัญหา multicollinearity โดยค่า VIF. สูงสุดอยู่ที่ 4.464 ดังนั้น จึงไม่เกิดปัญหาดังกล่าว นอกจากนี้ ยังทำการตรวจสอบปัญหา auto-correlation ด้วยค่าสถิติ durbin-watson พบว่า มีค่าอยู่ที่ 1.674 จึงไม่เกิดปัญหาดังกล่าว จึงสามารถทำการทดสอบสมมติฐานด้วยการวิเคราะห์ถดถอยพหุต่อไป

⁷ จำนวนกรรมการควรมีระหว่าง 5-12 คน สัดส่วนกรรมการอิสระที่ไม่มีตำแหน่งบริหารไม่น้อยกว่า 1 ใน 3 ของจำนวนกรรมการทั้งหมด จำนวนคณะกรรมการตรวจสอบควรมีน้อย 3 คน และเป็นผู้มีความเชี่ยวชาญทางด้านบัญชีหรือการเงินอย่างน้อย 1 คน (กลต, 2560)

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์สมการถดถอย

ตัวแปร	ตัวแบบที่ 1			ตัวแบบที่ 2		
	Coef.	t - Stat	P-value	Coef.	t - Stat	P-value
(Constant)	0.093	4.948	0.000	0.167	4.654	0.000
MOCS	0.001	1.997**	0.046	0.001	2.350**	0.019
BSIZE	0.001	0.454	0.650	0.001	0.777	0.437
IDIB	-0.022	-0.945	0.345	-0.007	-0.316	0.752
AUDS	-0.005	-1.057	0.291	-0.005	-0.931	0.352
AUDE	-0.009	-3.259**	0.001	-0.008	-2.623***	0.009
CDUAL	0.003	0.558	0.577	0.004	0.789	0.430
CGROUP	-0.011	-2.737**	0.006	-0.010	-2.289**	0.022
FSIZE	-	-	-	-0.004	-2.524**	0.012
LEV	-	-	-	0.024	2.473**	0.014
BIG 4	-	-	-	0.004	0.473	0.636
INDUS1	-	-	-	-0.037	-4.043***	0.000
INDUS2	-	-	-	-0.030	-3.057**	0.002
INDUS3	-	-	-	-0.028	-3.240***	0.001
INDUS4	-	-	-	-0.025	-2.858***	0.004
INDUS5	-	-	-	-0.025	-3.037***	0.002
INDUS6	-	-	-	-0.014	-1.320	0.187
Adjusted R ²	2.60%			5.40%		
F-stat	3.848***			3.603***		

***, **, * คือ ระดับนัยสำคัญที่ 0.01, 0.05, 0.10

ผลการวิเคราะห์สมการถดถอยจาก ตารางที่ 3 พบว่า ตัวแบบที่ 1 มีค่า Sig. F ที่ 0.000 ซึ่งน้อยกว่าระดับนัยสำคัญที่ 0.01 ดังนั้น ตัวแบบดังกล่าวมีความเหมาะสม และตัวแปรอิสระสามารถร่วมกันอธิบายตัวแปรตามได้ ร้อยละ 2.60 ผลการทดสอบ พบว่า สัดส่วนการถือหุ้นของบุคคลในครอบครัว มีค่าสัมประสิทธิ์เป็นบวก ($\beta_1 = 0.001$, P-value < 0.05) จึงสรุปว่า สัดส่วนการถือครองหุ้นที่เพิ่มขึ้นจะมีโอกาสที่กิจการจะมีการจัดการกำไรอย่างมีนัยสำคัญ ในขณะที่สมมติฐานที่เกี่ยวกับบทบาทของบรรษัทธรรมชาติ ได้แก่ จำนวนกรรมการและสัดส่วนกรรมการอิสระ พบว่า จำนวนกรรมการมีค่าสัมประสิทธิ์เป็นบวก ($\beta_2 = 0.001$, P-value > 0.05)

ในขณะที่ สัดส่วนกรรมการอิสระมีค่าสัมประสิทธิ์เป็นลบ ($\beta_3 = -0.022$, $P\text{-value} > 0.05$) จึงสรุปว่า จำนวนกรรมการและสัดส่วนกรรมการอิสระไม่มีความสัมพันธ์กับการจัดการกำไร นอกจากนี้ กรรมการตรวจสอบซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในระบบธรรมาภิบาล ผลการศึกษา พบว่า จำนวนกรรมการตรวจสอบ มีค่าสัมประสิทธิ์เป็นลบ ($\beta_4 = -0.005$, $P\text{-value} > 0.05$) สรุปว่า จำนวนกรรมการตรวจสอบที่มีอย่างน้อย 3 คน มีความสัมพันธ์เชิงลบกับการจัดการกำไรแต่ไม่ถึงระดับที่มีนัยสำคัญ ในขณะที่กรรมการตรวจสอบที่มีความเชี่ยวชาญ มีค่าสัมประสิทธิ์เป็นลบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($\beta_5 = -0.009$, $P\text{-value} < 0.05$) ดังนั้น จำนวนกรรมการตรวจสอบที่มีความเชี่ยวชาญทางด้านบัญชีหรือการเงินที่มีอย่างน้อย 1 คน โอกาสที่จะทำการจัดการกำไรลดลงอย่างมีนัยสำคัญ ผลการทดสอบที่เกี่ยวกับการรวมอำนาจและความสัมพันธ์ของผู้บริหาร พบว่า ประธานกรรมการกับประธานเจ้าหน้าที่บริหารเป็นบุคคลเดียวกัน ไม่มีความสัมพันธ์กับการจัดการกำไร ($\beta_6 = 0.003$, $P\text{-value} > 0.05$) อย่างไรก็ตาม กลับพบว่า ความสัมพันธ์กันของประธานกรรมการกับประธานเจ้าหน้าที่บริหาร มีโอกาสน้อยที่จะทำการจัดการกำไรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($\beta_7 = -0.011$, $P\text{-value} < 0.05$)

ตัวแบบที่ 2 ซึ่งมีการทดสอบร่วมกับตัวแปรควบคุม พบว่า ให้ผลลัพธ์เช่นเดียวกับตัวแบบที่ 1 นอกจากนี้ ขนาดของบริษัท กลุ่มอุตสาหกรรมทุกกลุ่ม ยกเว้น กลุ่มอุตสาหกรรมบริการ มีโอกาสน้อยที่จะทำการจัดการกำไรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ในขณะที่ความเสี่ยงทางการเงินที่เพิ่มขึ้นมีโอกาสน้อยที่จะมีการจัดการกำไรอย่างมีนัยสำคัญ

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์สำคัญ คือ การถือครองหุ้นของบุคคลในครอบครัว ซึ่งเข้าไปมีอำนาจในระดับที่สามารถกำหนดนโยบายและควบคุมการดำเนินงาน ผ่านการเป็นผู้บริหารและองค์ประกอบของคณะกรรมการที่เป็นไปตามหลักการกำกับดูแลกิจการที่ดีกับการจัดการกำไร ผลการวิจัยครั้งนี้ พบว่า การถือหุ้นในลักษณะกระจุกตัว มีโอกาสที่กิจการจะมีการจัดการกำไร ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด entrenchment effect กล่าวคือ ผู้ถือหุ้นที่มีสัดส่วนการถือครองหุ้นที่สูงและมีอำนาจในการควบคุมกิจการอย่างเต็มที่ อาจบริหารงานโดยมีแรงจูงใจในการคำนึงถึงผลประโยชน์ของตนเองหรือกลุ่มของตนเองเป็นหลัก โดยอาศัยช่องว่างของความไม่เท่าเทียมกันในการเข้าถึงข้อมูลระหว่างผู้ถือหุ้นที่มีอำนาจควบคุมกับผู้ถือหุ้นส่วนน้อย (หุตา วงษ์ยัม, 2561) นำไปสู่ความขัดแย้งในผลประโยชน์กันระหว่างผู้ถือหุ้นทั้งสองกลุ่ม (Type II problem) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Ding และคณะ (2011) พบว่า การถือครองหุ้นของผู้บริหารในธุรกิจครอบครัวตั้งแต่ร้อยละ 10 มีโอกาสที่กิจการจะทำการจัดการกำไรสูงกว่าธุรกิจที่ไม่ใช่ครอบครัว นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับผลการศึกษาของ หุตา วงศ์ยัม (2561) ที่พบว่า การถือหุ้นแบบกระจุกตัวอยู่ในกลุ่มครอบครัวมีโอกาสในการจัดการกำไรสูงกว่าบริษัทที่มีโครงสร้างการถือหุ้นแบบกระจายตัว

ในขณะที่กลไกธรรมาภิบาลในส่วนขององค์ประกอบของคณะกรรมการ ผลการศึกษา พบว่า ความเชี่ยวชาญของกรรมการตรวจสอบสามารถช่วยลดโอกาสในการจัดการกำไร สอดคล้องกับงานวิจัยของ Yunos และคณะ (2011) ที่สรุปว่า ความเชี่ยวชาญของกรรมการตรวจสอบ ช่วยให้กิจการใช้หลักความระมัดระวัง

ทางบัญชีเพิ่มขึ้น ส่งผลให้การจัดการกำไรลดลง หรือในอีกนัย อาจหมายถึง กลไกธรรมาภิบาลในส่วนของการตรวจสอบ สามารถลดทอนโอกาสในการจัดการกำไร ทั้งนี้ สิ่งที่เป็นข้อสังเกตที่สำคัญจากผลการวิจัยครั้งนี้ คือ บริษัทจดทะเบียนที่มีลักษณะเป็นธุรกิจครอบครัว มีจำนวนกรรมการ สัดส่วนกรรมการอิสระ จำนวนกรรมการตรวจสอบและจำนวนกรรมการตรวจสอบที่มีความเชี่ยวชาญ มีจำนวนที่เป็นไปตามหลักการกำกับดูแลกิจการที่ดีสำหรับบริษัทจดทะเบียน ปี 2560

การวิจัยครั้งนี้ได้ศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างประธานกรรมการกับประธานเจ้าหน้าที่บริหาร พบว่า ความสัมพันธ์ของบุคคลทั้งสองส่งผลให้มีโอกาสน้อยที่กิจการจะทำการจัดการกำไรที่ไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ Boonyawat (2013) ที่ไม่พบความสัมพันธ์กับการจัดการกำไร สาเหตุที่ผลการวิจัยครั้งนี้พบความสัมพันธ์ที่เป็นลบ อาจเป็นเพราะลักษณะที่สำคัญของความเป็นธุรกิจครอบครัว จะมีการส่งต่อการทำธุรกิจไปยังรุ่นต่อไป ซึ่งเป็นการสร้างแรงจูงใจให้บุคคลทั้งสองในการรักษาชื่อเสียงและนำพองค์กรไปสู่ความสำเร็จในระยะยาว (Boonyawat, 2013) จึงพยายามหลีกเลี่ยงการกระทำที่จะทำให้เกิดความเสียหายแก่กิจการในระยะยาว

จากผลการวิจัย สรุปได้ว่า โอกาสในการจัดการกำไรจะมีมากขึ้นในบริษัทจดทะเบียนที่มีโครงสร้างการถือหุ้นแบบกระจุกตัว ซึ่งมีแรงจูงใจจากการหวังผลประโยชน์ในระยะสั้น อย่างไรก็ตาม กลไกธรรมาภิบาล โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กรรมการตรวจสอบซึ่งเป็นบุคคลภายนอก มีส่วนสำคัญในการกลั่นกรองข้อมูลที่น่าเสนอในรายงานทางการเงิน และทำหน้าที่ปกป้องผลประโยชน์ของผู้ถือหุ้นรายอื่นซึ่งช่วยลดโอกาสในการจัดการกำไร ในขณะที่ประธานกรรมการและประธานเจ้าหน้าที่บริหาร มีความสัมพันธ์กันส่วนบุคคล พยายามหลีกเลี่ยงการใช้ดุลยพินิจผ่านรายการคงค้างในการจัดการกำไร เนื่องจากบุคคลดังกล่าวอาจให้ความสำคัญกับการรักษาชื่อเสียงของตนเองและความสำเร็จขององค์กรในระยะยาว นอกจากนี้ บริษัทจดทะเบียนมีกลไกในการตรวจสอบถ่วงดุลผ่านระบบธรรมาภิบาลจึงอาจส่งผลให้บุคคลทั้งสองไม่สามารถใช้ดุลยพินิจได้อย่างเต็มที่

ข้อจำกัดในครั้งนีและข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

งานวิจัยครั้งนี้ใช้การวัดการจัดการกำไรด้วยตัวแบบการใช้ดุลยพินิจผ่านรายการค้าง อย่างไรก็ตาม ตัวแบบการวัดการจัดการกำไรยังมีตัวแบบอื่นที่สามารถนำมาใช้ได้ ดังนั้น งานวิจัยในอนาคตควรนำตัวแบบอื่นมาใช้ในการทดสอบการจัดการกำไร นอกจากนี้ สัดส่วนการถือหุ้นอาจแยกสัดส่วนออกเป็นแต่ละระดับ ซึ่งอาจให้ผลการศึกษาที่มีความแตกต่างกันไปตามระดับของการถือหุ้น อีกทั้งควรศึกษาถึงรูปแบบของความสัมพันธ์ของผู้บริหาร

บรรณานุกรม

- กุลบุตร โกเมนกุล. (2561). ธุรกิจครอบครัว ความท้าทายในการสืบทอด. สืบค้นเมื่อ 10 มกราคม 2563, จาก <http://www.tcjapress.com/2018/06/05/family-firm-rsu/>
- เฉลิมศักดิ์ ศิริกุล. (2559). ความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจกับการคอร์รัปชัน กรณีศึกษาการกู้เงินของภาคธุรกิจเอกชน. *วารสารสถาบันวิชาการป้องกันประเทศ*, 7(3), 76-85.
- Siow, V. (2562, 2 มกราคม). เดินหน้าธุรกิจครอบครัวสู่ความยั่งยืนในยุคเศรษฐกิจดิจิทัล. *Forbes Thailand*. สืบค้นจาก forbesthailand.com/commentaries/insights/เดินหน้า-ธุรกิจครอบครัว.html
- ทิพย์ธัญญา หรินานนท์. (2560). อิทธิพลของการกำกับดูแลกิจการที่มีต่อการจัดการกำไร และมูลค่าเพิ่มเชิงเศรษฐศาสตร์: กรณีศึกษาบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย กลุ่ม SET100 (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, สงขลา.
- ไพริน ใจทัด. (2555). ความสัมพันธ์ระหว่างการกำกับดูแลกิจการกับการจัดการกำไร (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- ภาณุพงษ์ โมกโชส, สุพรรณิ บัวสุข, เกตุจันทร์ จำปาไชยศรี, และรวี ลงกานี. (2557). ความสัมพันธ์ระหว่างกลไกการกำกับดูแลกิจการ โครงสร้างของผู้ถือหุ้น ต้นทุนตัวแทนกับคุณภาพกำไรของกิจการจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ของประเทศไทย. *วารสารการจัดการมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง วิทยาการจัดการ*, 7(1), 1-10.
- มยุรี ตุ่มเทียน. (2561). ความสัมพันธ์ระหว่างคุณสมบัติของ คณะกรรมการตรวจสอบกับการจัดการกำไรของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ เอ็ม เอ ไอ (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยรังสิต, ปทุมธานี.
- สัจจวัฒน์ จันทร์หอม, และ ศิลพร ศรีจันทะพร. (2555). คุณภาพกำไรของบริษัทครอบครัวไทย. *วารสารวิชาชีพบัญชี*, 8(21), 78-88. สืบค้นจาก <http://www.jap.tbs.tu.ac.th/index.php?page=Article-List&sub=1&txt=296>
- สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์. (2560). หลักการกำกับดูแลกิจการที่ดีสำหรับบริษัทจดทะเบียน ปี 2560. สืบค้นเมื่อ 10 มกราคม 2563, จาก <https://www.sec.or.th/cgthailand/TH/Documents/Regulation/CGCode.pdf>
- หุดา วงษ์ยิ้ม. (2561). ผลกระทบของโครงสร้างการถือหุ้นแบบครอบครัวที่มีต่อระดับการจัดการกำไรของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย. ใน *การประชุมวิชาการและนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 9* (น.1460-1472). สืบค้นจาก <http://journalgrad.ssru.ac.th/index.php/8thconference/article/view/1352>
- อนุวัฒน์ ภักดี, และ ศิลพร ศรีจันทะพร (2562). โครงสร้างการถือหุ้นโดยชาวต่างชาติและคุณภาพกำไรของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยหอการค้าไทย มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 39(3), 1-19. สืบค้นจาก http://utcc.ac.th/utccjournal/393/1_19.pdf

- Al-Okaily, J., & Naueihed, S. (2019). Audit committee effectiveness and family firms: Impact on performance. *Management Decision*, 58(6), 1021-1034. doi.org/10.1108/MD-04-2018-0422
- Alzoubi, E. S. S. (2016). Ownership structure and earnings management: Evidence from Jordan. *International Journal of Accounting and Information Management*, 24(2), 135-161. doi: 10.1108/IJAIM-06-2015-0031
- Bataineh, H., Abuaddous, M., & Alabood, E. (2018). The effect of family ownership and board characteristics on earnings management: Evidence from Jordan. *Academy of Accounting and Financial Studies Journal*, 22(4), 1-19. Retrieved from <https://www.abacademies.org/articles/the-effect-of-family-ownership-and-board-characteristics-on-earnings-management-evidence-from-jordan-7441.html>
- Bertrand, M., Johnson, S., Samphantharak, K., & Schoar, A. (2008). Mixing family with business: A study of Thai business groups and the families behind them. *Journal of Finance and Economics*, 88(3), 466-498.
- Boonyawat, K. (2013). *The impact of ownership structure and other corporate governance mechanisms on firm performance, accounting discretions and investor perceptions: Evidence from Thailand before and after the corporate governance reforms* (Doctoral dissertation, Durham University). Retrieved from <http://etheses.dur.ac.uk/10617>
- Chi, C. W., Hung, K., Cheng, H. W., & Lieu, T. P. (2015). Family firms and earnings management in Taiwan: Influence of corporate governance. *International Review of Economics & Finance*, 36, 88-98. doi: 10.1016/J.IREF.2014.11.009
- Dechow, P. M., Sloan, R. G., & Sweeney, A. P. (1995). Detecting earnings management. *The Accounting Review*, 70(2), 193-225. doi.org/10.1002/9781119204763.ch4
- Dhaliwal, D., Naiker, V., & Navissi, F. (2010). The association between accruals quality and the characteristics of accounting experts and mix of expertise on audit committees. *Contemporary Accounting Research*, 27, 787-827.
- Ding, S., Qu, B., & Zhuang, Z. (2011). Accounting properties of Chinese family firms. *Journal of Accounting, Auditing and Finance*, 26(4), 623-640. doi:10.1177/0148558X11409147
- Fama, E. F., & Jensen, M. C. (1983). Separation of ownership and control. *Journal of Law & Economics*, 26(2), 301-326. Retrieved from https://www.jstor.org/stable/pdf/725104.pdf?seq=1#page_scan_tab_contents
- Fauzi, F., & Sanusi, A. (2015). The analysis of effects of voluntary disclosure to the relationship between corporate governance and earnings management. In *International Conference on Information Technology and Business (ICITB)*, 20-21 August 2015 (pp.1-8).

- Retrieved from <https://eujournal.org/index.php/esj/article/view/4945/4707>
- Fodio, M. I., Ibikunle, J., & Oba, V. C. (2013). Corporate governance mechanisms and reported earnings quality in listed Nigerian insurance firms. *International Journal of Finance and Accounting*, 2(5), 279–286. doi.org/10.5923/j.ijfa.20130205.01
- Healy, M. P., & Wahlen, M. J. (1999). A review of the earnings management literature and its implications for standard setting. *Accounting Horizons*, 13(4), 365–383.
- International Financial Corporation. (2008). *IFC family business governance handbook*. Retrieved from http://www.ifc.org/wps/wcm/connect/159c9c0048582f6883f9ebfc046daa89/FB_English_final_2008.pdf?MOD=AJPERES
- Iraya, C., Mwangi, M., & Muchoki, G. (2015). The effect of corporate governance practices on earning management of company listed at the Nairobi Securities Exchange. *European Scientific Journal*, 11(1), 169-178.
- Jensen, C. M., & Meckling, H. W. (1976). Theory of the firm: Managerial behavior, agency costs and ownership structure. *Journal of Finance and Economics*, 3(4), 305-360.
- Mulford, C. W., & Comiskey, E. E. (1996). *Financial warnings*. New York, NY: Wiley.
- Paiva, I. S., Lourenço, I. C., & Branco, M. C. (2016). Earnings management in family firms: Current state of knowledge and opportunities for future research. *Review of Accounting and Finance*, 15(1), 85-100. doi:10.1108/RAF-06-2014-0065
- Patton, A., & Baker, J. C. (1987). Why don't directors rock the boat? *Harvard Business Review*, 65(6), 10-18.
- Ramachandran, J., Ngete, Z. A., Subramanian, R., & Sambasivan, M. (2015). Does corporate governance influence earnings management? Evidence from Singapore. *The Journal of Developing Areas*, 49(3), 263-274. doi: 10.1353/jda.2015.0169
- Salvato, C., & Moores, K. (2010). Research on accounting in family firms: Past accomplishments and future challenges. *Family Business Review*, 23(3), 193-215. doi:10.1177/0894486510375069
- San Martin Reyna, J. M. (2018). The effect of ownership composition on earnings management: Evidence for the Mexican stock exchange. *Journal of Economics, Finance and Administrative Science*, 23(46), 289-305. doi: /10.1108/JEFAS-01-2017-0011
- Sarkar, J., Sarkar, S., & Sen, K. (2006). Board of directors and opportunistic earnings management: Evidence from India. *Journal of Accounting, Auditing and Finance*, 23(4), 517-551. doi:/10.1177/0148558X0802300405
- Schipper, K. (1989). Earnings management. *Accounting Horizons*, 3, 91-106.

- Sun, J., Lan, G., & Liu, G. (2014). Independent audit committee characteristics and real earnings management. *Managerial Auditing Journal*, 29(2), 153-172. doi.org/10.1108/MAJ-05-2013-0865
- Sun, L., & Rath, S. (2010). Earnings management research: A review of contemporary research methods. *Global Review of Accounting and Finance*, 1(1), 121-135.
- Uwuigbe, U., Ranti, U. O., & Bernard, O. (2015). Assessment of the effects of firms characteristics on earnings management of listed firms in Nigeria. *Asian Economic and Financial Review*, 5(2), 218-228. doi: 10.18488/journal.aefr/2015.5.2/102.2.218.228
- Wan Mohammad, W. M., Wasiuzzaman, S., & Nik Salleh, N. M. Z. (2016). Board and audit committee effectiveness, ethnic diversification and earnings management: A study of the Malaysian manufacturing sector. *Corporate Governance (Bingley)*, 16(4), 726-746. doi.org/10.1108/CG-06-2015-0085
- Wang, L., & Yung, K. (2011). Do state enterprises manage earnings more than privately owned firms? The case of China. *Journal of Business Finance and Accounting*, 38(7-8), 794-812.
- Yang, S. J., & Krishnan, J. (2005). Audit committees and quarterly earnings management. *International Journal of Auditing*, 9(3), 201-219.
- Yunos, R. M., Smith, M., Ismail, Z., & Ahmad, S. A. (2011). Inside concentrated owners, board of directors and accounting conservatism. In *Annual Summit on Business and Entrepreneurial Studies Proceeding* (pp. 954-971). Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/254399165_Inside_concentrated_owners_Boad_of_Directors_and_accounting_conservatism

Forecasting Securities Prices of Bangkok Bank Public Company Limited

Kanmanee Karin^{1*} and Raweephan Audtharin²

Received: May 6, 2020 Revised: August 19, 2020 Accepted: September 15, 2020

Abstract

This research aimed to study the effect of the exchange rate of Thai baht to US dollar and the consumer price index on the changes of securities price and to forecast securities prices of Bangkok Bank Public Company Limited (BBL). This quantitative study is based on daily closing securities prices, which is a time series, of Bangkok Bank Public Company Limited. The analysis is conducted with ARIMAX method and the descriptive approach for presentation. The results revealed that independent variable on the exchange rate of Thai baht to US dollar had a significant negative effect on the changes of securities price of Bangkok Bank Public Company Limited.

Keywords: forecasting, securities, Bangkok Bank Public Company Limited

^{1,2} Finance and Banking Program, Faculty of Management, Buriram Rajabhat University

* Corresponding author. E-Mail: insignmind1208@gmail.com

การพยากรณ์ราคาหลักทรัพย์ ของธนาคารกรุงเทพ จำกัด (มหาชน)

กานต์มณี การินทร์^{1*} และ รวีพรรณ อุดรินทร์²

วันรับบทความ: May 6, 2020 วันแก้ไขบทความ: August 19, 2020 วันตอบรับบทความ: September 15, 2020

บทคัดย่อ

การวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยด้านอัตราแลกเปลี่ยนบาทต่อดอลลาร์สหรัฐอเมริกา และดัชนีราคาผู้บริโภคที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงของราคาหลักทรัพย์ และเพื่อพยากรณ์ราคาหลักทรัพย์ของธนาคารกรุงเทพ จำกัด (มหาชน) (BBL) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ คือ ข้อมูลราคาปิดรายวันของหลักทรัพย์ธนาคารกรุงเทพ จำกัด (มหาชน) ซึ่งเป็นข้อมูลอนุกรมเวลา สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ การสร้างแบบจำลองด้วยวิธีอาร์แมกซ์ (ARIMAX) และนำเสนอโดยการพรรณนาเชิงวิเคราะห์ ผลการวิจัย พบว่า ตัวแปรอิสระด้านอัตราแลกเปลี่ยนบาทต่อดอลลาร์สหรัฐอเมริกา มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของราคาหลักทรัพย์ธนาคารกรุงเทพ จำกัด (มหาชน) ในทิศทางตรงกันข้ามอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

คำสำคัญ: การพยากรณ์, หลักทรัพย์, บริษัท ธนาคารกรุงเทพ จำกัด (มหาชน)

^{1,2} สาขาวิชาการเงินและการธนาคาร คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

* Corresponding author. E-Mail: insignmind1208@gmail.com

บทนำ

ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย จัดว่าเป็นตลาดรองที่มีลักษณะพิเศษ คือ เป็นองค์กรที่จัดตั้งขึ้นเป็นนิติบุคคลตามกฎหมายมีกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจในองค์กรรวม โดยไม่ได้ตอบสนองความต้องการเฉพาะคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง แต่มุ่งมั่นสร้างสรรค้ให้เกิดประโยชน์ต่อทุกภาคส่วนของสังคม ซึ่งในปัจจุบันนี้การลงทุนในตลาดหลักทรัพย์ของประเทศไทยนอกจากจะเป็นสิ่งที่ทำขายแล้ว ยังก่อให้เกิดผลตอบแทนในรูปแบบต่าง ๆ เช่น ส่วนต่างราคา เงินปันผล และผลประโยชน์อื่น ๆ เช่น สิทธิจองซื้อหุ้นออกใหม่ สิทธิในการจองซื้อหลักทรัพย์ของบริษัทในเครือ เป็นต้น (ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย, 2563, น. 1)

หลักทรัพย์ของธนาคารกรุงเทพ จำกัด (มหาชน) (BBL) เป็นหลักทรัพย์อีกตัวหนึ่งที่มีการซื้อขายในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยที่จัดอยู่ในกลุ่มธนาคาร ซึ่งมีสถาบันการเงินทั้งหมด 11 สถาบัน โดยมีรายละเอียดของมูลค่าสินทรัพย์ และกำไรต่อหุ้นที่สามารถแสดงได้ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงมูลค่าสินทรัพย์ และกำไรต่อหุ้น

ชื่อหลักทรัพย์	มูลค่าสินทรัพย์ (ลบ.)	กำไรต่อหุ้น
ธนาคารกรุงเทพ จำกัด (มหาชน)	3,395,290.08	4.02
ธนาคารกรุงไทย จำกัด (มหาชน)	3,163,060.36	0.46
ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน)	3,136,027.10	2.72
ธนาคารกสิกรไทย จำกัด (มหาชน)	3,033,814.36	2.75
ธนาคารกรุงศรีอยุธยา จำกัด (มหาชน)	2,514,415.11	0.96
ธนาคารทหารไทย จำกัด (มหาชน)	1,889,189.44	0.04
ธนาคาร ซีไอเอ็มบี ไทย จำกัด (มหาชน)	461,458.10	0.03
ธนาคารเกียรตินาคิน จำกัด (มหาชน)	325,730.93	1.75
บริษัท ทีสโກไฟแนนเชียลกรุ๊ป จำกัด (มหาชน)	303,554.69	1.86
บริษัท แอล เอช ไฟแนนซ์เชียล กรุ๊ป จำกัด (มหาชน)	234,791.36	0.04
บริษัท ทุนธนาชาติ จำกัด (มหาชน)	148,618.96	3.86

ที่มา: ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (2563, น. 1)

จากตารางที่ 1 จะเห็นได้ว่า มูลค่าสินทรัพย์ และกำไรต่อหุ้นของธนาคารกรุงเทพ จำกัด (มหาชน) มีมากที่สุด เมื่อเปรียบเทียบกับสถาบันการเงินในกลุ่มธนาคารทั้ง 11 สถาบัน

นอกจากนี้แล้ว จากการซื้อขายในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย จะเห็นได้ว่าหลักทรัพย์ของธนาคารกรุงเทพ จำกัด (มหาชน) ยังเป็นหลักทรัพย์ที่มีราคาต่อหน่วยสูง ซึ่งผู้ลงทุนจะต้องใช้เงินลงทุนต่อหน่วยในจำนวนที่สูงตามไปด้วยเช่นกัน อีกทั้งจะต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงของราคาหลักทรัพย์ที่อาจเกิดจากปัจจัยต่าง ๆ ที่เข้ามากระทบ ดังนั้น จึงทำให้ผู้ลงทุนมีความพยายามที่จะหลีกเลี่ยงความเสี่ยงหรือพยายามลดความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นให้อยู่ในระดับที่ตนเองสามารถยอมรับได้ โดยการนำหลักการและรูปแบบการวิเคราะห์เข้ามาช่วยในการพิจารณาประกอบการตัดสินใจเข้าซื้อขายหลักทรัพย์ โดยการเลือกเครื่องมือทางสถิติที่เหมาะสมกับทฤษฎีทางการเงิน เพื่อเสริมสร้างหรือหาจังหวะในการเข้าซื้อขายหลักทรัพย์นั้น ๆ ซึ่งการนำเครื่องมือทางสถิติที่มีความเหมาะสมเข้ามาใช้เป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์และการพยากรณ์เหตุการณ์ในอนาคต จะช่วยลดความเสี่ยงในการขาดทุนให้แก่ผู้ลงทุนได้ค่อนข้างมาก

จากที่ได้กล่าวมาข้างต้น คณะผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาการพยากรณ์ราคาหลักทรัพย์ของธนาคารกรุงเทพ จำกัด (มหาชน) โดยอาศัยปัจจัยภายนอกด้านอัตราแลกเปลี่ยนบาทต่อดอลลาร์สหรัฐอเมริกา และดัชนีราคาผู้บริโภคเป็นตัวแปรอิสระในการศึกษาการเปลี่ยนแปลงของราคาหลักทรัพย์ ซึ่งจากการศึกษา พบว่า อัตราแลกเปลี่ยนบาทต่อดอลลาร์สหรัฐอเมริกา และดัชนีราคาผู้บริโภคเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงราคาของหลักทรัพย์ อีกทั้งจากการศึกษางานวิจัยของ บุญทอง ทะกัลโยธิน และยุพภรณ์ อาริงษ์ (2561) และณัฐสุภานัน สุพัทธนะ (2562) พบว่า การใช้แบบจำลองอาร์แมกซ์ (ARIMAX) ในการพยากรณ์ จะให้ค่าพยากรณ์ที่มีความแม่นยำสูงกว่าการใช้แบบจำลองอาร์มา (ARIMA) และจากการศึกษางานวิจัยในอดีต มีการพยากรณ์ราคาหลักทรัพย์ของธนาคารกรุงเทพ จำกัด (มหาชน) โดยใช้อัตราแลกเปลี่ยนเท่านั้น แต่ยังไม่พบว่า มีการนำดัชนีราคาผู้บริโภคมาเป็นตัวแปรร่วมในการวิจัยด้วยแบบจำลองอาร์แมกซ์ ดังนั้น ในงานวิจัยนี้ คณะผู้วิจัยจึงใช้แบบจำลองอาร์แมกซ์ ในการพยากรณ์ราคาหลักทรัพย์ เพื่อพยากรณ์ราคาหลักทรัพย์ให้มีความถูกต้องและผิดพลาดน้อยที่สุด อีกทั้งยังสามารถใช้ข้อมูลนี้เป็นแนวทางในการพิจารณาหาจังหวะในการเข้าซื้อขายหลักทรัพย์ได้อีกด้วย

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาปัจจัยด้านอัตราแลกเปลี่ยนบาทต่อดอลลาร์สหรัฐอเมริกา และดัชนีราคาผู้บริโภคที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงของราคาหลักทรัพย์
2. เพื่อพยากรณ์ราคาหลักทรัพย์ของธนาคารกรุงเทพ จำกัด (มหาชน)

ขอบเขตการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย งานวิจัยชิ้นนี้ทำการศึกษาปัจจัยด้านอัตราแลกเปลี่ยนบาทต่อดอลลาร์สหรัฐอเมริกา และดัชนีราคาผู้บริโภคที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงของราคาหลักทรัพย์ โดยใช้ข้อมูลทุติยภูมิรายวันของหลักทรัพย์รายตัวตามราคาปิด ตั้งแต่ วันที่ 4 มกราคม พ.ศ. 2560 ถึง 30 ธันวาคม พ.ศ. 2562 จำนวนทั้งหมด 733 วัน ทำการพยากรณ์โดยใช้เครื่องมือทางเศรษฐมิติด้วยแบบจำลองอาร์แมกซ์

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงของราคาหลักทรัพย์
2. ทราบถึงราคาพยากรณ์ของธนาคารกรุงเทพ จำกัด (มหาชน) ในอีก 5 วันข้างหน้า

ทฤษฎี และการทบทวนวรรณกรรม

การวิเคราะห์อนุกรมเวลาแบบ Box-Jenkins

เป็นวิธีการพยากรณ์ที่ได้รับความนิยม เนื่องจากให้ผลการพยากรณ์ระยะสั้น ๆ ที่แม่นยำ ซึ่งเป็นวิธีการกำหนดตัวแบบพยากรณ์จากการตรวจสอบฟังก์ชันสหสัมพันธ์ในตนเองและฟังก์ชันสหสัมพันธ์ในตนเองบางส่วนของอนุกรมเวลาแบบคงที่หรืออนุกรมเวลาที่ค่าเฉลี่ยและความแปรปรวนคงที่ตลอดเวลา ซึ่งหากพบความไม่คงที่ในการเคลื่อนไหวของอนุกรมเวลาจะต้องทำการแปลงอนุกรมเวลานั้นให้เป็นอนุกรมเวลาที่คงที่ก่อนการกำหนดตัวแบบ หากอนุกรมเวลามีค่าเฉลี่ยไม่คงที่ควรแปลงอนุกรมเวลาโดยการหาค่าผลต่างฤดูกาล และหากอนุกรมเวลาที่มีความแปรปรวนไม่คงที่ ควรแปลงอนุกรมเวลาโดยใช้ลอการิทึมธรรมชาติ รากที่สองหรือรากที่สี่ เป็นต้น การสร้างตัวแบบพยากรณ์ด้วยวิธี Box-Jenkins มีขั้นตอนที่สำคัญ 4 ขั้นตอน ดังนี้ (Bowerman, O' Connell, & Koehler, 2005)

1. การกำหนดตัวแบบพยากรณ์ โดยแบบทั่วไป โดยพิจารณาจากกราฟ ACF และ PACF ของอนุกรมเวลา Autoregressive Integrated Moving Average หรือแบบคงที่
2. การประมาณค่าพารามิเตอร์ในตัวแบบด้วยวิธีกำลังสองน้อยที่สุด
3. การตรวจสอบความเหมาะสมของตัวแบบพยากรณ์ โดยการตรวจสอบข้อสมมติฐานเกี่ยวกับความคลาดเคลื่อนจากการพยากรณ์ที่ต้องมีความเป็นอิสระต่อกันและมีการแจกแจงด้วยค่าเฉลี่ยเท่ากับศูนย์และมีความแปรปรวนคงที่ การตรวจสอบความเป็นอิสระต่อกันจะพิจารณาจากกราฟ ACF และ PACF และสถิติการทดสอบของ Modified Box-Pierce (Ljung-Box) Chi-square ส่วนการตรวจสอบการแจกแจงปกติด้วยค่าเฉลี่ยเท่ากับศูนย์และความแปรปรวนคงที่ จะพิจารณาจากแผนภาพความน่าจะเป็นแบบปกติฮิสโตแกรมและแผนการกระจายระหว่างค่าพยากรณ์กับค่าความคลาดเคลื่อน หากข้อสมมติไม่เป็นจริง ผู้ทำวิจัยจะต้องกำหนดตัวแบบใหม่อีกครั้งเพื่อให้ได้ตัวแบบในการพยากรณ์ที่เหมาะสม และหากอนุกรมเวลาใดมีตัวแบบที่เหมาะสมหลายตัวแบบ สามารถใช้เกณฑ์สารสนเทศ Akaike (Akaike Information Criterion: AIC) หรือเกณฑ์สารสนเทศเบย์เซียน (Bayesian Information Criterion: BIC) ในการเลือกตัวแบบได้ โดยทั้ง 2 เกณฑ์นี้จะให้ค่าที่สอดคล้องกันและตัวแบบที่เหมาะสมที่สุดจะต้องมีค่า AIC และ BIC ที่ต่ำที่สุด
4. พยากรณ์อนุกรมเวลาโดยใช้ตัวแบบพยากรณ์สุดท้ายที่เหมาะสมที่สุด

การทดสอบความนิ่งของข้อมูลด้วยวิธีของ Augmented Dickey – Fuller Test

การทดสอบคุณสมบัติความคงที่ (Stationary) ของข้อมูลด้วยวิธีการทดสอบ Unit Root Test ด้วยวิธีของ Augmented Dickey – Fuller Test (ADF) ที่ถูกนำเสนอโดย Dickey และ Fuller ในปี ค.ศ. 1979

(Dickey & Fuller, 1979) โดยมีแนวคิดในการทดสอบ Unit Root ของข้อมูลอนุกรมเวลาว่ามีความคงที่หรือไม่ นั้น จะทำการทดสอบด้วยกันทั้งหมด 3 รูปแบบ ได้แก่ 1) กรณีไม่มีค่าคงที่และแนวโน้มเวลา 2) กรณีมีค่าคงที่และ 3) กรณีมีทั้งค่าคงที่และแนวโน้มเวลา โดยในการพิจารณาว่าข้อมูลมีลักษณะคงที่หรือไม่คงที่นั้นจะทำการเปรียบเทียบค่าสถิติ ADF Test เทียบกับค่าวิกฤต Mackinnon ซึ่งมีสมมติฐาน ดังนี้

สมมติฐานหลัก $H_0 : \delta = 0$ ข้อมูลมี Unit Root

สมมติฐานรอง $H_1 : \delta < 0$ ข้อมูลไม่มี Unit Root

ถ้าข้อมูลที่ทำทดสอบยอมรับสมมติฐานหลัก H_0 แสดงว่าข้อมูลนั้นมีลักษณะไม่คงที่ (Nonstationary) แต่ถ้าข้อมูลที่ทำทดสอบปฏิเสธสมมติฐานหลัก H_0 แสดงว่าข้อมูลนั้นมีลักษณะคงที่ (Stationary) การทดสอบทั้ง 3 รูปแบบข้างต้นมีสมการ ดังนี้

กรณีไม่มีค่าคงที่และแนวโน้มเวลา	$\Delta X_t = \theta X_{t-1} + \varepsilon_t$
กรณีมีเฉพาะค่าคงที่	$\Delta X_t = \alpha + X_{t-1} + \varepsilon_t$
กรณีมีทั้งค่าคงที่และแนวโน้มเวลา	$\Delta X_t = \alpha + \beta_t \theta X_{t-1} + \varepsilon_t$

โดยที่ θ คือ ค่าพารามิเตอร์ของการทดสอบ Unit Root

β_t คือ ค่าคงที่แนวโน้ม

α คือ ค่าคงที่ระดับ

ต่อมาในปี ค.ศ. 1984 Said และ Dickey (Said & Dickey, 1984) นำเสนอว่าหากข้อมูลยังคงมีลักษณะไม่คงที่ที่จะต้องทำการหาผลต่างลำดับที่ 1 ของชุดข้อมูล ซึ่งจากขั้นตอนนี้จะทำให้ทราบถึงระดับของ Integrated ของแบบจำลอง ARIMAX(p,d,q,r) นั้น ระดับของ d มีค่าเท่าใด โดยเพิ่มจำนวนพจน์ของ Lagged Difference เข้าไปในสมการเพื่อแก้ปัญหาความสัมพันธ์ในตัวเอง (Autocorrelation) ดังสมการต่อไปนี้

กรณีไม่มีค่าคงที่และแนวโน้มเวลา	$\Delta X_t = \theta X_{t-1} \sum_{i=1}^p \phi_i \Delta X_{t-1} + \varepsilon_t$
กรณีมีเฉพาะค่าคงที่	$\Delta X_t = \alpha + \theta X_{t-1} \sum_{i=1}^p \phi_i \Delta X_{t-1} + \varepsilon_t$
กรณีมีทั้งค่าคงที่และแนวโน้มเวลา	$\Delta X_t = \alpha + \beta_t \theta X_{t-1} \sum_{i=1}^p \phi_i \Delta X_{t-1} + \varepsilon_t$

ในการตรวจสอบว่าข้อมูลมีลักษณะคงที่หรือไม่นั้น สามารถเปรียบเทียบค่าสถิติ t ที่คำนวณได้กับค่าวิกฤติ (Critical Value) ในตาราง ADF โดยใช้สถิติ t (t-statistic)

การทบทวนวรรณกรรม

ข้อมูลจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ ซึ่งเป็นข้อมูลเชิงปริมาณเป็นรายเดือนตั้งแต่เดือนมกราคม พ.ศ. 2551

ถึง เดือนธันวาคม พ.ศ. 2555 รวมระยะเวลา 60 เดือน พบว่า อัตราแลกเปลี่ยนเงินบาทต่อเงินดอลลาร์สหรัฐ มีผลต่อราคาหุ้นธนาคารเกียรตินาคิน จำกัด (มหาชน) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในทิศทางตรงกันข้าม เนื่องจาก นักลงทุนต่างชาติต้องการลงทุนในประเทศที่ค่าเงินสกุลท้องถิ่นมีแนวโน้มที่จะแข็งค่าอย่างต่อเนื่อง เพราะจะทำให้มูลค่าสินทรัพย์ เมื่อแลกกลับมาเป็นเงินของประเทศตนเองจะมีมูลค่ามากขึ้น แม้ว่าราคาสินทรัพย์ในรูปเงินสกุลท้องถิ่นจะเท่าเดิมก็ตาม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของนันท์ลี ธานีวิงศ์ (2560) ได้ศึกษา เรื่อง ปัจจัยทางเศรษฐกิจที่มีผลต่อดัชนีราคาหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย โดยใช้วิธีการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ โดยรวบรวมข้อมูลทางสถิติเป็นรายไตรมาส ตั้งแต่เดือนมีนาคม ปี พ.ศ. 2549 ถึงเดือนมิถุนายน ปี พ.ศ. 2559 รวม 42 ไตรมาส พบว่า อัตราแลกเปลี่ยนมีความสัมพันธ์ต่อดัชนีราคาตลาดหลักทรัพย์ในทิศทางตรงกันข้าม

อย่างไรก็ตาม จากการศึกษางานวิจัย ยังพบว่า มีงานวิจัยที่มีผลการวิจัยเกี่ยวกับอัตราแลกเปลี่ยนบาทต่อดอลลาร์สหรัฐที่ยังขัดแย้งกันอยู่ โดยงานวิจัยของณัฐฐา ลันทังงาน และกิตติพันธ์ คงสวัสดิ์เกียรติ (2559) ที่ศึกษาเรื่อง ปัจจัยทางเศรษฐกิจที่มีผลต่อราคาหุ้นของ บริษัท เด็มโก้ จำกัด (มหาชน) ใช้วิธีการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ เลือกตัวแปรโดยวิธีเพิ่ม ตัวแปรอิสระแบบขั้นตอน เก็บรวบรวมข้อมูลจากรายงานการซื้อขายหลักทรัพย์ของตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ช่วงระยะเวลาที่ทำการศึกษารวมตั้งแต่เดือนมกราคม 2553 ถึงเดือนธันวาคม 2557 รวมระยะเวลา 60 เดือน พบว่า อัตราแลกเปลี่ยนบาทต่อดอลลาร์สหรัฐมีผลต่อราคาหุ้นบริษัท เด็มโก้ จำกัด (มหาชน) โดยมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

นอกจากนี้แล้ว ปราธนา ชุตสุวรรณ และวรรณรพี บานชื่นวิจิตร (2556) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อราคาหลักทรัพย์บริษัท โออาร์พีซี จำกัด (มหาชน) โดยวิธีการสร้างสมการถดถอยเชิงซ้อนด้วยวิธีกำลังสองน้อยที่สุด โดยใช้ข้อมูลจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ เป็นข้อมูลเชิงปริมาณรายเดือน โดยศึกษาในระหว่างเดือนมกราคม 2551 ถึง ธันวาคม 2555 รวมระยะเวลา 60 เดือน พบว่า ดัชนีราคาผู้บริโภค มีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้ามอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของนาวัน วรรณปทุมม์ และพันธิตรา ปัทมานนท์ (2560) ที่ศึกษา เรื่อง ปัจจัยทางเศรษฐกิจที่มีผลต่อดัชนีหลักทรัพย์หมวดธุรกิจการเกษตร วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการสร้างสมการถดถอยเชิงซ้อน โดยศึกษาจากข้อมูลทุติยภูมิ มีระยะเวลาที่ใช้ในการศึกษาตั้งแต่เดือนมกราคมปี พ.ศ. 2555 ถึงเดือนธันวาคมปี พ.ศ. 2559 รวมเป็นระยะเวลา 5 ปี (60 เดือน) พบว่า ดัชนีราคาผู้บริโภค มีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้ามกับดัชนีหลักทรัพย์ เนื่องจากหากดัชนีผู้บริโภคมีค่าสูงขึ้น หมายถึง ภาวะที่ราคาสินค้าและบริการสูงขึ้น จะส่งผลให้ต้นทุนการผลิตสินค้าปรับตัวสูงขึ้น ทำให้ผู้ผลิตต้องปรับราคาให้สูงขึ้นด้วย หากผู้บริโภคทั่วไปมีพฤติกรรมการตอบสนองการซื้อสินค้าลดลง ผู้ผลิตก็จำเป็นต้องลดการผลิต ทำให้บริษัทที่มีผลประกอบการที่ต่ำลง ซึ่งจะส่งผลให้ราคาหลักทรัพย์ลดต่ำลงด้วย และอาจจะทำให้ความต้องการลงทุนในตลาดหลักทรัพย์ลดลง

อย่างไรก็ตาม จากการศึกษางานวิจัย ยังพบว่า มีงานวิจัยที่มีผลการวิจัยเกี่ยวกับดัชนีราคาผู้บริโภคทั่วไปที่ขัดแย้งกันอยู่ โดยงานวิจัยของอรุณรัตน์ ชื้อสตัย และประสิทธิ์ มะหะหมัด (2559) ที่ศึกษา เรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อราคาหลักทรัพย์บริษัท บ้านปู จำกัด (มหาชน) โดยการเก็บข้อมูลทางสถิติซึ่งเป็นข้อมูลทุติยภูมิ ซึ่งกลุ่มตัวอย่างเป็นข้อมูลรายเดือน ระหว่างเดือนมกราคม พ.ศ. 2554 ถึง เดือนธันวาคม พ.ศ. 2558 เป็น จำนวน 60

เดือน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิคโคอินทิเกรชัน พบว่า ดัชนีราคาผู้บริโภคทั่วไปไม่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงราคาหลักทรัพย์

สำหรับงานวิจัยนี้ คณะผู้วิจัยได้ศึกษาการพยากรณ์ราคาหลักทรัพย์ของธนาคารกรุงเทพ จำกัด (มหาชน) โดยใช้ข้อมูลทุติยภูมิที่มีความถี่เป็นรายวันของอัตราแลกเปลี่ยนบาทต่อดอลลาร์สหรัฐอเมริกา และดัชนีราคาผู้บริโภค ทำการพยากรณ์ด้วยวิธีอาร์แม็กซ์ (ARIMAX) ซึ่งเป็นวิธีที่ให้ค่าการพยากรณ์ที่แม่นยำ

โดยจากการศึกษางานวิจัยของบุญกอง ทะกลโยธิน และ ยุพารณ์ อารีพงษ์ (2561) เรื่อง การเปรียบเทียบแบบการพยากรณ์ราคาหุ้นโดยใช้แบบจำลองอาร์มาและอาร์แม็กซ์ โดยใช้ข้อมูลราคาหุ้น BBL รายเดือน ตั้งแต่เดือนมกราคม พ.ศ. 2555 ถึงเดือนธันวาคม พ.ศ. 2559 รวมทั้งสิ้น 60 ข้อมูล โดยพิจารณาจากค่าเฉลี่ยของเปอร์เซ็นต์ความคลาดเคลื่อนสัมบูรณ์ และค่ารากที่สองของค่าเฉลี่ยความคลาดเคลื่อนกำลังสอง เป็นเกณฑ์ในการเปรียบเทียบประสิทธิภาพของแบบจำลอง พบว่า แบบจำลอง ARIMAX ให้ค่าเฉลี่ยของเปอร์เซ็นต์ความคลาดเคลื่อนสัมบูรณ์ และค่ารากที่สองของค่าเฉลี่ยความคลาดเคลื่อนกำลังสองต่ำที่สุด และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของณัฐสุภานัน สุพัทธนะ (2562) ที่ศึกษา เรื่อง การพยากรณ์ดัชนีราคาเหล็กของประเทศไทยโดยแบบจำลอง ARIMA และ ARIMAX พบว่า แบบจำลอง ARIMAX ให้ค่าพยากรณ์ที่ใกล้เคียงกันกับค่าจริงมากกว่าแบบจำลอง ARIMA ตลอดทั้งงานวิจัยของ kofi agyarko ababio (2012, 4) และ Krisada Khruchalee (2017, 59) ยังพบว่า แบบจำลอง ARIMAX สามารถให้ค่าการพยากรณ์ที่ใกล้เคียงค่าจริงมากกว่าแบบจำลอง ARIMA

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้แบบจำลองอาร์แม็กซ์ วิเคราะห์ผลด้วยโปรแกรม Eviews ซึ่งข้อมูลตัวแปรทั้งราคาหลักทรัพย์ อัตราแลกเปลี่ยนบาทต่อดอลลาร์สหรัฐอเมริกา และดัชนีราคาผู้บริโภค เป็นแบบอนุกรมเวลารายวัน โดยข้อมูลด้านดัชนีราคาผู้บริโภคจะมีความล่าช้าของข้อมูลซึ่งเก็บเป็นรายเดือน ดังนั้น จึงนำข้อมูลดังกล่าวมาเฉลี่ยเป็นรายวัน โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากหน่วยงานภาครัฐบาล และเอกชน คือ บริษัท หลักทรัพย์บัวหลวง จำกัด (มหาชน) (บริษัท หลักทรัพย์บัวหลวง จำกัด (มหาชน), 2563, น. 1) ธนาคารแห่งประเทศไทย (ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2563, น. 1) และสำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์การค้า กระทรวงพาณิชย์ (สำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์การค้า กระทรวงพาณิชย์, 2563, น. 1)

การสร้างและพัฒนาเครื่องมือ

1. การวิจัยเชิงปริมาณจะใช้แบบจำลอง Autoregressive Integrated Moving Average with Exogenous variable: ARIMAX(p,d,q,r) ซึ่งเป็นการผสมผสานของแบบจำลอง ARIMA (Autoregressive Integrated Average) กับปัจจัยอื่นที่น่าจะมีอิทธิพลต่อราคาปิดรายวันของหลักทรัพย์ธนาคารกรุงเทพ จำกัด (มหาชน) ดังนี้

$$CP = f(EXC, CPI, AR(p), MA(q))$$

โดยที่

CP	คือ	ราคาปิดรายวันของหลักทรัพย์ธนาคารกรุงเทพ จำกัด (มหาชน) (Close Price: CP)
EXC	คือ	อัตราแลกเปลี่ยนเงินบาทต่อดอลลาร์สหรัฐ (Exchange Rate: EXC)
CPI	คือ	ดัชนีราคาผู้บริโภค (Consumer Price Index: CPI)
AR (p)	คือ	Auto Regressive process แสดงว่าข้อมูลอนุกรมเวลาขึ้นอยู่กับค่าของตัวเองในอดีต โดย p คือ จำนวนระยะห่าง (lag) ของข้อมูลในอดีตจากข้อมูลปัจจุบัน
MA (q)	คือ	Moving Average process แสดงว่าข้อมูลอนุกรมเวลาขึ้นอยู่กับความคลาดเคลื่อนที่อยู่ก่อนหน้า โดย q คือ จำนวนระยะห่าง (lag) ของค่าความคลาดเคลื่อนในอดีตจากปัจจุบัน

สามารถเขียนแบบจำลองสมการได้ ดังนี้

$$CP_t = \sum_{i=1}^p \phi_i = CP_{t-i} + \sum_{j=1}^q \theta_j \varepsilon_{t-i} + \sum_{i=1}^r \beta_i X_{it} + \varepsilon_t$$

โดยที่

CP_t	คือ	ราคาปิดรายวันของหลักทรัพย์ธนาคารกรุงเทพ จำกัด (มหาชน) ในช่วงเวลาที่ t
CP_{t-i}	คือ	ราคาปิดรายวันของหลักทรัพย์กลุ่มธนาคาร ในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ช่วงเวลาที่ t-1
EXC_t	คือ	อัตราแลกเปลี่ยนเงินบาท/ดอลลาร์สหรัฐอเมริกา ช่วงเวลาที่ t
CPI	คือ	ดัชนีราคาผู้บริโภค ช่วงเวลาที่ t
ϕ_i	คือ	ค่าสัมประสิทธิ์ของการถดถอยในตัว (Auto Regressive)
θ_j	คือ	ค่าสัมประสิทธิ์ของค่าเฉลี่ยเคลื่อนที่ (Moving Average)
β_i	คือ	ค่าสัมประสิทธิ์ของ X_t ตัวที่ i : i = 1, 2, ..., r
ε_{t-i}	คือ	ค่า Error term ช่วงเวลาที่ t-i
ε_t	คือ	ค่า Error term ช่วงเวลาที่ t
t	คือ	ช่วงเวลาต่าง ๆ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2560 ถึง พ.ศ. 2562
i	คือ	จำนวนระยะห่าง (lag)

วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ มีวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีของบอว์แมน-เจนกินส์ (Bowerman, O' Connell, & Koehler, 2005) ดังนี้

1.1 ทำการทดสอบคุณสมบัติความคงที่ (Stationary) ของข้อมูลด้วยวิธีการทดสอบ Unit Root Test ด้วยวิธีของ Augmented Dickey – Fuller Test (ADF) (Dickey & Fuller, 1979) โดยจะทำการทดสอบด้วยกันทั้งหมด 3 รูปแบบ ได้แก่ 1) กรณีไม่มีค่าคงที่และแนวโน้มเวลา 2) กรณีมีค่าคงที่ และ 3) กรณีมีทั้งค่าคงที่และแนวโน้มเวลา โดยในการพิจารณาว่าข้อมูลมีลักษณะคงที่หรือไม่คงที่นั้นจะทำการเปรียบเทียบค่าสถิติ ADF Test เทียบกับค่าวิกฤต Mackinnon ซึ่งมีสมมติฐาน ดังนี้

สมมติฐานหลัก $H_0: \delta = 0$ ข้อมูลมี Unit Root

สมมติฐานรอง $H_1: \delta < 0$ ข้อมูลไม่มี Unit Root

ถ้าข้อมูลที่ทำทดสอบยอมรับสมมติฐานหลัก H_0 แสดงว่าข้อมูลนั้นมีลักษณะไม่คงที่ (Nonstationary) แต่ถ้าข้อมูลที่ทำทดสอบปฏิเสธสมมติฐานหลัก H_0 แสดงว่าข้อมูลนั้นมีลักษณะคงที่ (Stationary)

1.2 การกำหนดรูปแบบจำลอง ARIMA (p,d,q) โดยพิจารณาจาก Correlogram ซึ่งดูจากค่า Autocorrelation Function (AFC) และ Partial Autocorrelation Function (PACF) เพื่อที่จะระบุรูปแบบจำลองนั้นควรมี Autoregressive AR(p) และ Moving Average MA(q) เท่าใด และจะทำการสร้างแบบจำลองไว้หลาย ๆ รูปแบบโดยใช้สถิติเพื่อประกอบการพิจารณาการเลือกแบบจำลองที่ดีที่สุดจากค่า Akaike' Information Criterion (AIC) และค่า Schwarz Criterion (BIC) ที่มีค่าต่ำที่สุด เพื่อหาแบบจำลองที่เหมาะสมที่สุดที่จะใช้ในการพยากรณ์

1.3 การประมาณค่าพารามิเตอร์โดยการนำรูปแบบ ARIMA(p,d,q) ที่ได้จากการกำหนดรูปแบบจำลอง ARIMA(p,d,q) ที่เหมาะสมซึ่งพิจารณาจากค่า t-Statistic เพื่อจะนำค่าสถิติที่ได้จากการคำนวณไปใช้ในการพยากรณ์ด้วยวิธีกำลังสองน้อยที่สุด (Ordinary Last Square)

1.4 การวิเคราะห์ความถูกต้อง (Diagnostic Checking) การตรวจสอบรูปแบบจำลองว่ามีความเหมาะสมหรือไม่ ด้วยวิธี Correlogram ของ rk ของค่าความคลาดเคลื่อน และการทดสอบความเหมาะสมของแบบจำลองโดยการทดสอบของ Box และ Ljung ซึ่งพิจารณาจากค่า Q-statistic ดังสมการนี้

$$Q_m = n(n+2) \sum_{k=1}^m \left\{ \frac{r_k^2(e_t)}{(n-k)} \right\}$$

โดยที่	e_t	คือ	ค่าความคลาดเคลื่อนของการพยากรณ์ ณ เวลา t
	n	คือ	จำนวนอนุกรมเวลาของ e_t ทั้งหมด
	m	คือ	ช่วงเวลาที่ห่างกันมากที่สุดของ e_t ทั้งหมด

โดยค่า Q ที่ได้มีการแจกแจงแบบ Chi-square และมีองศาความเป็นอิสระ (Degree of Freedom) เท่ากับ m-n โดยมีสมมติฐานว่างเป็นพจน์ของความคลาดเคลื่อนที่ได้จากการประมาณที่มีลักษณะเป็น White

Noise หมายถึง แบบจำลองไม่มีอัตราสัมพันธ์ และสามารถนำแบบจำลองนี้ไปพยากรณ์ต่อไปได้

1.5 การพยากรณ์ (Forecast) เมื่อได้แบบจำลองที่เหมาะสมแล้ว สามารถทำการพยากรณ์ได้ทั้งแบบจุด (Point Forecast) และแบบช่วง (Interval Forecast) โดยใช้สมการพยากรณ์ที่สร้างจากรูปแบบที่เหมาะสม และผ่านการตรวจสอบตามขั้นตอนดังกล่าวมาพยากรณ์ผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้น และนำผลการพยากรณ์และค่าจริงที่ได้มาคำนวณค่าเฉลี่ยกำลังสองของความคลาดเคลื่อน (Root Mean Square: RMSE) เพื่อวัดค่าความคลาดเคลื่อนค่าจริงของราคาปิดรายวันของราคาหลักทรัพย์ และค่าที่ประมาณได้จากราคาปิดรายวันของหลักทรัพย์ ตามสมการ ดังนี้

$$RMSE = \sqrt{\frac{1}{n} \sum_{i=1}^n (y_t - \hat{y}_t)^2}$$

โดยที่	y_t	คือ	ค่าจริงของข้อมูลอนุกรมเวลา ณ เวลาที่ t
	$\hat{y}_t$	คือ	ค่าพยากรณ์ของข้อมูลอนุกรมเวลา ณ เวลาที่ t
	n	คือ	จำนวนข้อมูลทั้งหมด

โดยค่า RMSE ของการพยากรณ์ในแต่ละช่วงเวลายิ่งต่ำยิ่งแสดงว่าวิธีการพยากรณ์ดังกล่าวเหมาะสมกับข้อมูลอนุกรมเวลาชุดที่ใช้สร้างตัวแบบนั้น ซึ่งจะทำการพยากรณ์ข้อมูลโดยแบ่งช่วงของการพยากรณ์ออกเป็น 3 ช่วง ได้แก่ 1) ช่วง Historical Forecast เป็นการพยากรณ์โดยเปรียบเทียบกับค่าจริงของข้อมูลการพยากรณ์ในอดีตจนถึงช่วงเวลาที่พิจารณาตั้งแต่ช่วง t_0 ถึง t_1 ระหว่างวันที่ 4 มกราคม พ.ศ. 2560 ถึง วันที่ 29 พฤศจิกายน พ.ศ. 2562 แล้วทำการถดถอยข้อมูลใหม่เพื่อทำการพยากรณ์ข้อมูลในอดีต 2) ช่วง Ex-post Forecast เป็นการพยากรณ์แบบจำลองที่ใช้เพื่อเปรียบเทียบว่าแบบจำลองที่ได้มีความสามารถในการพยากรณ์ที่ดีหรือไม่ โดยลดข้อมูลลงจำนวน 1 เดือน คือ ทำการลดข้อมูลของเดือนธันวาคม พ.ศ. 2562 ลงเพื่อทำการเปรียบเทียบกับค่าจริง และ 3) ช่วง Ex-ante Forecast เป็นช่วงการพยากรณ์ในอนาคต ซึ่งเป็นการพยากรณ์ล่วงหน้าไปข้างหน้าช่วงระยะเวลา 1 สัปดาห์ คือ ช่วงระหว่างวันที่ 2 มกราคม 2563 ถึง วันที่ 8 มกราคม พ.ศ. 2563 (ช่วงเวลา t_1) และนำเสนอผลการวิจัยโดยการพรรณนาเชิงวิเคราะห์

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการทดสอบ Unit Root

ในการศึกษาครั้งนี้ได้แปลงข้อมูลราคาหลักทรัพย์ให้อยู่ในรูปของ log ก่อนที่จะนำไปทดสอบความคงที่ของข้อมูล เพื่อลดความแปรปรวน ซึ่งจากการทดสอบ Augmented Dickey-Fuller (ADF) ที่ระดับ Level พบว่า ชุดข้อมูลทั้ง 3 มีลักษณะแบบ Nonstationary จึงทำการหาผลต่างลำดับที่ 1 (1st Difference) และผลต่างลำดับที่ 2 (2nd Difference) ซึ่งแสดงได้ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการทดสอบ Unit Root โดยวิธี Augmented Dickey Fuller (ADF) หลังการแก้ไขข้อมูลที่ Non-stationary ให้เป็น Stationary โดย 1st Different และ 2nd Different

ตัวแปร	Augmented Dickey-Fuller test : 1 st Different						I(d)
	ไม่มี (None)		มีจุดตัดแกนแต่ปราศจาก แนวโน้ม (Intercept)		มีจุดตัดแกนและแนว โน้ม (Intercept trend)		
	ADF- Statistic	Prob.	ADF- Statistic	Prob.	ADF- Statistic	Prob.	
EXC	-23.800***	0.000	-23.959***	0.000	-23.961***	0.000	I(1)
CPI	-27.018***	0.000	-27.045***	0.000	-27.029***	0.000	I(1)
BBL	-21.163***	0.000	-21.149***	0.000	-21.307***	0.000	I(1)
ตัวแปร	Augmented Dickey-Fuller test : 2 nd Different						I(d)
	ไม่มี (None)		มีจุดตัดแกนแต่ปราศจาก แนวโน้ม (Intercept)		มีจุดตัดแกนและแนว โน้ม (Intercept trend)		
	ADF- Statistic	Prob.	ADF- Statistic	Prob.	ADF- Statistic	Prob.	
EXC	-14.236***	0.000	-14.226***	0.000	-14.217***	0.000	I(2)
CPI	-12.083***	0.000	-12.074***	0.000	-12.065***	0.000	I(2)
BBL	-15.791***	0.000	-15.780***	0.000	-15.769***	0.000	I(2)

หมายเหตุ: 1) *** หมายถึง ข้อมูลมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 99%

2) ** หมายถึง ข้อมูลมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 95%

3) * หมายถึง ข้อมูลมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 90%

จากตารางที่ 2 จะเห็นได้ว่า ผลการทดสอบ Unit Root โดยวิธี Augmented Dickey-Fuller (ADF) หลังการแก้ไขข้อมูลที่ Nonstationary ให้เป็น Stationary โดย 1st Different และ 2nd Different พบว่า ค่าสถิติ ADF น้อยกว่าค่า Mackinnon Critical ที่นัยสำคัญระดับ 99% 95% และ 90% แสดงว่าข้อมูลอนุกรมเวลานั้นมีความนิ่งแล้วทุกตัวแปรหรือสามารถกล่าวได้ว่าผลการพิจารณาการวิเคราะห์ข้อมูลมีความเป็น Nonstationary แต่มีลักษณะคงที่ (Stationary) ที่ระดับ 1st Different แบบ I(1) และ 2nd Different I(2)

2. การกำหนดรูปแบบ (Identification)

เมื่อพิจารณาจาก Correlogram ของข้อมูลอนุกรมเวลา ณ ผลต่างลำดับที่ 1 พบว่า ข้อมูลมีลักษณะคงที่แบบ White Noise โดยราคาหุ้น BBL ขึ้นอยู่ค่าความคลาดเคลื่อนแบบสุ่ม ซึ่งไม่สามารถกำหนดรูปแบบของตัวแปรได้ จึงได้ทำการพิจารณา Correlogram ของผลต่างลำดับที่ 2 พบว่า มีลักษณะคงที่และสามารถหารูปแบบ

ของตัวแบบได้ โดยกำหนดตัวแบบเพื่อหาอันดับที่ p ของตัวแบบ Autoregressive และอันดับที่ q ของตัวแบบ Moving Average ซึ่งจะพิจารณาจากค่า Autocorrelation Function (ACF) และค่า Partial Autocorrelation (PACF) ในการสร้างตัวแบบ ARIMAX (p,d,q,r) โดยพิจารณาว่า ACF และ PACF ที่เกินออกมานอกช่วงความเชื่อมั่น 95 เปอร์เซนต์ ซึ่งสามารถพิจารณาได้จากภาพที่ 1

Sample: 1 733

Included observations: 731

Autocorrelation	Partial Correlation	AC	PAC	Q-Stat	Prob
		1 -0.433	-0.433	137.69	0.000
		2 -0.113	-0.370	147.06	0.000
		3 0.039	-0.268	148.19	0.000
		4 -0.003	-0.232	148.20	0.000
		5 0.045	-0.130	149.72	0.000
		6 -0.055	-0.157	151.99	0.000
		7 -0.004	-0.161	152.00	0.000
		8 0.044	-0.108	153.46	0.000
		9 -0.037	-0.135	154.47	0.000
		10 0.009	-0.127	154.54	0.000
		11 0.034	-0.067	155.40	0.000
		12 -0.021	-0.058	155.74	0.000
		13 -0.033	-0.101	156.54	0.000
		14 0.019	-0.097	156.82	0.000
		15 0.040	-0.038	158.04	0.000
		16 -0.047	-0.075	159.71	0.000
		17 -0.017	-0.110	159.92	0.000
		18 0.063	-0.040	162.94	0.000
		19 -0.023	-0.042	163.34	0.000
		20 -0.021	-0.055	163.66	0.000
		21 -0.003	-0.068	163.67	0.000
		22 0.049	-0.002	165.50	0.000
		23 -0.025	-0.003	165.95	0.000
		24 -0.020	0.002	166.24	0.000

ภาพที่ 1 Correlogram แสดง Autoregressive [AR(p)] และ Moving Average [MA(q)]

จากภาพที่ 1 จะได้ตัวแบบที่ใช้ในการพยากรณ์ราคาหลักทรัพย์ของธนาคารกรุงเทพ จำกัด (มหาชน) ทั้งหมด 4 รูปแบบ คือ ARIMAX(1,2,2,2) ARIMAX(1,2,1,2) ARIMAX(2,2,2,2) และ ARIMAX(1,2,3,2)

3. การประมาณค่าพารามิเตอร์ (Parameter Estimation)

การประมาณค่าพารามิเตอร์เป็นการหาความสัมพันธ์ของฟังก์ชันสหสัมพันธ์กับพารามิเตอร์ โดยใช้วิธีการกำลังสองน้อยที่สุด (Ordinary Least Square) สามารถประมาณในรูปแบบ Autoregressive [AR(p)] และ Moving Average [MA(q)] ซึ่งในการกำหนดรูปแบบจำลองนั้นจะพิจารณาจากค่า Akaike info criterion (AIC) และค่า Schwarz criterion (BIC) ที่มีค่าต่ำที่สุดยิ่งน้อยเท่าไรก็จะเป็นค่าที่ใกล้เคียงกับแบบจำลองจริงมาก โดยในการเลือกแบบจำลองที่ดีที่สุดนั้นจะมาจากแบบจำลองหลาย ๆ รูปแบบที่ทำการประมาณค่าพารามิเตอร์ไว้เพื่อเลือกแบบจำลองที่ดีที่สุดดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 การเลือกแบบจำลองที่เหมาะสม

ตัวแปร (Y) ราคาหลักทรัพย์รายตัว	แบบจำลอง ARIMAX (p,d,q,r)	ค่า AIC	ค่า BIC
BBL	ARIMAX (1,2,2,2)	4.258	4.298
	ARIMAX (1,2,1,2)	4.258	4.296
	ARIMAX (2,2,2,2)	4.256	4.294
	ARIMAX (1,2,3,2)	4.273	4.311

จากตารางที่ 3 พบว่า แบบจำลอง ARIMAX(2,2,2,2) เป็นแบบจำลองที่เหมาะสม เนื่องจากมีค่า Akaike info criterion เท่ากับ 4.256 และค่า Schwarz criterion เท่ากับ 4.294 ซึ่งเป็นค่าที่ต่ำที่สุดเมื่อเทียบกับแบบจำลองทั้งหมด ดังนั้น แบบจำลอง ARIMAX(2,2,2,2) จึงเป็นแบบจำลองที่มีความเหมาะสมที่จะใช้ในการพยากรณ์ โดยสามารถแสดงผลการประมาณค่าพารามิเตอร์ของแบบจำลองได้ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ผลการประมาณค่าพารามิเตอร์ของแบบจำลอง ARIMAX(2,2,2,2)

ตัวแปร	ค่าสัมประสิทธิ์	ความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน	ค่าสถิติ t-statistic
EXC	-1.858	0.891	-2.083**
CPI	-0.028	0.130	-0.219
AR(1)	-0.505	0.243	-2.073**
AR(2)	-0.091	0.040	-2.239**
MA(1)	-4.865	0.242	-2.004**
MA(2)	-0.513	0.244	-2.094**

หมายเหตุ: 1) *** หมายถึง ข้อมูลมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 99%
 2) ** หมายถึง ข้อมูลมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 95%
 3) * หมายถึง ข้อมูลมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 90%

จากตารางที่ 4 ผลการประมาณค่าพารามิเตอร์ของแบบจำลองอาร์แม็กซ์ ARIMAX(2,2,2,2) สามารถนำมาเขียนในรูปสมการได้ ดังนี้

$$\begin{aligned} \text{BBL}_t = & -1.858 \text{ EXC}_{t-1} - 0.028 \text{ CPI}_{t-1} - 0.505 \text{ BBL}_{t-1} - 0.091 \text{ BBL}_{t-2} \\ & - 0.4865 \text{ BBL}\varepsilon_{t-1} - 0.513 \text{ BBL}\varepsilon_{t-2} + \varepsilon_t \end{aligned}$$

ซึ่งจากแบบจำลอง พบว่า อัตราแลกเปลี่ยนบาทต่อดอลลาร์สหรัฐอเมริกา (EXC) มีค่าสัมประสิทธิ์เท่ากับ -1.858 มีค่า t-statistic เท่ากับ -2.083 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 หมายความว่าเมื่ออัตราแลกเปลี่ยนบาทต่อดอลลาร์สหรัฐอเมริกา เปลี่ยนแปลงไป 1 หน่วย จะมีผลทำให้ราคาหลักทรัพย์ของ

ธนาคารกรุงเทพ จำกัด (มหาชน) เปลี่ยนแปลง 1.858 หน่วย ในทิศทางตรงกันข้าม ส่วนตัวแปรอิสระด้านดัชนีราคาผู้บริโภค (CPI) มีค่าสัมประสิทธิ์เท่ากับ -0.028 มีค่า t-statistic เท่ากับ -0.219 อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ หมายความว่า การเปลี่ยนแปลงการเคลื่อนไหวของดัชนีราคาผู้บริโภคไม่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของราคาหลักทรัพย์ และค่าสัมประสิทธิ์ของ AR(1) และ AR(2) มีค่าเท่ากับ -0.505 และ -0.091 ตามลำดับ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 หมายความว่า ราคาของหลักทรัพย์ ณ ช่วงเวลาที่ t ขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์กับราคาของหลักทรัพย์ในช่วงเวลาที่ผ่าน 1 วัน และ 2 วันก่อนหน้านั้น (t-1 และ t-2) อีกทั้งค่าสัมประสิทธิ์ของ MA(1) และ MA(2) มีค่าเท่ากับ -4.865 และ -0.513 ตามลำดับ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น ร้อยละ 95 หมายความว่า ราคาของหลักทรัพย์ ณ ช่วงเวลาที่ t ขึ้นอยู่กับความคลาดเคลื่อน (Error Term) ที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาที่ผ่านมา 1 วัน และ 2 วันก่อนหน้านั้น (t-1 และ t-2) ซึ่งสามารถใช้พยากรณ์ราคาหลักทรัพย์ที่จะเกิดขึ้นในอนาคตได้

4. การวิเคราะห์ความถูกต้อง (Diagnostic Checking)

ขั้นตอนการตรวจสอบความถูกต้องนั้นจะพิจารณาค่า Q-statistic เพื่อทดสอบคุณสมบัติการเป็น White Noise ของความคลาดเคลื่อน ซึ่งสามารถแสดงได้ดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 การตรวจสอบตัวแบบ ARIMAX(2,2,2,2)

ตัวแบบที่เหมาะสม	ค่าสถิติ	
	Q-statistic (Lag 24)	Probability (Lag 24)
ARIMAX(2,2,2,2)	29.546	0.130

จากตารางที่ 5 พบว่า Q-statistic ที่มีความล่าช้าของช่วงเวลาที่ 24 ของตัวแบบ ARIMAX(2,2,2,2) มีค่า Probability ไม่แตกต่างจากศูนย์อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 แสดงว่า ค่าความคลาดของตัวแบบมีลักษณะเป็น White Noise หรือค่าความคลาดเคลื่อนมีการกระจายแบบปกติ ค่าเฉลี่ยเท่ากับศูนย์และค่าความแปรปรวนคงที่ ซึ่งหมายความว่า ตัวแบบได้ผ่านการตรวจสอบความถูกต้องแล้วว่ามีความเหมาะสมที่จะใช้ในการพยากรณ์ต่อไป

5. การพยากรณ์ (Forecast)

การพยากรณ์ราคาหลักทรัพย์ของธนาคารกรุงเทพ จำกัด (มหาชน) สามารถอธิบายได้ดังตารางที่ 6

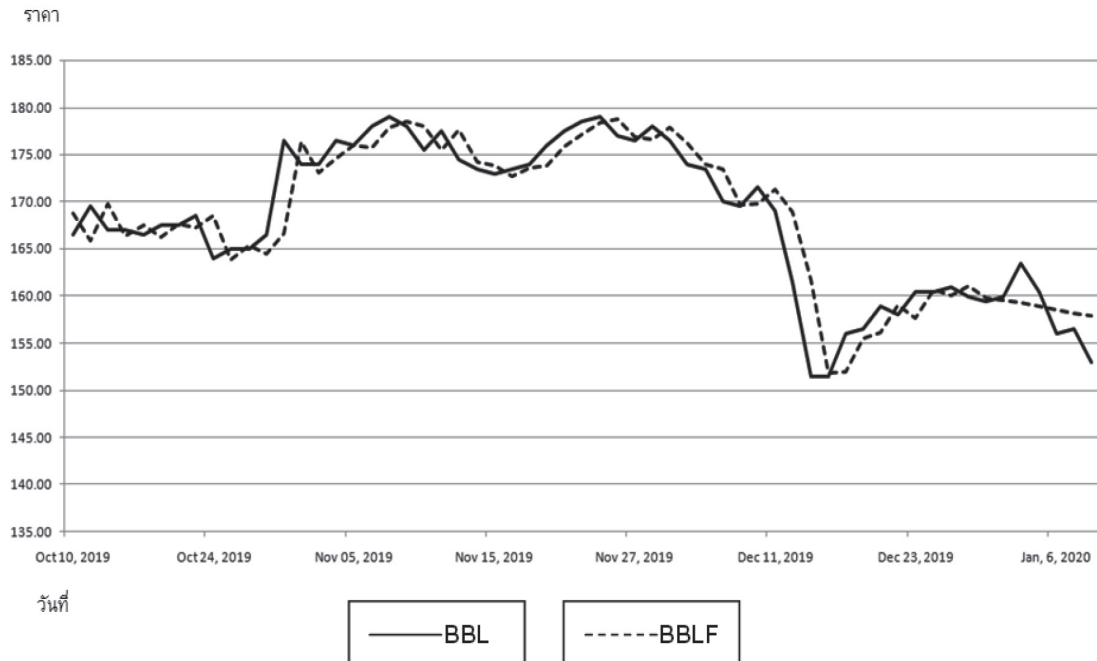
ตารางที่ 6 ผลการพยากรณ์แบบจำลองอาร์แมกซ์ ARIMAX(2,2,2,2)

ช่วงระยะเวลา (เดือน)	ราคาจริง (บาท)	ราคาพยากรณ์ (บาท)	ความคลาดเคลื่อน (บาท)	ค่า RMSE
Historical Forecast				
....5 พฤศจิกายน พ.ศ. 2562	176.00	175.99	0.01	1.962
6 พฤศจิกายน พ.ศ. 2562	178.00	175.74	2.26	
7 พฤศจิกายน พ.ศ. 2562	179.00	177.88	1.12	
8 พฤศจิกายน พ.ศ. 2562	178.00	178.48	-0.48	
11 พฤศจิกายน พ.ศ. 2562	175.50	178.00	-2.50	
12 พฤศจิกายน พ.ศ. 2562	177.50	175.46	2.04	
13 พฤศจิกายน พ.ศ. 2562	174.50	177.68	-3.18	
14 พฤศจิกายน พ.ศ. 2562	173.50	174.22	-0.72	
15 พฤศจิกายน พ.ศ. 2562	173.00	173.88	-0.88	
18 พฤศจิกายน พ.ศ. 2562	173.50	172.66	0.84	
19 พฤศจิกายน พ.ศ. 2562	174.00	173.60	0.40	
20 พฤศจิกายน พ.ศ. 2562	176.00	173.80	2.20	
21 พฤศจิกายน พ.ศ. 2562	177.50	175.90	1.60	
22 พฤศจิกายน พ.ศ. 2562	178.50	177.18	1.32	
25 พฤศจิกายน พ.ศ. 2562	179.00	178.36	0.64	
26 พฤศจิกายน พ.ศ. 2562	177.00	178.76	-1.76	
27 พฤศจิกายน พ.ศ. 2562	176.50	176.88	-0.38	
28 พฤศจิกายน พ.ศ. 2562	178.00	176.55	1.45	
29 พฤศจิกายน พ.ศ. 2562	176.50	177.87	-1.37	
Expose Forecast				
2 ธันวาคม พ.ศ. 2562	174.00	176.27	-2.27	2.656
3 ธันวาคม พ.ศ. 2562	173.50	173.97	-0.47	
4 ธันวาคม พ.ศ. 2562	170.00	173.51	-3.51	
6 ธันวาคม พ.ศ. 2562	169.50	169.70	-0.2	

ตารางที่ 6 ผลการพยากรณ์แบบจำลองอาร์แม็กซ์ ARIMAX(2,2,2,2) (ต่อ)

ช่วงระยะเวลา (เดือน)	ราคาจริง (บาท)	ราคาพยากรณ์ (บาท)	ความคลาดเคลื่อน (บาท)	ค่า RMSE
9 ธันวาคม พ.ศ. 2562	171.50	169.73	1.77	
11 ธันวาคม พ.ศ. 2562	169.00	171.35	-2.35	
12 ธันวาคม พ.ศ. 2562	161.50	168.95	-7.45	
13 ธันวาคม พ.ศ. 2562	151.50	161.69	-10.19	
16 ธันวาคม พ.ศ. 2562	151.50	151.82	-0.32	
17 ธันวาคม พ.ศ. 2562	156.00	151.99	4.01	
18 ธันวาคม พ.ศ. 2562	156.50	155.55	0.95	
19 ธันวาคม พ.ศ. 2562	159.00	156.16	2.84	
20 ธันวาคม พ.ศ. 2562	158.00	159.03	-1.03	
23 ธันวาคม พ.ศ. 2562	160.50	157.61	2.89	
24 ธันวาคม พ.ศ. 2562	160.50	160.66	-0.16	
25 ธันวาคม พ.ศ. 2562	161.00	160.06	0.94	
26 ธันวาคม พ.ศ. 2562	160.00	161.06	-1.06	
27 ธันวาคม พ.ศ. 2562	159.50	159.74	-0.24	
30 ธันวาคม พ.ศ. 2562	160.00	159.57	0.43	
Ex-ante Forecast				
2 มกราคม พ.ศ. 2563	163.50	159.25	4.25	0.215
3 มกราคม พ.ศ. 2563	160.50	158.90	1.6	
6 มกราคม พ.ศ. 2563	156.00	158.55	-2.55	
7 มกราคม พ.ศ. 2563	156.50	158.20	-1.7	
8 มกราคม พ.ศ. 2563	153.00	157.85	-4.85	

จากตารางที่ 6 จะเห็นได้ว่าช่วง Historical Forecast ช่วง Expose Forecast และช่วง Ex-ante Forecast มีค่าสถิติความคลาดเคลื่อนเฉลี่ยกำลังสอง (Root Mean Square Error: RMSE) เท่ากับ 1.962 2.656 และ 0.215 ตามลำดับ ซึ่งหมายความว่า ค่าความคลาดเคลื่อนของข้อมูลระหว่างค่าจริงและค่าการพยากรณ์ที่ได้จากแบบจำลอง ARIMAX(2,2,2,2) มีความแตกต่างกันไม่มากนัก ซึ่งสามารถแสดงได้ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 ราคาหลักทรัพย์ของธนาคารกรุงเทพ จำกัด (มหาชน) ระหว่างค่าจริงกับราคาพยากรณ์

หมายเหตุ: BBL คือ ราคาหลักทรัพย์ของธนาคารกรุงเทพ จำกัด (มหาชน) ที่เกิดขึ้นจริง

BBLF คือ ราคาหลักทรัพย์ของธนาคารกรุงเทพ จำกัด (มหาชน) ที่เกิดจากการพยากรณ์

อภิปรายผล

การวิจัย เรื่อง การพยากรณ์ราคาหลักทรัพย์ของธนาคารกรุงเทพ จำกัด (มหาชน) สามารถอภิปรายได้ดังนี้

1. ตัวแปรด้านอัตราแลกเปลี่ยนบาทต่อดอลลาร์สหรัฐอเมริกา สามารถอธิบายผลของราคาหลักทรัพย์ได้ดังนี้ ค่าสัมประสิทธิ์ มีค่าเท่ากับ -1.858 และค่า t-statistic เท่ากับ -2.083 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 หมายความว่า การเปลี่ยนแปลงการเคลื่อนไหวของอัตราแลกเปลี่ยนบาทต่อดอลลาร์สหรัฐอเมริกามีการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางตรงกันข้ามกับการเปลี่ยนแปลงของราคาหลักทรัพย์ เนื่องจากหากอัตราแลกเปลี่ยนบาทต่อดอลลาร์สหรัฐอเมริกามีค่าเพิ่มขึ้น คือ การอ่อนค่าลงของเงินบาทนั่นเอง โดยลักษณะการอ่อนค่าลงของเงินบาทนี้จะทำให้นักลงทุนต่างชาติมองว่าเงินบาทมีราคาที่ถูกลงเมื่อเปรียบเทียบกับระหว่างค่าเงินดอลลาร์สหรัฐอเมริกา ซึ่งจะส่งผลทำให้การส่งออกของประเทศไทยดีขึ้น เนื่องจากนักลงทุนต่างชาติสามารถสั่งซื้อสินค้าจากประเทศไทยได้ในจำนวนที่มากขึ้น ซึ่งอาจรวมไปถึงการท่องเที่ยวของประเทศไทยดีขึ้นด้วย เนื่องจากชาวต่างชาติสามารถซื้อบริการต่าง ๆ ในประเทศไทยได้มากขึ้น

อย่างไรก็ตาม การที่เงินบาทอ่อนค่าลงยังทำให้ผลต่อการลงทุนทางตรงในประเทศไทยมากขึ้น และยังสามารถเป็นการลงทุนทางอ้อมหรือลงทุนในหลักทรัพย์ทั้งหุ้นหรือพันธบัตรได้อีกด้วย ซึ่งเป็นผลทำให้ราคา

หลักทรัพย์เพิ่มขึ้นนั่นเอง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของณัฐนิชา สว่างศรี (2557) ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อราคาหุ้นธนาคารเกียรตินาคิน จำกัด (มหาชน) พบว่า ตัวแปรที่สามารถอธิบายราคาหลักทรัพย์ธนาคารเกียรตินาคิน จำกัด (มหาชน) คือ อัตราแลกเปลี่ยนเงินบาทต่อเงินดอลลาร์สหรัฐมีผลต่อราคาหุ้นธนาคารเกียรตินาคิน จำกัด (มหาชน) อย่างมีนัยสำคัญในทิศทางตรงกันข้าม และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของนันทินี ธนาสิริวงศ์ (2560) ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยทางเศรษฐกิจที่มีผลต่อดัชนีราคาหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย พบว่า อัตราแลกเปลี่ยนมีความสัมพันธ์ต่อดัชนีราคาตลาดหลักทรัพย์ในทิศทางตรงกันข้าม

2. ตัวแปรด้านดัชนีราคาผู้บริโภคทั่วไป สามารถอธิบายผลของราคาหลักทรัพย์ ได้ดังนี้ ค่าสัมประสิทธิ์ มีค่าเท่ากับ -0.028 มีค่า t-statistic เท่ากับ -0.219 อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ หมายความว่า การเปลี่ยนแปลง การเคลื่อนไหวของดัชนีราคาผู้บริโภคทั่วไปมีการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางตรงกันข้ามกับการเปลี่ยนแปลงของ ราคาหลักทรัพย์อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งอาจจะเกิดจากการมีปัจจัยทางด้านอื่น ๆ เข้ามากระทบ ซึ่ง สอดคล้องกับงานวิจัยของอรุณรัตน์ ชื่อสัตย์ และประสิทธิ์ มะหะหมัด (2559) ที่ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อ ราคาหลักทรัพย์บริษัท บ้านปู จำกัด (มหาชน) พบว่า ดัชนีราคาผู้บริโภคทั่วไปไม่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงราคา หลักทรัพย์

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้

จากผลการพยากรณ์ราคาหลักทรัพย์ของธนาคารกรุงเทพ จำกัด (มหาชน) โดยใช้แบบจำลองวิธี
อาร์แมกซ์ พบว่า อัตราแลกเปลี่ยนบาทต่อดอลลาร์สหรัฐอเมริกามีผลต่อการเปลี่ยนแปลงราคาหลักทรัพย์ใน
ทิศทางตรงกันข้าม ดังนั้น ผู้ลงทุนควรติดตามการเปลี่ยนแปลงของอัตราแลกเปลี่ยนบาทต่อดอลลาร์สหรัฐอเมริก
เพื่อใช้ประกอบการพิจารณาก่อนตัดสินใจลงทุน

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับการวิจัยในครั้งต่อไปควรนำปัจจัยอื่น ๆ มาพิจารณาร่วมด้วย เช่น ดัชนีความเชื่อมั่นธุรกิจ นโยบายการค้าของภาครัฐบาลที่วัดได้จากมูลค่าการส่งออก เป็นต้น

บรรณานุกรม

ณัฐสุภานัน สุปัทธนะ. (2562). การพยากรณ์ดัชนีราคาหลักของประเทศไทยโดยแบบจำลอง ARIMA และแบบจำลอง ARIMAX (งานวิจัย). สืบค้นจาก <http://econ.nida.ac.th/2019/06/%E0%B8%81%E0%B8%>

ณัฐฐิภา สันทัดงาน และกิตติพันธ์ คงสวัสดิ์เกียรติ. (2559). ปัจจัยทางเศรษฐกิจที่มีผลต่อราคาคูหาของ บริษัท เต็มโก้ จำกัด (มหาชน). วารสารรังสิตบัณฑิตศึกษาในกลุ่มธุรกิจและสังคมศาสตร์. 2(1), 79-91.

ณัฐนิชา สว่างศรี. (2557). ปัจจัยที่มีผลต่อราคาคูหา ธนาคารเกียรตินาคิน จำกัด (มหาชน). วารสารมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลกรุงเทพ. 8(1), 1-8.

- ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย. (2563). *พันธกิจและวิสัยทัศน์*. สืบค้นจาก https://www.set.or.th/th/about/vision/vision_p1.html
- ธนาคารแห่งประเทศไทย. (2563). *ข้อมูลอัตราแลกเปลี่ยน*. สืบค้นจาก https://www.bot.or.th/thai/_layouts/application/exchangerate/exchangerate.go.aspx
- นาวัน วรรณปทุมม์ และพันธิตรา ปัทมานนท์. (2560). *ปัจจัยทางเศรษฐกิจที่มีผลต่อดัชนีหลักทรัพย์หมวดธุรกิจการเกษตร* (งานวิจัย บัณฑิตวิทยาลัย กลุ่มวิชาการเงิน, มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย). สืบค้นจาก [http://utccmbaonline.com/ijbr/doc/\(Edit\)Id663-08-05-2017_09:37:33.pdf](http://utccmbaonline.com/ijbr/doc/(Edit)Id663-08-05-2017_09:37:33.pdf)
- นันท์ลินี ธนาสิริวงศ์. (2560). *ปัจจัยทางเศรษฐกิจที่มีผลต่อดัชนีราคาหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย* (การค้นคว้าอิสระเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยกรุงเทพ). สืบค้นจาก http://dspace.bu.ac.th/bitstream/123456789/2543/1/nanlinee_than.pdf
- บุญกอง ทะกลโยธิน และ ยุพามรณ์ อารีพงษ์. (2561). การเปรียบเทียบตัวแบบการพยากรณ์ราคาหุ้นโดยใช้แบบจำลองอาร์มาและอาร์แม็กซ์. *วารสารวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี หัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ*. 4(1), 44-55.
- บริษัท หลักทรัพย์บัวหลวง จำกัด (มหาชน). (2563). *ข้อมูลหลักทรัพย์*. สืบค้นจาก [http://www.price.moc.go.th/th/node/210](https://www.bualuang.co.th/ปรารถนา ชุตสุวรรณ และวรรณรพี บานชื่นวิจิตร. (2556). ปัจจัยที่มีผลต่อราคาหลักทรัพย์บริษัท ไออาร์พีซี จำกัด (มหาชน). วารสารการเงินการธนาคารและการลงทุน. 1(1), 1-19.</p><p>สำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์การค้า กระทรวงพาณิชย์. (2563). <i>ดัชนีราคาผู้บริโภค</i>. สืบค้นจาก <a href=)
- อรุณรัตน์ ชี้อัตย์ และประสิทธิ์ มะหะหมัด. (2559). *ปัจจัยที่มีผลต่อราคาหลักทรัพย์บริษัท บ้านปู จำกัด (มหาชน)* (ปริญญานิพนธ์ หลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต คณะบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย). สืบค้นจาก http://www.utccmbaonline.com/ijbr/doc/Id434-19-04-2016_19:39:18.pdf
- Bowerman, B. L., O' Connell, R. T. & Koehler, A. B. (2005). *Forecasting, time series, and regression: an applied approach* (4th ed.). The United States of America: Thomson.
- Dickey, D. & Fuller, W. (1979). Distribution of the Estimators for Autoregressive Time Series with a Unit Root. *Journal of American Statistics Association*. 74, 427-431.
- kofi agyarko ababio. (2012). *Comparative study of stock price forecasting using arima and arimax models* (A thesis submitted to the Department of Mathematics). Kwame Nkrumah University, Zambia.
- Krisada Khruchalee. (2017). Asian Currencies Forecasting and Modelling Using a Time Series Analysis. *International Journal of the Computer, the Internet and Management*. 25(2), 59-67.
- Said, S. & Dickey, D. (1984). Testing for Unit Root in Autoregressive-Moving average Models with Unknown Order. *Biometrika*. 71, 599-607.

E

Efficiency Measurement of Oil Palm Plantation in Thailand: A Case Study of Oil Palm Agriculturists in Suratthani and Krabi Provinces

Auttapol Suebpongsakorn^{1,*}

Received: July 6, 2020 Revised: August 20, 2020 Accepted: September 21, 2020

Abstract

The objectives of this study include (1) assessing the efficiency of Oil Palm Agriculturists in Krabi and Suratthani provinces and (2) Identifying factors and estimating impact of these variables on the efficiency score. The researcher applied SBM DEA model under input – oriented approach to evaluate technical efficiency scores, values of input slacks and output slacks together with the decomposition of these scores. Besides, the Tobit regression model was applied to assess the influence of independent variables on the technical efficiency score computed by the aforementioned SBM DEA model. The result showed that the average technical efficiency score for all Oil Palm Agriculturists in the sample was approximately 0.52267. In addition, only 50 Oil Palm Agriculturists operated on the efficiency frontier line. Out of this number, 28 were agriculturists in Krabi province and the rest of 22 were agriculturists in Suratthani province. The computation of output and input slacks and their decomposition suggested that Agriculturists with inefficient operation should reduce the farm size, expenses on fertilizer, and expenses on harvesting process, respectively. For the impact analysis by using the Tobit regression model, the factors significantly affecting technical efficiency score included total revenue from selling Oil Palm, dummy variable representing agriculturist with RSPO standard, total expenses on oil palm production, and amount of output per Rai.

Keywords: efficiency, oil palm, SBM DEA model, tobit regression

¹ Department of Cooperatives, Faculty of Economics, Kasetsart University

* Corresponding author. E-mail: fecoapsu@ku.ac.th

การวัดประสิทธิภาพการปลูกปาล์มน้ำมัน ในประเทศไทย: กรณีศึกษาเกษตรกร ผู้ปลูกปาล์มน้ำมันในจังหวัดสุราษฎร์ธานี และกระบี่

อรรถพล สืบพงศกร^{1,*}

วันรับบทความ: July 6, 2020 วันแก้ไขบทความ: August 20, 2020 วันตอบรับบทความ: September 21, 2020

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์ของการศึกษา ประกอบด้วย (1) การประเมินประสิทธิภาพเกษตรกรผู้ผลิตปาล์มน้ำมันในจังหวัดกระบี่และจังหวัดสุราษฎร์ธานี และ (2) การระบุปัจจัย และประมาณการอิทธิพลของปัจจัยที่มีต่อคะแนนประสิทธิภาพ ผู้วิจัยได้ประยุกต์ใช้แบบจำลอง SBM DEA ภายใต้การคำนวณทางด้านปัจจัยการผลิตเพื่อประเมินคะแนนประสิทธิภาพเชิงเทคนิค มูลค่าผลผลิตส่วนเกิน และปัจจัยการผลิตส่วนขาด รวมไปถึงการจำแนกค่าคะแนนประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ยังมีการใช้แบบจำลอง Tobit เพื่อประเมินผลกระทบของตัวแปรอิสระต่าง ๆ ที่มีต่อคะแนนประสิทธิภาพที่คำนวณได้จากแบบจำลอง SBM DEA ผลการศึกษา พบว่าค่าประสิทธิภาพโดยเฉลี่ยของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มในกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดอยู่ที่ 0.52267 นอกจากนี้มีเกษตรกรเพียง 50 รายที่มีการดำเนินงานบนขอบเขตประสิทธิภาพ โดยในจำนวนนี้ 28 รายเป็นเกษตรกรที่อยู่ในจังหวัดกระบี่ และอีก 22 ราย เป็นเกษตรกรในจังหวัดสุราษฎร์ธานี การคำนวณค่าผลผลิตส่วนเกินและปัจจัยการผลิตส่วนขาด และการจำแนกค่าคะแนนประสิทธิภาพ เสนอแนะให้เกษตรกรที่มีการดำเนินงานที่ไร้ประสิทธิภาพควรปรับลดขนาดของพื้นที่เพาะปลูก ค่าใช้จ่ายเรื่องของปุ๋ย และค่าใช้จ่ายในส่วนของการเก็บเกี่ยวผลผลิต ตามลำดับ สำหรับการวิเคราะห์ผลกระทบด้วยแบบจำลอง Tobit ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อคะแนนประสิทธิภาพอย่างมีนัยสำคัญประกอบด้วย รายได้รวมจากการขายปาล์มน้ำมัน ตัวแปรหุ่นแสดงการได้รับมาตรฐาน RSPO ของเกษตรกร ค่าใช้จ่ายรวมในการผลิตปาล์มน้ำมัน และจำนวนผลผลิตต่อไร่

คำสำคัญ: ประสิทธิภาพ ปาล์มน้ำมัน แบบจำลอง SBM DEA สมการถดถอย Tobit

¹ ภาควิชาสหกรณ์ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

* Corresponding author. E-mail: fecapsu@ku.ac.th

บทนำ

ปาล์มน้ำมันเป็นพืชเศรษฐกิจที่มีความสำคัญมากต่อระบบเศรษฐกิจของไทย เนื่องจากปาล์มน้ำมันเป็นวัตถุดิบขั้นต้นสำหรับการผลิตน้ำมันปาล์มซึ่งส่วนหนึ่งจะถูกใช้ไปเพื่อการอุปโภคโดยตรงในรูปของน้ำมันพืช ขณะที่อีกส่วนหนึ่งจะถูกใช้เป็นวัตถุดิบ หรือเป็นสารตั้งต้นสำหรับการผลิตสินค้าในอุตสาหกรรมต่าง ๆ มากมาย อาทิ อุตสาหกรรมอาหารสำเร็จรูป (ของว่าง ขนมขบเคี้ยว บะหมี่กึ่งสำเร็จรูป นมข้นหวาน ครีมเทียม ฯลฯ) อุตสาหกรรมผลิตเคมีภัณฑ์จากไขมันปาล์ม (สบู่ เครื่องสำอาง แชมพู ฯลฯ) และอุตสาหกรรมไบโอดีเซล นอกจากนี้ ผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวข้อง ของเสียหรือกากอุตสาหกรรมที่ได้จากการสกัดน้ำมันปาล์ม เช่น น้ำมันเมล็ดในปาล์ม ทะลายปาล์มเปล่า เส้นใย เปลือกผลปาล์ม กะลา น้ำเสีย และกากตะกอนน้ำมันยังสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ โมลาส เชื้อเพลิงชีวมวลสำหรับผลิตกระแสไฟฟ้า ฯลฯ อาจกล่าวได้ว่าปาล์มน้ำมันเป็นพืชที่มี “ของเสียเป็นศูนย์ (Zero Waste)” อย่างแท้จริง

จากข้อมูลของกรมการค้าภายใน กระทรวงพาณิชย์ ในช่วงเดือนพฤษภาคม ปี พ.ศ. 2561 พบว่า พื้นที่เพาะปลูกปาล์มน้ำมันประมาณร้อยละ 88 ของประเทศกระจุกตัวอยู่ในภาคใต้ เนื่องจากปาล์มน้ำมันเป็นพืชที่เหมาะสมกับการปลูกในพื้นที่ที่มีฝนตกชุก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในจังหวัดกระบี่ (คิดเป็นร้อยละ 24) สุราษฎร์ธานี (ร้อยละ 24) และชุมพร (ร้อยละ 20) ขณะที่อีกร้อยละ 12 กระจายตัวอยู่ในจังหวัดอื่น ๆ ในภาคใต้ (ร้อยละ 20) ภาคกลาง (ร้อยละ 3) ภาคตะวันออก (ร้อยละ 7) และภาคเหนือรวมกับภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (ร้อยละ 2) เมื่อพิจารณาสถานการณ์ปาล์มน้ำมันของประเทศ (ตารางที่ 1) พบว่า ภาพรวมของการผลิตปาล์มมีแนวโน้มที่ดีขึ้น กล่าวคือ ผลผลิตเฉลี่ย เพิ่มขึ้นจาก 2.803 ตันต่อไร่ในปี พ.ศ. 2558 มาเป็น 3.025 ตันต่อไร่ในปี พ.ศ. 2561 (เพิ่มขึ้นในอัตราร้อยละ 1.98 ต่อปี) และพื้นที่ให้ผลผลิตมีแนวโน้มที่เพิ่มขึ้นจาก 4.297 ล้านไร่ในปี พ.ศ. 2558 มาเป็น 5.090 ล้านไร่ในปี พ.ศ. 2561 (เพิ่มขึ้นในอัตราร้อยละ 4.61 ต่อปี) ขณะที่ต้นทุนการผลิตมีการปรับตัวลดลงจาก 3.13 บาทต่อกิโลกรัม ในปี พ.ศ. 2558 ลดลงเหลือประมาณ 3.01 บาทในปี พ.ศ. 2561 (ลดลงในอัตราร้อยละ 0.95 ต่อปี)

นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาสถานการณ์การผลิตปาล์มในจังหวัดกระบี่ และสุราษฎร์ธานี ซึ่งเป็นพื้นที่หลักของการเพาะปลูกปาล์มน้ำมันภายในประเทศ (ตารางที่ 2) พบว่า ผลผลิตปาล์มน้ำมันเฉลี่ยต่อไร่ของจังหวัดกระบี่ ในช่วงปี 2558-2560 มีแนวโน้มที่ลดลงจาก 4.960 ตันต่อไร่ในปี พ.ศ. 2558 เหลือเพียง 3.127 ตันต่อไร่ในปี พ.ศ. 2560 (ลดลงในอัตราเฉลี่ยร้อยละ 12.32 ต่อปี) ซึ่งเป็นผลมาจากปัญหากัญแล้ง ขณะที่พื้นที่เพาะปลูกปาล์มน้ำมันกลับมีแนวโน้มที่สูงขึ้น (พื้นที่เพาะปลูกปาล์มน้ำมันของจังหวัดกระบี่จำนวน 0.958 ล้านไร่ ในปี พ.ศ. 2558 เพิ่มขึ้นเป็น 1.058 ล้านไร่ในปี พ.ศ. 2560 คิดเป็นอัตราการเพิ่มขึ้นโดยเฉลี่ยร้อยละ 3.48 ต่อปี) สำหรับจังหวัดสุราษฎร์ธานี ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ มีแนวโน้มลดลงในช่วงปี พ.ศ. 2558-2559 แต่ในปี พ.ศ. 2560 ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ มีการปรับตัวเพิ่มขึ้นเป็น 3.127 ตันต่อไร่ นอกจากนี้ พื้นที่เพาะปลูกปาล์มน้ำมันมีแนวโน้มที่เพิ่มขึ้นจาก 1.005 ล้านไร่ในปี พ.ศ. 2558 มาเป็น 1.089 ล้านไร่ในปี พ.ศ. 2560 (คิดเป็นอัตราการเพิ่มขึ้นโดยเฉลี่ยร้อยละ 2.79 ต่อปี) ทั้งนี้ จำนวนผลผลิตในจังหวัดกระบี่ และสุราษฎร์ธานี ต่อผลผลิตรวมทั้งประเทศ ในปี พ.ศ. 2560 คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 22.90 และ 23.45 ตามลำดับ

ตารางที่ 1 สถานการณ์ปาล์มน้ำมันในประเทศไทย

ปี	2558	2559	2560	2561
ผลผลิตปาล์มน้ำมันเฉลี่ย (ตัน/ไร่)	2.803	2.605	2.921	3.025
พื้นที่เพาะปลูก (ล้านไร่)	4.297	4.383	4.875	5.090
ต้นทุนการผลิต (บาท/กิโลกรัม)	3.13	3.10	3.00	3.01

ที่มา: กรมการค้าภายใน, 2562

ตารางที่ 2 สถานการณ์ปาล์มน้ำมันในจังหวัดกระบี่ และสุราษฎร์ธานี

ปี	2558	2559	2560
จ.กระบี่			
ผลผลิตปาล์มน้ำมันเฉลี่ย (ตัน/ไร่)	4.960	3.495	3.127
พื้นที่เพาะปลูก (ล้านไร่)	0.958	0.985	1.058
ผลผลิต (% ของผลผลิตรวมทั้งประเทศ)	24.66	22.94	22.90
จ.สุราษฎร์ธานี			
ผลผลิตปาล์มน้ำมันเฉลี่ย (ตัน/ไร่)	3.097	2.721	3.113
พื้นที่เพาะปลูก (ล้านไร่)	1.005	1.016	1.089
ผลผลิต (% ของผลผลิตรวมทั้งประเทศ)	25.64	24.59	23.45

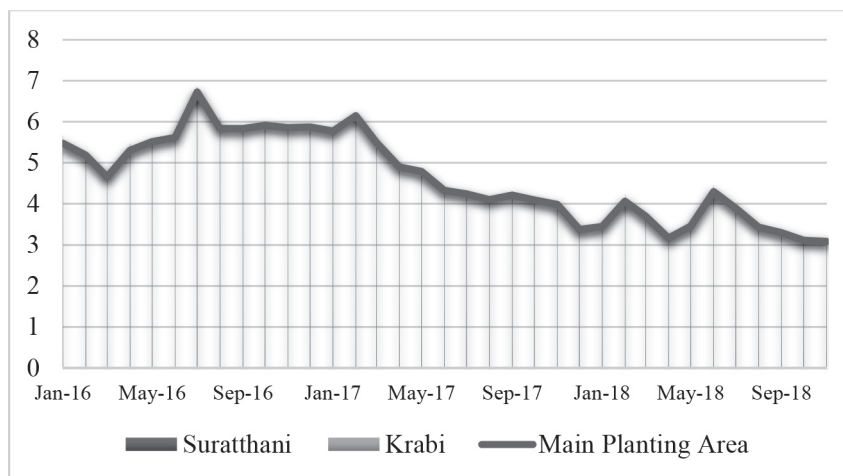
ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร [สศก], 2562

เมื่อพิจารณาทางด้านราคาปาล์มน้ำมัน พบว่า แนวโน้มของราคาปาล์มน้ำมันมีแนวโน้มที่ลดลงอย่างต่อเนื่อง นับตั้งแต่ประมาณกลางปี พ.ศ. 2559 ราคาของปาล์มทะลายเฉลี่ยจากแหล่งผลิตสำคัญ² อยู่ที่ 6.83 บาทต่อกิโลกรัม ต่อมาลดลงเหลือเพียง 4.24 บาทต่อกิโลกรัมในช่วงเดือนกรกฎาคมของปีถัดมา แนวโน้มของราคาปาล์มทะลายยังคงลดลงอย่างต่อเนื่อง โดยในเดือนพฤศจิกายน ปี พ.ศ. 2561 ราคาปาล์มทะลายดังกล่าวลดลงเหลือเพียง 3.08 บาทต่อกิโลกรัม สำหรับทิศทางของราคาปาล์มทะลายในจังหวัดกระบี่ และสุราษฎร์ธานี มีแนวโน้มเช่นเดียวกับราคาปาล์มทะลายเฉลี่ยจากแหล่งผลิตสำคัญ (แสดงในภาพที่ 1)

สาเหตุของการที่ราคาปาล์มน้ำมันมีแนวโน้มที่ลดลงมาจากการที่ ประเทศผู้นำเข้าปาล์มน้ำมันรายใหญ่ อาทิ สหภาพยุโรป ประกาศใช้มาตรการ Zero Palm Oil ซึ่งเป็นแผนสำหรับการยกเลิกการใช้น้ำมันปาล์มสำหรับการผลิตอาหารภายในปี พ.ศ. 2563-2564 ควบคู่ไปกับการจำกัดการใช้น้ำมันปาล์มสำหรับการผลิตพลังงานทดแทน

² ราคาปาล์มทะลายเฉลี่ยจากแหล่งผลิตสำคัญ 14 จังหวัด ได้แก่ กระบี่ ชุมพร ตรัง นครศรีธรรมราช นราธิวาส ประจวบคีรีขันธ์ ปัตตานี พังงา พัทลุง ระนอง สงขลา สตูล สุราษฎร์ธานี และชลบุรี

นอกจากนี้ อินเดียซึ่งเป็นประเทศผู้นำเข้าปาล์มน้ำมันรายใหญ่ ประกาศปรับขึ้นอัตราภาษีนำเข้าจาก ร้อยละ 15 เป็นร้อยละ 40

ที่มา: กรมการค้าภายใน, 2562

ภาพที่ 1 ราคาปาล์มน้ำมัน (บาทต่อกิโลกรัม)

จากข้อมูลเบื้องต้น พบว่า ต้นทุนในการปลูกปาล์มน้ำมันมีแนวโน้มคงที่ แต่ราคาน้ำมันปาล์มกลับมีแนวโน้มที่ลดลง น่าจะส่งผลกระทบต่อเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันในประเทศไทย ดังนั้น เป้าหมายงานวิจัยชิ้นนี้จึงมุ่งประเด็นไปที่ประสิทธิภาพของการปลูกปาล์มน้ำมันในประเทศไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่ของจังหวัดสุราษฎร์ธานี และกระบี่ ซึ่งเป็นพื้นที่หลักในการปลูกปาล์มของประเทศ เนื่องจากการปรับปรุงประสิทธิภาพการผลิตถือเป็นทางเลือกหนึ่งของการแก้ปัญหาหาราคาน้ำมันปาล์มตกต่ำ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อวัดประสิทธิภาพของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันในจังหวัดสุราษฎร์ธานี และกระบี่
2. เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของระดับประสิทธิภาพระหว่างเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันในจังหวัดสุราษฎร์ธานี และกระบี่
3. เพื่อระบุปัจจัย และทราบถึงอิทธิพลของปัจจัยที่มีต่อระดับประสิทธิภาพของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน

การทบทวนวรรณกรรม

1. ทฤษฎี และแนวคิดที่เกี่ยวกับประสิทธิภาพ และการวัดประสิทธิภาพด้วยวิธีการ DEA

Farrell (1957) ระบุว่าประสิทธิภาพทางเศรษฐกิจ (Economic Efficiency) เกิดจากผลคูณระหว่าง ประสิทธิภาพเชิงเทคนิค (Technical Efficiency) และประสิทธิภาพในการจัดสรรทรัพยากร (Allocative Efficiency) ในทัศนะของ Farrell ประสิทธิภาพในการจัดสรรทรัพยากร หมายถึง ความสามารถของหน่วยผลิต ในการเลือกสัดส่วนของปัจจัยการผลิตที่เหมาะสมภายใต้ข้อจำกัดทางด้านราคาของปัจจัยการผลิต ขณะที่ ประสิทธิภาพเชิงเทคนิค (Technical Efficiency) สามารถพิจารณาได้จาก (1) แนวทางการวัดประสิทธิภาพ ทางด้านผลผลิต (Output – Oriented Measure) ซึ่งหมายถึง ความสามารถของหน่วยผลิตในการเพิ่มปริมาณ ผลผลิตภายใต้จำนวนปัจจัยการผลิตที่กำหนด หรือ (2) แนวทางการวัดประสิทธิภาพทางด้านปัจจัยการผลิต (Input – Oriented Measure) ซึ่งหมายถึง ความสามารถของหน่วยผลิตในการลดจำนวนปัจจัยการผลิต ภายใต้จำนวนผลผลิตที่กำหนด

จากแนวคิดเกี่ยวกับประสิทธิภาพของ Farrell ต่อมา Charnes, Cooper, และ Rhodes (1978) ได้อาศัยแนวคิดของโปรแกรมเชิงเส้น (Linear Programming) และทำการพัฒนาแบบจำลอง DEA ตั้งต้นที่มีชื่อ เรียกว่าแบบจำลอง CCR ซึ่งสามารถคำนวณหาค่าคะแนนประสิทธิภาพของ DMUs (Decision Making Units) ซึ่งหมายถึง หน่วยการผลิตใด ๆ ที่เป็นเป้าหมายของการวัดประสิทธิภาพภายใต้บริบทของ DEA) ทั้งในกรณีของการคำนวณทางด้าน ผลผลิต และปัจจัยการผลิตภายใต้สมมติฐานของผลได้ต่อขนาดคงที่ (Constant Returns to Scale) ทั้งนี้ แบบจำลอง CCR สามารถแก้ปัญหาในเรื่องของความลำเอียงในการเลือกค่าถ่วงน้ำหนัก ที่เหมาะสมสำหรับตัวแปรปัจจัยการผลิต และผลผลิตในกรณีที่การวัดประสิทธิภาพเกี่ยวข้องกับตัวแปร ปัจจัย การผลิต และผลผลิตหลายประเภท ซึ่งในช่วงเวลาต่อมา Banker, Charnes, และ Cooper (1984) ได้นำเสนอ แบบจำลอง BCC โดยปรับปรุงสมมติฐานของแบบจำลอง CCR ให้มีลักษณะเป็นการผลิตภายใต้ผลได้ต่อ ขนาดแปรผัน (Variable Returns to Scale) เพื่อให้แบบจำลองสามารถวัดลักษณะของผลได้ต่อขนาด (Returns to Scale) รวมทั้งการวัดประสิทธิภาพขนาด (Scale Efficiency) ของ DMUs ได้

นอกเหนือจากแบบจำลอง DEA ดังเดิม นักวิชาการในแวดวง DEA ได้มีการปรับปรุงแบบจำลอง เพิ่มเติมในอีกหลายด้าน อาทิ Charnes, Cooper, Golany, Seiford, และ Stutz (1985) นำเสนอ แบบจำลอง Additive เพื่อรวมเอาแนวทางการวัดค่าคะแนนประสิทธิภาพทางด้านปัจจัยการผลิต และผลผลิตเข้าไว้ด้วยกัน ในแบบจำลองเดียว โดยอาศัยการคำนวณฟังก์ชันระยะทางแบบ Manhattan ซึ่งเป็นการวัดระยะห่างระหว่าง จุด 2 จุดใด ๆ ด้วยฟังก์ชันในรูปของตาราง (Grid – Like Path) Banker และ Morey (1986) ได้ทำการปรับปรุง แบบจำลอง DEA โดยแยกตัวแปรปัจจัยการผลิตออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ ปัจจัยการผลิตประเภทที่ควบคุม ไม่ได้ (Non-Discretionary Inputs) และปัจจัยการผลิตประเภทที่ควบคุมได้ (Discretionary Inputs) โดยตัวแปรปัจจัยการผลิตที่ควบคุมไม่ได้ที่ควบคุมไม่ได้เหล่านี้ หมายถึง ตัวแปรที่อยู่นอกเหนือการควบคุมของ DMU ทั้งนี้ แบบจำลองได้มีการกำหนดเงื่อนไขเพื่อไม่ให้น้ำหนักของปัจจัยการผลิตประเภทที่ควบคุมไม่ได้

เกิดการปรับเปลี่ยนในการคำนวณค่าคะแนนประสิทธิภาพ นอกจากนี้ มูลค่าของปัจจัยการผลิตส่วนเกิน (Input Slacks) ที่เกิดจากปัจจัยการผลิตที่ควบคุมไม่ได้จะไม่ถูกรวมอยู่ในสมการวัตถุประสงค์ของแบบจำลอง นอกจากนี้ Seiford และ Zhu (2002) ได้ทำการปรับปรุงแบบจำลอง DEA เพื่อให้ครอบคลุมกรณีที่กระบวนการผลิตก่อให้เกิดผลผลิตที่ไม่พึงปรารถนา (Undesirable Outputs) ในงานวิจัยชิ้นนี้ คณะผู้วิจัยได้ทำการทดลองคำนวณค่าคะแนนประสิทธิภาพในกรณีตัวแปรผลผลิตประกอบด้วยตัวแปรผลผลิตที่ไม่พึงปรารถนา โดยแบ่งออกเป็น 5 กรณี ได้แก่ คือ (1) การตัดข้อมูลของผลผลิตที่ไม่พึงปรารถนาออกไปจากการคำนวณ (2) การคำนวณค่าคะแนนประสิทธิภาพด้วยแบบจำลอง DEA ซึ่งไม่ใช่แบบจำลองเชิงเส้น (Nonlinear DEA Model) (3) นำข้อมูลของผลผลิตที่ไม่พึงปรารถนา เข้ามาร่วมในการคำนวณด้วย แต่ต้องมีการกำหนดข้อจำกัดสำหรับฟังก์ชันระยะทางของตัวแปรผลผลิตดังกล่าว (4) การกำหนดให้ผลผลิตที่ไม่พึงปรารถนา เป็นปัจจัยการผลิตประเภทหนึ่ง และ (5) การแปลงข้อมูลผลผลิตที่ไม่พึงปรารถนาด้วย วิธีการที่เรียกว่า Monotone Decreasing Transformation และใช้ข้อมูลที่มีการแปลงรูปแล้วเป็นตัวแปรผลผลิตตัวแปรหนึ่งในแบบจำลอง DEA ผลการศึกษา พบว่า วิธีการที่ (1) ให้ค่าคะแนนประสิทธิภาพที่บิดเบือนจากความเป็นจริง ขณะที่การคำนวณวิธีการที่ (4) ให้ค่าคะแนนประสิทธิภาพที่ใกล้เคียงกับวิธีการที่ (5) แต่วิธีการที่ (4) ไม่ได้สะท้อนให้เห็นถึงลักษณะของฟังก์ชันการผลิตที่แท้จริง Tone (2001) ได้ทำการพัฒนาแบบจำลอง SBM DEA โดยใช้ มูลค่าผลผลิตส่วนที่ขาด และมูลค่าปัจจัยการผลิตส่วนเกิน (Input and Output Slacks) ส่งผลให้แบบจำลอง DEA ไม่ขึ้นอยู่กับฟังก์ชันระยะทาง (Distance Function) หรือ การคำนวณทางด้านปัจจัยการผลิต - ผลผลิต (Non - Oriented) ในการคำนวณค่าคะแนนประสิทธิภาพ

2. ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

สำหรับงานวิจัยในอดีตที่เกี่ยวข้องกับการวัดประสิทธิภาพของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันในประเทศไทย อาทิ สรพงศ์ เบญจศรี และปัญญา ใจสมุทร (2557) ได้ทำการศึกษาถึงประสิทธิภาพการผลิตปาล์มน้ำมันอย่างยั่งยืนตามมาตรฐาน Roundtable on Sustainable Palm Oil (RSPO) ของเกษตรกรใน จ.กระบี่ โดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัย 3 ประการ ได้แก่ (1) เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนบุคคลของเกษตรกรใน จ.กระบี่ (2) เพื่อศึกษาหลักการปฏิบัติตามหลักการ Roundtable on Sustainable Palm Oil (RSPO) และ (3) เปรียบเทียบระดับการปฏิบัติตามหลักการ และเกณฑ์กำหนดของประเทศไทยตามมาตรฐานการผลิตปาล์มน้ำมันอย่างยั่งยืน การศึกษาอาศัยการเก็บข้อมูลปฐมภูมิโดยใช้แบบสอบถาม ร่วมกับการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) กับกลุ่มประชากร ซึ่งประกอบด้วย เกษตรกรที่เป็นสมาชิก (RSPO Farm) และไม่เป็นสมาชิกกลุ่มการผลิตปาล์มน้ำมันอย่างยั่งยืน (Non - RSPO Farm) ในจังหวัดกระบี่ โดยในแต่ละกลุ่มจะทำการสุ่มตัวอย่างเพื่อสัมภาษณ์กลุ่มละ 174 ราย รวมเป็นจำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 348 ราย แบบสอบถามประกอบด้วย คำถาม 3 ส่วน โดยส่วนที่ 1 เกี่ยวข้องกับข้อมูลสภาพทั่วไปทางเศรษฐกิจ สังคม และภาวะการผลิตปาล์มน้ำมันของเกษตรกร ส่วนที่ 2 เกี่ยวกับข้อมูลการผลิตปาล์มน้ำมันอย่างยั่งยืนตามมาตรฐาน RSPO และ ส่วนที่ 3 เกี่ยวข้องกับต้นทุน และผลตอบแทนการผลิตปาล์มน้ำมันของเกษตรกร จากนั้นนำมาประมวลผลด้วยค่าสถิติเชิงพรรณนา ผลการศึกษา พบว่า เกษตรกรในกลุ่ม RSPO มีความเข้มงวดในการปฏิบัติตามข้อกำหนดมากกว่าเกษตรกรทั่วไป

นอกจากนี้ เกษตรกรในกลุ่ม RSPO ได้รับผลผลิต 3,554 กิโลกรัมต่อไร่ คิดเป็นมูลค่า 13,153.97 บาทต่อไร่ โดยมีต้นทุนรวม 2,300.51 บาทต่อไร่ ต้นทุนเฉลี่ยต่อหน่วยอยู่ที่ 0.66 บาทต่อกิโลกรัม และได้รับผลตอบแทนสุทธิ 8,551.93 บาทต่อไร่ ขณะที่ เกษตรกรในกลุ่ม Non – RSPO ได้รับผลผลิตเพียง 2,758.85 กิโลกรัมต่อไร่ คิดเป็นมูลค่า 10,207.77 บาทต่อไร่ โดยมีต้นทุนรวม 2,769.34 บาทต่อไร่ ต้นทุนเฉลี่ยต่อหน่วยอยู่ที่ 1.07 บาทต่อกิโลกรัม และได้รับผลตอบแทนสุทธิ 5,676.25 บาทต่อไร่ ขณะที่ วิรัช กระแสร์ฉัตร (2544) ทำการวัดผลการดำเนินงานของสวนปาล์มน้ำมันของไทยด้วยวิธีนอนพาราเมตริกซ์ โดยมีวัตถุประสงค์หลักอยู่ที่การวัดประสิทธิภาพเชิงเทคนิคของสวนปาล์มน้ำมันในประเทศไทย ข้อมูลสำหรับการศึกษาจากการลงสำรวจพื้นที่ด้วยแบบสอบถามเกษตรกรเจ้าของสวนปาล์มในสามอำเภอหลักของสุราษฎร์ธานี ได้แก่ พุนพิน พระแสง และชัยบุรี จำนวนทั้งสิ้น 63 ราย การวิเคราะห์ข้อมูลอาศัยแบบจำลอง CCR DEA ด้านปัจจัยการผลิตภายใต้ข้อสมมติของผลได้ต่อขนาดผันแปร โดยมีข้อมูลปัจจัยการผลิต 6 ตัวแปร (ปริมาณปุ๋ย จำนวนแรงงานจ้าง จำนวนแรงงานในครัวเรือน มูลค่าทุน ที่ดิน และมูลค่าปัจจัยการผลิตอื่น ๆ) และข้อมูลผลผลิต 1 ตัวแปร (ผลผลิตน้ำมันปาล์ม) ผลการศึกษา พบว่า มีสวนปาล์มน้ำมันเพียง 15 รายที่มีการผลิตอยู่บนขอบเขตประสิทธิภาพ (ค่าคะแนนประสิทธิภาพเชิงเทคนิคเท่ากับ 1) ขณะที่อีก 48 รายที่เหลือมีการผลิตที่ต่ำกว่าระดับประสิทธิภาพ โดยในจำนวนนี้มี 5 รายที่ทำการผลิตในช่วงผลได้ต่อขนาดลดลง (Decreasing Returns to Scale) และมีค่าเฉลี่ยคะแนนประสิทธิภาพอยู่ที่ 0.74 ขณะที่อีก 43 รายทำการผลิตในช่วงผลได้ต่อขนาดเพิ่มขึ้น (Increasing Returns to Scale) และมีค่าเฉลี่ยคะแนนประสิทธิภาพอยู่ที่ 0.56

ในส่วนของการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการประยุกต์ใช้แบบจำลอง DEA ในการวัดประสิทธิภาพ ประกอบด้วย Pang, Chen, Zhang, และ Li (2016) ทำการวัดประสิทธิภาพของการทำการเกษตรเพื่อสิ่งแวดล้อม (Eco – Efficiency) ของมณฑลต่าง ๆ ในสาธารณรัฐประชาชนจีน โดยการประยุกต์ใช้แบบจำลอง SBM DEA ในการวัดค่าคะแนนประสิทธิภาพการเกษตรเพื่อสิ่งแวดล้อม โดยทำการคำนวณภายใต้ข้อสมมติผลได้ต่อขนาดคงที่ และแปรผัน และประยุกต์ใช้ Theil Index ในการเปรียบเทียบความแตกต่างของประสิทธิภาพระหว่างพื้นที่ คณะผู้วิจัยใช้ข้อมูลทุติยภูมิที่เกี่ยวข้องของ 31 มณฑลในสาธารณรัฐประชาชนจีน (ไม่รวมฮ่องกง มาเก๊า และไต้หวัน) ทั้งนี้ การคำนวณค่าคะแนนประสิทธิภาพใช้ข้อมูลด้านปัจจัยการผลิตจำนวน 6 ตัวแปร ได้แก่ ดัชนีพื้นที่เพาะปลูก ดัชนีแรงงานภาคเกษตร ดัชนีการใช้น้ำภาคการเกษตร ดัชนีการใช้พลังงานของเครื่องจักรกลในการเกษตร ปริมาณปุ๋ย และขนาดของการใช้ฟิล์มพลาสติกคลุมดิน ขณะที่ ข้อมูลผลผลิต ประกอบด้วย ดัชนีมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร ปริมาณสารเคมีที่เป็นของเสียจากกระบวนการผลิตทางการเกษตร อาทิ ปริมาณฟอสฟอรัส ไนโตรเจน และปริมาณฟิล์มพลาสติกทางการเกษตรที่ไม่ย่อยสลาย ซึ่งเป็นตัวแปรผลผลิตที่ไม่พึงปรารถนา (Undesirable Outputs) ผลการศึกษา พบว่า ในภาพรวมมูลค่าของค่าคะแนนประสิทธิภาพที่แท้จริง (Pure Technical Efficiency) ประสิทธิภาพของการทำการเกษตรเพื่อสิ่งแวดล้อม (Eco – Efficiency) และประสิทธิภาพขนาด (Scale Efficiency) มีแนวโน้มที่เพิ่มขึ้นในช่วงเวลาที่ทำการศึกษา (2003-2013) โดยมีคะแนนเฉลี่ยอยู่ที่ 0.79, 0.89 และ 0.69 ตามลำดับ และมีเพียงช่วงปี พ.ศ. 2008-2009 เท่านั้นที่ค่าคะแนนประสิทธิภาพดังกล่าวมีแนวโน้มที่ลดลง โดยมีมณฑลที่มีประสิทธิภาพในการทำการเกษตรเพื่อสิ่งแวดล้อม

ประกอบด้วย เจ้อเจียง ไห่หนาน ฉงชิ่ง และทิเบต ในส่วนของการคำนวณ Theil Index พบว่า มูลค่าของ Theil Index มีค่าต่ำสุดในภาคตะวันออกของจีน แต่มีแนวโน้มปรับตัวเพิ่มขึ้นตลอดช่วงเวลาของการศึกษา ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเกษตรกรในภูมิภาคนี้ตระหนักถึงแนวคิดของการทำเกษตรเพื่อสิ่งแวดล้อมเพิ่มขึ้น ในทางตรงกันข้าม Theil Index ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือค่อนข้างที่จะมีความผันผวน และมีแนวโน้มลดลงตลอดช่วงเวลาที่ทำการศึกษา สำหรับมูลค่าของ Theil Index ในภาคตะวันตกของจีนมีค่าที่ค่อนข้างสูงเมื่อเปรียบเทียบกับภูมิภาคอื่น เนื่องจากเป็นภูมิภาคดั้งเดิมของจีนในการทำเกษตรกรรม ประกอบกับประชาชนส่วนใหญ่มีฐานะที่ยากจน ซึ่งส่งผลให้ภาคตะวันตกไม่ใช่พื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับการทำการเกษตรขนาดใหญ่ ทั้งนี้ ยังมีงานวิจัยอีกหลายชิ้นที่นำเอาแบบจำลอง DEA ไปประยุกต์ใช้ในการประเมินประสิทธิภาพ อาทิ Zhou และ Zhu (2017) ซึ่งประยุกต์ใช้แบบจำลอง DEA กับภาคการธนาคาร

ระเบียบวิธีวิจัย

1. แนวทางการวัดประสิทธิภาพของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน

เพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 และ 2 การวัดประสิทธิภาพเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันในงานวิจัยชิ้นนี้ อาศัยระเบียบวิธีการทางคณิตศาสตร์แบบไม่อิงค่าพารามิเตอร์ (Nonparametric Approach) ที่เรียกว่าการวิเคราะห์ข้อมูลโอบล้อม (Data Envelopment Analysis: DEA) ซึ่งถูกพัฒนาขึ้นโดย Charnes และคณะ (1978) ทั้งนี้วิธีการ DEA อาศัยข้อมูลเชิงประจักษ์ทางด้านปัจจัยการผลิต และผลผลิต เพื่อนำมาสร้างเป็นขอบเขตประสิทธิภาพ (Efficient Frontier) สำหรับการเปรียบเทียบ พร้อมทั้งคำนวณหาค่าคะแนนประสิทธิภาพสำหรับ DMUs (Decision Making Units) ค่าคะแนนประสิทธิภาพที่คำนวณขึ้นภายใต้วิธีการนี้ มีค่าอยู่ในช่วง 0-1 โดย DMU ที่มีค่าคะแนนเท่ากับ 1 และไม่มีมูลค่าของผลผลิตส่วนขาด หรือปัจจัยการผลิตส่วนเกิน (Output/Input Slacks) คือ DMU ที่มีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตาม แบบจำลองดั้งเดิมดังกล่าว ทั้งในส่วน of แบบจำลอง BCC และ CCR มีข้อเสียเปรียบใน 2 ประเด็น ได้แก่ (1) การคำนวณค่าคะแนนประสิทธิภาพไม่ตอบสนองต่อการเกิดขึ้นของตัวแปรผลผลิตส่วนเกิน หรือปัจจัยการผลิตส่วนที่ขาด กล่าวคือ การมีผลผลิตส่วนเกิน หรือปัจจัยการผลิตส่วนที่ขาด ไม่ส่งผลให้ค่าคะแนนประสิทธิภาพลดลงแม้ว่า ตัวแปรดังกล่าวแสดงถึงการใช้ประสิทธิภาพของกระบวนการผลิต หรือการใช้ปัจจัยการผลิต และ (2) ค่าคะแนนประสิทธิภาพที่คำนวณได้มีความอ่อนไหวต่อการแปลงหน่วยการวัด ดังนั้น เพื่อที่จะแก้ปัญหาดังกล่าว Tone (2001) ได้นำเสนอแบบจำลองที่มีชื่อเรียกว่า SBM โดยค่าคะแนนประสิทธิภาพทางด้านปัจจัยการผลิต (Input - Oriented Approach) คำนวณได้จากการแก้ระบบสมการเชิงเส้น ต่อไปนี้

$$\rho_I^* = \min_{\lambda, s^-, s^+} 1 - \frac{1}{m} \sum_{i=1}^m s_i^- / x_{io}$$

ภายใต้ข้อจำกัด

$$\begin{aligned}x_{io} &= \sum_{j=1}^n x_{ij} \lambda_j - s_i^- \quad (i = 1, 2, \dots, m) \\y_{ro} &= \sum_{j=1}^n y_{rj} \lambda_j - s_r^+ \quad (r = 1, 2, \dots, s) \\s_i^- &\geq 0 \quad (V_i), s_r^+ \geq 0 \geq 0 \quad (V_r) \text{ และ } \lambda_j \geq 0 \quad (V_j)\end{aligned} \quad (1)$$

โดยที่ x_{ij} คือ ตัวแปรปัจจัยการผลิต y_{rj} คือ ตัวแปรผลผลิต ρ_i^* คือ ค่าคะแนนประสิทธิภาพทางด้านปัจจัยการผลิต และ λ_j คือ เวกเตอร์ของค่าสัมประสิทธิ์โพรเจกชัน (Projection Vector) ทั้งนี้ ระบบสมการที่ (1) คือ แบบจำลอง SBM DEA (Slack Based Model) ซึ่งใช้ในการประมาณค่าคะแนนประสิทธิภาพโดยมีฟังก์ชันวัตถุประสงค์ที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับตัวแปรผลผลิตส่วนเกิน (s_r^+) และปัจจัยการผลิตส่วนที่ขาด (s_i^-) ทั้งนี้ แบบจำลองที่ (1) แตกต่างจากแบบจำลอง DEA แบบดั้งเดิมที่ฟังก์ชันวัตถุประสงค์จะอยู่ในรูปของการหาค่าสูงสุด หรือต่ำสุดของสัดส่วนของผลผลิตต่อปัจจัยการผลิต นอกจากนี้ ค่าคะแนนประสิทธิภาพที่คำนวณได้จากแบบจำลอง SBM DEA ยังมีคุณสมบัติในเรื่องของการไม่ผันแปรของค่าคะแนนเมื่อหน่วยการวัดตัวแปรในแบบจำลองเกิดการเปลี่ยนแปลง (Unit Invariant) รวมทั้งคุณสมบัติของการลดลงของค่าคะแนนประสิทธิภาพเมื่อ DMU หน่วยดังกล่าวมีผลผลิตส่วนเกิน หรือปัจจัยการผลิตส่วนที่ขาด (Monotone Decreasing in Slacks) โดยผลลัพธ์ของระบบสมการที่ (1) จะให้ค่าคะแนนประสิทธิภาพทางเทคนิคสำหรับเกษตรกรผู้เพาะปลูกปาล์มน้ำมันแต่ละราย นอกจากนี้ ผลการคำนวณมูลค่าผลผลิตส่วนเกิน และปัจจัยการผลิตส่วนขาด (Output and Input Slacks) จะถูกใช้เป็นข้อมูลสำคัญสำหรับการเสนอแนะแนวทางการปรับปรุงประสิทธิภาพต่อไป

สำหรับเหตุผลของการเลือกแบบจำลอง SBM DEA ทางด้านปัจจัยการผลิต เนื่องจากงานวิจัยชิ้นนี้มุ่งให้ความสำคัญกับการปรับปรุงประสิทธิภาพของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มทางด้านปัจจัยการผลิต มากกว่าด้านผลผลิต ทั้งนี้ ข้อเสนอแนะทางด้านการปรับลดต้นทุนการผลิต หรือลดการใช้ปัจจัยการผลิตจะมีส่วนช่วยในการเพิ่มผลประโยชน์ให้กับเกษตรกรมากกว่า การให้ข้อเสนอแนะทางด้านการเพิ่มผลผลิต ซึ่งในปัจจุบันมีปัญหเกี่ยวกับอุปทานปาล์มน้ำมันที่ล้นตลาด และการตกต่ำของระดับราคาปาล์มน้ำมัน

2. แนวทางการตรวจสอบปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน

เพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 1.3 หลังจากที่ได้ค่าคะแนนประสิทธิภาพจากแบบจำลอง SBM ที่มีการคำนวณทางด้านปัจจัยการผลิต (Input – Oriented Approach) ตามสมการที่ (3.1) ค่าคะแนนดังกล่าวจะถูกนำมาใช้เป็นตัวแปรตามในสมการถดถอย เพื่อคำนวณหาขนาดของผลกระทบระหว่างค่าคะแนนประสิทธิภาพ และตัวแปรอิสระที่เกี่ยวข้อง แต่เนื่องจากค่าคะแนนประสิทธิภาพที่คำนวณได้จากแบบจำลอง SBM มีมูลค่าอยู่ในช่วง 0-1 หรือกล่าวได้ว่า ค่าคะแนนประสิทธิภาพเป็นตัวแปรที่มีมูลค่าในบางช่วงที่ถูกจำกัด (Censored Variable) ดังนั้น การคำนวณหาสมการถดถอยในงานวิจัยชิ้นนี้จะใช้แบบจำลอง Tobit ซึ่งมีความเหมาะสมในการประมาณค่าผลกระทบ มากกว่าแบบจำลองสมการถดถอยทั่วไปที่ถูกประมาณค่าด้วยวิธีการกำลังสองน้อยที่สุด

แบบจำลอง Tobit ที่ถูกนำเสนอโดย Tobin (1958) สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับงานวิจัยได้ ดังนี้ กำหนดให้ Y_i คือ ค่าคะแนนประสิทธิภาพที่คำนวณได้จากแบบจำลอง SBM DEA ซึ่งได้รับอิทธิพลจากตัวแปรอิสระ P_i ดังนั้น ตัวแปรแฝง (Latent Variable) หรือ Y_i^* ในแบบจำลอง Tobit สามารถคำนวณได้จาก

$$Y_i^* = P_i\beta + \varepsilon_i \quad (2)$$

โดยที่ $\varepsilon_i \sim N(0, \sigma^2)$ คือ เวกเตอร์ของตัวแปรสุ่มคลาดเคลื่อนซึ่งถูกกำหนดให้มีการแจกแจงปกติ และมีค่าความแปรปรวนคงที่ P_i คือ เวกเตอร์ของตัวแปรอิสระที่มีอิทธิพลต่อระดับประสิทธิภาพขนาด $(r \times 1)$ และ β คือ เวกเตอร์ของค่าสัมประสิทธิ์ขนาด $(r \times 1)$

จากสมการที่ (2) ค่าคะแนนประสิทธิภาพ Y_i ในฐานะที่เป็น Censored Variable สามารถคำนวณได้จาก

$$Y_i^* = \begin{cases} Y_i^* & \text{เมื่อ } 0 \leq Y_i^* \leq 1 \\ 0 & \text{เมื่อ } Y_i^* \text{ มีค่าอื่น ๆ} \end{cases} \quad (3)$$

การประมาณค่าแบบจำลอง Tobit ตามสมการที่ (3) จะใช้วิธีการประมาณค่าด้วยความเป็นไปได้สูงสุด (Maximum Likelihood Estimation) ทั้งนี้ เพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาตัวประมาณค่าที่เอนเอียง (Biased Estimators) จากการที่ค่าความคลาดเคลื่อนมีค่าความแปรปรวนไม่คงที่ (Heteroscedastic Variance) และการละเมิดสมมติฐานของการแจกแจงปกติของค่าความคลาดเคลื่อน

สำหรับแบบจำลอง Tobit ที่ใช้ในการประมาณค่าผลกระทบมีรูปแบบ ดังต่อไปนี้

$$TE_i = \beta_1 + \beta_2 COOP_i + \beta_3 PRO_i + \beta_4 RSPO_i + \beta_5 PLCO_i + \varepsilon_i \quad (4)$$

โดยที่ TE_i คือ ค่าคะแนนประสิทธิภาพของ DMU หน่วยที่ i จากแบบจำลอง SBM DEA ($0 \leq TE_i \leq 1$), $COOP_i$ คือ ตัวแปรหุ่นแสดงการเป็นสมาชิกสหกรณ์ของเกษตรกรรายที่ i โดย ($COOP_i = 1$) หมายถึง เกษตรกรเป็นสมาชิกสหกรณ์ และ ($COOP_i = 0$) หมายถึง เกษตรกรไม่ได้เป็นสมาชิกสหกรณ์, PRO_i คือ ตัวแปรหุ่นแสดงจังหวัดที่ทำการเพาะปลูกของเกษตรกรรายที่ i โดย ($PRO_i = 1$) หมายถึง จังหวัดกระบี่ และ ($PRO_i = 0$) หมายถึง จังหวัดสุราษฎร์ธานี, $RSPO_i$ คือ ตัวแปรหุ่นแสดงถึงการได้รับมาตรฐานการผลิตปาล์มน้ำมันอย่างยั่งยืน โดย ($RSPO_i = 1$ = ได้รับ $RSPO$) ขณะที่ ($RSPO_i = 0$ = ไม่ได้รับ $RSPO$) และ $PLCO_i$ คือ ตัวแปรหุ่นแสดงการเป็นสมาชิกกลุ่มผู้ปลูกปาล์มน้ำมันของเกษตรกรรายที่ i โดย ($PLCO_i = 1$) หมายถึง เกษตรกรเป็นสมาชิกกลุ่มผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน และ ($PLCO_i = 0$) หมายถึง เกษตรกรไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่มผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน

ทั้งนี้ ผู้วิจัยคาดการณ์ว่า เครื่องหมายของ $\hat{\beta}_2$, $\hat{\beta}_4$ และ $\hat{\beta}_5$ ควรจะมีค่าเป็น + กล่าวคือ การเป็นสมาชิกของสหกรณ์ การได้รับมาตรฐาน RSPO และการเป็นสมาชิกกลุ่มผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน เป็นตัวแปรที่ส่งเสริมให้เกษตรกรมีประสิทธิภาพการผลิตที่เพิ่มขึ้น จากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางด้านการผลิต และความร่วมมือกันระหว่างสหกรณ์ สำหรับเครื่องหมายของ $\hat{\beta}_3$ จะเป็น + หรือ - ขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพการผลิตของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันในจังหวัดกระบี่หรือจังหวัดสุราษฎร์ธานีว่าพื้นที่ใดมีประสิทธิภาพที่สูงกว่า

3. แหล่งข้อมูล และการเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาในครั้งนี้อาศัยข้อมูลทุติยภูมิที่ได้จากการสำรวจภาคสนาม ภายใต้โครงการการศึกษาความเป็นไปได้ในการจัดการความเสี่ยงของอุตสาหกรรมปาล์มน้ำมัน (ระยะที่ 2) โดยโครงการดังกล่าว อยู่ในแผนงานวิจัยมุ่งเป้าเพื่อตอบสนองความต้องการในการพัฒนาประเทศโดยเร่งด่วน เรื่องปาล์มน้ำมัน ทั้งนี้ โครงการได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2559

สำหรับการสำรวจข้อมูลเกษตรกรโดยใช้แบบสอบถามภายใต้โครงการดังกล่าว อาศัยการสุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) ในพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี และจังหวัดกระบี่ โดยสุ่มเลือกพื้นที่ที่เป็นพื้นที่ปลูกปาล์มน้ำมันหลักในทั้ง 2 จังหวัด โดยในพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีการสุ่มเลือกพื้นที่ของการศึกษาใน 4 อำเภอ ได้แก่ อำเภอพุนพิน อำเภอท่าฉาง อำเภอพระแสง และอำเภอวิภาวดี ขณะที่ในจังหวัดกระบี่ได้ทำการสุ่มเลือกพื้นที่ของการศึกษาใน 3 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเขาพนม อำเภอปลายพระยา และอำเภออ่าวลึก จากนั้นทำการสัมภาษณ์ ซึ่งมีจำนวนตัวอย่างรวมทั้งสิ้น 404 ตัวอย่าง แบ่งเป็นเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันในจังหวัดสุราษฎร์ธานีจำนวน 205 ตัวอย่าง และเกษตรกรในจังหวัดกระบี่ จำนวน 199 ตัวอย่าง อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาความสมบูรณ์ของข้อมูลจากแบบสอบถาม พบว่า จำนวน DMU ที่มีข้อมูลครบถ้วนทั้งหมดมีเพียง 396 DMU เท่านั้น ทั้งนี้ ข้อมูลของ DMU ที่ถูกตัดออกจากการคำนวณประกอบด้วย 8 DMU ได้แก่ DMU ที่ 188, 212, 277, 290, 293, 359, 362 และ 370 โดย DMU ที่ 188 และ 212 เป็นเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันในจังหวัดกระบี่ และ 6 DMU ที่เหลือ คือ เกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันในจังหวัดสุราษฎร์ธานี

4. รายละเอียดของตัวแปรผลผลิต และปัจจัยการผลิตที่ใช้ในแบบจำลอง SBM DEA

สำหรับรายละเอียดของตัวแปรผลผลิต และปัจจัยการผลิตสำหรับการคำนวณค่าคะแนนประสิทธิภาพในแบบจำลอง SBM DEA แสดงในตารางที่ 3

ในการวัดประสิทธิภาพของเกษตรกรผู้ผลิตปาล์มน้ำมัน ในด้านของตัวแปรผลผลิต ประกอบด้วย ผลผลิตปาล์มน้ำมันรวมรายปี (y_1) และ รายได้รวมต่อปี (y_2) โดยตัวแปร y_1 สะท้อนให้เห็นถึง ความสามารถของเกษตรกรในการผลิตในรูปของผลผลิตในเชิงกายภาพ ขณะที่ ตัวแปร y_2 แสดงให้เห็นถึงความสามารถของเกษตรกรในการบริหารจัดการ รวมทั้งการต่อรองในเรื่องของราคาซึ่งสะท้อนให้เห็นในรูปของรายได้ที่เกษตรกรได้รับ ในส่วนของตัวแปรปัจจัยการผลิต ประกอบด้วย ปัจจัยสำคัญต่าง ๆ ที่ใช้ในการกระบวนการผลิต ได้แก่ พื้นที่เพาะปลูก

(x_1) จำนวนแรงงานในครัวเรือน (x_2) ค่าใช้จ่ายเรื่องของปุ๋ย (x_3) สารเคมี (x_4) รวมไปถึง ค่าใช้จ่ายในส่วนของการปลูก (x_5) และการเก็บเกี่ยวผลผลิต (x_6)

ตารางที่ 3 ตัวแปรผลผลิต และปัจจัยการผลิตในแบบจำลอง SBM DEA

ตัวแปรผลผลิต (y_1)	ตัวแปรปัจจัยการผลิต (x_1)
1. ผลผลิตปาล์มน้ำมันต่อปี (Ton): y_1 2. รายรับรวมต่อปี (Baht): y_2	1. พื้นที่เพาะปลูก (ไร่): x_1 2. จำนวนแรงงาน (คน): x_2 3. ค่าปุ๋ย (บาท): x_3 4. ค่าสารเคมี (บาท): x_4 5. ค่าใช้จ่ายในส่วนของการปลูก (บาท): x_5 6. ค่าใช้จ่ายในการเก็บเกี่ยวผลผลิต (บาท): x_6

สำหรับการประเมินการกำหนดจำนวนตัวแปรที่เหมาะสมในแบบจำลอง เพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาที่เกี่ยวกับอำนาจการแบ่งแยก (Discriminating Power) Cooper, Seiford, และ Tone (2006) เสนอแนะว่า จำนวนตัวแปรที่เหมาะสมในแบบจำลองควรจะเป็นไปตามหลักเกณฑ์ต่อไปนี้

$$n \geq \max \{m \times s, 3(m + s)\} \quad (5)$$

โดยที่ n คือ จำนวน DMU ที่เหมาะสมในแบบจำลอง m และ s คือ จำนวนตัวแปรปัจจัยการผลิต และผลผลิตตามลำดับ สมการที่ (3.5) ระบุว่าจำนวน DMU ขั้นต่ำควรจะมีค่าเท่ากับ $m \times s$ หรือ $3(m + s)$ ขึ้นอยู่กับว่าจำนวนใดมีค่าสูงกว่า ทั้งนี้ จากจำนวนตัวแปรผลผลิต และปัจจัยการผลิตในตารางที่ 3.1 จำนวน DMU ขั้นต่ำในการศึกษาครั้งนี้ ควรจะมีจำนวนเท่ากับ 24 DMU ดังนั้น จำนวนตัวแปรข้างต้นจึงไม่ก่อให้เกิดปัญหาอำนาจในการแบ่งแยก

สถิติเชิงพรรณนาเบื้องต้น และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของตัวแปรผลผลิต และปัจจัยการผลิตสำหรับแบบจำลอง SBM DEA แสดงในตารางที่ 4 และ 5 ตามลำดับ

ตารางที่ 4 ค่าสถิติเชิงพรรณนาของตัวแปรในแบบจำลอง SBM DEA

	x_1	x_2	x_3	x_4	x_5	x_6	y_1	y_2
Max.	500	7	2,000,000	101,000	140,000	2,940,000	150,000	51,840,000
Min.	1	0	0	0	0	0	0.2	7200
Average	26.346	1.899	54,228.99	1,598.543	3,534.3	29,007	580.63	493,047
S.D.	34.054	1.237	140,017.4	6,135.497	12,626	156,188	7,542.25	2,755,332

ที่มา: คำนวณโดยผู้วิจัย

ตารางที่ 5 สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของตัวแปรในแบบจำลอง SBM DEA

	x_1	x_2	x_3	x_4	x_5	x_6	y_1	y_2
x_1	1.00000							
x_2	0.03710	1.00000						
x_3	0.65595	0.04445	1.00000					
x_4	0.60319	0.02254	0.64187	1.00000				
x_5	0.15747	0.03229	0.00841	0.00805	1.00000			
x_6	0.11776	0.07027	0.01987	0.04867	0.03215	1.00000		
y_1	0.72684	0.00501	0.70801	0.81460	0.00040	-0.00133	1.00000	
y_2	0.18946	0.01912	0.16422	0.17872	0.01978	0.21843	0.21231	1.00000

ที่มา: คำนวณโดยผู้วิจัย

ผลการคำนวณค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ไม่พบว่า มีตัวแปรในด้านผลผลิต หรือตัวแปรในด้านปัจจัยการผลิตด้วยกันเองที่มีสหสัมพันธ์ในระดับที่สูง ดังนั้นตัวแปรที่เลือกมาจึงมีความเหมาะสมในการเป็นตัวแทนของตัวแปรในแต่ละด้าน

ผลการศึกษา

1. ผลการวิเคราะห์ด้วยแบบจำลอง SBM ทางด้านปัจจัยการผลิต

จากผลการคำนวณในภาพรวมของค่าคะแนนประสิทธิภาพเชิงเทคนิค (Technical Efficiency) (ตารางที่ 6) พบว่า เกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันที่มีการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพ (มีค่าคะแนนประสิทธิภาพเท่ากับ 1 และมีค่าปัจจัยการผลิตส่วนเกิน และผลผลิตส่วนเกินเท่ากับ 0) มีจำนวนทั้งสิ้น 50 ราย ดังนั้น เกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันจำนวนที่เหลืออีก 346 ราย มีค่าคะแนนประสิทธิภาพที่ต่ำกว่า 1 ทั้งนี้ ระดับคะแนนประสิทธิภาพโดยเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดมีค่าเท่ากับ 0.52267 และคะแนนประสิทธิภาพที่มีค่าน้อยที่สุดอยู่ที่ 0.034091

1.1 กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันที่มีประสิทธิภาพ

เมื่อพิจารณาในกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันที่มีประสิทธิภาพจำนวน 50 ราย พบว่า เกษตรกรที่มีประสิทธิภาพเป็นเกษตรกรที่อยู่ในจังหวัดกระบี่จำนวน 28 ราย และเป็นเกษตรกรในจังหวัดสุราษฎร์ธานีจำนวน 22 ราย ในจำนวนนี้มีเกษตรกรเพียง 10 รายที่ได้รับมาตรฐานการผลิตน้ำมันปาล์มอย่างยั่งยืน (Roundtable on Sustainable Palm Oil: RSPO) ซึ่งแบ่งเป็นเกษตรกรในจังหวัดกระบี่จำนวน 9 ราย และเป็นเกษตรกรในจังหวัดสุราษฎร์ธานีเพียง 1 ราย นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาการเป็นสมาชิกสหกรณ์ พบว่า ในจำนวนของเกษตรกรที่มีการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพ มีเกษตรกรจำนวน 16 รายที่เป็นสมาชิกของสหกรณ์ชาวสวนปาล์มน้ำมัน

และเกษตรกรเพียง 3 รายที่เป็นสมาชิกกลุ่มผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาถึงระดับการศึกษาของเกษตรกรในกลุ่มนี้ พบว่า เกษตรกรจำนวน 32 ราย จบการศึกษาในระดับประถมศึกษา รองลงมา คือ ระดับต่ำกว่าประถมศึกษาจำนวน 7 ราย ระดับมัธยมต้นจำนวน 6 ราย ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายจำนวน 3 ราย และจบการศึกษาในระดับอนุปริญญา ปริญญาตรี หรือสูงกว่ามีเพียง 2 ราย

1.2 เกษตรกรที่มีค่าคะแนนประสิทธิภาพเชิงเทคนิคน้อยกว่า 1

สำหรับเกษตรกรที่มีค่าคะแนนประสิทธิภาพเชิงเทคนิคน้อยกว่า 1 มีจำนวนทั้งสิ้น 346 ราย โดยมีค่าคะแนนประสิทธิภาพโดยเฉลี่ยของทั้งกลุ่มเท่ากับ 0.453691 เมื่อพิจารณาเป็นรายจังหวัด พบว่า เกษตรกรที่มีการดำเนินงานต่ำกว่าประสิทธิภาพมีการกระจายตัวจังหวัดละ 173 รายเท่ากัน โดยค่าเฉลี่ยคะแนนประสิทธิภาพของเกษตรกรในจังหวัดกระบี่ มีค่าเท่ากับ 0.445468 ขณะที่ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี มีค่าสูงกว่าเล็กน้อยโดยมีค่าคะแนนประสิทธิภาพอยู่ที่ 0.461915 นอกจากนี้ เมื่อจำแนกเกษตรกรตามมาตรฐาน RSPO พบว่า เกษตรกรที่ได้รับ RSPO มีจำนวน 128 รายมีค่าคะแนนประสิทธิภาพเฉลี่ยอยู่ที่ 0.426271 ขณะที่เกษตรกรที่ไม่มี RSPO อีกจำนวน 218 ราย มีค่าคะแนนประสิทธิภาพที่สูงกว่าเล็กน้อยโดยมีคะแนนเฉลี่ยอยู่ที่ 0.46971 ทั้งนี้เป็นไปได้ว่าเกษตรกรที่ทำตามมาตรฐาน RSPO มีระดับของต้นทุนการผลิตที่สูงกว่า

สำหรับสถานะของการเป็นสมาชิกของสหกรณ์ พบว่า เกษตรกรในกลุ่มนี้จำนวน 150 รายที่เป็นสมาชิกสหกรณ์ โดยมีคะแนนประสิทธิภาพเฉลี่ยอยู่ที่ 0.421323 ขณะที่เกษตรกรที่ไม่เป็นสมาชิกของสหกรณ์จำนวน 196 รายกลับมีคะแนนประสิทธิภาพที่สูงกว่าเล็กน้อยโดยมีคะแนนเฉลี่ยอยู่ที่ 0.478463 สำหรับการเป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน พบว่า มีเพียงเกษตรกรเพียง 25 รายเท่านั้นที่เป็นสมาชิกของกลุ่มฯ โดยมีค่าคะแนนประสิทธิภาพเฉลี่ยอยู่ที่ 0.437054 ขณะที่เกษตรกรที่ไม่เป็นสมาชิกกลุ่มฯ อีกจำนวน 321 ราย มีค่าคะแนนประสิทธิภาพเฉลี่ยสูงกว่าเล็กน้อย โดยมีคะแนนเฉลี่ยอยู่ที่ 0.454987 การที่เกษตรกรซึ่งเป็นสมาชิกสหกรณ์ หรือกลุ่มผู้ปลูกปาล์มน้ำมันมีประสิทธิภาพเชิงเทคนิคที่ต่ำกว่า อาจะมาจาก 2 สาเหตุหลัก ได้แก่ (1) การรวมกลุ่มในลักษณะนี้มุ่งให้ความช่วยเหลือเกษตรกรที่ขาดโอกาสทางเศรษฐกิจ เช่น โอกาสในการเข้าถึงแหล่งเงินทุน หรือปัจจัยการผลิต ดังนั้น เกษตรกรในกลุ่มที่มีโอกาสทางเศรษฐกิจที่สูงกว่า เช่น เกษตรที่มีเงินลงทุนอยู่แล้วจึงไม่ได้เข้ามาเป็นสมาชิกในกลุ่มนี้ และ (2) การเข้าเป็นสมาชิกของกลุ่มต่าง ๆ เหล่านี้มีเงื่อนไขที่ทำให้เกษตรกรที่เข้าร่วมมีต้นทุนการผลิตที่สูงกว่า เช่น ดอกเบี้ยเงินกู้ที่สูงกว่าท้องตลาดทั่วไปจากการที่เกษตรกรมีความเสี่ยงทางการเงินที่สูงกว่า หรืออาจจะมาจากการที่เกษตรกรต้องปฏิบัติตามมาตรฐานของกลุ่มในเรื่องของคุณภาพการเพาะปลูก ฯลฯ ในส่วนของการจำแนกเกษตรกรตามระดับการศึกษา พบว่า เกษตรกรที่จบการศึกษาในระดับต่ำกว่าประถมศึกษา มีจำนวน 25 ราย มีคะแนนประสิทธิภาพเฉลี่ยอยู่ที่ 0.489696 ระดับประถมศึกษาจำนวน 177 ราย มีคะแนนประสิทธิภาพเฉลี่ยอยู่ที่ 0.454925 ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นจำนวน 40 ราย มีคะแนนประสิทธิภาพเฉลี่ยอยู่ที่ 0.448947 ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายจำนวน 29 ราย มีคะแนนประสิทธิภาพเฉลี่ยอยู่ที่ 0.446994 ระดับอาชีวะ ปวช. ปวส. มีจำนวน 28 ราย มีคะแนนประสิทธิภาพเฉลี่ยอยู่ที่ 0.456606 และระดับอนุปริญญา ปริญญาตรี หรือสูงกว่าอีกจำนวน 47 ราย มีคะแนนประสิทธิภาพเฉลี่ยอยู่ที่ 0.431975 เป็นที่น่าสังเกตว่า ระดับการศึกษา

ของเกษตรกรไม่มีอิทธิพลมากนักต่อประสิทธิภาพในการผลิต เนื่องจากการเพาะปลูกในประเทศไทยยังคงเป็นการผลิตโดยใช้เทคโนโลยีการผลิตที่ไม่สูงมากนัก และเป็นกระบวนการที่ใช้แรงงานเป็นหลัก (Labor Intensive) โดยการเพิ่มประสิทธิภาพยังเน้นไปที่การเพิ่มพื้นที่เพาะปลูกมากกว่าการเพิ่มผลผลิตต่อไร่

ตารางที่ 6 ประสิทธิภาพเชิงเทคนิคภายใต้แบบจำลอง SBM DEA เรียงตามลำดับคะแนน

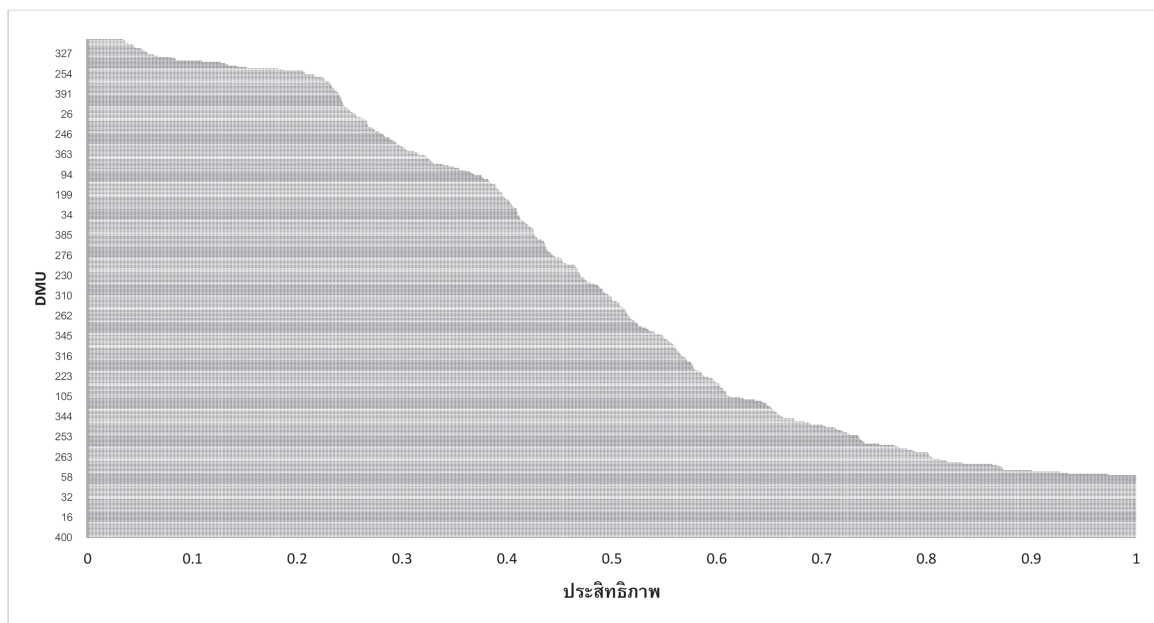
ลำดับ	DMU	TE	ลำดับ	DMU	TE	ลำดับ	DMU	TE
1	400	1	122	153	0.603486	317	350	0.288656
1	388	1	123	7	0.602235	318	5	0.288148
1	346	1	124	260	0.599592	319	399	0.283437
1	322	1	125	196	0.598147	320	8	0.282837
1	303	1	126	300	0.596727	321	246	0.281832
1	296	1	127	103	0.595933	322	288	0.27854
1	6	1	128	179	0.592054	323	146	0.278299
1	292	1	129	223	0.587418	324	48	0.27405
1	282	1	130	264	0.586548	325	77	0.273039
1	281	1	131	39	0.586095	326	183	0.271375
:	:	:	:	:	:	:	:	:
51	381	0.97323	235	140	0.435326	345	305	0.243661
52	4	0.934562	236	108	0.435214	346	240	0.243287
53	56	0.92757	237	354	0.433173	347	203	0.242428
54	349	0.900968	238	195	0.429039	348	397	0.242285
55	62	0.873315	239	149	0.428247	349	340	0.242024
56	371	0.872467	240	15	0.427027	350	133	0.241719
57	369	0.871862	241	385	0.426453	351	247	0.240827
58	111	0.867861	242	334	0.425622	352	100	0.240339
59	64	0.862654	243	355	0.425496	353	391	0.239537
60	51	0.834678	244	88	0.425392	354	78	0.238772
61	60	0.820028	245	291	0.425304	355	395	0.237788
62	161	0.819017	246	380	0.424527	356	2	0.235905
:	:	:	:	:	:	:	:	:

ตารางที่ 6 ประสิทธิภาพเชิงเทคนิคภายใต้แบบจำลอง SBM DEA เรียงตามลำดับคะแนน (ต่อ)

ลำดับ	DMU	TE	ลำดับ	DMU	TE	ลำดับ	DMU	TE
96	274	0.66329	286	54	0.377561	370	171	0.206998
97	344	0.661921	287	160	0.376538	371	375	0.205595
98	249	0.660105	288	184	0.375796	372	115	0.186235
99	50	0.657804	289	94	0.36839	373	38	0.181858
100	110	0.657679	290	84	0.36695	374	180	0.151945
:	:	:	:	:	:	:	:	:
114	177	0.609951	327	148	0.268019	395	283	0.035717
115	328	0.608966	328	401	0.267472	396	392	0.034091

ที่มา: คำนวณโดยผู้วิจัย

หมายเหตุ: ข้อมูลที่แสดงในตารางเป็นเพียงข้อมูลส่วนหนึ่งเท่านั้น

ภาพที่ 2 คะแนนประสิทธิภาพภายใต้แบบจำลอง SBM – DEA เรียงตามลำดับคะแนน

ที่มา: คำนวณโดยผู้วิจัย

2. ผลการคำนวณตัวแปรปัจจัยการผลิตส่วนเกิน และตัวแปรผลผลิตส่วนขาด

ผลการคำนวณตัวแปรปัจจัยการผลิตส่วนเกิน และตัวแปรผลผลิตส่วนขาดสำหรับ DMU ที่มีการดำเนินงานต่ำกว่าประสิทธิภาพจำนวน 346 DMUs แสดงในตารางที่ 7 และ 8 โดยตัวเลขที่แสดงในตารางที่ 7 ภายใต้สดมภ์ s_i^- แสดงถึงจำนวนปัจจัยการผลิตชนิดที่ i ที่เกษตรกรแต่ละรายสามารถลดลงได้เพื่อให้การดำเนินงานของตนเองมีประสิทธิภาพ ขณะที่ ตัวเลขใน สดมภ์ s_i^+ แสดงถึงจำนวนผลผลิตชนิดที่ i ที่เกษตรกรแต่ละรายต้องมีการปรับตัวเพิ่มขึ้นเพื่อให้มีการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพ สำหรับข้อมูลที่แสดงในตารางที่ 8 คือ ขนาดของผลกระทบที่มีต่อคะแนนประสิทธิภาพหลังจากที่เกษตรกรแต่ละรายปรับเปลี่ยนมูลค่าของ s_i^- และ s_i^+ (Decomposition)

เพื่อให้เข้าใจการตีความข้อมูลในตารางที่ 7 และ 8 จะขอยกตัวอย่างในกรณีของ DMU 7 จากข้อมูลพบว่า เกษตรกรรายนี้มีการดำเนินงานต่ำกว่าประสิทธิภาพโดยมีค่าคะแนนประสิทธิภาพเท่ากับ 0.602235 (< 1) ดังนั้น จึงสามารถปรับปรุงค่าประสิทธิภาพได้เพิ่มขึ้นอีก 0.397765 ($= 1 - 0.602235$) โดยเกษตรกรจะต้องทำการปรับลดพื้นที่เพาะปลูก (x_1) ลงในจำนวน 7.49 ไร่ ซึ่งจะส่งผลให้ค่าคะแนนประสิทธิภาพเพิ่มขึ้นประมาณ 0.124893 การปรับลดจำนวนแรงงานในครัวเรือน (x_2) ลงประมาณ 1 คน ซึ่งจะส่งผลให้ค่าคะแนนประสิทธิภาพเพิ่มขึ้นประมาณ 0.152680 และการปรับลดค่าใช้จ่ายเรื่องของปุ๋ย (x_3) ลง 10,817.18 บาท ซึ่งจะส่งผลให้ค่าคะแนนประสิทธิภาพเพิ่มขึ้นประมาณ 0.120191 ทั้งนี้ การปรับลดปัจจัยการผลิตทั้ง 3 ชนิดลงมาจะส่งผลให้คะแนนประสิทธิภาพปรับเพิ่มขึ้นเท่ากับ 0.397765 ($\approx 0.124893 + 0.152680 + 0.120191$) ดังนั้น ในกรณีนี้ น้ำหนักของการปรับลดจำนวนแรงงานในครัวเรือน (x_2) จะส่งผลกระทบต่อการเพิ่มขึ้นของคะแนนประสิทธิภาพมากที่สุด

ข้อสังเกต คือ ตัวแปรผลผลิตส่วนเกิน s_i^+ ทั้งในส่วนของ s_1^+ และ s_2^+ ทั้งหมดมีค่าเป็น 0 เนื่องจากการคำนวณค่าคะแนนประสิทธิภาพในครั้งนี้เป็นการคำนวณทางด้านปัจจัยการผลิต (Input – Oriented Approach) ซึ่งมุ่งเน้นไปที่การลดจำนวนปัจจัยการผลิต เมื่อกำหนดปริมาณผลผลิต

ในส่วนของภาพรวม และการจำแนกมูลค่าของตัวแปรปัจจัยการผลิตส่วนเกิน และตัวแปรผลผลิตส่วนขาดจำแนกรายจังหวัดสำหรับ DMU ที่มีการดำเนินการต่ำกว่าประสิทธิภาพแสดงในตารางที่ 9 ผลการคำนวณแสดงให้เห็นว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อการเพิ่มค่าคะแนนประสิทธิภาพในภาพรวม คือ การปรับลดพื้นที่เพาะปลูก (x_1) รองลงมา คือ การปรับลดค่าใช้จ่ายเรื่องของปุ๋ย (x_3) ลำดับที่ 3 คือ การปรับลดค่าใช้จ่ายในส่วนของการเก็บเกี่ยวผลผลิต (x_6) และ แรงงาน (x_2) ตามลำดับ

นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาข้อมูลตัวแปรปัจจัยการผลิตส่วนเกิน และตัวแปรผลผลิตส่วนขาดรายจังหวัดสำหรับเกษตรกรในจังหวัดกระบี่ พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลสูงสุดต่อการเพิ่มค่าคะแนนประสิทธิภาพ คือ การปรับลดพื้นที่เพาะปลูก (x_1) รองลงมา ได้แก่ การปรับลดค่าใช้จ่ายในส่วนของการเก็บเกี่ยวผลผลิต (x_6) และการปรับลดค่าใช้จ่ายเรื่องของปุ๋ย (x_3) ซึ่งจะแตกต่างเพียงเล็กน้อยจากการปรับปรุงประสิทธิภาพการผลิตในจังหวัดสุราษฎร์ธานี

ตารางที่ 7 คะแนนประสิทธิภาพเชิงเทคนิค ปัจจัยการผลิตส่วนเกิน และตัวแปรผลผลิตส่วนขาด

No.	DUM	Score	Excess s_1^-	Excess s_2^-	Excess s_3^-	Excess s_4^-	Excess s_5^-	Excess s_6^-	Shortage s_1^+	Shortage s_2^+
1	1	3.61E-02	17.64737	4.986594	52647.68	6040.886	7847.699	95400.73	0	0
2	2	0.235905	20.21509	3.724875	46153.87	940	0	64154.84	0	0
3	3	0.05695	31.75148	1.976519	48788.52	2485.893	15350.25	71401.41	0	0
4	4	0.934562	1.114117	0.114097	0	0	0	0	2.97068	8399.64
5	5	0.288148	44.92252	5.906042	40198.68	0	1469.349	744.1999	0	0
6	6	1	0	0	0	0	0	0	0	0
7	7	0.602235	7.493601	0.916083	10817.18	0	0	0	0	0
8	8	0.282837	15.66624	1.685474	23882.82	707.1836	0	209937.7	0	0
9	9	0.265702	11.81708	1.83412	13552	961.0015	0	48167.06	0	0
10	10	1	0	0	0	0	0	0	0	0
11	11	0.73495	4.137031	3.617558	3146.959	0	0	0	0	0
		:	:	:	:	:	:	:	:	:
388	396	0.225778	14.41772	0.920208	42149.12	1178.48	0	25784.18	0	0
389	397	0.242285	12.38517	1.912622	16271.11	781.1756	0	23382.64	0	0
390	398	0.267298	6.126376	0.886281	22906.56	400	0	31778.93	0	0
391	399	0.283437	8.979188	0	7436.398	1135.758	3960	299.964	0	11301.74
392	400	1	0	0	0	0	0	0	0	0
393	401	0.267472	27.93635	1.994593	1571.255	1992.418	89986.12	100.2839	0	0
394	402	0.653458	2.543876	0.791363	14725.24	0	0	0	0	0
395	403	0.571201	12.85655	0.881479	43773.69	0	0	70.56767	0	0
396	404	0.712112	14.86839	0	487.4248	0	34925.26	0	0	0

ที่มา: คำนวณโดยผู้วิจัย

หมายเหตุ: ข้อมูลที่แสดงในตารางเป็นเพียงข้อมูลส่วนหนึ่งเท่านั้น

ตารางที่ 8 ผลกระทบที่มีต่อคะแนนประสิทธิภาพเมื่อปรับเปลี่ยนมูลค่าของ s_i^- และ s_i^+ (Decomposition)

No.	DMU	Score	Excess s_1^-	Excess s_2^-	Excess s_3^-	Excess s_4^-	Excess s_5^-	Excess s_6^-	Shortage s_1^+	Shortage s_2^+
1	1	3.61E-02	0.14706142	0.166219806	0.153941	0.165052	0.165983	0.165626	0	0
2	2	0.235905	0.134767251	0.155203127	0.14245	0.166667	0	0.165007	0	0
3	3	0.05695	0.151197534	0.164709918	0.143411	0.152322	0.166128	0.165281	0	0
4	4	0.934562	4.64E-02	1.90E-02	0	0	0	0	0	0
5	5	0.288148	0.141265774	0.140620056	0.111663	0	0.163261	0.155042	0	0
6	6	1	0	0	0	0	0	0	0	0
7	7	0.602235	0.124893357	0.152680576	0.120191	0	0	0	0	0
8	8	0.282837	0.130552004	0.140456139	0.132682	0.14733	0	0.166142	0	0
9	9	0.265702	0.131300926	0.152843326	0.125481	0.160167	0	0.164505	0	0
10	10	1	0	0	0	0	0	0	0	0
11	11	0.73495	8.62E-02	0.120585257	5.83E-02	0	0	0	0	0
:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
388	396	0.225778	0.14135015	0.153368019	0.153047	0.163678	0	0.162779	0	0
389	397	0.242285	0.137612984	0.159385132	0.135593	0.162745	0	0.162379	0	0
390	398	0.267298	0.113451406	0.147713447	0.141399	0.166667	0	0.163472	0	0
391	399	0.283437	0.124710944	0	9.25E-02	0.166046	0.166667	0.166647	0	0
392	400	1	0	0	0	0	0	0	0	0
393	401	0.267472	0.155201937	0.166216062	5.46E-02	0.166035	0.166641	2.39E-02	0	0
394	402	0.653458	8.48E-02	0.13189381	0.129852	0	0	0	0	0
395	403	0.571201	0.126044592	0.146913205	0.136239	0	0	1.96E-02	0	0
396	404	0.712112	7.08E-02	0	5.08E-02	0	0.166311	0	0	0

ที่มา: คำนวณโดยผู้วิจัย

หมายเหตุ: ข้อมูลที่แสดงในตารางเป็นเพียงข้อมูลส่วนหนึ่งเท่านั้น

ทั้งนี้ เกษตรกรในจังหวัดสุราษฎร์ธานี ควรให้ความสำคัญกับการปรับลดพื้นที่เพาะปลูก (x_1) มาเป็นอันดับแรก รองลงมา คือ การปรับลดค่าใช้จ่ายเรื่องของปุ๋ย (x_3) และการปรับลดจำนวนแรงงาน (x_2) ตามลำดับ สำหรับการปรับลดค่าจ้างปลูก (x_5) และค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับสารเคมี (x_4) ส่งผลกระทบต่อการเพิ่มขึ้นของคะแนนประสิทธิภาพได้เพียงเล็กน้อยในทั้ง 2 จังหวัด

ตารางที่ 9 Value of Input and Output Slacks Averaged by Province

#	s_1^-	s_2^-	s_3^-	s_4^-	s_5^-	s_6^-	s_1^+	s_2^+
ภาพรวมของเกษตรกร 346 ราย (DMU)								
Slacks	17.26096	1.209035	34,361.5	1,213.286	3,034.613	17,185.59	0	0
Decomposition	0.105055	0.092110	0.098628	0.056031	0.031498	0.094009	0	0
จังหวัดกระบี่								
Slacks	23.45038	1.388268	49,443.47	1,369.418	2,595.915	22,270.31	0	0
Decomposition	0.124694	0.105183	0.113909	0.055923	0.035728	0.116714	0	0
จังหวัดสุราษฎร์ธานี								
Slacks	16.0198	1.37345	29,167.25	1,407.814	4,350.367	17,067.79	0	0
Decomposition	0.115649	0.105306	0.11162	0.071701	0.035618	0.098191	0	0

ที่มา: คำนวณโดยผู้วิจัย

3. ผลการประมาณการด้วยแบบจำลอง Tobit

การประมาณค่าผลกระทบของตัวแปรที่มีต่อคะแนนประสิทธิภาพ (กำหนดให้คะแนนประสิทธิภาพที่คำนวณได้จากแบบจำลอง SBM DEA ข้างต้นเป็นตัวแปรตาม) ด้วยแบบจำลอง Tobit แสดงในตารางที่ 10 ซึ่งสามารถเขียนอยู่ในรูปแบบสมการ ดังนี้

$$\widehat{TE}_i = 0.5846 + 0.0844COOP_i + 0.0717PRO_i - 0.1011RSPO_i - 3.55E - 06PLCO_i \\ (0.0220)^{***} (0.0321)^{***} (0.0327)^{**} (0.0324)^{***} (1.12E - 06)^{***} \\ (6)^3$$

ผลการศึกษา พบว่า ปัจจัยทั้งหมดในแบบจำลองมีผลกระทบอย่างมีนัยสำคัญต่อค่าคะแนนประสิทธิภาพ (TE) โดยปัจจัยที่ส่งผลกระทบในเชิงบวกมีเพียงตัวแปรทุน (PRO) ซึ่งแสดงถึงจังหวัดที่ทำการเพาะปลูกปาล์ม น้ำมัน (1 = กระบี่ และ 0 = สุราษฎร์ธานี) ซึ่งแสดงให้เห็นว่าประสิทธิภาพการผลิตในจังหวัดกระบี่ สูงกว่าในจังหวัดสุราษฎร์ธานี

³ *, ** และ *** หมายถึง การมีนัยสำคัญที่ระดับ 10%, 5% และ 1% ตามลำดับ และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานแสดงในวงเล็บ

สำหรับตัวแปรที่ส่งผลกระทบต่อ ประกอบด้วย ตัวแปรหุ่น *COOP*, *RSPO* และ *PLCO* ซึ่งแสดงถึงการที่เกษตรกรเป็นสมาชิกสหกรณ์ การได้รับมาตรฐานการผลิตปาล์มน้ำมันอย่างยั่งยืน และการที่เกษตรกรเข้าเป็นสมาชิกของกลุ่มผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน ทั้งนี้ เครื่องหมายของค่าสัมประสิทธิ์ของตัวแปรทั้งสาม มีทิศทางความสัมพันธ์ที่แตกต่างจากสิ่งที่ผู้วิจัยคาดการณ์ไว้และยังมีนัยสำคัญทางสถิติ กล่าวคือ ผลการวิจัยพบว่า การเป็นสมาชิกสหกรณ์ การมีกระบวนการผลิตที่เป็นไปตามมาตรฐาน *RSPO* รวมไปถึงการเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน ส่งผลให้ประสิทธิภาพในการผลิตลดลง ซึ่งในกรณีนี้ผู้วิจัยมีความเห็นว่า เนื่องจากการดำเนินการทางธุรกิจให้เป็นไปตามเงื่อนไขของสหกรณ์ หรือมาตรฐานการผลิตปาล์มน้ำมันอย่างยั่งยืน รวมทั้งมาตรฐานของกลุ่มผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน เป็นกระบวนการที่มีความยุ่งยากซับซ้อนทั้งในส่วนของการหลักเกณฑ์ และแนวปฏิบัติ จึงส่งผลให้ต้นทุนการผลิตของเกษตรกรที่อยู่ในกลุ่มนี้ สูงกว่าเกษตรกรที่ไม่ได้เป็นสมาชิกสหกรณ์ หรือกลุ่มผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน หรือเป็นเกษตรกรที่ไม่ได้ปฏิบัติตามมาตรฐานดังกล่าว

สำหรับการทดสอบความเหมาะสมของแบบจำลอง Tobit (Significance Test) ข้างต้น แสดงในตารางที่ 11 และ 12

ตารางที่ 10 ผลการประมาณค่าด้วยแบบจำลอง Tobit

Dependent Variable: <i>TE</i>				
Method: ML - Censored Normal (TOBIT) (Quadratic hill climbing)				
Variable	Coefficient	Std. Error	z-Statistic	Prob.
C	0.584618	0.022033	26.53419	0.0000
COOP	-0.084412	0.032101	-2.629572	0.0085
PRO	0.071707	0.032724	2.191244	0.0284
RSPO	-0.101148	0.032460	-3.116095	0.0018
PLCO	-3.55E-06	1.12E-06	-3.174191	0.0015
Mean dependent var.	0.522670	S.D. dependent var.		0.257078
S.E. of regression	0.248688	Akaike info criterion		0.594664
Sum squared resid	24.11983	Schwarz criterion		0.654988
Log likelihood	-111.7434	Hannan-Quinn criter.		0.618562
Avg. log likelihood	-0.282180			
Left censored obs.	0	Right censored obs.	50	
Uncensored obs.	346	Total observations	396	

ที่มา: คำนวณโดยผู้วิจัย

ตารางที่ 11 การทดสอบตัวแปรซ้ำซ้อนในแบบจำลอง Tobit

Redundant Variables Test				
Specification: TE C COOP PRO RSPO PLCO				
Redundant Variables: COOP PRO RSPO PLCO				
	Value	df.	Probability	
Likelihood ratio	29.43791	4	0.0000	
LR test summary:				
	Value	df.		
Restricted LogL	-126.4624	394		
Unrestricted LogL	-111.7434	390		
Restricted Test Equation:				
Dependent Variable: TE				
Method: ML - Censored Normal (TOBIT) (Quadratic hill climbing)				
Sample: 1 396/ Included observations: 390				
Left censoring (value) series: 0/ Right censoring (value) series: 1				
Variable	Coefficient	Std. Error	z-Statistic	Prob.
C	0.538217	0.014723	36.55603	0.0000
Error Distribution				
SCALE:C(2)	0.289728	0.011476	25.24617	0.0000
Mean dependent var.	0.522670	S.D. dependent var.	0.257078	
S.E. of regression	0.257699	Akaike info criterion	0.648800	
Sum squared resid.	26.16507	Schwarz criterion	0.668908	
Log likelihood	-126.4624	Hannan-Quinn criter.	0.656766	
Avg. log likelihood	-0.319349			
Left censored obs.	0	Right censored obs.	50	
Uncensored obs.	346	Total observations	396	

ที่มา: คำนวณโดยผู้วิจัย

ตารางที่ 11 แสดงการทดสอบตัวแปรซ้ำซ้อนในแบบจำลอง (Redundant Variables Test) โดยอาศัยแนวคิดของการเปรียบเทียบมูลค่า Log Likelihood ของแบบจำลองที่มีข้อจำกัดตามสมมติฐานหลัก (Restricted Model) กับแบบจำลองที่ไม่มีข้อจำกัด (Unrestricted Model) สำหรับกรณีนี้สมมติฐานหลัก (H_0) ที่ต้องการทดสอบ คือ ตัวแปรอิสระ *COOP*, *PRO*, *RSPO* และ *PLCO* ไม่มีอิทธิพลอย่างมีนัยสำคัญต่อค่าคะแนนประสิทธิภาพ (*TE*) ผลการทดสอบ พบว่า สมมติฐานหลัก (H_0) ถูกปฏิเสธ ($P\text{-Value} = 0.0000$) ซึ่งเป็นการยืนยันว่าตัวแปรอิสระดังกล่าวมีความสามารถในการอธิบายความแปรปรวนของคะแนนประสิทธิภาพ (*TE*) อย่างมีนัยสำคัญ

ตารางที่ 12 Wald Test

Null Hypothesis: C(2)=C(3)=C(4)=C(5)=0			
Test Statistic	Value	Df.	Probability
F-statistic	7.625707	(4, 390)	0.0000
Chi-square	30.50283	4	0.0000

ที่มา: คำนวณโดยผู้วิจัย

สำหรับการทดสอบด้วยวิธีการของ Wald Test ให้ผลสรุปที่ไม่แตกต่างจาก Redundant Variables Test ภายใต้สมมติฐานหลัก (H_0) ที่กำหนดให้ค่าสัมประสิทธิ์ของตัวแปรอิสระ *INC*, *PRO*, *RSPO*, *TOEXP* และ *OPR* มีค่าเป็น 0 ผลการทดสอบแสดงในตารางที่ 12 โดยค่าสถิติสำหรับการทดสอบทั้งในส่วน of ค่าสถิติ *F* และ X^2 มีนัยสำคัญทางสถิติ ($P\text{-Value} = 0.0000$) ซึ่งได้ข้อสรุป คือ การปฏิเสธสมมติฐานหลัก (H_0) ซึ่งหมายความว่า กลุ่มตัวแปรอิสระที่ระบุในสมการถดถอยล้วนแล้วแต่เป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลในการอธิบายความแปรปรวนของตัวแปรตาม (*TE*)

บทสรุป และข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

งานวิจัยชิ้นนี้มีวัตถุประสงค์หลักในการตรวจสอบระดับประสิทธิภาพเชิงเทคนิคของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันในจังหวัดกระบี่และจังหวัดสุราษฎร์ธานี พร้อมทั้งระบุปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อค่าคะแนนประสิทธิภาพเชิงเทคนิคดังกล่าว

เพื่อตอบวัตถุประสงค์ดังกล่าวผู้วิจัยอาศัยการวิเคราะห์ข้อมูลโอบล้อมภายใต้แบบจำลอง SBM (Slack Based Model DEA) ที่มีการคำนวณทางด้านปัจจัยการผลิต (Input – Oriented Approach) เนื่องจากแบบจำลองดังกล่าวมีข้อได้เปรียบเหนือกว่าแบบจำลอง DEA ดั้งเดิมในแง่ที่ว่า ค่าคะแนนประสิทธิภาพไม่มีความอ่อนไหวต่อการแปลงหน่วยของตัวแปรปัจจัยการผลิต และปัจจัยการผลิต (Unit Invariant) และประเด็นที่สำคัญ คือ การคำนวณค่าประสิทธิภาพตอบสนองต่อการเกิดขึ้นของค่า Slacks ในแบบจำลอง กล่าวคือ เมื่อตรวจสอบพบว่า DMU ใด ๆ มีผลผลิตส่วนขาด หรือ ปัจจัยการผลิตส่วนเกิน จะส่งผลให้ค่าคะแนนประสิทธิภาพที่คำนวณ

ได้สำหรับ DMU หน่วยดังกล่าวมีค่าลดลง (Monotonic Decreasing in Slacks)

สำหรับการเลือกใช้แบบจำลองที่มีการคำนวณทางด้านปัจจัยการผลิต (Input – Oriented Approach) เนื่องจากผลการคำนวณให้ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายที่สอดคล้องกับสถานการณ์ของตลาดปาล์มน้ำมันในปัจจุบัน กล่าวคือ ในสถานการณ์ที่ปริมาณอุปทานปาล์มล้นตลาด และผลผลิตมีราคาตกต่ำ การลดต้นทุนการผลิต หรือ การใช้ปัจจัยการผลิตน่าจะเป็นทางออกที่ดีสำหรับเกษตรกรมากกว่า การส่งเสริมให้เพิ่มผลผลิต ซึ่งส่งผลตามมา คือ การทำให้อุปทานในตลาดที่มีมากเกินไปจนความต้องการอยู่แล้วให้มีปริมาณที่เพิ่มขึ้นไปอีก

สำหรับผลการคำนวณคะแนนประสิทธิภาพด้วยแบบจำลอง SBM DEA ด้านปัจจัยการผลิต พบว่า ในภาพรวมเกษตรกรปาล์มน้ำมันในทั้งสองจังหวัดรวมทั้งสิ้น 396 ราย มีคะแนนประสิทธิภาพเฉลี่ยอยู่ที่ 0.52267 และมีค่าคะแนนประสิทธิภาพน้อยที่สุดอยู่ที่ 0.034091 (DMU 392)

ผลการคำนวณยังชี้ให้เห็นว่า เกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันที่มีการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพ (มีค่าคะแนนประสิทธิภาพเท่ากับ 1 และมีค่าปัจจัยการผลิตส่วนเกิน และผลผลิตส่วนเกินเท่ากับ 0) มีจำนวนเพียง 50 ราย โดยในจำนวนนี้เป็นเกษตรกรที่อยู่ในจังหวัดกระบี่จำนวน 28 ราย และเป็นเกษตรกรในจังหวัดสุราษฎร์ธานี จำนวน 22 ราย

สำหรับเกษตรกรอีก 346 รายที่เหลือซึ่งมีการดำเนินงานในระดับต่ำกว่าประสิทธิภาพ มีค่าคะแนนประสิทธิภาพโดยเฉลี่ยของทั้งกลุ่มเท่ากับ 0.453691 โดยแบ่งเป็นเกษตรกรในจังหวัดกระบี่และสุราษฎร์ธานีในจำนวนที่เท่ากัน (จังหวัดละ 173 ราย) สิ่งที่น่าสนใจคือ (1) ค่าเฉลี่ยคะแนนประสิทธิภาพของเกษตรกรในจังหวัดกระบี่และสุราษฎร์ธานี มีค่าที่แตกต่างกันเพียงเล็กน้อย และ (2) เกษตรกรที่มีกระบวนการผลิตตามมาตรฐาน RSPO มีคะแนนประสิทธิภาพโดยเฉลี่ยต่ำกว่า เกษตรกรที่ไม่ได้รับ RSPO นอกจากนี้ ผลการคำนวณมูลค่าของตัวแปรปัจจัยการผลิตส่วนเกิน และตัวแปรผลผลิตส่วนขาดสำหรับ DMU รวมทั้ง การจำแนกผลของ Slacks ที่มีต่อค่าคะแนนประสิทธิภาพ เสนอแนะให้เกษตรกรในทั้งสองจังหวัดปรับลดพื้นที่เพาะปลูกปาล์มน้ำมันมาเป็นอันดับแรก ขณะที่การปรับตัวทางด้านปัจจัยการผลิตในลำดับรองลงไป มีความแตกต่างกันในแต่ละจังหวัดโดยเกษตรกรในจังหวัดกระบี่ควรให้ความสำคัญกับการปรับลดค่าใช้จ่ายในส่วนของการเก็บเกี่ยวผลผลิต และการปรับลดค่าใช้จ่ายเรื่องของปุ๋ย แต่เกษตรกรในจังหวัดสุราษฎร์ธานีควรให้ความสำคัญกับการปรับลดค่าใช้จ่ายเรื่องของปุ๋ย และการปรับลดจำนวนแรงงานในการผลิต

ในส่วนของการวิเคราะห์ผลกระทบของตัวแปรที่มีต่อคะแนนประสิทธิภาพ ผู้วิจัยอาศัยแบบจำลอง Tobit ในการประเมินผลกระทบเพื่อหลีกเลี่ยงความลำเอียงในการประมาณค่าในกรณีที่ตัวแปรตามมีมูลค่าที่ขาดหายไป (Censored Variable) กล่าวคือ ค่าคะแนนประสิทธิภาพที่เป็นตัวแปรตามในแบบจำลองในกรณีนี้มีค่าอยู่ในช่วง 0-1 สำหรับผลการประมาณค่าสมการถดถอย พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์ในสมการทั้งหมดมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยตัวแปรอิสระที่มีอิทธิพลในเชิงบวกต่อค่าคะแนนประสิทธิภาพ มีเพียงตัวแปรเดียว คือ ค่าสัมประสิทธิ์ของตัวแปรหุ่น (PRO_i) ซึ่งแสดงว่าคะแนนประสิทธิภาพของเกษตรกรในจังหวัดกระบี่ มีค่าสูงกว่าคะแนนประสิทธิภาพของเกษตรกรในจังหวัดสุราษฎร์ธานี

สำหรับค่าสัมประสิทธิ์ของตัวแปร $COOP_i$, $RSPO_i$ และ $PLCO_i$ มีเครื่องหมายที่ตรงข้ามกับเครื่องหมายที่มีผู้วิจัยคาดการณ์ไว้ กล่าวคือ ค่าสัมประสิทธิ์มีค่าติดลบ และมีนัยสำคัญ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการเข้าเป็นสมาชิกสหกรณ์ การมีกระบวนการผลิตเป็นไปตามมาตรฐาน $RSPO$ และการเป็นสมาชิกกลุ่มผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน กลับทำให้เกษตรกรมีประสิทธิภาพที่ลดลง ซึ่งผู้วิจัยคาดว่าอาจเกิดจากสาเหตุ 2 ประการ ได้แก่ (1) การเข้าเป็นสมาชิกสหกรณ์ การปฏิบัติตามมาตรฐาน $RSPO$ และการเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มผู้ปลูกปาล์มน้ำมันมีความยุ่งยากซับซ้อนทั้งในส่วนของหลักเกณฑ์ และแนวปฏิบัติส่งผลให้เกษตรกรที่อยู่ในกลุ่มดังกล่าว มีต้นทุนการดำเนินงานที่สูงกว่าเกษตรกรที่ไม่ได้รวมอยู่ในกลุ่มดังกล่าว และ (2) เมื่อพิจารณาตัวแปรทางด้านผลผลิตที่ใช้ในการวัดประสิทธิภาพ พบว่า ผู้วิจัยได้เลือกเฉพาะตัวแปรที่สะท้อนให้เห็นถึงปริมาณการผลิต และมูลค่าของผลผลิต แต่กลับไม่มีตัวแปรที่สะท้อนให้เห็นถึงคุณภาพของผลผลิตปาล์มน้ำมัน เช่น คุณภาพมาตรฐาน $RSPO$ หรือคุณภาพของผลผลิตที่รวบรวมจากสหกรณ์ หรือกลุ่มผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน ดังนั้นเมื่อนำข้อมูลดังกล่าวมาเปรียบเทียบกับตัวแปรผลผลิตปาล์มน้ำมันที่ปลูกโดยเกษตรกรทั่วไป จึงมีต้นทุนการดำเนินการที่สูงกว่า ส่งผลให้ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรดังกล่าวกับค่าคะแนนประสิทธิภาพจึงมีทิศทางเป็นลบ

ในท้ายที่สุด ผลการทดสอบแบบจำลอง Tobit ดังกล่าวด้วย Redundant Variables Test และ Wald Test แสดงให้เห็นว่า ตัวแปรอิสระส่วนใหญ่ในแบบจำลองสามารถอธิบายความแปรปรวนของตัวแปรตามได้อย่างมีนัยสำคัญ

สำหรับข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยครั้งต่อไป มีข้อสังเกตที่น่าสนใจ 2 ประการ คือ (1) แบบจำลอง SBM DEA ที่ใช้ในการวัดค่าคะแนนประสิทธิภาพในครั้งนี้ แม้ว่าจะสามารถแก้ปัญหาผลกระทบของค่า Slacks ที่มีต่อค่าคะแนนประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตาม ค่าคะแนนสำหรับ DMU ที่มีประสิทธิภาพทุกหน่วยมีค่าเท่ากับ 1 ทั้งหมด ส่งผลให้การวัดไม่สามารถเรียงลำดับ DMU ที่มีค่าคะแนนเท่ากับ 1 ได้ ดังนั้น ทางเลือกของแบบจำลองในการวัดครั้งต่อไปอาจจะต้องนำแนวคิดของ Super Efficiency เข้ามาร่วมในการคำนวณด้วยเพื่อแก้ปัญหาดังกล่าว และ (2) การเลือกตัวแปรผลผลิตควรจะมีการนำเอาตัวแปรที่สะท้อนให้เห็นถึงคุณภาพของตัวแปรผลผลิตรวมอยู่ในการคำนวณด้วย อย่างไรก็ตาม สำหรับงานวิจัยขั้นนี้ที่อาศัยข้อมูลจากโครงการฯ ที่ได้ดำเนินการเก็บข้อมูลภาคสนามเป็นที่เรียบร้อยแล้ว จึงไม่สามารถหาข้อมูลเพิ่มเติมเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว ดังนั้น สำหรับงานวิจัยในครั้งต่อไป ควรจะเพิ่มเติมการสำรวจข้อมูลภาคสนามในแง่มุมเชิงคุณภาพของตัวแปรผลผลิตด้วย อาทิ ปริมาณน้ำหนักของปาล์มน้ำมันสุกที่ผลิตได้ เบอร์เซ็นต์ของน้ำมันปาล์มเฉลี่ยที่บีบได้ ความยาวเฉลี่ยของก้านทะลาย จำนวนทะลายเปล่า ฯลฯ

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยชิ้นนี้ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจากภาควิชาสหกรณ์ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

บรรณานุกรม

- กรมการค้าภายใน. (2562). ปาล์มน้ำมัน ราคาปาล์มน้ำมันและน้ำมันปาล์มรายเดือน. สืบค้นเมื่อ 16 มีนาคม 2563, จาก https://agri.dit.go.th/index.php/department_doc/3/ปาล์มน้ำมัน%20ราคาปาล์มน้ำมันและน้ำมันปาล์มรายเดือน/29
- ประพิณวดี ศิริคุณลักษณ์, บุญจิต จิตตวิวัฒน์กุล, อภิวันท์ กำลังเอก, อิศริยา บุญญะศิริ, รวิศสาธ สุธาโต, และ ภาสกร ธรรมโชติ. (2559). รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์โครงการการศึกษาความเป็นไปได้ในการจัดการความเสี่ยงของอุตสาหกรรมปาล์มน้ำมัน (ระยะที่ 2). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, คณะเศรษฐศาสตร์, ภาควิชาเศรษฐศาสตร์เกษตรและทรัพยากร.
- วิรัช กระแสรัตน์. (2546). การศึกษาศักยภาพการผลิต และการตลาดปาล์มน้ำมัน. กรุงเทพฯ: สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง.
- สรรพค์ เบญจศรี, และปัญญา ใจสมุทร (2557). รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์โครงการประสิทธิภาพการผลิต ปาล์มน้ำมันอย่างยั่งยืนตามมาตรฐาน Roundtable on Sustainable Palm Oil ของเกษตรกรในประเทศไทย. พัทลุง: มหาวิทยาลัยทักษิณ, คณะเทคโนโลยีและการพัฒนาชุมชน, สาขาวิชาพืชศาสตร์.
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2562). ปาล์มน้ำมัน: เนื้อที่ยืนต้น เนื้อที่ให้ผล ผลผลิต และผลผลิตต่อไร่ ปี 2561 ระดับจังหวัด. สืบค้นเมื่อ 16 มีนาคม 2563, จาก <http://www.oae.go.th/view/1/ปาล์มน้ำมัน/TH-TH>
- Banker, R. D., & Morey, R. C. (1986). Efficiency analysis for exogenously fixed inputs and outputs. *European Journal of Operational Research*, 34(4), 553-565.
- Banker, R. D., Charnes, A., & Cooper, W. W. (1984). Some models for the estimation of technical and scale inefficiencies in data envelopment analysis. *Management Science*, 30(9), 1078-1092.
- Charnes, A., Cooper W. W., & Rhodes, E. (1978). Measuring the efficiency of decision making units. *European Journal of Operational Research*, 2(6), 429-444.
- Charnes, A., Cooper, W. W., Golany, B., Seiford, L. M., & Stutz, J. (1985). Foundations of data envelopment analysis and Pareto-Koopmans empirical production functions. *Journal of Econometrics*, 30(1-2), 91-107.
- Cooper, W. W., Seiford, L. M., & Tone, K. (2006). *A comprehensive text with models, applications, references and DEA – solver software* (2nd ed.). New York, NY: Springer.
- Farrell, M. J. (1957). The measurement of productive efficiency. *Journal of Royal Statistical Society*, 120(3), 253-281.
- Pang, J., Chen, X., Zhang, Z., & Li, H. (2016). Measuring eco-efficiency of agriculture in China. *Sustainability*, 8(4), 1-15.

- Seiford, L. M., & Zhu, J. (2002). Modeling undesirable factors in efficiency evaluation. *European Journal of Operational Research*, 142(1), 16-20.
- Tobin, J. (1958). Estimation of relationships for limited dependent variables. *Econometrica*, 26(1), 24-36.
- Tone, K. (2001). A slacks-based measure of efficiency in data envelopment analysis. *European Journal of Operational Research*, 130(3), 498-509.
- Zhou, L., & Zhu, S. (2017). Research on the efficiency of Chinese commercial banks based on undesirable output and super-SBM DEA model. *Journal of Mathematical Finance*, 7(1), 102-120.

T

he Role of Cognitive and Affective Destination Image in Influencing Satisfaction and Word-of-mouth among Eastern Tourists

Nimit Soonsan^{1,*} and Sirinthra Sungthong²

Received: April 29, 2020 Revised: June 3, 2020 Accepted: September 15, 2020

Abstract

Image is an increasingly important are in tourists' destination. The main purpose of this study is to develop an understanding of cognitive and affective destination image in influencing satisfaction and word-of-mouth. The survey research was conducted with questionnaire from 396 Eastern tourists traveling in Phuket. Structural equation model analysis exposed that five of the six proposed hypotheses were supported from the model. Cognitive destination image had a direct impact on affective image. Both cognitive and affective destination images had positive influences on satisfaction, and in turn, satisfaction predicted word-of-mouth. Moreover, affective destination image had a direct effect on word-of-mouth. Although the cognitive destination image showed no direct association to word-of-mouth, the authors found that it had an indirect effect on word-of-mouth through affective destination image and satisfaction.

Keywords: image, satisfaction, word-of-mouth, eastern country

^{1,2}Faculty of Management Science, Phuket Rajabhat University

* Corresponding author. E-mail: nimit.s@pkru.ac.th

U

บทบาทภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงการรับรู้ และเชิงความรู้สึกที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจ และการบอกต่อของนักท่องเที่ยว กลุ่มประเทศ ตะวันออก

นิमित ชื่นสัน^{1,*} และ สิรินทรา สังข์ทอง²

วันรับบทความ: April 29, 2020 วันแก้ไขบทความ: June 3, 2020 วันตอบรับบทความ: September 15, 2020

บทคัดย่อ

ภาพลักษณ์เป็นปัจจัยสำคัญต่อจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวมากขึ้น วัตถุประสงค์หลักของการศึกษาครั้งนี้เพื่อพัฒนาความเข้าใจภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงการรับรู้และเชิงความรู้สึกที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจและการบอกต่อ การวิจัยเชิงสำรวจได้เก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างเป็นนักท่องเที่ยวชาวตะวันออกในภูเก็ตจำนวน 396 คน แล้วจึงวิเคราะห์ด้วยโมเดลสมการโครงสร้างแสดงให้เห็นว่ายอมรับสมมติฐานจำนวน 5 ข้อจาก 6 ข้อ ภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงการรับรู้มีอิทธิพลทางตรงต่อภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงความรู้สึก นอกจากนี้ ภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงการรับรู้และเชิงความรู้สึกมีอิทธิพลเชิงบวกต่อความพึงพอใจ ส่วนความพึงพอใจมีอิทธิพลต่อการบอกต่อด้วย และภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงความรู้สึกมีอิทธิพลทางตรงต่อการบอกต่อ แต่อย่างไรก็ตาม ภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงการรับรู้ไม่มีอิทธิพลทางตรงต่อการบอกต่อ แต่มีอิทธิพลทางอ้อมผ่านภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงความรู้สึกและความพึงพอใจ

คำสำคัญ: ภาพลักษณ์ ความพึงพอใจ การบอกต่อ ประเทศตะวันออก

^{1,2}คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต

* Corresponding author. E-mail: nimit.s@pkru.ac.th

บทนำ

จังหวัดภูเก็ตเป็นพื้นที่ท่องเที่ยวหลักของประเทศ มีชื่อเสียงระดับโลกและเป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวต่างชาติโดยเฉพาะการท่องเที่ยวทางทะเลและชายหาด (Sea sun sand destination) แต่อย่างไรก็ตามจุดเด่นในพื้นที่ที่สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้ทุกกลุ่มอายุ (Destination for all) ในปี พ.ศ. 2561 จึงปรับภาพลักษณ์การท่องเที่ยวเป็น “Phuket Endless Discovery” เพื่อสร้างการรับรู้และดึงดูดนักท่องเที่ยวได้หลากหลายมากขึ้น (คณะกรรมการพัฒนาการท่องเที่ยวประจำเขตพัฒนาการท่องเที่ยวอันดามัน (จังหวัด ภูเก็ต กระบี่ พังงา ตรัง และสตูล), 2559) นักท่องเที่ยวชาวตะวันออกของจังหวัดภูเก็ตในปี พ.ศ. 2561 ประกอบด้วย นักท่องเที่ยวชาวจีน 3,078,317 คน ซึ่งเป็นนักท่องเที่ยวต่างชาติที่มีจำนวนสูงสุดที่เดินทางท่องเที่ยวในประเทศไทย นอกจากนั้น นักท่องเที่ยวจากกลุ่มเอเชียตะวันออก (ยกเว้นจีน) จำนวน 762,027 คน ส่วนกลุ่มอาเซียนมีจำนวน 593,799 คน (กรมการท่องเที่ยว, 2563) และนักท่องเที่ยวที่มีจำนวนเพิ่มขึ้นตามนโยบายการเปิดตลาดใหม่ ได้แก่ ประเทศอินเดีย จำนวน 185,853 คน และนักท่องเที่ยวตะวันออกกลาง จำนวน 111,227 คน และได้รับการคาดการณ์จะเป็นตลาดหลักของพื้นที่ในอนาคตอีกด้วย (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2560) ทำให้การศึกษาพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวกลุ่มตะวันออกในพื้นที่จังหวัดภูเก็ต จึงมีความสำคัญต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเป็นอย่างยิ่ง เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวให้เกิดความสมดุลในด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคมและวัฒนธรรม ด้านสิ่งแวดล้อม ตามนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ และสอดคล้องกับพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมายหลักเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวที่มีคุณภาพให้แก่พื้นที่และทำให้จังหวัดภูเก็ตได้รับประโยชน์จากอุตสาหกรรมท่องเที่ยวได้อย่างเหมาะสม

ภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยวมีความสำคัญต่อการตัดสินใจของนักท่องเที่ยว หากแหล่งท่องเที่ยวมีภาพลักษณ์ดีทำให้นักท่องเที่ยวตัดสินใจเลือกจุดหมายปลายทางท่องเที่ยวได้ง่ายมากขึ้น (Frias, Rodriguez, Castaneda, Sabiote, & Buhalis, 2012; Kislali, Kavaratzis, & Saren, 2016) ซึ่งภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยวมีองค์ประกอบที่หลากหลาย คือ ภาพลักษณ์เชิงการรับรู้ (Cognitive destination image) ภาพลักษณ์เชิงความรู้สึก (Affective destination image) (Woosnam, Styliadis, & Ivkov, 2020) แต่อย่างไรก็ตาม การศึกษาก่อนหน้านี้ได้เลือกศึกษาเฉพาะองค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่ง ถึงภาพลักษณ์เชิงการรับรู้หรือภาพลักษณ์เชิงความรู้สึก แต่ไม่ได้ศึกษาภาพลักษณ์เชิงการรับรู้หรือภาพลักษณ์เชิงความรู้สึกในการศึกษาเดียวกัน (Sharma & Nayak, 2018; Soonsan & Sukahbot, 2019) ดังนั้น การพัฒนาภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยวจากภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงการรับรู้และความรู้สึกจึงยังเป็นประเด็นที่จำเป็นต้องมีการตรวจสอบเพิ่มเติม เพื่อช่วยให้อธิบายภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งมีความสอดคล้องกับบริบทได้ดียิ่งขึ้น

ความสำคัญของภาพลักษณ์การท่องเที่ยวเป็นปัจจัยสำคัญที่สามารถส่งผลให้นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจต่อสถานที่ท่องเที่ยวและการบอกต่อแก่บุคคลอื่น ๆ ด้วย (Wu, 2016) การทำความเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยวที่มีต่อความพึงพอใจและการบอกต่อจึงเป็นเป้าหมายสำคัญในการจัดการจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวที่จะชี้วัดความสำเร็จของแหล่งท่องเที่ยวอีกด้วย (Dedeoglu, 2019; Lv & McCabe, 2020) แต่อย่างไรก็ตาม ความสัมพันธ์ระหว่างภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยวต่อความพึงพอใจและ

ความตั้งใจจะบอกต่อยังคงต้องได้รับการตรวจสอบเพื่ออธิบายให้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น (Chiu, Zeng, & Cheng, 2016; Jalilvand, Samiei, Dini, & Manzari, 2012; Kock, Josiassen, & Assaf, 2016) ซึ่งการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่าง ๆ ก่อนหน้านี้แสดงให้เห็นว่ายังไม่มีข้อสรุปใดที่สามารถอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยวที่มีต่อความพึงพอใจและการบอกต่อ แต่ด้วยความสำคัญและปัญหาข้างต้นจึงแสดงให้เห็นว่ายังต้องมีการตรวจสอบความสัมพันธ์เพิ่มเติม นอกจากนี้ ยังช่วยเติมเต็มช่องว่างการวิจัยและขยายแนวคิดวรรณกรรมของการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างภาพลักษณ์และพฤติกรรมนักท่องเที่ยวได้มากยิ่งขึ้น การศึกษาครั้งนี้จึงช่วยให้เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่าง ๆ ระหว่างจุดหมายปลายทางและนักท่องเที่ยว (Tourist-destination relationship) ในมุมมองของนักท่องเที่ยวชาวตะวันออกในจังหวัดภูเก็ต

วัตถุประสงค์

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงการรับรู้และเชิงความรู้สึกที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจและการบอกต่อของนักท่องเที่ยวกลุ่มประเทศตะวันออก

ทบทวนวรรณกรรม

ภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยวเป็นปัจจัยสำคัญส่งผลให้นักท่องเที่ยวตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยวไปยังสถานที่นั้น (Zhang, Fu, Cai, & Lu, 2014) ซึ่งภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยวเป็นสิ่งที่รวมถึงการพัฒนาคำประกอบต่าง ๆ เพื่อแสดงอัตลักษณ์ของสถานที่ แต่อย่างไรก็ตาม องค์ประกอบของภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยวตามแนวคิดของ Gartner (1994) แบ่งออกเป็น 3 องค์ประกอบ ได้แก่ องค์ประกอบแรก ภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงการรับรู้ (Destination image – Cognitive) หมายถึง การประเมินของการรับรู้คุณลักษณะของแหล่งท่องเที่ยวก่อนการเดินทางไปเยือน องค์ประกอบต่อมา ภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงความรู้สึก (Destination image – Affective) หมายถึง การตอบสนองจากความรู้สึกของผู้คนและความรู้สึกต่อแหล่งท่องเที่ยว และองค์ประกอบสุดท้าย ภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงการกระทำ (Destination image – Conative) เป็นส่วนประกอบที่ทำให้เกิดการกระทำต่อแหล่งท่องเที่ยวเหล่านั้น การศึกษา Michael, James, และ Michael (2018) ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพเพื่ออธิบายภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยวทั้งสามองค์ประกอบโดยภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงการรับรู้ใช้คุณลักษณะสิ่งที่จับต้องได้ในการนำมาอธิบายแหล่งท่องเที่ยว ส่วนภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงความรู้สึกใช้คุณลักษณะสิ่งที่จับต้องไม่ได้ โดยเฉพาะความรู้สึกที่มีต่อแหล่งท่องเที่ยว และภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงการกระทำโดยนักท่องเที่ยวสามารถแสดงออกด้วยการเดินทางกลับมาเที่ยวซ้ำ หรือการบอกต่อแก่บุคคลอื่น ๆ ให้เดินทางท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวแห่งนั้น

งานวิจัยที่ผ่านมาแสดงให้เห็นว่าภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยวทั้งสามองค์ประกอบมีความแตกต่างกัน Agapito, Oom do Valle, และ da Costa Mendes (2013) ยืนยันความแตกต่างระหว่างองค์ประกอบทั้งสามของภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยว โดยภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงการรับรู้ส่งผลต่อภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงความรู้สึกและภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงการกระทำ นอกจากนี้ ภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยวเชิง

ความรู้สึกส่งผลต่อภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงการกระทำ นอกจากนั้น การศึกษาครั้งนี้ได้ให้ข้อเสนอแนะต่อการวัดภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงการกระทำที่มีความใกล้เคียงกับความตั้งใจเชิงพฤติกรรม ซึ่ง Basaran (2016) พบผลลัพธ์ทั้งอิทธิพลทางตรงและอิทธิพลทางอ้อมระหว่างสามองค์ประกอบของภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยว จึงเป็นการยืนยันแนวคิดของการศึกษาก่อนหน้านี้เช่นเดียวกัน

การศึกษาของ Chiu และคณะ (2016) ตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงการรับรู้ ภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงความรู้สึก ความพึงพอใจและความภักดีนักท่องเที่ยว ผลการศึกษาพบว่า ภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงการรับรู้ไม่มีอิทธิพลทางตรงต่อความภักดีนักท่องเที่ยว แต่มีอิทธิพลทางอ้อมผ่านภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงความรู้สึกและความพึงพอใจ ซึ่งการศึกษานี้ได้ขยายแนวคิดของภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยวได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น เช่นเดียวกับ Woosnam และคณะ (2020) พบว่า ภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงการรับรู้ส่งผลทางตรงต่อพฤติกรรมในอนาคตของนักท่องเที่ยว นอกจากนั้น ภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงการรับรู้ส่งผลทางอ้อมผ่านภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงความรู้สึกต่อพฤติกรรมในอนาคตของนักท่องเที่ยวอีกด้วย

การทบทวนวรรณกรรมทำให้สร้างกรอบแนวคิดการวิจัยในครั้งนี้ จึงอธิบายพฤติกรรมการเลือกจุดหมายปลายทางสำหรับการเดินทางท่องเที่ยว (Cohen, Prayag, & Moital, 2014) จากแนวคิดข้างต้นจึงกำหนดตัวแปรต่าง ๆ โดยมีภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงการรับรู้และภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงความรู้สึกเป็นตัวแปรต้น ส่วนความพึงพอใจเป็นตัวแปรส่งผ่าน (Mediator) และการบอกต่อเป็นตัวแปรตาม จึงแสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรดังภาพที่ 1 และสมมติฐาน ดังต่อไปนี้

สมมติฐานที่ 1 ภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงการรับรู้มีอิทธิพลทางตรงต่อภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงความรู้สึก

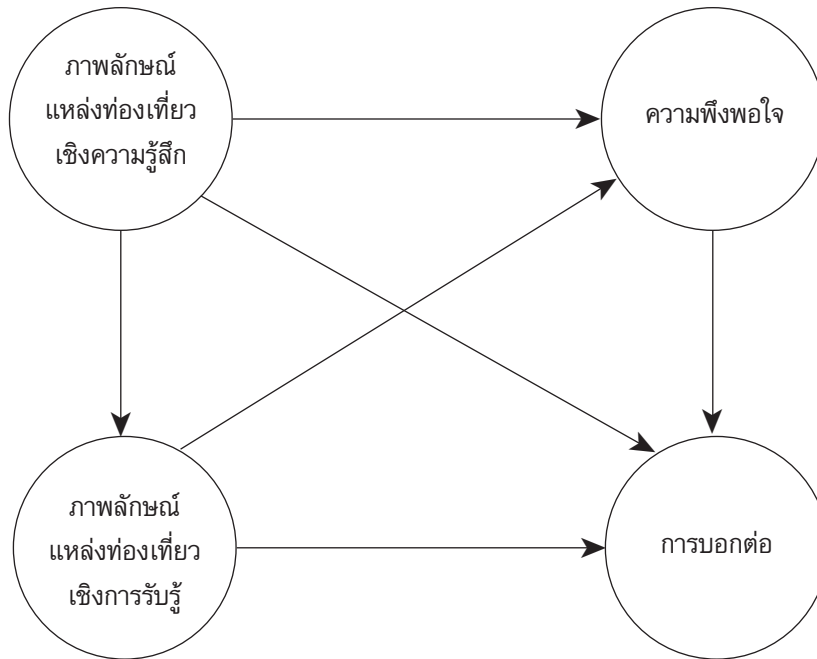
สมมติฐานที่ 2 ภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงการรับรู้มีอิทธิพลทางตรงต่อความพึงพอใจ

สมมติฐานที่ 3 ภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงการรับรู้มีอิทธิพลทางตรงต่อการบอกต่อ

สมมติฐานที่ 4 ภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงความรู้สึกมีอิทธิพลทางตรงต่อความพึงพอใจ

สมมติฐานที่ 5 ภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงความรู้สึกมีอิทธิพลทางตรงต่อการบอกต่อ

สมมติฐานที่ 6 ความพึงพอใจมีอิทธิพลทางตรงต่อการบอกต่อ

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นนักท่องเที่ยวกลุ่มประเทศตะวันออกที่เดินทางท่องเที่ยวจังหวัดภูเก็ต การศึกษาครั้งนี้จึงเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างตามเทคนิคการเก็บข้อมูลตามความสะดวกจากนักท่องเที่ยว จำนวน 500 คน และใช้คำถามเพื่อตรวจสอบคุณสมบัติเบื้องต้น คือ ต้องเป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาจากกลุ่มประเทศตะวันออก เมื่อคัดเลือกแบบสอบถามที่มีความสมบูรณ์ที่เหมาะสมสำหรับการวิเคราะห์มีจำนวน 396 ชุด ซึ่งเพียงพอสำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลในขั้นตอนต่อไปของการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้างที่ต้องมีไม่ต่ำกว่า 100 ตัวอย่าง นอกจากนั้น สัดส่วนจำนวนเท่าของขนาดตัวอย่างต่อจำนวนพารามิเตอร์ที่ต้องการประมาณ 20 ตัวอย่างต่อพารามิเตอร์ ซึ่งการศึกษานี้ต้องมีตัวอย่างต่ำสุด 360 คนตามแนวคิดของ Hair, Anderson, Babin, และ Anderson (2010)

การศึกษานี้ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือการวิจัย ประกอบด้วย 4 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 สอบถามเกี่ยวกับภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยว ส่วนที่ 2 สอบถามเกี่ยวกับความพึงพอใจ และส่วนที่ 3 สอบถามเกี่ยวกับการบอกต่อ ซึ่งทั้งสามส่วนมีลักษณะคำถามจะเป็นแบบประเมินตามค่าตัวเลขจำนวน 7 ระดับ จากระดับ 1 หมายถึงไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง และระดับ 7 หมายถึง เห็นด้วยอย่างยิ่ง และส่วนที่ 4 สอบถามเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลของนักท่องเที่ยว ซึ่งมีลักษณะคำถามจะเป็นแบบให้เลือกตอบ ทั้งนี้ เครื่องมือได้ผ่านการตรวจสอบภาษาและเนื้อหาของเครื่องมือจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน หลังจากนั้นจึงปรับปรุงแบบสอบถามอีกครั้งให้มีความสมบูรณ์แล้ว จึงเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้ต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูลของการศึกษาครั้งนี้ใช้การวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสถิติสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์ ขั้นตอนแรกได้วิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นด้วยสถิติบรรยายเพื่ออธิบายลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ความถี่ และร้อยละ ส่วนลักษณะของตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และขั้นตอนที่สองวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา ด้วยการวิเคราะห์หาค่าประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory factor analysis) และการวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุแบบโมเดลสมการโครงสร้าง (Structural equation modeling)

ผลการศึกษา

การวิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคลเพื่ออธิบายลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง แสดงดังตารางที่ 1 ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และสถานภาพ ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้ นักท่องเที่ยวชาวตะวันตกกลุ่มตัวอย่างเป็นชายมากกว่าเพศหญิง คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 57.8 ต่อ 42.2 ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 28-37 ปี คิดเป็นร้อยละ 39.5 นอกจากนั้น นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับปริญญาโทสูงสุด ร้อยละ 42.7 ด้านอาชีพพบว่า ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเป็นเจ้าของธุรกิจ ร้อยละ 30.8 ส่วนสถานภาพพบว่า เกินกึ่งหนึ่งของกลุ่มตัวอย่างมีสถานภาพสมรส คิดเป็นร้อยละ 62.1 รองลงมา โสด และหย่าร้าง/แยกกันอยู่/หม้าย คิดเป็นร้อยละ 31.8 และ 6.1 ตามลำดับ

ตารางที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล

ข้อมูลส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	229	57.8
หญิง	167	42.2
อายุ		
18-27 ปี	109	27.6
28-37 ปี	156	39.5
38-47 ปี	58	14.7
47-57 ปี	55	13.9
มากกว่า 57 ปี	17	4.3
ระดับการศึกษา		
ต่ำกว่าปริญญาตรี	68	17.2
ปริญญาตรี	104	26.3
ปริญญาโท	169	42.7
สูงกว่าปริญญาโท	55	13.8
อาชีพ		
ข้าราชการ/พนักงานของรัฐ	85	21.5
เจ้าของธุรกิจ	122	30.8
ลูกจ้าง/พนักงานบริษัท	121	30.5
อื่น ๆ	68	17.2
สถานภาพ		
โสด	126	31.8
สมรส	246	62.1
หย่าร้าง/แยกกันอยู่/หม้าย	24	6.1

ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของตัวแปรที่ใช้ศึกษาแสดงดังตารางที่ 2 ประกอบด้วย 4 ตัวแปร ได้แก่ การบอกต่อ ความพึงพอใจ ภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงการรับรู้ และภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงความรู้สึก

การบอกต่อ ประกอบด้วย 3 ข้อคำถาม สามารถเรียงลำดับจากสูงสุดไปต่ำสุด ดังนี้ ฉันจะแนะนำญาติบนพื้นที่เครือข่ายออนไลน์ ฉันจะแนะนำญาติให้แก่เพื่อนของฉัน และฉันจะแนะนำญาติให้แก่ครอบครัวของฉัน ส่วนความพึงพอใจ ประกอบด้วย 3 ข้อคำถาม สามารถเรียงลำดับจากสูงสุดไปต่ำสุด ดังนี้ โดยภาพรวมฉันรู้สึกพึงพอใจกับการมาเยี่ยมเยือนญาติ เมื่อเปรียบเทียบกับความคาดหวังของฉัน ทำให้ฉันรู้สึกพึงพอใจกับการมาเยี่ยมเยือนญาติ และเมื่อเปรียบเทียบกับสถานการณ์ในปัจจุบัน ทำให้ฉันรู้สึกพึงพอใจกับการมาญาติ

ภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงการรับรู้ ประกอบด้วย 6 ข้อคำถาม โดยสามารถเรียงลำดับจากสูงสุดไปต่ำสุด ดังนี้ ชายหาดที่ดี ที่พักที่เหมาะสม ความบันเทิงและชีวิตยามราตรีที่ดี อาหารท้องถิ่นที่ดึงดูด กีฬาทางน้ำที่ดี และโอกาสในการช้อปปิ้ง ส่วนภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงความรู้สึก ประกอบด้วย 6 ข้อคำถาม โดยสามารถเรียงลำดับจากสูงสุดไปต่ำสุด ดังนี้ สนุก เป็นมิตร ผ่อนคลาย เพลิดเพลิน ไร่ใจ และตื่นเต้น

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของตัวแปรสังเกต

ตัวแปร	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
การบอกต่อ		
ฉันจะแนะนำให้เกิดให้แก่เพื่อนของฉัน	5.63	1.313
ฉันจะแนะนำให้เกิดให้แก่ครอบครัวของฉัน	5.58	1.330
ฉันจะแนะนำให้เกิดบนพื้นที่เครือข่ายออนไลน์	5.66	1.242
ความพึงพอใจ		
เมื่อเปรียบเทียบกับความคาดหวังของฉัน ทำให้ฉันรู้สึกพึงพอใจกับการมาเยี่ยมเยือนภูเก็ต	5.56	1.268
เมื่อเปรียบเทียบกับสถานการณ์ในปัจจุบัน ทำให้ฉันรู้สึกพึงพอใจกับการมาภูเก็ต	5.52	1.324
โดยภาพรวม ฉันรู้สึกพึงพอใจกับการมาเยี่ยมเยือนภูเก็ต	5.71	1.237
ภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงการรับรู้		
ชายหาดที่ดี	5.87	1.102
กีฬาทางน้ำที่ดี	5.49	1.148
อาหารท้องถิ่นที่ดึงดูด	5.59	1.117
ที่พักที่เหมาะสม	5.66	1.083
โอกาสในการช้อปปิ้ง	5.46	1.125
ความบันเทิงและชีวิตยามราตรีที่ดี	5.59	1.060
ภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงความรู้สึก		
เป็นมิตร	5.64	1.271
ตื่นเต้น	5.11	1.258
ผ่อนคลาย	5.57	1.211
เพลิดเพลิน	5.45	1.251
ไร่ใจ	5.25	1.248
สนุก	5.65	1.237

ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ แสดงดังตารางที่ 3 อธิบายความสัมพันธ์ของตัวแปร ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าตัวแปรทุกตัวแปรมีความสัมพันธ์และทิศทางของความสัมพันธ์เป็นไปในทิศทางเดียวกัน โดยคู่ความสัมพันธ์ระหว่างการบอกต่อ และความพึงพอใจมีความสัมพันธ์สูงสุด นอกจากนั้นค่าความสัมพันธ์ของทุกตัวแปร มีค่าระหว่าง 0.571-0.798

ตารางที่ 3 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของตัวแปรแฝง

ตัวแปร	1	2	3	4
1. การบอกต่อ	1			
2. ความพึงพอใจ	.798**	1		
3. ภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงการรับรู้	.593**	.604**	1	
4. ภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงความรู้สึก	.605**	.571**	.643**	1

การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน แสดงดังตารางที่ 4 แสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าน้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐาน ค่า Cronbach's Alpha ค่า CR และค่า AVE เมื่อพิจารณาความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ผลการวิเคราะห์แสดงให้เห็นว่าค่าไคสแควร์แตกต่างจากศูนย์อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ แสดงว่าโมเดลการวิจัยสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์จากค่าดัชนีความกลมกลืน โดยมีค่าสถิติ ดังนี้ Chi-square = 467.100 (p-value = .000), degree of freedom = 129, CFI = 0.922, TLI = 0.908, RMSEA = 0.083, SRMR = 0.050 (Hair et al., 2010)

ค่าน้ำหนักองค์ประกอบของการบอกต่อ มีค่าน้ำหนักระหว่าง 0.831-0.899 ส่วนค่าน้ำหนักองค์ประกอบของความพึงพอใจ มีค่าน้ำหนักระหว่าง 0.813-0.889 นอกจากนั้น ค่าน้ำหนักองค์ประกอบของภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงการรับรู้ มีค่าน้ำหนักระหว่าง 0.607-0.690 และค่าน้ำหนักองค์ประกอบของภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงการรับรู้ มีค่าน้ำหนักระหว่าง 0.649-0.836

การตรวจสอบความเที่ยงด้วยค่า Cronbach's Alpha ของทุกด้านมีค่าระหว่าง 0.829-0.897 ซึ่งมีค่าสูงกว่า 0.70 แสดงว่า ข้อคำถามมีความเที่ยงสามารถนำไปใช้ได้ดี เมื่อตรวจสอบความตรงเชิงสอดคล้อง (Convergent validity) โดยค่าความเที่ยงตรงเชิงสอดคล้อง เป็นค่าที่ใช้บอกความแปรปรวนของแต่ละองค์ประกอบ ซึ่งพิจารณาได้จากความแปรปรวนที่สกัดได้เฉลี่ย (Average extracted variance: AVE) ควรมีค่ามากกว่า 0.5 และค่าส่วนประกอบความเชื่อมั่น (Composite reliability: CR) ควรมีค่ามากกว่า 0.7 (Hair et al., 2010) ผลการวิเคราะห์ พบว่า ทุกองค์ประกอบผ่านเกณฑ์ตามที่กำหนด ยกเว้นภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงการรับรู้ที่มีค่าความแปรปรวนที่สกัดได้เฉลี่ยเท่ากับ 0.45 แต่อย่างไรก็ตาม Fornell และ Larcker (1981) ได้อธิบายว่าหากค่าความแปรปรวนที่สกัดได้เฉลี่ยต่ำกว่า 0.50 แต่ต้องมีค่ามากกว่า 0.40 และค่าส่วนประกอบความเชื่อมั่นสูงกว่า 0.60 ถือได้ว่าองค์ประกอบนั้นมีความตรงเชิงสอดคล้องดีที่เหมาะสมสำหรับการวิเคราะห์ขั้นต่อไป ดังนั้น ผลการวิเคราะห์ทุกองค์ประกอบแสดงให้เห็นว่ามีความเที่ยงและมีความตรงที่ดีเหมาะสมสำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

ตารางที่ 4 การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของตัวแปรแฝง

ตัวแปร	น้ำหนัก องค์ประกอบมาตรฐาน	Cronbach's Alpha	AVE	CR
การบอกต่อ		0.897	0.83	0.87
ฉันจะแนะนำญาติให้แกเพื่อนของฉัน	0.856			
ฉันจะแนะนำญาติให้แกครอบครัวของฉัน	0.899			
ฉันจะแนะนำญาติกับพื้นที่เครือข่ายออนไลน์	0.831			
ความพึงพอใจ		0.890	0.73	0.89
เมื่อเปรียบเทียบกับความคาดหวังของฉัน ทำให้ฉันรู้สึก พึงพอใจกับการมาเยี่ยมเยียนญาติ	0.866			
เมื่อเปรียบเทียบกับสถานการณ์ในปัจจุบัน ทำให้ฉันรู้สึก พึงพอใจกับการมาญาติ	0.889			
โดยภาพรวม ฉันรู้สึกพึงพอใจกับการมาเยี่ยมเยียนญาติ	0.813			
ภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงการรับรู้		0.829	0.45	0.83
ชายหาดที่ดี	0.690			
กีฬาทางน้ำที่ดี	0.680			
อาหารท้องถิ่นที่ดึงดูด	0.687			
ที่พักที่เหมาะสม	0.686			
โอกาสในการช้อปปิ้ง	0.607			
ความบันเทิงและชีวิตยามราตรีที่ดี	0.672			
ภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงความรู้สึก		0.889	0.57	0.89
เป็นมิตร	0.760			
ตื่นเต้น	0.649			
ผ่อนคลาย	0.836			
เพลิดเพลิน	0.816			
เข้าใจ	0.639			
สนุก	0.818			

Model fit: Chi-square = 467.100 (p-value = .000), degree of freedom = 129, CFI = 0.922, TLI = 0.908, RMSEA = 0.083, SRMR = 0.050

ผลการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้างระหว่างภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงการรับรู้ภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงความรู้สึก ความพึงพอใจและการบอกต่อ ซึ่งตัวแบบมีความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยมีค่าสถิติ ดังนี้ $\chi^2 = 427.803$ ($p\text{-value} = .000$), $\text{degree of freedom} = 128$, $\text{CFI} = 0.931$, $\text{TLI} = 0.918$, $\text{RMSEA} = 0.079$, $\text{SRMR} = 0.046$

ผลของเส้นทางอิทธิพลสามารถอธิบายอิทธิพลทางตรง อิทธิพลทางอ้อมและอิทธิพลโดยรวม ดังตารางที่ 5 ภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงการรับรู้มีอิทธิพลทางตรงต่อภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงความรู้สึก ($\beta = 0.767$, $p < .001$) และความพึงพอใจ ($\beta = 0.516$, $p < .001$) แต่ไม่มีอิทธิพลทางตรงต่อการบอกต่อ ($\beta = 0.063$, $p > .05$) จึงยอมรับสมมติฐานของการศึกษาข้อ 1-2 และปฏิเสธสมมติฐานที่ 3 แต่อย่างไรก็ตาม ภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงการรับรู้มีอิทธิพลทางอ้อมต่อความพึงพอใจด้วย ($\beta = 0.201$, $p > .05$) และมีอิทธิพลทางอ้อมต่อการบอกต่อ ($\beta = 0.648$, $p > .05$) ด้วย

ภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงความรู้สึกมีอิทธิพลทางตรงต่อความพึงพอใจ ($\beta = 0.262$, $p < .01$) และการบอกต่อ ($\beta = 0.172$, $p < .01$) นอกจากนั้น ความพึงพอใจมีอิทธิพลทางตรงต่อการบอกต่ออีกด้วย ($\beta = 0.720$, $p < .001$) ซึ่งยอมรับสมมติฐานของการศึกษาข้อ 4-6

สัมประสิทธิ์การพยากรณ์ (R^2) ของโมเดลสมการโครงสร้างที่มีภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงความรู้สึก ความพึงพอใจ และการบอกต่อ เป็นตัวแปรตาม มีค่า 58.9, 54.3 และ 79.5 ตามลำดับ ซึ่งอธิบายได้ว่า ตัวแปรต่าง ๆ สามารถพยากรณ์ภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงความรู้สึก ได้ร้อยละ 58.9 ส่วนความพึงพอใจ สามารถพยากรณ์ได้ร้อยละ 54.3 และการบอกต่อ สามารถพยากรณ์ได้ร้อยละ 79.5

ตารางที่ 5 อิทธิพลทางตรง อิทธิพลทางอ้อม และอิทธิพลโดยรวมของตัวแปรแฝง

ตัวแปรอิสระ		ตัวแปรตาม		
		ภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงความรู้ลึก	ความพึงพอใจ	การบอกต่อ
ภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงการรับรู้	DE	0.767***	0.516***	0.063
	IE	-	0.201**	0.648***
	TE	0.767***	0.717***	0.711***
ภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงความรู้ลึก	DE		0.262**	0.172**
	IE		-	0.188**
	TE		0.262**	0.360**
ความพึงพอใจ	DE			0.720***
	IE			-
	TE			0.720***
R ²		58.9	54.3	79.5

Chi-square = 427.803 (p-value = .000), degree of freedom = 128, CFI = 0.931, TLI = 0.918, RMSEA = 0.079, SRMR = 0.046

หมายเหตุ: * p < .05, ** p < .01, *** p < .001

DE = อิทธิพลทางตรง, IE = อิทธิพลทางอ้อม, TE = อิทธิพลโดยรวม

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

นักท่องเที่ยวชาวตะวันออกเป็นกลุ่มตลาดนักท่องเที่ยวต่างชาติที่สำคัญของภูเก็ต จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับผู้บริหารการท่องเที่ยวต้องค้นหาแนวทางเพื่อพัฒนาให้เป็นจุดหมายปลายทางที่ยังคงได้รับความนิยมาอย่างต่อเนื่อง ถึงแม้ว่ามีการศึกษาภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยวจำนวนมาก แต่ศึกษาเฉพาะองค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่ง การศึกษครั้งนี้จึงได้ตรวจสอบเพื่อสร้างความเข้าใจภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยวทั้งสององค์ประกอบ (ภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงการรับรู้และภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงความรู้ลึก) ที่มีผลต่อพฤติกรรมนักท่องเที่ยว

ผลการศึกษานี้แสดงให้เห็นว่าภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงการรับรู้ส่งผลต่อภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงความรู้ลึก สอดคล้องกับการศึกษาก่อนหน้านี้ (Basaran, 2016; Woosnam et al., 2020) โดยภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงการรับรู้เกิดจากนักท่องเที่ยวรับรู้คุณลักษณะของจุดหมายปลายทาง เช่น ชายหาดที่ดี กีฬาทางน้ำที่ดี ที่พักที่เหมาะสม เป็นต้น นอกจากนั้น ภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงความรู้ลึกเป็นอารมณ์ที่นักท่องเที่ยวรู้สึกต่อแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งการกระบวนกรรับรู้ภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยวเกิดขึ้น

โดยนักท่องเที่ยวรับรู้ภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงการรับรู้ก่อนแล้วจึงรับรู้ภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงความรู้สึก จึงอธิบายให้เห็นได้ว่านักท่องเที่ยวรับรู้ถึงจังหวัดภูเก็ตมีชายหาดที่ดี กีฬาทางน้ำที่ดี มีอาหารท้องถิ่นที่น่าดึงดูด มีความบันเทิงยามราตรี มีกิจกรรมการช้อปปิ้งจะทำให้นักท่องเที่ยวรู้สึกถึงความตื่นเต้น เพลิดเพลิน ไร่ใจ สนุก และความเป็นมิตรของผู้คนในท้องถิ่นด้วย เช่นเดียวกับ Woosnam และคณะ (2020) ที่แสดงให้เห็นว่านักท่องเที่ยวที่รับรู้ความสวยงามของทิวทัศน์ อากาศที่ดี ชีวิตยามราตรี อาหารที่ดึงดูดทำให้ นักท่องเที่ยวรู้สึกถึงความตื่นเต้น ไม่น่าเบื่อ ได้ผ่อนคลายเมื่อเดินทางท่องเที่ยว

ประเด็นต่อมาภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงการรับรู้และเชิงความรู้สึกมีอิทธิพลเชิงบวกต่อความพึงพอใจ ผลลัพธ์ดังกล่าวสอดคล้องการศึกษาที่ผ่านมา (Chiu et al., 2016; Prayag & Ryan, 2012; Zhang et al., 2014) เมื่อนักท่องเที่ยวรับรู้ภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยวดีขึ้น ย่อมทำให้มีความพึงพอใจสูงขึ้นด้วย แม้ว่า นักท่องเที่ยวจะรับรู้คุณลักษณะของแหล่งท่องเที่ยวที่มีผลต่อความพึงพอใจ ก็ต้องให้ความสำคัญกับอารมณ์และ ความรู้สึกของนักท่องเที่ยวเช่นเดียวกัน เพราะภาพลักษณ์ทั้งสององค์ประกอบมีผลต่อความพึงพอใจต่อ จุดหมายปลายทางแห่งนั้น เช่นเดียวกับการศึกษาของ Chiu และคณะ (2016) ช่วยอธิบายให้เข้าใจว่า นักท่องเที่ยวที่รับรู้แหล่งท่องเที่ยวที่มีหลากหลายทางวัฒนธรรม และคุณภาพของที่พัก ทำให้นักท่องเที่ยวรู้สึก ตื่นเต้นและได้รับความผ่อนคลาย ย่อมทำให้นักท่องเที่ยวพึงพอใจและจะบอกต่อแก่บุคคลอื่น ๆ เพื่อให้เดินทาง ท่องเที่ยวในจุดหมายปลายทางแห่งนั้นด้วย

ข้อเสนอแนะ

การศึกษานี้มีข้อเสนอแนะเชิงทฤษฎี คือ ภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงการรับรู้และเชิงความรู้สึกมี บทบาทต่อการแสดงออกของนักท่องเที่ยว ทั้งนี้ ภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงความรู้สึกมีอิทธิพลทางตรงต่อ การบอกต่อ แต่ภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงการรับรู้ไม่มีอิทธิพลทางตรงต่อการบอกต่อ แต่อย่างไรก็ตาม การศึกษานี้ พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงการรับรู้ต่อการบอกต่อมีอิทธิพล ทางอ้อมผ่านตัวแปรส่งแบบเต็มรูป (Fully mediator) ซึ่งตัวแปรส่งผ่านความสัมพันธ์ระหว่างภาพลักษณ์แหล่ง ท่องเที่ยวเชิงการรับรู้ต่อการบอกต่อ คือ ภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงความรู้สึกและความพึงพอใจ ผลการ ศึกษาครั้งนี้เป็นผลการศึกษาเชิงประจักษ์ที่ทำให้นักวิชาการและนักการตลาดได้เข้าใจในกระบวนการการตัดสินใจ เลือกสถานที่ท่องเที่ยวได้ดียิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะจากผลการศึกษาครั้งนี้สามารถนำผลการศึกษาไปปฏิบัติโดยนักการตลาดและผู้บริหาร แหล่งท่องเที่ยวต้องพิจารณาองค์ประกอบของภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยว ซึ่งต้องให้ความสำคัญในการรับรู้ คุณลักษณะแหล่งท่องเที่ยวที่ส่งผลต่อความรู้สึกของนักท่องเที่ยวในพื้นที่ ตัวอย่างเช่น เมื่อนักท่องเที่ยวรับรู้ คุณลักษณะของจังหวัดภูเก็ตทั้งชายหาด กีฬาทางน้ำ มีอาหารท้องถิ่นที่ดึงดูดนักท่องเที่ยว มีที่พักเหมาะสม สามารถช้อปปิ้งและจับจ่ายสินค้า อีกทั้งความบันเทิงและชีวิตยามราตรี เป็นต้น ซึ่งคุณลักษณะนั้นจะช่วยเพิ่ม ความรู้สึกที่ดีของนักท่องเที่ยวชาวตะวันออกต่อการเดินทางท่องเที่ยวในภูเก็ตด้วย ทั้งทำให้นักท่องเที่ยวรู้สึก เป็นมิตร ตื่นเต้น หรือผ่อนคลายได้มากยิ่งขึ้น นอกจากนั้น ความพึงพอใจเป็นตัวแปรที่ทำให้เกิดกลไกต่อการ

บอกต่อนักท่องเที่ยว นักการตลาดจึงต้องเข้าใจความคาดหวังของนักท่องเที่ยวที่มาเยี่ยมเยือนภูเก็ตเพื่อให้ให้นักท่องเที่ยวพึงพอใจต่อสถานการณ์การท่องเที่ยวในปัจจุบันและพึงพอใจโดยรวมต่อการเดินทางท่องเที่ยว

สำหรับข้อเสนอแนะของการศึกษาค้นคว้าต่อไปควรต้องใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mix method research) เพื่ออธิบายความสัมพันธ์ระหว่างภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงการรับรู้และความรู้สึกต่อความพึงพอใจและการบอกต่อ เพื่อให้ นักวิชาการและนักการตลาดมีความเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่าง ๆ ระหว่างจุดหมายปลายทางและนักท่องเที่ยวได้มากยิ่งขึ้น นอกจากนั้นแล้ว อาจจะต้องค้นหาตัวแปรส่งผ่านอื่น ๆ เพิ่มเติมเพื่ออธิบายปัจจัยที่ส่งผลต่อการบอกต่อและกลไกการตัดสินใจของนักท่องเที่ยวได้ละเอียดมากยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

- กรมการท่องเที่ยว. (2563). *สถิติการท่องเที่ยว*. กรุงเทพมหานคร: ผู้แต่ง.
- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2560). *ยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวไทย พ.ศ. 2561-2564*. กรุงเทพมหานคร: ผู้แต่ง.
- คณะกรรมการพัฒนาการท่องเที่ยวประจำเขตพัฒนาการท่องเที่ยวอันดามัน (จังหวัด ภูเก็ต กระบี่ พังงา ตรัง และสตูล). (2559). *แผนปฏิบัติการพัฒนาการท่องเที่ยวภายในเขตพัฒนาการท่องเที่ยวอันดามัน พ.ศ. 2559-2563*. กรุงเทพมหานคร: ผู้แต่ง.
- Agapito, D., Oom do Valle, P., & da Costa Mendes, J. (2013). The cognitive-affective-conative model of destination image: A confirmatory analysis. *Journal of Travel & Tourism Marketing*, 30(5), 471-481.
- Basaran, U. (2016). Examining the relationships of cognitive, affective, and conative destination image: A research on Safranbolu, Turkey. *International Business Research*, 9(5), 164-179.
- Chiu, W., Zeng, S., & Cheng, P. S. T. (2016). The influence of destination image and tourist satisfaction on tourist loyalty: A case study of Chinese tourists in Korea. *International Journal of Culture, Tourism, and Hospitality Research*, 10(2), 223-234.
- Cohen, S. A., Prayag, G., & Moital, M. (2014). Consumer behaviour in tourism: Concepts, influences and opportunities. *Current Issues in Tourism*, 17(10), 872-909.
- Dedeoglu, B. B. (2019). Shaping tourists' destination quality perception and loyalty through destination country image: The importance of involvement and perceived value. *Tourism Management Perspectives*, 29, 105-117.
- Fornell, C., & Larcker, D. F. (1981). Evaluating structural equation models with unobservable variables and measure. *Journal of marketing research*, 18(1), 39-50.
- Frias, D. M., Rodriguez, M. A., Castaneda, J. A., Sabote, C. M., & Buhalis, D. (2012). The formation of a tourist destination's image via information sources: The moderating effect of culture.

- International Journal of Tourism Research*, 14(5), 437-450.
- Gartner, W. C. (1994). Image formation process. *Journal of Travel & Tourism Marketing*, 2(2-3), 191-216.
- Hair, J. F., Anderson, B. W., Babin, B. J., & Anderson, R. E. (2010). *Multivariate data analysis with reading* (4th ed.). Upper Saddle River, NJ: Prentice-Hall.
- Jalilvand, M. R., Samiei, N., Dini, B., & Manzari, P. Y. (2012). Examining the structural relationships of electronic word of mouth, destination image, tourist attitude toward destination and travel intention: An integrated approach. *Journal of Destination Marketing & Management*, 1(1-2), 134-143.
- Kislali, H., Kavaratzis, M., & Saren, M. (2016). Rethinking destination image formation. *International Journal of Culture. Tourism and Hospitality Research*, 10(1), 70-80.
- Kock, F., Josiassen, A., & Assaf, A. G. (2016). Advancing destination image: The destination content model. *Annals of Tourism Research*, 61, 28-44.
- Lv, X., & McCabe, S. (2020). Expanding theory of tourists' destination loyalty: The role of sensory impressions. *Tourism Management*, 77. <https://doi.org/10.1016/j.tourman.2019.104026>
- Michael, N., James, R., & Michael, I. (2018). Australia's cognitive, affective and conative destination image: An Emirati tourist perspective. *Journal of Islamic Marketing*, 9(1), 36-59.
- Prayag, G., & Ryan, C. (2012). Antecedents of tourists' loyalty to Mauritius: The role and influence of destination image, place attachment, personal involvement, and satisfaction. *Journal of travel research*, 51(3), 342-356.
- Sharma, P., & Nayak, J. K. (2018). Testing the role of tourists' emotional experiences in predicting destination image, satisfaction, and behavioral intentions: A case of wellness tourism. *Tourism Management Perspectives*, 28, 41-52. doi: 10.1016/j.tmp.2018.07.004
- Soonsan, N., & Sukahbot, S. (2019). Testing the role of country and destination image effect on satisfaction and revisit intentions among Western travellers. *African Journal of Hospitality, Tourism and Leisure*, 8(4), 1-14.
- Woosnam, K. M., Styliadis, D., & Ivkov, M. (2020). Explaining conative destination image through cognitive and affective destination image and emotional solidarity with residents. *Journal of Sustainable Tourism*, 28(6), 1-19.
- Wu, C. W. (2016). Destination loyalty modeling of the global tourism. *Journal of business research*, 69(6), 2213-2219.
- Zhang, H., Fu, X., Cai, L. A., & Lu, L. (2014). Destination image and tourist loyalty: A meta-analysis. *Tourism Management*, 40, 213-223. <https://doi.org/10.1016/j.tourman.2013.06.006>

F

Factors Affecting Success in the Street Food Restaurant Business: Case Study of Chue-Chang Street Food, Hat Yai District, Songkla Province

Patcharin Bunnoon^{1,*} Wanpracha Nuansoi²

Aroonrak Tunpanit³ and Suhdee Niseng⁴

Received: April 21, 2020 Revised: September 9, 2020 Accepted: September 18, 2020

Abstract

This research has the objective to study and analyze behavioral components of street food vendors Chue Chang Community, Hat Yai District, Songkhla Province, and to study and analyze the success elements of street food business. It was quantitative research using questionnaires to collect data. The samples studied were 800 consumers. The statistics used were percentage, mean, standard deviation, and Exploratory Factor Analysis. The results of the research were as follows: 1) behavior of street food vendors the community in Chue Chang District, Hat Yai District, Songkhla Province found that food distributors exhibited various behaviors at a high level, success factor in running a street food business high level and analysis of behavioral elements of street food vendors The community in Chue Chang, Hat Yai District, Songkhla Province consists of two components: (1) The hygiene of persons in connection with the restaurant (2) Restaurant sanitation 2) The analysis of the elements of success in a street food business consists of 5 sub-elements: (1) Professional restaurant marketing strategy (2) Restaurant management (3) Products and prices (4) Customer service and restaurant kitchen system (5) Location and decoration of the shop the variables were analyzed at a very good level.

Keywords: factors affecting success, business, Chue-Chang street food

¹ Accounting, Rattaphum College, Rajamangala University of Technology Srivijaya

² Computer engineering, Rattaphum College, Rajamangala University of Technology Srivijaya

³ Business computer, Rattaphum College, Rajamangala University of Technology Srivijaya

⁴ Agricultural Machinery Engineering, Rattaphum College, Rajamangala University of Technology Srivijaya

* Corresponding author: E-mail: patcharin.bo@gmail.com

ว

วิเคราะห์องค์ประกอบความสำเร็จในการประกอบ กิจการร้านอาหารริมทาง: กรณีศึกษาฉีฉาง สตรีฟู้ด อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

พัชรินทร์ บุญนุ่น^{1*} วันประชา นวนสร้อย²
อรุณรักษ์ ตันพานิช³ และ สุทธิ นิเช็ง⁴

วันรับบทความ: April 21, 2020 วันแก้ไขบทความ: September 9, 2020 วันตอบรับบทความ: September 18, 2020

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและวิเคราะห์องค์ประกอบพฤติกรรมของผู้จำหน่ายอาหารริมทาง ชุมชนย่านฉีฉาง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา และเพื่อศึกษาและวิเคราะห์องค์ประกอบความสำเร็จในการประกอบกิจการร้านอาหารริมทาง ถนนย่านฉีฉาง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เป็นการวิจัยเชิงปริมาณใช้แบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูล กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา คือ ผู้บริโภค จำนวน 800 คน สถิติที่ใช้ คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ ผลการวิจัย พบว่า 1) พฤติกรรมของผู้จำหน่ายอาหารริมทาง ชุมชนย่านฉีฉาง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา พบว่า ผู้จำหน่ายอาหารมีพฤติกรรมแสดงออกในด้านต่าง ๆ อยู่ในระดับมาก และปัจจัยแห่งความสำเร็จในการประกอบกิจการร้านอาหารริมทาง อยู่ในระดับมาก และการวิเคราะห์องค์ประกอบของพฤติกรรมของผู้จำหน่ายอาหารริมทาง ชุมชนย่านฉีฉาง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ประกอบด้วย 2 องค์ประกอบย่อย คือ (1) ด้านสุขอนามัยของบุคคลที่เกี่ยวข้องร้านอาหาร (2) ด้านสุขาภิบาลของร้านอาหาร 2) การวิเคราะห์องค์ประกอบความสำเร็จในการประกอบกิจการร้านอาหารริมทาง ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบย่อย คือ (1) กลยุทธ์ทางการตลาดร้านอาหารอย่างมืออาชีพ (2) การบริหารจัดการร้านอาหาร (3) ผลิตภัณฑ์และราคา (4) การให้บริการลูกค้าและระบบครัวร้านอาหาร (5) ทำเล ที่ตั้ง และการตกแต่งร้าน ตัวแปรที่นำมาวิเคราะห์มีความเหมาะสมอยู่ในระดับดีมาก

คำสำคัญ: วิเคราะห์องค์ประกอบ กิจการร้านอาหารริมทาง ฉีฉางสตรีฟู้ด

¹ สาขาการบัญชี วิทยาลัยรัตภูมิ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย

² สาขาวิศวกรรมคอมพิวเตอร์ วิทยาลัยรัตภูมิ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย

³ สาขาคอมพิวเตอร์ธุรกิจ วิทยาลัยรัตภูมิ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย

⁴ สาขาวิศวกรรมเครื่องจักรกลเกษตร วิทยาลัยรัตภูมิ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย

* Corresponding author: E-mail: patcharin.bo@gmail.com

บทนำ

ปัจจุบันธุรกิจร้านอาหารมีความเชื่อมโยงกับการท่องเที่ยว โดยภาคการท่องเที่ยวมีส่วนสำคัญที่ช่วยสนับสนุนการขยายตัวของธุรกิจร้านอาหาร (กรมพัฒนาธุรกิจการค้า [พค], 2562) เป็นกิจการยอดนิยมในอันดับต้น ๆ ของประเทศ ซึ่งธุรกิจร้านอาหารแบ่งออกได้เป็น 3 ประเภท ดังนี้ ร้านอาหารรายย่อย (ไม่รวมธุรกิจร้านจำหน่ายอาหารประเภทแพงลอยและรถเข็น) ร้านอาหารต่างประเทศและร้านอาหารหรู และร้านอาหารประเภทบริการด่วน (Quick Service Restaurant) ในปัจจุบันธุรกิจร้านอาหารประเภทบริการด่วนมีการเติบโตในอัตราสูงสุดในกลุ่มธุรกิจร้านอาหารในประเทศไทยมีกระจายอยู่ทุกแหล่งของชุมชนทั่วประเทศ ในปี พ.ศ. 2559 ร้านอาหารริมทางมีประมาณ 103,000 ร้าน คิดเป็นร้อยละ 69 ของร้านอาหารทั้งหมด (สถาบันอาหาร [สอห], 2560) มีหลายรูปแบบ ทั้งที่เป็นรถเข็น หาบเร่ แพงลอย คีออสก์ (kiosk) หรือตู้ขายของขนาดเล็ก และรูปแบบล่าสุดที่กำลังได้รับความนิยมในกลุ่มคนรุ่นใหม่ คือ ฟู้ดทรัค (food truck) ผู้ประกอบการต้องปรับตัวตามกฎหมายที่เข้มงวดขึ้น โดยเฉพาะด้านสุขอนามัย และในอนาคตหากสามารถยกระดับมาตรฐานอาหารในด้านต่าง ๆ เพิ่มขึ้นได้ เช่น เป็นร้านที่มีมาตรฐานฮาลาล หรือเป็นร้านที่มีมาตรฐานรสไทยแท้ ก็สร้างความมั่นใจให้ผู้บริโภคและขยายกลุ่มลูกค้าได้มากขึ้น รวมถึงการปรับตัวรับเทคโนโลยีด้านการชำระเงินในรูปแบบต่าง ๆ การเพิ่มช่องทางการขายผ่านสื่อออนไลน์ทุกรูปแบบ และการให้บริการดีลิเวอรี่ เป็นต้น (Thai street food 4.0 -- ผันให้ไกล ไปให้ถึง, 2561) ผู้คนส่วนใหญ่เป็นกลุ่มผู้รายได้ปานกลางถึงต่ำและนักท่องเที่ยวที่ต้องการสัมผัสวัฒนธรรมการกินในท้องถิ่นนั้น ๆ ที่นิยมเลือกรับประทานอาหารร้านอาหารริมทาง (ธนาคารเพื่อการส่งออกและนำเข้าแห่งประเทศไทย [ธสน], 2555) ซึ่งพื้นที่ย่านฉื่อฉางมีอาหารหลากหลายให้เลือกรับประทาน มีร้านอาหารดั้งเดิมที่ขายนาน และเป็นร้านอาหารที่มีชื่อเสียงของย่านนี้ ประกอบกับมีร้านอาหารที่เปิดขายใหม่ ทั้งร้านแฟรนไชส์ อาหารญี่ปุ่น อาหารเกาหลี เป็นต้น ดังนั้น การประกอบกิจการร้านอาหารย่านฉื่อฉางสตรีทฟู้ด มีความสำคัญกับประชาชนในพื้นที่ โดยสร้างอาชีพ มีรายได้เลี้ยงครอบครัว เป็นแหล่งอาหารที่มีความเป็นอัตลักษณ์เฉพาะถิ่น จุดศูนย์รวมของวัฒนธรรมทางจีนและมีความโดดเด่นทางด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและอาหาร ซึ่งผสมผสานกันอย่างลงตัว ผู้ประกอบการร้านอาหารมองว่าสามารถดึงดูดผู้บริโภคและนักท่องเที่ยวต่าง ๆ ให้มาเที่ยวและเลือกซื้ออาหารกัน ซึ่งการทำวิจัยครั้งนี้ ทำให้ทราบมุมมองและองค์ประกอบความสำเร็จของผู้ประกอบการร้านอาหาร และผู้บริโภค สามารถนำข้อมูลที่ได้รับไปพัฒนากิจการร้านอาหารในย่านฉื่อฉางสตรีทฟู้ดให้มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลมากที่สุด

วัตถุประสงค์

1. ศึกษาและวิเคราะห์องค์ประกอบพฤติกรรมของผู้จำหน่ายอาหารริมทาง ชุมชนย่านฉื่อฉาง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา
2. ศึกษาและวิเคราะห์องค์ประกอบของความสำเร็จในการประกอบกิจการร้านอาหารริมทาง ชุมชนย่านฉื่อฉาง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

การทบทวนวรรณกรรมและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ปัจจัยความสำเร็จของผู้ประกอบการร้านอาหาร ผู้ประกอบการต้องมีภาวะผู้นำในการบริหารจัดการร้านอาหารให้ประสบความสำเร็จนั้น ผู้ประกอบการจึงจำเป็นต้องมีภาวะผู้นำความรู้ ความสามารถในการบริหารจัดการให้พนักงานหรือเพื่อนร่วมงานปฏิบัติงาน เข้าใจในระบบงานทุกอย่าง และเป็นผู้ที่มีความสามารถในงานทุกอย่างทุกงาน มองปัญหาให้เป็นโอกาสเสมอ มีการติดตามงานที่ดี มีความเหมาะสม ความสามารถในการตัดสินใจ ความรับผิดชอบ ความฉลาดมีไหวพริบ ที่จะทำให้อุรกิจสามารถดำเนินกิจการอย่างมีประสิทธิภาพ ก่อให้เกิดประสิทธิผลตามมา (The American heritage dictionary, 1985; Barnard, 1969; Likert, 1956) โดยร้านอาหารนั้นจะมีลูกค้าหรือไม่มีก็ได้ จัดตั้งและดำเนินธุรกิจด้วยตัวเองทั้งหมด โดยมุ่งหวังผลกำไร ความสำเร็จและการเติบโตของธุรกิจที่จะเกิดขึ้นในอนาคตซึ่งต้องเผชิญปัญหา ความไม่แน่นอน และความเสี่ยงต่าง ๆ ในการดำเนินกิจการ (รัฐวิทย์ ทองภักดี, 2555; Pickel & Abrahamson, 1989; Zimmerer & Scarborough, 2002) และต้องมองพฤติกรรมของลูกค้าให้ออก เนื่องจากลูกค้าจะตัดสินใจซื้ออาหารและบริการนั้น มี 5 ขั้นตอน ดังนี้ 1) การรับรู้ถึงความต้องการหรือการรับรู้ปัญหา 2) การค้นหาข้อมูล 3) การประเมินผลทางเลือกก่อนการซื้อ 4) การตัดสินใจซื้อ 5) พฤติกรรมภายหลังการซื้อ (ปริณุญ ลักษิตานนท์, 2544; Engle, Blackwell, & Miniard, 1993; Kerin, Hartley, & Rudelius, 2004; Loudon & Bitta, 1988) โดยผู้ประกอบการธุรกิจร้านอาหารมีวิธีการดึงดูดลูกค้าเข้าร้านอาหาร โดยใช้กลยุทธ์ต่าง ๆ เช่น กลยุทธ์ส่วนประสมทางการตลาดสำหรับธุรกิจบริการ (Service Mix) ของ Philip (2003) ว่าเป็นแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจที่ให้บริการ ซึ่งจะได้ส่วนประสมการตลาด (Marketing Mix) หรือ 7Ps ในการกำหนดกลยุทธ์การตลาดซึ่งประกอบด้วย 1) ด้านผลิตภัณฑ์ (Product) 2) ด้านราคา (Price) 3) ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย (Place) 4) ด้านส่งเสริมการตลาด (Promotion) 5) ด้านบุคคล (People) 6) ด้านการสร้างและนำเสนอลักษณะทางกายภาพ (Physical Evidence and Presentation) 7) ด้านกระบวนการ (Process) (ค็อตเลอร์, 2546; ชีววรรณ เจริญสุข, 2547; เชาว์ โรจนแสง, 2540; ภูตินันท์ อติพิทยางกูร, 2555; ศิริวรรณ เสรีรัตน์, 2541; สุวิช แยมเพื่อน, 2545; Kotler, 2003)

ในการประกอบกิจการร้านอาหาร ผู้ประกอบการต้องคำนึงถึง หลักสุขาภิบาลอาหาร มาตรฐานด้านสุขาภิบาลอาหาร (กรมอนามัย [กอ], สำนักงานสุขาภิบาลอาหารและน้ำ, 2562) ได้กำหนดมาตรฐานสุขาภิบาลอาหารไว้ ดังนี้

1. ข้อกำหนดด้านสุขาภิบาลอาหารสำหรับร้านอาหาร

1. สถานที่รับประทานอาหาร เตรียม – ปรับ – ประกอบอาหาร ต้องสะอาดเป็นระเบียบ และจัดเป็นสัดส่วน
2. ไม่เตรียมปรุงอาหารบนพื้นและบริเวณหน้า หรือในห้องน้ำ ห้องส้วม และต้องเตรียมปรุงอาหารบนโต๊ะที่สูงจากพื้น อย่างน้อย 60 ซม.

3. ใช้สารปรุงแต่งอาหารที่มีความปลอดภัย มีเครื่องหมายรับรองของอาหารทางราชการ เช่น เลขสารบบอาหาร เครื่องหมาย รับรองมาตรฐานของกระทรวงอุตสาหกรรม (มอก.)
4. อาหารสดต้องล้างให้สะอาดก่อนนำมาปรุง หรือเก็บ การเก็บอาหารประเภทต่าง ๆ ต้องแยกเก็บเป็น ลัดส่วน อาหารประเภท เนื้อสัตว์ดิบ เก็บในอุณหภูมิที่ต่ำกว่า 5 องศาเซลเซียส
5. อาหารที่ปรุงสำเร็จแล้ว เก็บในภาชนะที่สะอาดมีการปกปิด วางสูงจากพื้นอย่างน้อย 60 ซม.
6. น้ำแข็งที่ใช้บริโภคต้องสะอาดเก็บในภาชนะที่สะอาดมีฝาปิด ใช้อุปกรณ์ที่มีด้ามสำหรับคืบหรือ ตัก โดยเฉพาะวางสูงจากพื้นอย่างน้อย 60 ซม. และต้องไม่มีสิ่งของอย่างอื่นแสร่วมไว้
7. ล้างภาชนะด้วยน้ำยาล้างภาชนะแล้วล้างด้วยน้ำสะอาด 2 ครั้ง หรือล้างด้วยน้ำไหล และที่ล้าง ภาชนะ ต้องวางสูงจากพื้นอย่างน้อย 60 ซม.
8. เชียงและสิด ต้องมีสภาพดีแยกใช้ระหว่างเนื้อสัตว์สุก เนื้อสัตว์ดิบ และผัก ผลไม้
9. ช้อน ส้อม ตะเกียบ วางตั้งเอาด้ามขึ้นในภาชนะโปร่ง สะอาด หรือวางเป็นระเบียบในภาชนะโปร่ง สะอาดและมีการปกปิด เก็บสูงจากพื้นอย่างน้อย 60 ซม.
10. มูลฝอย และน้ำเสียทุกชนิด ได้รับการกำจัดด้วยวิธีที่ถูกหลักสุขาภิบาล
11. ห้องส้วมสำหรับผู้บริโภคและผู้สัมผัสอาหารต้องสะอาด มีอ่างล้างมือที่ใช้การได้ดี และมีสบู่ใช้ ตลอดเวลา
12. ผู้สัมผัสอาหารแต่งกายสะอาด สวมเสื้อมีแขน ผู้ปรุงต้องผูกผ้ากันเปื้อนที่สะอาด สวมหมวกหรือ เนืทคลุมผม
13. ผู้สัมผัสอาหารต้องล้างมือให้สะอาดก่อนเตรียมปรุง ประกอบ จำหน่ายอาหารทุกครั้ง ใช้อุปกรณ์ ในการหยิบจับอาหารที่ปรุงสำเร็จแล้วทุกชนิด
14. ผู้สัมผัสอาหารที่มีบาดแผลที่มือต้องปกปิดแผลให้มิดชิด หลีกเสี่ยงการปฏิบัติงานที่มีโอกาสสัมผัส อาหาร
15. ผู้สัมผัสอาหารที่เจ็บป่วยด้วยโรคที่สามารถติดต่อไปยังผู้บริโภค โดยสิ้นน้ำและอาหารเป็นสื่อ ให้หยุด ปฏิบัติงานจนกว่าจะรักษาให้หายขาด

2. ข้อกำหนดด้านสุขาภิบาลอาหาร สำหรับแผงลอยจำหน่ายอาหาร

1. แผงลอยจำหน่ายอาหารทำจากวัสดุที่ทำความสะอาดง่าย มีสภาพดี เป็นระเบียบ อยู่สูงจากพื้น อย่างน้อย 60 ซม.
2. อาหารปรุงสุกมีการปกปิด หรือมีการป้องกันสัตว์และแมลงนำโรค
3. สารปรุงแต่งอาหาร ต้องมีเลขสารบบอาหาร
4. น้ำดื่ม ต้องเป็นน้ำสะอาด ใส่ในภาชนะที่สะอาด มีการปกปิดมิก็อกหรือทางเทรินน้ำ
5. เครื่องดื่ม ต้องใส่ภาชนะที่สะอาด มีการปกปิด และมีที่ดักที่มีด้ามยาวหรือมีก็อก หรือทางเทรินน้ำ
6. น้ำแข็งที่ใช้บริโภค ต้องสะอาด เก็บในภาชนะที่สะอาด มีฝาปิด อยู่สูงจากพื้นอย่างน้อย 60 ซม. ที่ดักน้ำแข็งมีด้ามยาว และต้องไม่นำอาหาร หรือสิ่งของอย่างอื่นไปแชไว้ในน้ำแข็ง

7. ล้างภาชนะด้วยน้ำยาล้างภาชนะ แล้วล้างด้วยน้ำสะอาด 2 ครั้ง หรือล้างด้วยน้ำไหล และอุปกรณ์การล้างต้องวางสูงจากพื้นอย่างน้อย 60 ซม.

8. ช้อน ส้อม ตะเกียบ วางตั้งเอาด้ามขึ้นในภาชนะโปร่ง สะอาด หรือวางเป็นระเบียบ ในภาชนะโปร่ง สะอาดและมีการปกปิด เก็บสูงจากพื้นอย่างน้อย 60 ซม.

10. มีการรวบรวมมูลฝอย และเศษอาหารเพื่อนำไปกำจัด

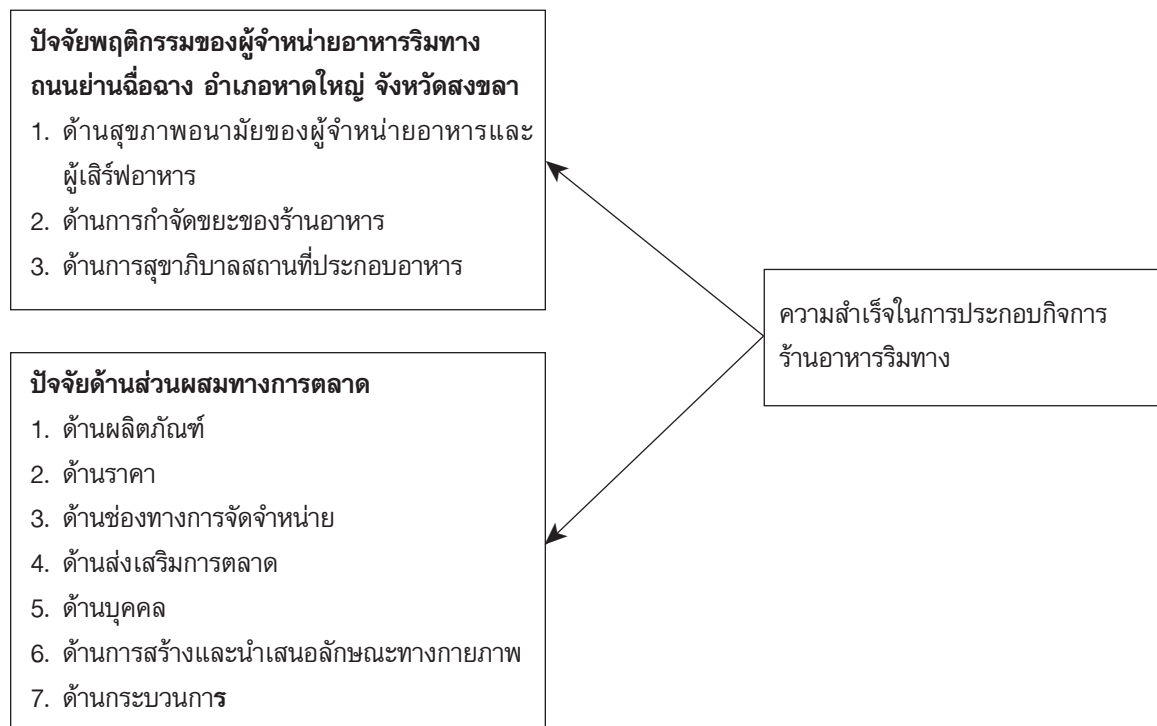
11. ผู้สัมผัสอาหารแต่งกายสะอาด สวมเสื้อมีแขน ผู้ปรุงต้องผูกผ้ากันเปื้อนที่สะอาด สวมหมวกหรือเน็ตคลุมผม

12. ใช้อุปกรณ์หยิบจับอาหารที่ปรุงสำเร็จแล้ว

13. ผู้สัมผัสอาหารที่มีบาดแผลที่มีมือต้องปกปิดแผลให้มิดชิด

การดำเนินการของร้านอาหาร ผู้ประกอบการต้องปฏิบัติตามหลักสุขาภิบาลอาหาร มาตรฐานด้านสุขาภิบาลอาหาร

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ โดยการสร้างแบบสอบถามมาจากสัมภาษณ์ผู้ประกอบการร้านอาหาร โดยทำการเลือกผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง จำนวน 5 ร้านค้า จากจำนวนร้านค้า 50 ร้านค้า (Pattan, 1980) ในพื้นที่ชุมชนย่านน้อยฉาง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา โดยสัมภาษณ์เจ้าของผู้ประกอบการร้านอาหารประเภทต่าง ๆ คือ 1) ร้านอาหารประเภทของควา ร้านอาหารประเภทของหวาน ร้านเครื่องดื่ม และร้านผลไม้ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมในทุกด้าน และการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แล้วนำข้อมูลที่ได้รับนำไปวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูล และนำข้อมูลที่ได้รับไปสร้างแบบสอบถามโดยใช้กระบวนการเชิงปริมาณ ซึ่งแบบสอบถามที่สร้างขึ้น นำไปใช้สอบถามข้อมูลกับผู้บริโภคที่เข้ามาซื้ออาหารในพื้นที่ชุมชนย่านน้อยฉาง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา โดยใช้กลุ่มตัวอย่างในการตอบแบบสอบถามในครั้งนี้จำนวน 800 คน โดยการกำหนดขนาดแหล่งข้อมูล โดยใช้เกณฑ์ 1 : 20 (Weiss, 1972) หมายถึง ตัวแปรหรือพารามิเตอร์ที่ศึกษาจำนวน 1 ตัวแปร กำหนดหน่วยตัวอย่างที่ต้องศึกษา จำนวน 20 หน่วย ซึ่งในงานวิจัยครั้งนี้มีตัวแปรที่ศึกษาทั้งหมด 40 ตัวแปร ดังนั้น ขนาดกลุ่มตัวอย่างขั้นต่ำตามเกณฑ์จึงเท่ากับ 800 คน วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบโควตา (Quota sampling) และการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental sampling) เพื่อให้ได้ข้อมูลครอบคลุมตามความต้องการ

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามปัจจัยแห่งความสำเร็จในการประกอบกิจการร้านอาหารริมทาง แบ่งออกเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป เป็นคำถามเลือกตอบ (Checklist)

ตอนที่ 2 การศึกษาพฤติกรรมของผู้จำหน่ายอาหารริมทาง ชุมชนย่านน้อยฉาง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ใช้เป็นคำถามที่สร้างขึ้นโดยใช้ (Rating Scales) ตามแนวทางการสร้างแบบวัดของลิเคอร์ท (Likert, 1961) โดยกำหนดระดับการประมาณค่าเป็น 5 ระดับ เพื่อให้เหมาะสมและสะดวกในการตอบแบบสอบถามและวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ซึ่งผู้วิจัยได้ระดับมีค่าน้ำหนักของคะแนน ดังนี้

คะแนน 5 หมายถึง พฤติกรรมที่ปฏิบัติในระดับมากที่สุด

คะแนน 4 หมายถึง พฤติกรรมที่ปฏิบัติในระดับมาก

คะแนน 3 หมายถึง พฤติกรรมที่ปฏิบัติในระดับปานกลาง

คะแนน 2 หมายถึง พฤติกรรมที่ปฏิบัติในระดับน้อย

คะแนน 1 หมายถึง พฤติกรรมที่ปฏิบัติในระดับน้อยที่สุด

การแปลความหมายค่าคะแนนแบบสอบถาม โดยใช้เกณฑ์เฉลี่ยในการแปลความหมาย ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.50-5.00 หมายถึง พฤติกรรมที่ปฏิบัติในระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.50-4.49 หมายถึง พฤติกรรมที่ปฏิบัติในระดับมาก

ค่าเฉลี่ย 2.50-3.49 หมายถึง พฤติกรรมที่ปฏิบัติในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.50-2.49 หมายถึง พฤติกรรมที่ปฏิบัติในระดับน้อย

คะแนน 1.00-1.49 หมายถึง พฤติกรรมที่ปฏิบัติในระดับน้อยที่สุด

ตอนที่ 3 ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการประกอบกิจการร้านอาหารริมทาง ใช้เป็นคำถามที่สร้างขึ้นโดยใช้ (Rating Scales) ตามแนวทางการสร้างแบบวัดของลิเคอร์ท (Likert, 1961) โดยกำหนดระดับการประมาณค่าเป็น 5 ระดับเพื่อให้เหมาะสมและสะดวกในการตอบแบบสอบถามและวิเคราะห์คำนวณ ซึ่งผู้วิจัยได้ระดับมีค่าน้ำหนักของคะแนน ดังนี้

คะแนน 5 หมายถึง ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในระดับมากที่สุด

คะแนน 4 หมายถึง ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในระดับมาก

คะแนน 3 หมายถึง ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในระดับปานกลาง

คะแนน 2 หมายถึง ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในระดับน้อย

คะแนน 1 หมายถึง ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในระดับน้อยที่สุด

การแปลความหมายค่าคะแนนแบบสอบถามที่ใช้โดยใช้เกณฑ์เฉลี่ยในการแปลความหมาย ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.50-5.00 หมายถึง ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.50-4.49 หมายถึง ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในระดับมาก

ค่าเฉลี่ย 2.50-3.49 หมายถึง ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.50-2.49 หมายถึง ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00-1.49 หมายถึง ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในระดับน้อยที่สุด

ตอนที่ 3. ข้อเสนอแนะของผู้บริโภคที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการประกอบกิจการร้านอาหาร

การตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา โดยใช้ผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบความสอดคล้องเชิงเนื้อหา ที่มีข้อคำถามครอบคลุมครบถ้วนและสามารถตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ จำนวน 3 คน และนำมาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence: IOC) ซึ่งมีค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ 0.60-1.00 (ไพศาล วรคำ, 2556) และตรวจสอบความเชื่อมั่นของแบบสอบถามด้วยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α - Coefficient) ของครอนบาค (Cronbach, 1990) ได้ค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.985

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล เมื่อผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถามเสร็จเรียบร้อยแล้วผู้วิจัยลงพื้นที่เก็บข้อมูลกับผู้บริโภคที่มาซื้ออาหารย่านฉาง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ตั้งแต่เดือนกันยายน 2562-กุมภาพันธ์ 2563 โดยผู้วิจัยลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง และรวบรวมแบบสอบถาม เพื่อนำมาวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปในการวิเคราะห์หาค่าสถิติต่าง ๆ มีดังนี้

4.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณหาค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ

4.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ปัญหาและข้อเสนอแนะปัจจัยแห่งความสำเร็จในการประกอบกิจการร้านอาหารริมทาง นำมาจัดลำดับและจัดหมวดหมู่ของคำตอบในแต่ละด้านเพื่อนำไปใช้ในการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ตามประเด็น

ผลการวิจัย

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผลการวิจัย พบว่า ผู้ประกอบการและผู้บริโภค ส่วนใหญ่ผู้ตอบแบบสอบถามเป็นเพศหญิง จำนวน 486 คน คิดเป็นร้อยละ 60.80 และเป็นเพศชาย จำนวน 314 คน คิดเป็นร้อยละ 39.20 มีอายุระหว่าง 41-50 ปี จำนวน 334 คน คิดเป็นร้อยละ 41.8 มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 10,001-20,000 บาท จำนวน 334 คน คิดเป็นร้อยละ 41.75 มีสถานภาพสมรส 569 คน คิดเป็นร้อยละ 71.10 มีระดับการศึกษาปริญญาตรี จำนวน 315 คน คิดเป็นร้อยละ 39.40 มีอาชีพพนักงานบริษัท จำนวน 375 คน คิดเป็นร้อยละ 46.88 ตามลำดับ

ตอนที่ 2 การศึกษาพฤติกรรมของผู้จำหน่ายอาหารริมทาง ถนนย่านฉือฉาง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

ตารางที่ 1 การศึกษาพฤติกรรมของผู้จำหน่ายอาหารริมทาง ถนนย่านฉือฉาง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

การศึกษาพฤติกรรมของผู้จำหน่ายอาหารริมทาง ถนนย่านฉือฉาง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน	แปลผล
ด้านสุขภาพอนามัยของผู้จำหน่ายอาหารและผู้เสิร์ฟอาหาร	4.46	.475	มาก
1. มีสุขภาพแข็งแรง ไม่เป็นโรค ติดต่อหรือพาหะนำโรค	4.55	.688	มากที่สุด
2. แต่งกายให้สะอาด สวมเสื้อมีแขน สวมชุดผ้ากันเปื้อน	4.22	.554	มาก
3. ล้างมือให้สะอาดก่อนประกอบปรุงอาหาร และเล็บมือต้องสั้น สะอาด	4.53	.676	มากที่สุด
4. ล้างมือให้สะอาดก่อนประกอบปรุงอาหาร และเล็บมือต้องสั้น สะอาด	4.53	.724	มากที่สุด
ด้านการก่จัดขยะของร้านอาหาร	4.15	.473	มาก
1. มีการเก็บและรวบรวมขยะมูลฝอยให้เรียบร้อยและมิดชิด	4.58	.673	มากที่สุด
2. มีคูแล รักษาความสะอาดถึงรองรับมูลฝอยและบริเวณโดยรอบตัวถังรองรับมูลฝอยอย่างสม่ำเสมอ	4.20	.586	มาก
3. มีการจัดการเกี่ยวกับน้ำเสียที่ถูกต้องวิธี	3.67	.830	มาก

ตารางที่ 1 การศึกษาพฤติกรรมของผู้จำหน่ายอาหารริมทาง ถนนย่านฉือฉาง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา (ต่อ)

การศึกษาพฤติกรรมของผู้จำหน่ายอาหารริมทาง ถนนย่านฉือฉาง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน	แปลผล
ด้านการสุขาภิบาลสถานที่ประกอบอาหาร	4.00	.739	มาก
1. สถานที่ประกอบอาหาร มีวัสดุทำความสะอาดง่าย แข็งแรง ทนทาน	4.62	.600	มากที่สุด
2. การตั้งวางอุปกรณ์เครื่องใช้ มีความสะอาด สะดวก ใช้งานง่าย เป็นระเบียบเรียบร้อย	3.72	.873	มาก
3. สถานที่ประกอบอาหารมีการป้องกันแมลง สัตว์พาหะนำโรคได้	3.65	.745	มาก
รวมด้านพฤติกรรมของผู้จำหน่ายอาหารริมทาง ถนนย่านฉือฉาง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา	4.20	.349	มาก

ตารางที่ 2 ผลการหมุนแกนองค์ประกอบพฤติกรรมของผู้จำหน่ายอาหารริมทาง ถนนย่านฉือฉาง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

Component	Initial Eigenvalues			Rotation Sums of Squared Loadings		
	Total	% of Variance	Cumulative %	Total	% of Variance	Cumulative %
1	3.448	34.483	34.483	3.224	32.237	32.237
2	2.541	25.412	59.895	2.766	27.658	59.895

ตารางที่ 3 น้ำหนักองค์ประกอบย่อยของพฤติกรรมของผู้จำหน่ายอาหารริมทาง ถนนย่านฉือฉาง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

ตัวแปร	Component	
	1	2
1. มีการเก็บและรวบรวมขยะมูลฝอยให้เรียบร้อยและมิดชิด	.806	
2. ล้างมือให้สะอาดก่อนประกอบปรุงอาหาร และเล็บมือต้องสั้น สะอาด	.806	
3. มีสุขภาพแข็งแรง ไม่เป็นโรค ติดต่อกับหรือพาหะนำโรค	.756	
4. สถานที่ประกอบอาหาร มีวัสดุทำความสะอาดง่าย แข็งแรง ทนทาน	.689	
5. ล้างมือให้สะอาดก่อนประกอบปรุงอาหาร และเล็บมือต้องสั้น สะอาด	.669	
6. มีการจัดการเกี่ยวกับน้ำเสียที่ถูกต้อง		.844
7. การตั้งวางอุปกรณ์เครื่องใช้ มีความสะอาด สะดวก ใช้งานง่าย เป็นระเบียบเรียบร้อย		.841
8. สถานที่ประกอบอาหารมีการป้องกันแมลง สัตว์พาหะนำโรคได้		.812
9. แต่งกายให้สะอาด สวมเสื้อมีแขน สวมชุดผ้ากันเปื้อน		.659
10. มีดูแล รักษาความสะอาดถึงรองรับมูลฝอยและบริเวณโดยรอบตัวถึงรองรับมูลฝอยอย่างสม่ำเสมอ		.465

การทดสอบความเหมาะสมของชุดตัวแปรของตัวแปรที่นำมาศึกษาองค์ประกอบของพฤติกรรมของผู้จำหน่ายอาหารริมทาง ถนนย่านฉือฉาง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา โดยวิเคราะห์ Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy พบว่า ค่า KMO เท่ากับ .798 แสดงว่าตัวแปรชุดนี้มีความเหมาะสมที่จะนำมาวิเคราะห์องค์ประกอบในระดับดี ผลการทดสอบ Bartlett's Test of Sphericity พบว่า ตัวแปรมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.000 (Chi-Square = 3276.349) แสดงว่าตัวแปรต่าง ๆ สามารถนำไปวิเคราะห์องค์ประกอบได้ ผลการสกัดองค์ประกอบด้วยวิธีการวิเคราะห์องค์ประกอบหลัก (Principal Component Analysis) พบค่าความร่วมกัน (Communalities) ของตัวแปรแต่ละตัวที่ใช้ในการวิเคราะห์องค์ประกอบของพฤติกรรมของผู้จำหน่ายอาหารริมทาง ถนนย่านฉือฉาง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ทั้งหมด 10 ตัวแปร มีค่าอยู่ระหว่าง .392-.772 และสามารถเข้าอยู่ได้ในองค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่ง

ผลการหมุนแกนองค์ประกอบย่อยของพฤติกรรมของผู้จำหน่ายอาหารริมทาง ถนนย่านฉือฉาง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา แบบหมุนฉากด้วยวิธีแวนแม็กซ์ แสดงดังตารางที่ 3 พบว่า ตัวแปรที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลมีทั้งหมด 10 ตัว สามารถจัดเข้ากลุ่มองค์ประกอบ ได้จำนวน 2 องค์ประกอบ ซึ่งสามารถอธิบายความแปรปรวนของตัวแปรทั้งหมด ร้อยละ 59.895

การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจพฤติกรรมของผู้จำหน่ายอาหารริมทาง ถนนย่านฉือฉาง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา พบว่า มีจำนวน 2 องค์ประกอบ มีรายละเอียด ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 ด้านสุขอนามัยของบุคคลที่เกี่ยวข้องร้านอาหาร มีองค์ประกอบย่อย 5 ตัวแปร มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ ตั้งแต่ .669-.806 ค่าโอเก้น เท่ากับ 3.448 ค่าความแปรปรวนสะสมเท่ากับ 34.483 ตัวแปรในองค์ประกอบที่ 1 มีดังนี้ 1) มีการเก็บและรวบรวมขยะมูลฝอยให้เรียบร้อยและมิดชิด 2) ล้างมือให้สะอาดก่อนประกอบปรุงอาหาร และล้างมือต้องล้าง สะอาด 3) มีสุขภาพแข็งแรง ไม่เป็นโรค ติดต่อหรือพาหะนำโรค 4) สถานที่ประกอบอาหาร มีวัสดุทำความสะอาดง่าย แข็งแรง ทนทาน และ 5) ล้างมือให้สะอาดก่อนประกอบปรุงอาหาร และล้างมือต้องล้าง สะอาด

องค์ประกอบที่ 2 ด้านสุขาภิบาลของร้านอาหาร มีองค์ประกอบย่อย 5 ตัวแปร มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ ตั้งแต่ .465-.844 ค่าโอเก้น เท่ากับ 2.541 ค่าความแปรปรวนสะสมเท่ากับ 59.895 ตัวแปรในองค์ประกอบที่ 2 มีดังนี้ 1) มีการจัดการเกี่ยวกับน้ำเสียที่ถูกต้องวิธี 2) การตั้งวางอุปกรณ์เครื่องใช้ มีความสะอาด สะดวก ใช้งานง่าย เป็นระเบียบเรียบร้อย 3) สถานที่ประกอบอาหารมีการป้องกันแมลง สัตว์พาหะนำโรคได้ 4) แต่งกายให้สะอาด สวมเสื้อมีแขน สวมชุดผ้ากันเปื้อน และ 5) มีดูแล รักษาความสะอาดถึงรองรับมูลฝอยและบริเวณโดยรอบตัวถึงรองรับมูลฝอยอย่างสม่ำเสมอ

ตอนที่ 3 ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการประกอบกิจการร้านอาหารริมทาง

ตารางที่ 4 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการประกอบกิจการร้านอาหารริมทาง

ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการประกอบกิจการร้านอาหารริมทาง	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	แปลผล
ด้านผลิตภัณฑ์	4.04	.455	มาก
1. อาหารมีหลากหลายให้เลือกซื้อรับประทาน	4.05	.587	มาก
2. อาหารมีความสะอาดถูกสุขลักษณะ	4.45	.760	มาก
3. ลักษณะของอาหารมีความสด ใหม่ ทุกวัน	4.07	.574	มาก
4. การใช้วัตถุดิบและเครื่องปรุง เป็นการคัดวัตถุดิบ เครื่องปรุง การเก็บรักษา การถนอมอาหารให้มีคุณภาพมาตรฐาน	3.59	.793	มาก
ด้านราคา	4.29	.564	มาก
1. สินค้าและบริการมีคุณภาพเหมาะสมกับราคา	4.47	.766	มาก
2. ราคาสินค้าและบริการเป็นมาตรฐานเดียวกัน	4.07	.653	มาก
3. ราคาดึงดูดความสนใจและเชื่อเชิญให้สามารถมาซื้อรับประทานได้	4.38	.780	มาก
4. ติดป้ายราคาอาหารชัดเจน	4.43	.796	มาก
5. ราคาเหมาะสมกับคุณภาพของอาหารที่เลือกซื้อ	4.10	.615	มาก
ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย	4.16	.481	มาก
1. ท่าเล ที่ตั้ง มีการตกแต่งร้านและการวางอาหารจำหน่ายมีความเหมาะสม	4.12	.654	มาก
2. ท่าเลที่ตั้งมีความสะดวกในการเลือกซื้ออาหาร	3.50	.786	มาก
3. การชำระสินค้าและบริการมีหลากหลายช่องทาง เช่น เงินสด ชำระเงิน ค่าสินค้าผ่านระบบธนาคาร และสถาบันการเงิน ฯลฯ	4.49	.765	มาก
4. บรรยากาศของสถานที่จำหน่ายมีความเหมาะสมในการเลือกซื้ออาหาร	4.53	.707	มากที่สุด
ด้านการตลาด	4.06	.486	มาก
1. บรรยากาศภายในร้านสามารถดึงดูดให้ลูกค้าเข้าร้านและจดจำได้ง่าย	3.52	.893	มาก
2. มีการจัดโปรโมชั่นส่งเสริมการตลาดสม่ำเสมอ	3.61	.809	มาก
3. มีจัดทำเว็บไซต์ร้านอาหารให้ผู้บริโภคเข้าถึงได้ง่ายและสะดวกในการหาข้อมูล	4.14	.603	มาก
4. มีการจัดทำจุดเช็คอินร้านอาหาร	4.60	.726	มากที่สุด
5. มีบริการส่งอาหารถึงบ้าน	4.45	.757	มาก

ตารางที่ 4 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการประกอบกิจการร้านอาหารริมทาง (ต่อ)

ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการประกอบกิจการร้านอาหารริมทาง	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	แปลผล
ด้านบุคลากร	4.42	.533	มาก
1. ผู้ประกอบการมีการนำเสนอรายการอาหารที่เป็นจุดขายของร้าน ทำให้เป็นที่จดจำแก่ผู้บริโภคเป็นอย่างดี	4.48	.745	มาก
2. ผู้ประกอบการรับรู้ถึงความต้องการของผู้บริโภค	4.52	.671	มากที่สุด
3. ผู้ประกอบการมีความอดทน ใจเย็น สุภาพ อ่อนโยน และมีอัธยาศัยดี	4.54	.690	มากที่สุด
4. ผู้ประกอบการสามารถบริหารจัดการในเรื่องต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม และเป็นระบบ	4.13	.545	มาก
ด้านการสร้างและนำเสนอลักษณะทางกายภาพ	4.10	.445	มาก
1. การบริการ การต้อนรับและดูแลเอาใจใส่ลูกค้า ถูกต้องตามมาตรฐานที่ดี	4.55	.693	มากที่สุด
2. รู้จักและเข้าใจลูกค้าเป็นอย่างดี	4.12	.595	มาก
3. พนักงานมีความพร้อมและความเต็มใจที่จะให้บริการ	3.64	.744	มาก
4. ก่อนเปิดและปิดร้านอาหารทุกครั้งควรตรวจสอบความเรียบร้อย	4.04	.618	มาก
5. ระบบครัว สะอาด ตามมาตรฐานตามที่กำหนด	4.13	.558	มาก
กระบวนการในการให้บริการ	4.52	.573	มากที่สุด
1. ให้ความสำคัญกับการต่อกับลูกค้าอย่างมีประสิทธิภาพ ไม่ละเลยลูกค้า	4.47	.784	มาก
2. ตอบสนองความต้องการของลูกค้าได้อย่างพอเพียงและเอาใจใส่เป็นพิเศษ	4.47	.683	มาก
3. ใส่ใจในสิ่งที่ลูกค้าร้องขอและสิ่งที่ลูกค้าต้องการด้วยความเต็มใจ	4.61	.641	มากที่สุด

ตารางที่ 5 ผลการหมุนแกนองค์ประกอบปัจจัยแห่งความสำเร็จในการประกอบกิจการร้านอาหารริมทาง

Component	Initial Eigenvalues			Rotation Sums of Squared Loadings		
	Total	% of Variance	Cumulative %	Total	% of Variance	Cumulative %
1	10.803	36.008	36.008	8.879	29.597	29.597
2	5.027	16.756	52.764	4.883	16.276	45.873
3	1.460	4.866	57.631	2.174	7.247	53.120
4	1.149	3.830	61.461	1.995	6.649	59.769
5	1.060	3.532	64.993	1.567	5.224	64.993

ตารางที่ 6 น้ำหนักองค์ประกอบย่อยปัจจัยแห่งความสำเร็จในการประกอบกิจการร้านอาหารริมทาง

ตัวแปร	Component				
	1	2	3	4	5
1. ผู้ประกอบการมีการนำเสนอรายการอาหารที่เป็นจุดขายของร้าน ทำให้เป็นที่จดจำแก่ผู้บริโภคเป็นอย่างดี	.830				
2. มีบริการส่งอาหารถึงบ้าน	.827				
3. ผู้ประกอบการรับรู้ถึงความต้องการของผู้บริโภค	.809				
4. มีการจัดทำจุดเช็किनร้านอาหาร	.794				
5. ผู้ประกอบการมีความอดทน ใจเย็น สุภาพ อ่อนโยน และมีอัธยาศัยดี	.783				
6. การบริการ การต้อนรับและดูแลเอาใจใส่ลูกค้า ถูกต้องตามมาตรฐานที่ดี	.782				
7. บรรยากาศของสถานที่จำหน่ายมีความเหมาะสมในการเลือกซื้ออาหาร	.749				
8. การชำระสินค้าและบริการมีหลากหลายช่องทาง เช่น เงินสด ชำระเงิน ค่าสินค้าผ่านระบบธนาคาร และสถาบันการเงิน ฯลฯ	.690				
9. ใส่ใจในสิ่งที่ลูกค้าร้องขอและสิ่งที่ลูกค้าต้องการด้วยความเต็มใจ	.661				
10. ติดป้ายราคาอาหารชัดเจน	.656				
11. สินค้าและบริการมีคุณภาพเหมาะสมกับราคา	.648				
12. ตอบสนองความต้องการของลูกค้าได้อย่างพอเพียงและเอาใจใส่เป็นพิเศษ	.633				
13. อาหารมีความสะอาดถูกสุขลักษณะ	.606				
14. ราคาดึงดูดความสนใจและเชื่อเชิญให้สามารถมาซื้อรับประทานได้	.549				
15. มีการจัดโปรโมชั่นส่งเสริมการตลาดสม่ำเสมอ		.845			
16. บรรยากาศภายในร้านสามารถดึงดูดให้ลูกค้าเข้าร้านและจดจำได้ง่าย		.754			
17. พนักงานมีความพร้อมและความเต็มใจที่จะให้บริการ		.688			
18. การใช้วัตถุดิบและเครื่องปรุง เป็นการคัดวัตถุดิบ เครื่องปรุง การเก็บรักษา การถนอมอาหารให้มีคุณภาพมาตรฐาน		.669			
19. รู้จักและเข้าใจลูกค้าเป็นอย่างดี		.641			
20. ท่าเลที่ตั้งมีความสะดวกในการเลือกซื้ออาหาร		.639			
21. มีการจัดทำเว็บไซต์ร้านอาหารให้ผู้บริโภคเข้าถึงได้ง่ายและสะดวกในการหาข้อมูล		.628			
22. ผู้ประกอบการสามารถบริหารจัดการในเรื่องต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสมและเป็นระบบ		.625			
23. ก่อนเปิดและปิดร้านอาหารทุกครั้งควรตรวจสอบความเรียบร้อย		.519			
24. ลักษณะของอาหารมีความสด ใหม่ ทุกวัน			.763		
25. อาหารมีหลากหลายให้เลือกซื้อรับประทาน			.745		
26. ราคาสินค้าและบริการเป็นมาตรฐานเดียวกัน			.419		

ตารางที่ 6 น้ำหนักองค์ประกอบย่อยปัจจัยแห่งความสำเร็จในการประกอบกิจการร้านอาหารริมทาง (ต่อ)

ตัวแปร	Component				
	1	2	3	4	5
27. ให้ความสำคัญกับการต่อกับลูกค้าอย่างมีประสิทธิภาพ ไม่ละเลยลูกค้า				.650	
28. ระบบครัว สะอาด ตามมาตรฐานตามที่กำหนด				.559	
29. ทำเล ที่ตั้ง มีการตกแต่งร้านและการวางอาหารจำหน่ายมีความเหมาะสม					.519
30. ราคาเหมาะสมกับคุณภาพของอาหารที่เลือกซื้อ					.480

การทดสอบความเหมาะสมของชุดตัวแปรของตัวแปรที่นำมาศึกษาขององค์ประกอบปัจจัยแห่งความสำเร็จในการประกอบกิจการร้านอาหารริมทาง โดยวิเคราะห์ Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy พบว่า ค่า KMO เท่ากับ .927 แสดงว่าตัวแปรชุดนี้มีความเหมาะสมที่จะนำมาวิเคราะห์องค์ประกอบในระดับดีมาก ผลการทดสอบ Bartlett's Test of Sphericity พบว่า ตัวแปรมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.000 (Chi-Square = 3276.349) แสดงว่าตัวแปรต่าง ๆ สามารถนำไปวิเคราะห์องค์ประกอบได้ ผลการสกัดองค์ประกอบด้วยวิธีการวิเคราะห์องค์ประกอบหลัก (Principal Component Analysis) พบค่าความร่วมกัน (Communalities) ของตัวแปรแต่ละตัวที่ใช้ในการวิเคราะห์องค์ประกอบของพฤติกรรมของผู้จำหน่ายอาหารริมทาง ถนนย่านฉือฉาง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ทั้งหมด 30 ตัวแปร มีค่าอยู่ระหว่าง .476-.780 และสามารถเข้าอยู่ได้ในองค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่ง

ผลการหมุนแกนขององค์ประกอบย่อยปัจจัยแห่งความสำเร็จในการประกอบกิจการร้านอาหารริมทาง แบบหมุนฉากด้วยวิธีแวนแมกซ์ แสดงดังตารางที่ 6 พบว่า ตัวแปรที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลมีทั้งหมด 30 ตัว สามารถจัดเข้ากลุ่มองค์ประกอบ ได้จำนวน 5 องค์ประกอบ ซึ่งสามารถอธิบายความแปรปรวนของตัวแปรทั้งหมดร้อยละ 59.895

การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจปัจจัยแห่งความสำเร็จในการประกอบกิจการร้านอาหารริมทาง พบว่า มีจำนวน 5 องค์ประกอบ มีรายละเอียด ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 กลยุทธ์ทางการตลาดร้านอาหารอย่างมืออาชีพ มีองค์ประกอบย่อย 14 ตัวแปร ค่าน้ำหนักองค์ประกอบ ตั้งแต่ .549-.830 ค่าโอเก้น เท่ากับ 10.802 ค่าความแปรปรวนสะสมเท่ากับ 36.006 ตัวแปรในองค์ประกอบที่ 1 มีดังนี้ 1) ผู้ประกอบการมีการนำเสนอรายการอาหารที่เป็นจุดขายของร้าน ทำให้เป็นที่จดจำแก่ผู้บริโภคเป็นอย่างดี 2) มีบริการส่งอาหารถึงบ้าน 3) ผู้ประกอบการรับรู้ถึงความต้องการของผู้บริโภค 4) มีการจัดทำจุดเช็คอินร้านอาหาร 5) ผู้ประกอบการมีความอดทน ใจเย็น สุภาพ อ่อนโยน และมีอัธยาศัยดี 6) การบริการ การต้อนรับและดูแลเอาใจใส่ลูกค้า ถูกต้องตามมาตรฐานที่ดี 7) บรรยากาศของสถานที่จำหน่ายมีความเหมาะสมในการเลือกซื้ออาหาร 8) การชำระสินค้าและบริการมีหลากหลายช่องทาง เช่น เงินสด ชำระเงินค่าสินค้าผ่านระบบธนาคาร และสถาบันการเงิน ฯลฯ 9) ใส่ใจในสิ่งที่ลูกค้าร้องขอและสิ่งที่ลูกค้าต้องการด้วยความเต็มใจ 10) ติดป้ายราคาอาหารชัดเจน 11) สินค้าและบริการมีคุณภาพเหมาะสมกับราคา 12) ตอบ

สนองความต้องการของลูกค้าได้อย่างพอเพียงและเอาใจใส่เป็นพิเศษ 13) อาหารมีความสะอาดถูกสุขลักษณะ 14) ราคาดึงดูดความสนใจและเชื่อเชิญให้สามารถมาซื้อรับประทานได้

องค์ประกอบที่ 2 การบริหารจัดการร้านอาหาร มีองค์ประกอบย่อย 9 ตัวแปร คำนวณหาค่าองค์ประกอบ ตั้งแต่ .519-.845 ค่าโอเก้น เท่ากับ 5.030 ค่าความแปรปรวนสะสมเท่ากับ 52.774 ตัวแปรในองค์ประกอบที่ 2 มีดังนี้ 1) มีการจัดโปรโมชั่นส่งเสริมการตลาดสม่ำเสมอ 2) บรรยากาศภายในร้านสามารถดึงดูดให้ลูกค้าเข้าร้านและจดจำได้ง่าย 3) พนักงานมีความพร้อมและความเต็มใจที่จะให้บริการ 4) การใช้วัตถุดิบและเครื่องปรุง เป็นการคัดวัตถุดิบ เครื่องปรุง การเก็บรักษา การถนอมอาหารให้มีคุณภาพมาตรฐาน 5) รู้จักและเข้าใจลูกค้าเป็นอย่างดี 6) ท่าเลที่ตั้งมีความสะดวกในการเลือกซื้ออาหาร 7) มีจัดทำเว็บไซต์ร้านอาหารให้ผู้บริโภคเข้าถึงได้ง่ายและสะดวกในการหาข้อมูล 8) ผู้ประกอบการสามารถบริหารจัดการในเรื่องต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสมและเป็นระบบ 9) ก่อนเปิดและปิดร้านอาหารทุกครั้งควรตรวจสอบความเรียบร้อย

องค์ประกอบที่ 3 ผลลัพธ์และราคา มีองค์ประกอบย่อย 3 ตัวแปร คำนวณหาค่าองค์ประกอบ ตั้งแต่ .419-.763 ค่าโอเก้น เท่ากับ 1.460 ค่าความแปรปรวนสะสมเท่ากับ 57.640 ตัวแปรในองค์ประกอบที่ 2 มีดังนี้ 1) ลักษณะของอาหารมีความสด ใหม่ ทุกวัน 2) อาหารมีหลากหลายให้เลือกซื้อรับประทาน 3) ราคาสินค้าและบริการเป็นมาตรฐานเดียวกัน

องค์ประกอบที่ 4 การให้บริการลูกค้าและระบบครัวร้านอาหาร มีองค์ประกอบย่อย 2 ตัวแปร คำนวณหาค่าองค์ประกอบ ตั้งแต่ .559-.650 ค่าโอเก้น เท่ากับ 1.149 ค่าความแปรปรวนสะสมเท่ากับ 61.469 ตัวแปรในองค์ประกอบที่ 2 มีดังนี้ 1) ให้ความสำคัญกับการต่อกับลูกค้าอย่างมีประสิทธิภาพ ไม่ละเลยลูกค้า 2) ระบบครัว สะอาด ตามมาตรฐานตามที่กำหนด

องค์ประกอบที่ 5 ท่าเล ที่ตั้ง และการตกแต่งร้าน มีองค์ประกอบย่อย 2 ตัวแปร คำนวณหาค่าองค์ประกอบ ตั้งแต่ .480-.519 ค่าโอเก้น เท่ากับ 1.059 ค่าความแปรปรวนสะสมเท่ากับ 65.000 ตัวแปรในองค์ประกอบที่ 2 มีดังนี้ 1) ท่าเล ที่ตั้ง มีการตกแต่งร้านและการวางอาหารจำหน่ายมีความเหมาะสม 2) ราคาเหมาะสมกับคุณภาพของอาหารที่เลือกซื้อ

สรุปผลและอภิปรายผลการวิจัย

สรุปผล

1. ผู้ประกอบการและผู้บริโภค พบว่า ส่วนใหญ่ผู้ตอบแบบสอบถามเป็นเพศหญิง จำนวน 486 คน คิดเป็นร้อยละ 60.80 และเป็นเพศชาย จำนวน 314 คน คิดเป็นร้อยละ 39.20 มีอายุระหว่าง 41-50 ปี จำนวน 334 คน คิดเป็นร้อยละ 41.8 มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 10,001-20,000 บาท จำนวน 334 คน คิดเป็นร้อยละ 41.75 มีสถานภาพสมรส 569 คน คิดเป็นร้อยละ 71.10 มีระดับการศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 315 คน คิดเป็นร้อยละ 39.40 มีอาชีพพนักงานบริษัท จำนวน 375 คน คิดเป็นร้อยละ 46.88 ตามลำดับ

2. พฤติกรรมของผู้จำหน่ายอาหารริมทาง ชุมชนย่านฉือฉาง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา พบว่า ผู้จำหน่ายอาหารมีพฤติกรรมที่แสดงออกอยู่ในระดับมาก และการวิเคราะห์องค์ประกอบของผู้จำหน่ายอาหารริมทาง ย่านฉือฉาง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา พบว่า การวิเคราะห์องค์ประกอบ 2 องค์ประกอบ คือ ด้านสุขอนามัยของบุคคลที่เกี่ยวข้องร้านอาหาร และด้านสุขาภิบาลของร้านอาหาร ตัวแปรที่นำมาวิเคราะห์ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับดีมาก

3. ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการประกอบกิจการร้านอาหารริมทาง ชุมชนย่านฉือฉาง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา พบว่า ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการประกอบกิจการร้านอาหารริมทาง อยู่ในระดับมาก และการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจปัจจัยแห่งความสำเร็จในการประกอบกิจการร้านอาหารริมทาง ชุมชนย่านฉือฉาง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา พบว่า การวิเคราะห์องค์ประกอบได้ 5 องค์ประกอบ คือ 1) กลยุทธ์ทางการตลาดร้านอาหารอย่างมืออาชีพ 2) การบริหารจัดการร้านอาหาร 3) ผลิตภัณฑ์และราคา 4) การให้บริการลูกค้าและระบบครัวร้านอาหาร 5) ท่าเล ที่ตั้ง และการตกแต่งร้าน ตัวแปรที่นำมาวิเคราะห์มีความเหมาะสมอยู่ในระดับดีมาก

การอภิปรายผล

1. พฤติกรรมของผู้จำหน่ายอาหารริมทาง ชุมชนย่านฉือฉาง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา พบว่า ผู้จำหน่ายอาหารมีพฤติกรรมในด้านต่าง ๆ อยู่ในระดับมาก ซึ่งผู้จำหน่ายอาหารปฏิบัติตามหลักสุขาภิบาลอาหาร มาตรฐานด้านสุขาภิบาลอาหาร ทั้งร้านที่เป็นห้องแถว ร้านแผงลอย และร้านรถเข็น ทำให้ร้านอาหารมีมาตรฐานตามกระทรวงสาธารณสุข (กอ, สำนักงานสุขาภิบาลอาหารและน้ำ, 2562) อาทิเช่น มีสุขภาพแข็งแรง ไม่เป็นโรคติดต่อหรือพาหะนำโรค ล้างมือให้สะอาดก่อนประกอบปรุงอาหาร และเล็บมือต้องสั้น สะอาด สถานที่ประกอบอาหาร มีวัสดุทำความสะอาดง่าย แข็งแรง ทนทาน ฯลฯ สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ นฤมล วีระพันธ์ และปราณี ทองคำ (2550) ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อสภาวะการสุขาภิบาลอาหารตามหลักเกณฑ์ข้อกำหนดมาตรฐานของร้านอาหารในเขตอำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี ผลการวิจัย พบว่า 1) สภาวะการสุขาภิบาลอาหารของร้านอาหารในอำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี ได้มาตรฐานตามหลักเกณฑ์ข้อกำหนดฯ ร้อยละ 64.6 จำแนกเป็นร้านอาหารในเขตเทศบาล และนอกเขตเทศบาล ร้อยละ 75.5 และ 56.8 ตามลำดับ และการวิเคราะห์องค์ประกอบของพฤติกรรมของผู้จำหน่ายอาหารริมทาง ย่านฉือฉาง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา พบว่า มีพฤติกรรมของผู้จำหน่ายอาหารริมทางเฉลี่ย อยู่ในระดับมาก สามารถวิเคราะห์องค์ประกอบ 2 องค์ประกอบ คือ ด้านสุขอนามัยของบุคคลที่เกี่ยวข้องร้านอาหาร และด้านสุขาภิบาลของร้านอาหาร ตัวแปรที่นำมาวิเคราะห์ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับดีมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของอรพิน สุขสองห้อง (2560) ศึกษาเรื่อง การปฏิบัติตามข้อกำหนดด้านสุขาภิบาลอาหารของผู้จำหน่ายอาหารริมบาทวิถี: กรณีศึกษาด่านล้งคโลก ผลการวิจัย พบว่า ปัจจัยกลุ่มผู้จำหน่ายอาหารริมบาทวิถี บริเวณถนนล้งคโลก มีทัศนคติที่ดีและให้ความสำคัญต่อการปฏิบัติตามข้อกำหนดด้านสุขาภิบาลอาหารทั้ง 12 ข้อ อยู่ในระดับมากที่สุด (4.78) และสามารถปฏิบัติตามข้อกำหนดดังกล่าวทุกข้อ แต่มีบางข้อปฏิบัติไม่สม่ำเสมอ เช่น การสวมใส่ผ้ากันเปื้อนและหมวกคลุมผม การปกปิดอาหารอย่าง

มิดชิด นำของแช่รวมกับน้ำแข็งสำหรับบริโภค ปล่อยให้เกิดขยะบริเวณสถานที่จำหน่ายอาหาร และล้างภาชนะบนทางเท้า

2. ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการประกอบกิจการร้านอาหารริมทาง ชุมชนย่านฉือฉาง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา พบว่า ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการประกอบกิจการร้านอาหารริมทาง อยู่ในระดับมาก ผู้วิจัยได้นำทฤษฎีส่วนผสมทางการตลาดมาเป็นปัจจัยแห่งความสำเร็จในการประกอบกิจการร้านอาหาร โดยโอปอล สุวรรณเมฆ และอภิวรรณ กรมเมือง (2562) ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจในการบริโภคอาหารบาทวิถีในเขตกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัย พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการบริโภคจากร้านอาหารบาทวิถี ประกอบไปด้วย 2 ปัจจัย คือ ปัจจัยด้านความสะดวกในการเข้าถึง และรสชาติอาหาร ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของเจริญชัย เอกมลไพศาล และณัฐสการณ ดิกลาสโตร (2561) ศึกษาเรื่อง การวิเคราะห์องค์ประกอบของทัศนคติการบริโภคอาหารริมทางของผู้บริโภคชาวไทย กรณีศึกษาร้านอาหารริมทางย่านเกาะโดยรอบวงเวียนอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัย พบว่า องค์ประกอบของทัศนคติที่มีต่อการบริโภคอาหารริมทางมี 4 องค์ประกอบ คือ 1) ด้านผลิตภัณฑ์และบริการ 2) ด้านความปลอดภัย 3) ด้านคุณค่าความรู้สึก และ 4) ด้านความสะดวก และการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจปัจจัยแห่งความสำเร็จในการประกอบกิจการร้านอาหารริมทาง ชุมชนย่านฉือฉาง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา พบว่า วิเคราะห์องค์ประกอบได้ 5 องค์ประกอบ คือ 1) กลยุทธ์ทางการตลาดร้านอาหารอย่างมืออาชีพ 2) การบริหารจัดการร้านอาหาร 3) ผลิตภัณฑ์และราคา 4) การให้บริการลูกค้าและระบบครัวร้านอาหาร 5) ทำเล ที่ตั้ง และการตกแต่งร้าน ตัวแปรที่นำมาวิเคราะห์มีความเหมาะสมอยู่ในระดับดีมาก สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ นลินี พานสายตา, ประวีณา คาไซ, และจตุพล จรุงโรจน์ ณ อยู่ยยา (2561) ศึกษาเรื่อง กลยุทธ์การบริหารร้านอาหารและเครื่องต้มแบบฟู้ดทรัคให้ประสบความสำเร็จ ผลการวิจัย พบว่า ปัจจัยทางการบริหารที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารร้านอาหารและเครื่องต้มแบบฟู้ดทรัคที่เด่นชัดที่สุด คือ กลยุทธ์ (Strategy) ด้วยการสร้างความแปลกใหม่และเอกลักษณ์เฉพาะตัวของร้านฟู้ดทรัคแต่ละร้าน ส่วนปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารร้านอาหารและเครื่องต้ม แบบฟู้ดทรัคที่เด่นชัดที่สุด คือ การส่งเสริมทางการตลาด (Promotion) ผ่านการใช้สื่อสังคมออนไลน์ในการสื่อสารข้อมูลกับลูกค้า และผลิตภัณฑ์ (Product) มีความแปลกใหม่ มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว และการใช้วัตถุดิบที่มีคุณภาพ ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ นภพรณ นันทพงษ์, สุชาติ สุขเจริญ, พรเพชร ศักดิ์ศิริชัยศิลป์, และปิยภรณ์ เวียงแก้ว (2562) ปัจจัยความสำเร็จในการพัฒนาตลาดนัดให้ได้มาตรฐานตลาดนัดน่าซื้อ คือ 1) เจ้าของตลาดมีความมุ่งมั่นตั้งใจและให้ความร่วมมือในการพัฒนาตลาด 2) มาตรการด้านกฎหมาย 3) การสร้างแรงจูงใจแก่ผู้ประกอบการ 4) ความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในการพัฒนาตลาดนัด ซึ่งในส่วนของผู้ประกอบการตลาดนัด กิจการร้านอาหาร ผู้ขายของและผู้ช่วยขายของ เจ้าหน้าที่ท้องถิ่น (เทศบาล/อบต.) และเจ้าหน้าที่สาธารณสุข ตลาดต้องมีการติดป้ายหรือข้อบังคับให้ผู้ขายของต้องปฏิบัติตามเพื่อสุขลักษณะและสุขอนามัยที่ดี การวิจัยครั้งนี้ทำให้ผู้วิจัยทราบพฤติกรรมของผู้บริโภคและผู้จำหน่ายอาหาร ทั้งนี้ ผู้จำหน่ายอาหารทราบถึงพฤติกรรมและองค์ประกอบสำคัญที่จะทำให้ร้านอาหารพัฒนาให้มีคุณภาพมากขึ้นรวมถึงผู้บริโภคที่มาซื้ออาหารสามารถเลือกซื้ออาหารที่มีคุณภาพในพื้นที่ย่านชุมชนฉือฉาง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา พัฒนาคุณภาพอาหาร และตลาดไปสู่มาตรฐานสากลต่อไป

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้ประโยชน์

1. ผู้ประกอบการกิจการร้านอาหารมีการปฏิบัติตามมาตรฐานของกระทรวงสาธารณสุขและสามารถนำข้อมูลสารสนเทศประกอบการตัดสินใจของผู้ประกอบการกิจการร้านอาหารในการพัฒนา ปรับปรุง หรือการขยายกิจการในอนาคต
2. เป็นข้อมูลให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องช่วยเหลือผู้ประกอบการกิจการร้านอาหารต่อไป
3. ทราบถึงความต้องการและความคิดเห็นของผู้บริโภคให้กับผู้ประกอบการนำไปพัฒนาร้านอาหาร ปรับปรุง ให้ตรงกับความต้องการของผู้บริโภค และสามารถพัฒนา แหล่งอาหารย่านฉือฉางให้เป็นตลาดที่มีมาตรฐานสากล และพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวและแหล่งอาหารสำคัญของหาดใหญ่

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรทำวิจัยในลักษณะเชิงพื้นที่ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นเชิงประจักษ์
2. ควรส่งเสริมการทำวิจัยของผู้ประกอบการที่ประกอบธุรกิจเกี่ยวกับการท่องเที่ยว เพื่อจะได้ข้อมูลเชิงประจักษ์ และพัฒนาเมืองหาดใหญ่ทั้งระบบ ให้หาดใหญ่อีกกลับมาเป็นเศรษฐกิจฟื้นฟู รุ่งเรืองเหมือนในอดีตต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

ผลงานนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจาก สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.) สัญญาเลขที่ วช.อว.(ก) (กปจ)/56/2562

บรรณานุกรม

- กรมพัฒนาธุรกิจการค้า. (2562). *ธุรกิจร้านอาหาร: บทวิเคราะห์ธุรกิจ*. นนทบุรี: ผู้แต่ง.
- กรมอนามัย, สำนักงานสุขาภิบาลอาหารและน้ำ. (2562). *มาตรฐานด้านสุขาภิบาลอาหาร*. สืบค้นเมื่อ 21 กุมภาพันธ์ 2563, จาก http://foodsafety.anamai.moph.go.th/main.php?filename=standard_cfgt
- ค็อดเลอร์, พี. (2546). *การจัดการการตลาด* (ธนวรรณ แสงสุวรรณ, อติลล่ำ พงศ์ยี่หล้า, อุไรวรรณ แยมเนียม, ยุทธนา ธรรมเจริญ, และยงยุทธ พงศ์ศิริพันธ์, ผู้แปล). กรุงเทพฯ: เพียร์สัน เอ็ดดูเคชั่น อินโดไชน่า.
- เจริญชัย เอกมลไพศาล, และณัฐสการณัฏ์ ดีกาลโสตร์. (2561). การวิเคราะห์องค์ประกอบของทัศนคติการบริโภคอาหารริมทางของผู้บริโภคชาวไทย กรณีศึกษาร้านอาหารริมทางย่านเกาะโดยรอบวงเวียนอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ กรุงเทพมหานคร. *วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย*, 13(45), 56-67.
- ชีวรรณ เจริญสุข. (2547). *กลยุทธ์การปรับตัวทางการตลาดของร้านค้าปลีกไทยแบบดั้งเดิม* (โชว ห่วย) (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ ภาควิชาการตลาด). มหาวิทยาลัยศรีปทุม, กรุงเทพฯ.
- เชาว์ โรจนแสง. (2540). การตลาดและกระบวนการบริหารการตลาด. ใน *เอกสารการสอนชุดวิชาการบริหารการตลาด: เล. 1* (น. 1-79). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

- Thai street food 4.0 -- ผืนให้ไกล ไปให้ถึง. (2561, 28 มกราคม). ประชาชาติธุรกิจออนไลน์. สืบค้นจาก <https://www.prachachat.net/economy/news-108211>
- ธนาคารเพื่อการส่งออกและนำเข้าแห่งประเทศไทย. (2555). ธุรกิจร้านอาหารริมทางปลายทางที่สดใส. กรุงเทพฯ: ธนาคารเพื่อการส่งออกและนำเข้าแห่งประเทศไทย.
- นภพวรรณ นันทพงษ์, สุชาติ สุขเจริญ, พรเพชร คักดีศิริชัยศิลป์, และปิยภรณ์ เวียงแก้ว. (2562). การพัฒนาตลาดนัดและการยกระดับตลาดนัดให้ได้มาตรฐานตลาดนัดนำซื้อ. วารสารสุขาภิบาลอาหารและน้ำ, 10(2), 8-15.
- นฤมล วีระพันธ์, และปราณี ทองคำ. (2550). ปัจจัยที่มีผลต่อสภาวะการสุขาภิบาลอาหารตามหลักเกณฑ์ข้อกำหนดมาตรฐานของร้านอาหารในเขตอำเภอเมืองจังหวัดปัตตานี. วารสารสงขลานครินทร์, 13(2), 187-200.
- นลินี พานสายตา, ประวีณา คาไซ, และจตุพล จุญโรจน์ ณ อยุธยา. (2561). กลยุทธ์การบริหารร้านอาหารและเครื่องดื่มแบบฟู้ดทรัคให้ประสบความสำเร็จ. วารสารวิทยาลัยดุสิตธานี, 12(2), 446-462.
- ปริญญ์ ลักษิตานนท์. (2544). จิตวิทยาและพฤติกรรมผู้บริโภค. กรุงเทพฯ: เจริญบุญการพิมพ์.
- ไพศาล วรคำ. (2556). การวิจัยทางการศึกษา (พิมพ์ครั้งที่ 6). มหาสารคาม: ตักสิลาการพิมพ์.
- ภูตินันท์ อติทิพยางกูร. (2555). การบริหารช่องทางการจัดจำหน่ายสินค้าระหว่างประเทศ. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- รัฐวิทย์ ทองภักดี. (2555). 30 กลยุทธ์ลับพิชิตตลาดเหนือคู่แข่ง. นนทบุรี: ริงค์ ปิยอนด์ บุ๊คส์.
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์. (2541). การบริหารเชิงกลยุทธ์. กรุงเทพฯ: พัฒนาศึกษา.
- สถาบันอาหาร. (2560). อาหารริมทาง (Street Food) ในประเทศไทย. สืบค้นเมื่อ 21 กุมภาพันธ์ 2563, จาก <http://fic.nfi.or.th/MarketOverviewDomesticDetail.php?id=145>
- สุวิษย์ แย้มเฟื่อน. (2545). การส่งเสริมการตลาด. กรุงเทพฯ: ศูนย์ตำราอาจารย์นิสิต จิระสันติการ.
- อรพิน สุขสองห้อง. (2560). การปฏิบัติตามข้อกำหนดด้านสุขาภิบาลอาหารของผู้จำหน่ายอาหารริมบาทวิถี: กรณีศึกษาถนนล้งคโลก (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยนวมินทราธิราช, กรุงเทพฯ.
- โอปอล สุวรรณเมฆ, และอภิวรรณ กรมเมือง. (2562). ปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจในการบริโภคอาหารบาทวิถีในเขตกรุงเทพมหานคร. วารสารบริหารธุรกิจศรีนครินทรวิโรฒ, 10(2), 144-155.
- The American heritage dictionary* (2nd ed.). (1985). Boston, MA: Houghton Mifflin.
- Barnard, C. I. (1969). *Organization and management*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Best, J. W. (1981). *Research in education* (3rd ed.). Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.
- Bygrave, W. D. (Ed.). (1994). *The portable MBA in entrepreneurship*. New York, NY: Wiley.
- Cronbach, L. J. (1990). *Essentials of psychological testing* (5th ed.). New York, NY: Harper & Row.
- Engel, J. F., Blackwell, R. D., & Miniard, P. W. (1993). *Consumer behavior* (7th ed.). Fort Worth, TX: Dryden Press.

- Kerin, R. A., Hartley, S. W., & Rudelius, W. (2004). *Marketing management*. New York, NY: McGraw Hill.
- Kotler, P. (2003). *Marketing management* (11th ed.). Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall.
- Likert, R. (1956). *The human organization*. New York, NY: McGraw-Hill.
- Likert, R. (1961). *New patterns of management*. New York, NY: McGraw-Hill.
- Loudon, D., & Bitta, A. (1988). *Consumer behavior: Concepts and applications* (3rd ed.). New York, NY: McGraw Hill.
- Pattan, M. Q. (1980). *Qualitative evaluation method*. Newbury Park, CA: Sage.
- Philip, K. (2003). *Marketing management* (11th ed.). Upper Saddle River, NJ: Prentice-Hall.
- Pickel, H. B., & Abrahamson, H. (1989). *Motivation and personality*. New York: Harper Schunk.
- Weiss, C. H. (1972). *Evaluation research*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
- Zimmerer, T. W. , & Scarborough, N. M. (2002). *Essentials of entrepreneurship and small business management* (3rd ed.). Upper Saddle River, NJ: Prentice-Hall.

S

Supply Chain Management for Tourism Development of Southern Isan Civilization

Siriporn Loetyingyot^{1,*} Sirisorncharoen Kamonlimsakun²
and Kanok Boonsak³

Received: May 15, 2020 Revised: June 3, 2020 Accepted: September 15, 2020

Abstract

This study aims to 1) study the community context and supply chain management of communities with tourism development of Southern Isan civilization, 2) analyze the guidelines and potential of supply chain management; and 3) to develop supply chain management model for tourism development of Southern Isan civilization. This study is a qualitative research which used participatory action research with key informants consisting of community leaders, entrepreneurs and network associates. Data were collected via field surveys, analyzing documents, interview, arranging a forum to analyze community potential and organizing a networking platform. The results found that 1) communities that are capable of being a model of tourism development Southern Isan civilization consisting of 3 communities which are Baan Prasart community, Ton Nam Moon Homestay Baan Suk Somboon, and Baan Khok Mueng community 2) the potential of supply chain management of 3 communities, it was found that the strengths aspect had strong leaders and harmonious members as well as accommodation received Thai homestay standard. The weaknesses aspect had shortage of having a community map and community lacked of knowledge through supply chain management. The opportunity aspect had a network creations opportunity among communities through national resources. The threats aspect had the increasing of new competitors in tourist attractions; and 3) the model of development of supply chain management based on the Supply Chain Operations Reference Model (SCOR Model) enables the

^{1,2,3} Faculty of Management Science, Nakhon Ratchasima Rajabhat University, Nakhon Ratchasima

* Corresponding author. E-mail: siriporn.l@nrnu.ac.th

model communities to develop supply chain management in historical tourism, ecotourism and cultural tourism. This derived from thinking, planning, decision operation, and evaluation participation of community and network to raising the level of tourism sustainability in tourism development of Southern Isan civilization.

Keywords: tourism supply chain management, tourism development southern isan civilization

ารจัดการโซ่อุปทานเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยว เขตพัฒนาการท่องเที่ยวอารยธรรมอีสานใต้

ศิริพร เลิศยังยศ¹ ศิริสรณ์เจริญ กมลลัมสกุล² และ กนก บุญศักดิ์³

วันรับบทความ: May 15, 2020 วันแก้ไขบทความ: June 3, 2020 วันตอบรับบทความ: September 15, 2020

บทคัดย่อ

การวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาบริบทและการจัดการโซ่อุปทานชุมชนเขตพัฒนาการท่องเที่ยวอารยธรรมอีสานใต้ 2) วิเคราะห์ศักยภาพและแนวทางการจัดการโซ่อุปทานของชุมชน และ 3) เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการโซ่อุปทานชุมชนเขตพัฒนาการท่องเที่ยวอารยธรรมอีสานใต้ การวิจัยเชิงคุณภาพด้วยวิธีวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ผู้ให้ข้อมูลหลักเป็นผู้นำ ผู้ประกอบการและภาคีเครือข่าย เก็บรวบรวมข้อมูลโดยสำรวจภาคสนาม ศึกษาเอกสาร สัมภาษณ์ เวิร์กช็อปศักยภาพ เวิร์กช็อปเครือข่าย ผลการวิจัย พบว่า 1) ชุมชนที่สามารถใช้เป็นต้นแบบการจัดการโซ่อุปทานการท่องเที่ยวเขตอารยธรรมอีสานใต้มี 3 ชุมชน ได้แก่ ชุมชนบ้านปราสาท ชุมชนกลุ่มอนุรักษ์ต้นน้ำมูลโฮมสเตย์บ้านสุขสมบูรณ์ และชุมชนบ้านโคกเมือง 2) ศักยภาพและแนวทางการจัดการโซ่อุปทานจาก 3 ชุมชน พบว่า จุดแข็ง คือ ผู้นำและสมาชิกเข้มแข็ง และที่พิกได้รับมาตรฐานจุดอ่อน คือ ไม่มีแผนที่ชุมชนและชุมชนขาดความรู้เรื่องการจัดการโซ่อุปทาน สำหรับโอกาส คือ การสร้างเครือข่ายระหว่างชุมชนเพื่อเชื่อมโยงแหล่งทรัพยากร และอุปสรรค คือ คู่แข่งด้านแหล่งท่องเที่ยวใหม่เพิ่มขึ้น และ 3) รูปแบบการพัฒนาการจัดการโซ่อุปทานการท่องเที่ยวตามหลัก The Supply Chain Operations Reference (SCOR Model) ทำให้ได้ต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์เชิงนิเวศ และเชิงวัฒนธรรมที่เกิดจากการคิด วางแผน ตัดสินใจ ดำเนินการ และประเมินผลร่วมกันในชุมชนและเครือข่าย ส่งผลให้เกิดการยกระดับการท่องเที่ยวเขตอารยธรรมอีสานใต้อย่างยิ่งย่น

คำสำคัญ: การจัดการโซ่อุปทานการท่องเที่ยว เขตพัฒนาการท่องเที่ยวอารยธรรมอีสานใต้

^{1,2,3} คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา

* Corresponding author. E-mai: siriporn.l@nrru.ac.th

บทนำ

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมีความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจทั่วโลก หลายหน่วยงานต่างให้ความสำคัญด้วยการส่งเสริมเพื่อเพิ่มขีดความสามารถทางการแข่งขัน สำหรับการท่องเที่ยวในประเทศไทยถือว่าเป็นกลไกสำคัญต่อการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศ โดยยุทธศาสตร์การพัฒนาของประเทศมีการบูรณาการงานด้านการท่องเที่ยวด้วยการกำหนดแนวทางส่งเสริม พัฒนาการท่องเที่ยวไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (ประจำปี 2560 -2564) ระบุถึงการเตรียมความพร้อมของคน สังคมและระบบเศรษฐกิจเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงด้วยการกำหนดยุทธศาสตร์สร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและแข่งขันอย่างยั่งยืน ส่งเสริมให้มีการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเพื่อเพิ่มรายได้ประกอบกับการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ระบบโลจิสติกส์และโซ่อุปทานเพื่อพัฒนาคุณภาพการให้บริการเพื่อรองรับการขยายตัวการท่องเที่ยวในพื้นที่เศรษฐกิจและส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในกลุ่มสังคม มุ่งเน้นเชื่อมโยงในภูมิภาค อาเซียนและระดับโลกอย่างเป็นระบบ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ [สศช], 2560)

การจัดการโซ่อุปทานจึงเป็นเครื่องมือใช้เพิ่มขีดความสามารถที่มีการบูรณาการ การจัดการความสัมพันธ์ประสานงานความร่วมมือ ตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำอย่างมีประสิทธิภาพ จากผลการศึกษาระเบียบศักยภาพเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มในระบบห่วงโซ่อุปทานอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในประเทศไทยของ เขมชนิษฐ์ แสนะนันทธนะ, นันทิ สุทธิการณนัย, และวันชัย รัตนวงษ์ (2555) พบว่า ส่วนใหญ่การจัดการโซ่อุปทานที่ผ่านมามุ่งเน้นภาคอุตสาหกรรมเนื่องจากมีตัวผลิตภัณฑ์ที่สามารถจับต้องได้ มีระบบการผลิตที่เป็นรูปธรรม แต่ปัจจุบันธุรกิจภาคบริการได้ให้ความสนใจในการนำการจัดการโซ่อุปทานมาใช้เพิ่มขึ้น ทั้งนี้ อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวที่มีบทบาทสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจและสังคมด้านการสร้างงาน สร้างรายได้ และสร้างธุรกิจอย่างต่อเนื่อง และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Zhang, Song, และ Huang (2009) กล่าวว่าจัดการโซ่อุปทานการท่องเที่ยวได้รับความสนใจ มีเป้าหมาย คือ สร้างความพึงพอใจให้แก่นักท่องเที่ยวทั้งด้านผลิตภัณฑ์และบริการ ซึ่งอุตสาหกรรมท่องเที่ยวต้องมีการเชื่อมโยงตอบสนองกันและตอบสนองความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวโดยรวมได้ ดังนั้น การจัดการโซ่อุปทานจึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการจัดการการท่องเที่ยวที่สามารถเชื่อมโยงการดำเนินงานของผู้ที่มีส่วนได้เสียอย่างสอดคล้องกันทั้งในแนวดิ่งและแนวราบสามารถสร้างความร่วมมือกันเป็นเครือข่าย โดยมีเป้าหมายสำคัญในการเคลื่อนที่ทางกายภาพ การเคลื่อนที่ด้านการสื่อสารข้อมูล และการเคลื่อนที่ด้านการเงินอย่างมีประสิทธิภาพ

สำหรับเขตพัฒนาการท่องเที่ยวอารยธรรมอีสานใต้ตามกฎหมายกำหนดเขตพัฒนาการท่องเที่ยว พ.ศ. 2558 ได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาเล่ม 132 ตอนที่ 22 ก เมื่อวันที่ 27 มีนาคม 2558 เกี่ยวกับกำหนดเขตพัฒนาการท่องเที่ยวอารยธรรมอีสานใต้ประกอบด้วย เขตท้องที่จังหวัดนครราชสีมา บุรีรัมย์ สุรินทร์ ศรีสะเกษ และอุบลราชธานี โดยมีศูนย์ปฏิบัติการเขตพัฒนาการท่องเที่ยวอยู่ที่จังหวัดนครราชสีมาที่มีการจัดทำแผนปฏิบัติการพัฒนาการท่องเที่ยวภายในเขตพัฒนาการท่องเที่ยวอารยธรรมอีสานใต้ซึ่งเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมกำหนดเป้าหมายเพื่อบูรณาการและขับเคลื่อนแผนปฏิบัติการนำไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม โดยมีแนวคิดพัฒนาการท่องเที่ยวบนพื้นฐานศักยภาพของพื้นที่ เอกลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวและความต้องการของชุมชน เชื่อมโยง

เส้นทางท่องเที่ยว ผลิตภัณฑ์ สร้างกิจกรรม แลกเปลี่ยนความรู้ และใช้ทรัพยากรร่วมกัน โดยสถานการณ์การท่องเที่ยวเขตพัฒนาการท่องเที่ยวอารยธรรมอีสานใต้ตามข้อมูลแผนปฏิบัติการพัฒนาการท่องเที่ยว พ.ศ. 2559-2563 พบว่า มีแนวโน้มการเติบโตที่ดี และจังหวัดที่มีนักท่องเที่ยวและธุรกิจที่พัก ร้านอาหาร ร้านจำหน่ายสินค้าที่ระลึกจำนวนมากที่สุด ได้แก่ จังหวัดนครราชสีมา รองลงมาบุรีรัมย์ อุบลราชธานี สุรินทร์ และศรีสะเกษ ตามลำดับ ทั้งนี้ ปัญหาสำคัญที่พบ คือ ขาดการเชื่อมโยงโซ่อุปทานการท่องเที่ยวต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ ขาดการสร้างเครือข่ายระหว่างชุมชนจึงทำให้การท่องเที่ยวยังไม่ได้รับการพัฒนาศักยภาพอย่างเต็มรูปแบบ (คณะกรรมการพัฒนาการท่องเที่ยวประจำเขตพัฒนาการท่องเที่ยวอารยธรรมอีสานใต้, 2561)

ดังนั้น การจัดการโซ่อุปทานเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนเขตพัฒนาการท่องเที่ยวอารยธรรมอีสานใต้ จึงเป็นโครงการสำคัญที่สามารถพัฒนาขีดความสามารถของเครือข่ายการท่องเที่ยวอารยธรรมอีสานใต้ ให้เป็นที่รู้จักและมีนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น โดยผลที่ได้จะทำให้ชุมชนเกิดองค์ความรู้ มีความภาคภูมิใจ รู้คุณค่าในความเป็นชุมชน และร่วมพัฒนาให้สามารถเชื่อมโยงตั้งแต่ต้นน้ำไปสู่ปลายน้ำของผู้ที่มีส่วนได้เสียกันเกิดเป็นเครือข่ายอย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นการเตรียมความพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยวทั่วโลกที่จะเดินทางมาท่องเที่ยวอันส่งผลให้เกิดการสร้างรายได้ ส่งเสริมคุณภาพชีวิตที่ดีของคนในชุมชน เสริมสร้างความมั่นใจต่อการเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณภาพแหล่งอารยธรรมอีสานใต้

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาบริบทและการจัดการโซ่อุปทานชุมชนเขตพัฒนาการท่องเที่ยวอารยธรรมอีสานใต้
2. เพื่อวิเคราะห์ศักยภาพและแนวทางการจัดการโซ่อุปทานชุมชนเขตพัฒนาการท่องเที่ยวอารยธรรมอีสานใต้
3. เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการโซ่อุปทานชุมชนเขตพัฒนาการท่องเที่ยวอารยธรรมอีสานใต้

ทบทวนวรรณกรรม

1. แนวคิดการจัดการโซ่อุปทาน (Supply Chain Management)

แนวคิดการจัดการโซ่อุปทานเป็นพื้นฐานการแข่งขันของธุรกิจ (Cohen & Rousell, 2005) ที่นำมาเป็นเครื่องมือเพิ่มความสามารถการแข่งขันที่มีการจัดส่งสินค้าถูกต้อง รวดเร็ว มีประสิทธิภาพ และต้นทุนต่ำ โดยสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากร สร้างความสัมพันธ์กับลูกค้า สำหรับความหมายการจัดการโซ่อุปทานตามนิยาม Council of Supply Chain Management Professionals (CSCMP) คือ การจัดการห่วงโซ่อุปทานที่ครอบคลุมการวางแผน จัดหาและจัดซื้อ แปรรูป และการจัดการโลจิสติกส์ และประสานงานและร่วมมือกับคู่ค้า ผู้จัดจำหน่ายวัตถุดิบ ผู้ให้บริการโลจิสติกส์และลูกค้า สรุปได้ว่า เป็นการมุ่งเน้นบูรณาการความร่วมมือระหว่างผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานตั้งแต่ต้นน้ำไปจนถึงปลายน้ำเพื่อการส่งมอบสินค้า บริการ ข้อมูลหรือสารสนเทศที่มีคุณค่าตอบสนองความต้องการผู้บริโภค สำหรับการจัดการโซ่อุปทานเพื่อการท่องเที่ยวจะช่วยส่งเสริมให้เกิดการบูรณาการความร่วมมือระหว่างผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องตั้งแต่ต้นน้ำไปจนถึงปลายน้ำอย่างมีประสิทธิภาพ โดย

โซ่อุปทานการท่องเที่ยวตามแนวคิดของ Zhang และคณะ (2009) ระบุว่า กระบวนการสร้างกิจกรรมและผลิตภัณฑ์จนถึงการส่งมอบบริการให้นักท่องเที่ยว และประสานการทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ โดย Yilmaz และ Bititci (2006) มีการประเมินประสิทธิภาพการท่องเที่ยวด้วยการนำแบบจำลองโซ่อุปทาน (SCOR Model) มาประยุกต์ใช้ โดยแบบจำลองอ้างอิงการดำเนินงานในโซ่อุปทาน (Supply Chain Operations Reference: SCOR Model) เป็นเครื่องมือที่ถูกพัฒนามาจากสภาโซ่อุปทาน (Supply Chain Council) ประเทศสหรัฐอเมริกา เป็นเครื่องมือที่เป็นประโยชน์ในการบริหารจัดการ ซึ่งคาดว่าแบบจำลองอ้างอิงการดำเนินงานในโซ่อุปทานจะช่วยเป็นกรอบการทำงานที่มีรูปแบบเดียวกันในการปรับปรุงและพัฒนาโซ่อุปทาน ซึ่งวัตถุประสงค์หลักของแบบจำลองนี้ เป็นเครื่องมือที่แสดงให้เห็นถึงกิจกรรมทางธุรกิจในโซ่อุปทานและใช้อธิบายลักษณะการดำเนินงานของการจัดการโซ่อุปทาน (ชนิศา มณีรัตนรุ่งโรจน์ และขวัญกมล ดอนขวา, 2556; Huang, Sheoran, & Keskar, 2005) และนำมาใช้พัฒนาประสิทธิภาพของโซ่อุปทานประกอบด้วย การวางแผน (Plan) การจัดหา (Source) การผลิต (Make) การส่งมอบ (Deliver) และการส่งคืน (Return) ดังนั้น การจัดการโซ่อุปทานการท่องเที่ยวเป็นการบูรณาการความร่วมมือของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการวางแผน จัดหาทรัพยากร สร้างการบริการท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ ส่งมอบการบริการท่องเที่ยวและประเมินผลอย่างมีประสิทธิภาพและตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวอย่างรวดเร็วและสร้างความพึงพอใจสูงสุด

2. แนวคิดการท่องเที่ยว และอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยว ตามนิยามของ United Nations, Department of Economic and Social Affairs (UN, DESA, 2010) ให้ความหมายว่า กิจกรรมที่เกิดจากประชาชนเดินทางออกจากสถานที่ของตนไปยังสถานที่หนึ่งและพักอาศัยโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการพักผ่อน นันทนาการ ธุรกิจ หรือมีวัตถุประสงค์อื่นสำหรับการเดินทางที่น้อยกว่า 1 ปี สำหรับในประเทศไทยเมื่อปี พ.ศ. 2479 เริ่มใช้คำว่า “ท่องเที่ยว” และในปี พ.ศ. 2480 โดยคณะรัฐมนตรีพิจารณาความหมายของ “ท่องเที่ยว” ว่า หมายถึง การเที่ยวเตร่ การเดินทางที่มีจุดมุ่งหมายสำหรับความหมายอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวตามแนวคิดของบุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2555) คือ การประกอบกิจกรรมด้วยการนำปัจจัยการผลิตมาผลิตสินค้าและบริการการท่องเที่ยวให้เกิดคุณค่าและประโยชน์แก่ผู้มาเยือนหรือนักท่องเที่ยว โดยนิตยา ชัชกุล (2557) กล่าวว่าอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นธุรกิจขนาดใหญ่ที่ต้องอาศัยแรงงานและลงทุนสูง ครอบคลุมธุรกิจหลายประเภท สรุปได้ว่า อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจะดำเนินกิจกรรมการนำปัจจัยนำเข้า ผลิตสินค้าและบริการการท่องเที่ยวภายในและภายนอกราชอาณาจักรโดยมีค่าตอบแทนที่ครอบคลุมธุรกิจหลายประเภทเพื่อให้เกิดคุณค่าที่สามารถตอบสนองความต้องการและสร้างความพึงพอใจให้นักท่องเที่ยวสูงสุด ทั้งนี้ Tapper และ Font (2004) ระบุว่า มีองค์ประกอบที่สนับสนุนอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว เช่น ร้านอาหาร ร้านขายของที่ระลึก หน่วยงานที่รับผิดชอบด้านสาธารณสุขปลอดภัยซึ่งองค์ประกอบเหล่านี้จะมีความสัมพันธ์กันโดยตรงและอาจมีการเชื่อมโยงกันเองก่อนถึงนักท่องเที่ยว ซึ่ง Pike (2008) ระบุว่าแหล่งท่องเที่ยวต้องมี 6 องค์ประกอบ ได้แก่ ความสามารถจัดโปรแกรมท่องเที่ยว ความสามารถในการเข้าถึงสิ่งดึงดูดใจ สิ่งอำนวยความสะดวก ที่พัก กิจกรรม และการให้บริการของแหล่งท่องเที่ยว ทั้งนี้ คนในชุมชน

ถือเป็นเจ้าของทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สามารถสร้างความพึงพอใจ ความประทับใจให้แก่นักท่องเที่ยว เพื่อให้นักท่องเที่ยวกลับมาเที่ยวซ้ำอย่างต่อเนื่อง

3. การวิเคราะห์สภาพแวดล้อม

เทคนิคการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอกองค์การเพื่อนำมากำหนดกลยุทธ์ที่เหมาะสมกับองค์การ ซึ่งการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมสามารถอธิบายได้เป็น 2 เทคนิค คือ

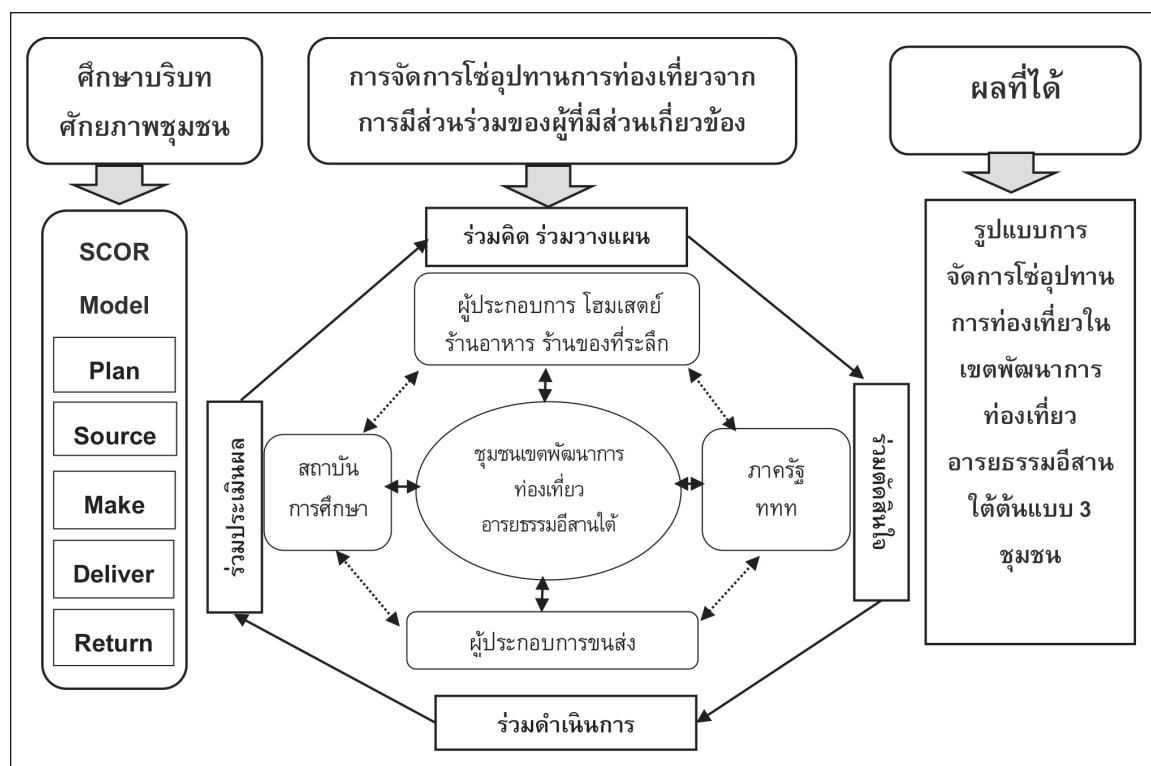
3.1 การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมด้วยการใช้ SWOT Analysis วิเคราะห์สภาพปัจจุบัน และทิศทางการดำเนินงานอนาคต (Carlock & Ward, 2001) ซึ่ง SWOT ย่อมาจากคำว่า จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค ผู้บริหารองค์การต้องพิจารณาสภาพแวดล้อมที่มีผลกระทบต่อการตัดสินใจและทำกิจกรรมเพื่อให้องค์การดำเนินการแสวงหาประโยชน์และตอบสนองการเปลี่ยนแปลงที่เป็นโอกาส คือ สถานการณ์ภายนอกที่เอื้ออำนวย อุปสรรค คือ สถานการณ์ภายนอกที่ขัดขวางการทำงานขององค์กรด้วยการตั้งรับการเปลี่ยนแปลงจากสภาพแวดล้อมภายนอกที่จะส่งผลกระทบ อีกทั้ง ผู้บริหารต้องทำความเข้าใจบทบาท ศักยภาพตนเองภายในองค์การ โดยประเมินจุดแข็ง คือ ความสามารถภายในที่เป็นบวก และ จุดอ่อน คือ สถานการณ์ภายในที่อ่อนความสามารถ

3.2 การทำเมทริกซ์ TOWS (TOWS Matrix) คือ การแสดงถึงกลยุทธ์ทางเลือก 4 ประการ คือ SO WO ST และ WT โดยการจับคู่ระหว่างปัจจัยภายนอกและปัจจัยภายใน โดยการจัดทำกลยุทธ์ TOWS Matrix ตามแนวคิดของพิบูล ที่ปะปาล และ ธนวัฒน์ ที่ปะปาล (2559) และ David (2011) ระบุว่า หลังจากที่ใช้ SWOT Analysis ประเมินสถานการณ์และสามารถนำจัดทำกลยุทธ์ทางเลือกได้ด้วยการจับคู่กันในรูปแบบเมทริกซ์ ที่เรียกว่า การจัดทำ TOWS Matrix เพื่อนำไปสู่แนวทางปฏิบัติ ได้แก่ 1) กลยุทธ์ SO คือ กลยุทธ์เชิงรุก 2) กลยุทธ์ WO คือ กลยุทธ์การพลิกตัว 3) กลยุทธ์ ST คือ กลยุทธ์การขยายตัว และ 4) กลยุทธ์ WT คือ กลยุทธ์ตั้งรับหรือป้องกันตัว ดังนั้น ผู้นำต้องมีความรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงใช้ประเมินองค์การ สถานการณ์วิเคราะห์และวางแผนกลยุทธ์ดำเนินงานต่อไปให้พร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงและปรับตัวให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมอย่างมีประสิทธิภาพ

4. การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

งานวิจัยที่เน้นมุ่งเน้นเรื่องคุณค่าของบุคคล กลุ่ม สังคม และสร้างพลังการขับเคลื่อนให้เกิดการเปลี่ยนแปลง โดยมีหลักการมีส่วนร่วมเพื่อขับเคลื่อนให้เกิดการปฏิบัติ ตรวจสอบผล สร้างคุณค่าที่เกิดจากความรู้โดยใช้เกณฑ์จากสภาพความเป็นจริงปัจจุบัน มีการสำรวจเพื่อแสวงหาความสำเร็จ และผลิตความรู้ใหม่อย่างมีสำนึกภายใต้พื้นฐานประสบการณ์ของกลุ่มที่จะเกิดองค์ความรู้ใหม่ท่ามกลางประสบการณ์ที่มีอยู่ (วรรณดี สุทธิธนากร, 2556 ; Smith, 1997) สำหรับ สุภาศักดิ์ จันทวานิช (2557) อธิบายว่า เป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ที่อาศัยการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินกิจกรรมวิจัยตั้งแต่ขั้นระบุปัญหา ดำเนินการ ติดตามผล และประเมินผล โดยผสาน 2 คำ ได้แก่ “ปฏิบัติการ” คือ กิจกรรมที่ต้องดำเนินการ และ “การมีส่วนร่วม”

คือ การที่ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องร่วมวิเคราะห์สภาพปัญหา ร่วมตัดสินใจ และดำเนินการจนสิ้นสุดกระบวนการวิจัย เมื่อนำ 2 คำมาผสมกัน พบว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการวิจัยเพื่อให้ได้ข้อมูลจากการที่คนในชุมชนมีส่วนร่วมตั้งแต่ รับรู้ กำหนดปัญหา แก้ไข ตัดสินใจสรุปได้ว่า เป็นการวิจัยที่ใช้ชุมชนเป็นฐาน มุ่งเน้นสร้างการมีส่วนร่วม วิเคราะห์สภาพแวดล้อม กำหนดกิจกรรม หรือโครงการที่เหมาะสมร่วมกัน (Thiengkamol, 2005) ดังนั้น การจัดการการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมควรคำนึงถึงศักยภาพชุมชน เตรียมความพร้อม จัดการทรัพยากร วัฒนธรรมประเพณี วิเคราะห์ ดำเนินการ ตัดสินใจ และประเมินผลร่วมกันเพื่อพัฒนาสู่การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน จากการทบทวนวรรณกรรมแนวคิด ทฤษฎี นำมาเป็นฐานคิดเพื่อพัฒนาเป็นกรอบแนวความคิดการวิจัย ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวความคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย ผู้วิจัยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

- 1. ประชากร** คือ ประชากรจำนวน 4,203 คนจาก 1,342 ครัวเรือนในเขตพัฒนาการท่องเที่ยวอารยธรรมอีสานใต้ ได้แก่ 1. กลุ่มอนุรักษ์ต้นน้ำมูลโฮมสเตย์บ้านสุขสมบูรณ์ อำเภอน้ำขุ่น จังหวัดนครราชสีมา 2. ชุมชนบ้านปราสาท อำเภอนโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา และ 3. ชุมชนบ้านโคกเมือง อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์
- 2. กลุ่มตัวอย่าง** ใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจงกับผู้นำชุมชน ปราชญ์ ประชานกลุ่มโฮมสเตย์ สมาชิกชุมชน และผู้ประกอบการจาก 3 ชุมชน ๆ ละ 30 คน จำนวน 90 คนที่มีความพร้อม

ด้านศักยภาพกลุ่มและศักยภาพทรัพยากรเชิงพื้นที่ในการพัฒนาการจัดการโซ่อุปทานการท่องเที่ยวเขตพัฒนาการท่องเที่ยวอารยธรรมอีสานใต้ และผู้แทนจากหน่วยงานราชการและเอกชน เช่น องค์การบริหารส่วนตำบลไทยสามัคคี สำนักงานอุทยานแห่งชาติ องค์การบริหารส่วนตำบลจรเข้มาก องค์การบริหารส่วนตำบลสัมฤทธิ์ พัฒนาชุมชน อำเภอโนนสูง ตำรวจชุมชน สำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) บ้านโนนวัด ที่มีส่วนเกี่ยวข้องใน 3 ชุมชนจำนวน 15 คน

ตารางที่ 1 การดำเนินงานวิจัย

วัตถุประสงค์	การดำเนินงานวิจัย	เครื่องมือวิจัย	ผลที่ได้รับ
1. บริบทและการจัดการโซ่อุปทานชุมชนเขตพัฒนาการท่องเที่ยวอารยธรรมอีสานใต้	1. การสื่อสารทำความเข้าใจกับผู้นำ 2. สัมภาษณ์ภาคสนาม/ข้อมูลทุติยภูมิ 3. ประชุมผู้นำกลุ่มเขตพัฒนาการท่องเที่ยวอารยธรรมอีสานใต้ 4. สัมภาษณ์ผู้นำและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องพื้นที่ด้าน SCOR Model	1. แบบสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับการจัดการโซ่อุปทานของชุมชน 2. แบบบันทึกการประชุมคัดเลือกชุมชนต้นแบบ	ข้อมูลพื้นฐานด้านทรัพยากร ศักยภาพของชุมชนด้านการจัดการโซ่อุปทาน 3 ชุมชน
2. วิเคราะห์ศักยภาพและแนวทางการจัดการโซ่อุปทานชุมชน	2.1 การจัดเวทีวิเคราะห์ศักยภาพชุมชนที่เกี่ยวข้องกับโซ่อุปทานและวิเคราะห์ SWOT Analysis) และรูปแบบความสัมพันธ์แบบเมตริกซ์ TOWS Matrix	2.1 แบบบันทึกวิเคราะห์ศักยภาพและแนวทางการจัดการโซ่อุปทานชุมชนเขตพัฒนาการท่องเที่ยวอารยธรรมอีสานใต้	ข้อมูลศักยภาพและแนวทางการจัดการโซ่อุปทาน 3 ชุมชนต้นแบบที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของชุมชน
3. การจัดการโซ่อุปทานเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเขตพัฒนาการท่องเที่ยวอารยธรรมอีสานใต้	3.1 กิจกรรมหนุนเสริมให้ความรู้และแผนที่เครือข่ายชุมชน 3.2 จัดเวทีประชุมเครือข่ายเพื่อพัฒนาการจัดการโซ่อุปทานการท่องเที่ยว 3.3 กิจกรรมถ่ายทอดองค์ความรู้เกี่ยวกับต้นแบบการจัดการโซ่อุปทาน 3 ชุมชนให้กับเครือข่ายการท่องเที่ยวของเขตพัฒนาการท่องเที่ยว	3.1 แบบบันทึกการประชุมเครือข่ายด้านการพัฒนาการจัดการโซ่อุปทานการท่องเที่ยว 3.2 แบบบันทึกถอดบทเรียนการเข้าร่วมกิจกรรม	- ชุมชนได้รับองค์ความรู้การจัดการโซ่อุปทาน - เกิดต้นแบบการจัดการโซ่อุปทานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเชิงประวัติศาสตร์ และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม - มีแผนที่เครือข่าย 3 ชุมชน - เกิดการถ่ายทอดองค์ความรู้จากพื้นที่ต้นแบบและขยายผลให้เครือข่าย

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลแบบพรรณนาด้วยการจัดระเบียบข้อมูล แสดงข้อมูลในรูปแบบเชิงพรรณนาความ ที่มาจากการเชื่อมโยงข้อมูลที่ถูกจัดระเบียบตามกรอบแนวคิดการวิจัย เพื่อบรรยายถึงเรื่องราวให้ตรงประเด็นกับ สิ่งที่ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษา การสรุป การตีความและตรวจสอบความถูกต้องตรงประเด็นของผลการวิจัย โดย วิธีการวิเคราะห์ ดีความ เปรียบเทียบข้อมูล สังเคราะห์ข้อมูลและนำมาสร้างข้อสรุปเพื่ออธิบายให้เห็นข้อมูล การจัดการโซ่อุปทานเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเขตพัฒนาท่องเที่ยวอารยธรรมอีสานใต้

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยของงานวิจัยเรื่อง การจัดการโซ่อุปทานเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเขตพัฒนาการท่องเที่ยว อารยธรรมอีสานใต้ สามารถอธิบายตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. เพื่อศึกษาบริบทและการจัดการโซ่อุปทานชุมชนเขตพัฒนาการท่องเที่ยวอารยธรรม อีสานใต้

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลบริบทและการจัดการโซ่อุปทานของชุมชนเขตพัฒนาการท่องเที่ยวอารยธรรม อีสานใต้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกและประชุมเครือข่ายชุมชน พบว่า มี 3 ชุมชนที่สามารถพัฒนาเป็นต้นแบบการ เชื่อมโยงโซ่อุปทานการท่องเที่ยวได้จำนวน 3 ชุมชน ได้แก่ ชุมชนบ้านสุขสมบูรณ์ ชุมชนบ้านปราสาท และชุมชน บ้านโคกเมือง ผลการวิจัยแสดงดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 บริบทและการจัดการโซ่อุปทานของชุมชนเขตพัฒนาการท่องเที่ยวอารยธรรมอีสานใต้

	ชุมชนบ้านสุขสมบูรณ์	ชุมชนบ้านปราสาท	ชุมชนบ้านโคกเมือง
1. ข้อมูลพื้นฐาน	ชุมชนหมู่ที่ 2 ตำบลไทยสามัคคี อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดนครราชสีมาอยู่ติดกับอุทยานแห่งชาติทับลาน มีโฮมสเตย์ 15-17 หลังรองรับนักท่องเที่ยว 150 คน	บ้านปราสาทหมู่ 7 มี โฮมสเตย์ ประมาณ 40-50 หลัง รองรับนักท่องเที่ยวได้ 200 คน	ชุมชนขนาดใหญ่มีอาณาเขตปกครอง 4 หมู่บ้าน คือ หมู่ที่ 6, 9, 15 และ 18 จำนวน 720 ครัวเรือน มีโฮมสเตย์ 30 หลัง รองรับนักท่องเที่ยว 200 คน
2. รูปแบบการท่องเที่ยว	การท่องเที่ยวเชิงนิเวศหรือการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ	การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และโบราณคดี	การท่องเที่ยวเชิงวิถีชีวิต หรือเชิงวัฒนธรรม
3. ทรัพยากรในชุมชน	อุทยานแห่งชาติทับลาน วังน้ำเขียวฟาร์ม ผาเก็บตะวัน จุดชมวิวกุหลาบสีดอกโศภณ อุทยานแห่งชาติทับลานที่ 11 และ 17 น้ำตกสวนห้อม เขาแผงม้า ตลาดชุมชน	พิพิธภัณฑ์แหล่งโบราณคดีบ้านปราสาท ลานน้ำธารปราสาท สะพานตะโกนรัก แหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตชุมชน	ปราสาทเมืองต่ำ บารายเมืองต่ำ หรือทะเลเมืองต่ำ ภูมิปัญญาบ้านโคกเมือง หรือ อโรคยาศาล ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตชุมชน

ตารางที่ 2 บริบทและการจัดการโซ่อุปทานของชุมชนเขตพัฒนาการท่องเที่ยวอารยธรรมอีสานใต้ (ต่อ)

	ชุมชนบ้านสุขสมบูรณ์	ชุมชนบ้านปราสาท	ชุมชนบ้านโคกเมือง
4. การเชื่อมโยงกับผู้มีส่วนได้เสีย	โฮมสเตย์ลุงอินทร์ ร้านอาหารร้านต้นไทร รถรับจ้าง รถตู้ ตำรวจชุมชน ผู้ประกอบการนักท่องเที่ยวในและต่างประเทศ	ผู้นำเที่ยวในชุมชน ร้านอาหารขนส่งสาธารณะ รถรับจ้างมอเตอร์ไซด์ รถอีแต๋น รถตู้ อบต. พัฒนาชุมชน สถาบันการศึกษา	ที่พัก บริษัทนำเที่ยว รถตู้ หน่วยงานราชการ ตำรวจ สถาบันการศึกษา รถรับจ้าง ผู้ประกอบการ นักท่องเที่ยวในและต่างประเทศ
5. สถานที่ตั้ง	กลุ่มอนุรักษ์ต้นน้ำมูลโฮมสเตย์บ้านสุขสมบูรณ์ หมู่ 2 ตำบลไทยสามัคคี อำเภอวังน้ำเขียว	ชุมชนบ้านปราสาท หมู่ 7 ตำบลธารปราสาท อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา	บ้านโคกเมือง ตำบลจรเข้มาก อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์
6. ระบบสารสนเทศ	เฟสบุ๊กกลุ่มอนุรักษ์ต้นน้ำมูลโฮมสเตย์บ้านสุขสมบูรณ์	เฟสบุ๊กอาจารย์จรัญ จอมกลาง	เฟสบุ๊กโฮมสเตย์บ้านโคกเมือง
7. การจัดการโซ่อุปทานการท่องเที่ยว	- วางแผนการประชุมกับทางอุทยานแห่งชาติเพื่อทำเส้นทางการท่องเที่ยวและวางแผนผลิตสินค้าชุมชนเช่น ผักปลอดสารพิษ เป็นต้น - ค้นหาข้อมูลชุมชนและเครือข่ายเพื่อพัฒนาชุมชนหาทรัพยากรเพื่อสร้างอาชีพให้กับชุมชนด้วย - ชุมชนติดป้ายบอกแหล่งท่องเที่ยวและยังไม่มีศูนย์ข้อมูลสำหรับนักท่องเที่ยว - ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวแต่ยังไม่ชัดเจนที่จะสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้ - นักท่องเที่ยวแบ่งปันประสบการณ์ในสมุดเยี่ยม	- วางแผนการผลิตสินค้าชุมชนเพื่อจำหน่ายเช่นสินค้าหัตถกรรมเส้นใยพืช - ค้นหาข้อมูลในชุมชนและพัฒนาทรัพยากรที่ใช้ผลิต - โฮมสเตย์ได้รับมาตรฐานมีการสร้างผลิตภัณฑ์ของชุมชน - ชุมชนมีป้ายข้อมูลชัดเจนสามารถบอกเส้นทางการท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี - นักท่องเที่ยวแบ่งปันประสบการณ์ในสมุดเยี่ยมของแต่ละบ้านพัก	- วางแผนพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยว ผลิตสินค้า เช่นข้าวดินภูเขาไฟ เสื้ออก เป็นต้น จัดทำกิจกรรมท่องเที่ยวเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว - จัดหาทรัพยากรด้วยการค้นหาข้อมูลที่สำคัญในชุมชนเพื่อการท่องเที่ยว - สร้างการบริการท่องเที่ยวที่มีคุณภาพด้วยการพัฒนาเส้นทาง ไฟฟ้า น้ำห้องน้ำร้านอาหารแหล่งท่องเที่ยว - ส่งมอบบริการท่องเที่ยวพบว่า ชุมชนมีข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวแต่ยังไม่ชัดเจน - นักท่องเที่ยวมีการแบ่งปันประสบการณ์ในสมุดเยี่ยมของแต่ละบ้านพัก

2. เพื่อวิเคราะห์ศักยภาพและแนวทางการจัดการโซ่อุปทานชุมชนเขตพัฒนาการท่องเที่ยวอารยธรรมอีสานใต้

ผลการวิเคราะห์ศักยภาพและแนวทางการจัดการโซ่อุปทานของชุมชนจากการใช้เครื่องมือการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมและการจัดการโซ่อุปทานดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ศักยภาพของชุมชนเขตพัฒนาการท่องเที่ยวอารยธรรมอีสานใต้

	ชุมชนบ้านสุขสมบูรณ์	ชุมชนบ้านปราสาท	ชุมชนบ้านโคกเมือง
จุดแข็ง	- มีศักยภาพเชิงพื้นที่มีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่สวยงาม อุดมสมบูรณ์ - มีศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง - มีผลิตภัณฑ์เพื่อสุขภาพ	- มีศักยภาพเชิงพื้นที่มีแหล่งโบราณคดี - มีโฮมสเตย์ที่ผ่านการประเมินมาตรฐานโฮมสเตย์ไทย - ผู้นำชุมชนมีความเข้มแข็งและเป็นผู้นำสมาคมอีสานใต้	- ผู้นำกลุ่มโฮมสเตย์เข้มแข็งและมีเครือข่าย - ที่พักได้รับมาตรฐานโฮมสเตย์ไทย - ชุมชนมีศูนย์เรียนรู้และกิจกรรมท่องเที่ยวที่
จุดอ่อน	- ไม่มีที่ตั้งของศูนย์ข้อมูลบริการการท่องเที่ยว - ไม่มีแผนที่ชุมชน - ขาดความรู้การจัดการโซ่อุปทาน	- เส้นทางท่องเที่ยวในชุมชนดึงดูดใจนักท่องเที่ยวน้อย - ผลิตภัณฑ์ชุมชนมีน้อย - ขาดความรู้การจัดการโซ่อุปทาน	- ชุมชนไม่มีแผนที่ชุมชนที่บอกเส้นทางในชุมชน - ยังไม่มีที่ตั้งศูนย์ข้อมูลการให้บริการการท่องเที่ยวที่ชัดเจน
โอกาส	- หน่วยงานภายนอกส่งเสริมสนับสนุนสร้างเครือข่าย กิจกรรมท่องเที่ยวและเชื่อมโยงทรัพยากรระดับตำบล - พฤติกรรมนักท่องเที่ยวต้องการเรียนรู้วิถีชีวิตชุมชนและเที่ยวเชิงธรรมชาติเพิ่มขึ้น	- หน่วยงานภายนอกส่งเสริมกลุ่มอาชีพชุมชนท่องเที่ยวและเชื่อมโยงแหล่งทรัพยากร - เชื่อมโยงเครือข่ายแหล่งท่องเที่ยวที่ใกล้กับชุมชนบ้านปราสาทเพื่อยกระดับเส้นทางท่องเที่ยว	- สร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างชุมชนและหน่วยงานภายนอกเพื่อเชื่อมโยงแหล่งทรัพยากรในพื้นที่ต่าง ๆ - พฤติกรรมนักท่องเที่ยวต้องการเข้ามาสัมผัสและเรียนรู้วัฒนธรรมชุมชน
อุปสรรค	- สถานที่ท่องเที่ยวและชุมชนอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติส่งผลให้การดำเนินกิจกรรมไม่ชัดเจน - จัดสรรงบประมาณแต่ละปีไม่เพียงพอต่อการพัฒนา	- ช่วงฤดูร้อนส่งผลให้นักท่องเที่ยวมีน้อย - มีแหล่งท่องเที่ยวใหม่ที่อยู่ในจังหวัดนครราชสีมาเพิ่มขึ้น	- มีแหล่งท่องเที่ยวใหม่ที่นำเสนอเพิ่มขึ้น - นักท่องเที่ยวไม่มีจิตสำนึกในการดูแลสิ่งแวดล้อมทำให้ทรัพยากรเสื่อมโทรมและขยะมีจำนวนมาก

จากตารางวิเคราะห์ศักยภาพชุมชนด้านการจัดการท่องเที่ยวและการจัดการโซ่อุปทานที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของชุมชนได้สะท้อนแนวคิดและนำมาวิเคราะห์ในรูปแบบความสัมพันธ์แบบเมทริกซ์ โดยใช้เครื่องมือ TOWS Matrix วิเคราะห์และกำหนดกลยุทธ์ใช้พัฒนาแนวทางการจัดการโซ่อุปทานที่เหมาะสมกับชุมชน ดังนี้

2.1 กลยุทธ์การจัดการโซ่อุปทานของชุมชนบ้านโคกเมือง พบว่า มี 4 กลยุทธ์หลัก ได้แก่ 1) กลยุทธ์เชิงรุก คือ สร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างชุมชนพัฒนาการเชื่อมโยงโซ่อุปทานการท่องเที่ยว 2) กลยุทธ์เชิงแก้ไข คือ ตั้งศูนย์ข้อมูลให้บริการการท่องเที่ยวอย่างชัดเจน 3) กลยุทธ์เชิงป้องกัน คือ สร้างและถ่ายทอดกิจกรรมฐานการเรียนรู้มุ่งเน้นความเป็นวิถีชีวิตชาวโคกเมือง 4) กลยุทธ์เชิงรับ คือ จัดทำแผนที่ชุมชนเพื่อบอกเส้นทางการท่องเที่ยวและสถานที่ท่องเที่ยวบริเวณใกล้เคียง

2.2 กลยุทธ์การจัดการโซ่อุปทานของชุมชนกลุ่มอนุรักษ์ต้นน้ำมูลโฮมสเตย์บ้านสุขสมบูรณ์ พบว่า 1) กลยุทธ์เชิงรุก สร้างกิจกรรมที่มุ่งเน้นการท่องเที่ยวโดยนำความเป็นอัตลักษณ์ของชุมชนผสานกับทรัพยากรธรรมชาติ 2) กลยุทธ์เชิงแก้ไข คือ ตั้งศูนย์ข้อมูลการให้บริการการท่องเที่ยวที่ให้บริการนักท่องเที่ยว 3) กลยุทธ์เชิงป้องกัน คือ สร้างพันธมิตรเพื่อพัฒนาการเชื่อมโยงระบบโซ่อุปทานการท่องเที่ยว 4) กลยุทธ์เชิงรับ คือ สร้างความเข้าใจให้คนในชุมชนด้านการจัดกิจกรรมในพื้นที่เขตอุทยาน

2.3 กลยุทธ์การจัดการโซ่อุปทานของชุมชนบ้านธารปราสาท พบว่า 1) กลยุทธ์เชิงรุก คือ สร้างเส้นทางท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์โดยชุมชนที่มุ่งเน้นพาสานกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชน 2) กลยุทธ์เชิงแก้ไข คือ ประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อยกระดับการท่องเที่ยว 3) กลยุทธ์เชิงป้องกัน คือ ผู้นำเป็นผู้แทนหลักในการสร้างพันธมิตรเพื่อพัฒนาการเชื่อมโยงกิจกรรมโดยผู้นำชุมชนและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องระดับอำเภอร่วมเชื่อมโยง 4) กลยุทธ์เชิงรับ คือ การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวในทุกฤดูกาล

3. เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการโซ่อุปทานชุมชนเขตพัฒนาการท่องเที่ยวอารยธรรมอีสานใต้

ผลการวิเคราะห์การพัฒนารูปแบบการจัดการโซ่อุปทานการท่องเที่ยวของเขตพัฒนาการท่องเที่ยวอารยธรรมอีสานใต้

3.1 จากผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ TOWS Matrix เพื่อหาแนวทางการจัดการโซ่อุปทานของชุมชนต้นแบบที่เหมาะสมและเชื่อมโยงกับผู้ประกอบการ สถานที่ท่องเที่ยวและนักท่องเที่ยวนำมาออกแบบการพัฒนาการจัดการโซ่อุปทานการท่องเที่ยว 3 ชุมชนบนพื้นฐานหลัก SCOR Model ประกอบด้วย วางแผน (Plan) จัดหาทรัพยากร (Source) สร้างการบริการท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ (Make) ส่งมอบการบริการท่องเที่ยว (Deliver) และ ประเมินผลการบริการ (Return) ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 รูปแบบการจัดการโซ่อุปทานชุมชนบ้านโคกเมือง ตามหลัก SCOR Model

รูปแบบการจัดการโซ่อุปทานเขตพัฒนาการท่องเที่ยว อารยธรรมอีสานใต้	หลัก SCOR Model				
	Plan	Source	Make	Deliver	Return
ชุมชนบ้านโคกเมือง					
1. วางแผนการเชื่อมโยงเครือข่ายในหมู่ 6 9 15 18 ทำให้เกิดเส้นทางท่องเที่ยว 2 เส้นทาง คือ เส้นทางปั่น ปั่น ปั่นจักรยาน และเส้นทางวิถีชีวิตชุมชนโดยผู้นำกลุ่ม	✓				
2. การสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างชุมชนในการพัฒนาความสัมพันธ์การเชื่อมโยงโซ่อุปทานการท่องเที่ยว เพื่อร่วมกันพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม		✓			
3. จัดหากิจกรรมการท่องเที่ยวใหม่เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว		✓			
4. การจัดตั้งศูนย์ข้อมูลให้บริการท่องเที่ยวที่ให้บริการนักท่องเที่ยวที่ศูนย์แสดงและจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ OTOP			✓		
5. สร้างและถ่ายทอดกิจกรรมฐานการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นความเป็นวิถีชีวิตภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวโคกเมือง			✓		
6. จัดทำแผนที่ชุมชนเพื่อบอกเส้นทางท่องเที่ยวชุมชนและสถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียงเพื่อส่งต่อนักท่องเที่ยวรวดเร็วขึ้น				✓	
7. พัฒนาแนวทางรับส่งข้อมูลความพึงพอใจ แบ่งปันประสบการณ์ นักท่องเที่ยวเช่น สมุดเยี่ยม เฟซบุ๊ก ไลน์ เป็นต้น					✓
ชุมชนบ้านสุขสมบูรณ์					
1. การวางแผนการเชื่อมโยงเครือข่ายและพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวระดับตำบลเกิดเส้นทางจักรยานและเส้นทางท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติผสานกับวิถีชุมชน	✓				
2. จัดหาและสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างชุมชนในการพัฒนาความสัมพันธ์การเชื่อมโยงโซ่อุปทานการท่องเที่ยว		✓			
3. การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวใหม่ที่มุ่งเน้นการท่องเที่ยวโดยชุมชนผสานความเป็นอัตลักษณ์ชุมชนผสานกับทรัพยากรธรรมชาติโดยมีผู้แทนจากกรมอุทยานแห่งชาติที่ปลานเข้ามาให้ความรู้			✓		
4. จัดตั้งศูนย์ข้อมูลให้บริการท่องเที่ยวอย่างชัดเจนและเปิดให้บริการแก่นักท่องเที่ยวที่ อบต.ไทยสามัคคี			✓		

ตารางที่ 4 รูปแบบการจัดการโซ่อุปทานชุมชนบ้านโคกเมือง ตามหลัก SCOR Model (ต่อ)

รูปแบบการจัดการโซ่อุปทานเขตพัฒนาการท่องเที่ยว อารยธรรมอีสานใต้	หลัก SCOR Model				
	Plan	Source	Make	Deliver	Return
5. จัดทำแผนที่ชุมชนเพื่อเชื่อมโยงแหล่งทรัพยากรและกิจกรรมในตำบลไทยสามัคคีเพื่อบอกเส้นทางท่องเที่ยวในตำบลไทยสามัคคีเพื่อให้ส่งต่อนักท่องเที่ยวอย่างรวดเร็ว				✓	
6. พัฒนาแนวทางรับส่งข้อมูล แบ่งปันประสบการณ์นักท่องเที่ยว เช่น เฟซบุ๊ก อบรม.ไทยสามัคคี โลกผู้นำ เป็นต้น					✓
ชุมชนบ้านปราสาท					
1. ประชุมเชิงปฏิบัติการวางแผนการเชื่อมโยงเครือข่าย 2 อำเภอ คือ โนนสูงและพิมาย เพื่อยกระดับการท่องเที่ยวโดยผู้ดำเนินการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย	✓				
2. สร้างเครือข่ายความร่วมมือพัฒนาความสัมพันธ์การเชื่อมโยงโซ่อุปทานการท่องเที่ยว		✓			
3. จัดหากิจกรรมการท่องเที่ยว 3 ถูของเครือข่ายบ้านปราสาท		✓			
4. สร้างเส้นทางท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ที่มุ่งเน้นผลงานกิจกรรมท่องเที่ยวประวัติศาสตร์ร่วมกับวิถีชีวิตชุมชน			✓		
5. จัดทำแผนที่ชุมชนเพื่อเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยว 4 ชุมชนหลัก คือ บ้านโนนวัด บ้านวังม่วง บ้านปราสาท บ้านสัมฤทธิ์				✓	
6. พัฒนาแนวทางรับส่งข้อมูลความพึงพอใจ แบ่งปันประสบการณ์นักท่องเที่ยวให้รวดเร็วขึ้นในเฟซบุ๊กขององค์การบริหารส่วนตำบลธารปราสาท เฟซบุ๊กของโฮมสเตย์บ้านปราสาท และไลน์ในชุมชน					✓

สรุปและอภิปรายผล

งานวิจัยการพัฒนารูปแบบการจัดการโซ่อุปทานการท่องเที่ยวของเขตพัฒนาการท่องเที่ยวอารยธรรมอีสานใต้ สามารถอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย 3 ประเด็น ดังนี้

1. เพื่อศึกษาบริบทชุมชนและการจัดการโซ่อุปทานของชุมชนเขตพัฒนาการท่องเที่ยวอารยธรรมอีสานใต้ ในพื้นที่ที่มีความพร้อมด้านศักยภาพกลุ่มและมีศักยภาพเชิงพื้นที่เพื่อเป็นต้นแบบการพัฒนาการจัดการโซ่อุปทานการท่องเที่ยวเขตพัฒนาการท่องเที่ยวอารยธรรมอีสานใต้และนำมาเป็นต้นแบบการเชื่อมโยงโซ่อุปทานการท่องเที่ยว 3 ชุมชน ได้แก่ 1) ชุมชนกลุ่มอนุรักษ์ต้นน้ำมูลโฮมสเตย์ 2) ชุมชนบ้านปราสาท และ 3) ชุมชน

บ้านโคกเมืองสอดคล้องกับพนารัช ปรีดากรณ์ (2556) ว่าการสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวควรเริ่มต้นจากการรวมกลุ่มขนาดเล็กเพื่อให้เห็นความสำคัญในการทำประโยชน์ร่วมกันแล้วค่อยขยายผลไปยังระดับจังหวัดและระดับภูมิภาคต่อไป จากข้อมูลบริบท 3 ชุมชนซึ่งมีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวและมีรูปแบบการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนตามแผนปฏิบัติการ 21 (Agenda 21) แผนแม่บทของโลก โดยบริบทการจัดการโซ่อุปทานการท่องเที่ยวใน 3 ชุมชนมีการดำเนินงานที่สอดคล้องตามงานวิจัยของ Yilmaz และ Bititci (2006) ที่มีการนำแบบจำลองอ้างอิงการดำเนินงานในโซ่อุปทาน (Supply Chain Operations Reference: SCOR Model) มาประยุกต์ใช้ในห่วงโซ่อุปทานของการท่องเที่ยวเพื่อใช้อธิบายลักษณะการดำเนินงานการจัดการโซ่อุปทานชุมชนเขตพัฒนาการท่องเที่ยวอารยธรรมอีสานใต้

2. เพื่อวิเคราะห์ศักยภาพและแนวทางการจัดการโซ่อุปทานชุมชนเขตพัฒนาการท่องเที่ยวอารยธรรมอีสานใต้ด้วยการวิเคราะห์สภาพแวดล้อม SWOT Analysis ตามแนวคิดของ Carlock และ Ward (2001) และ Chemxinisuee แสสนะนันท์ธนะ และคณะ (2555) ที่มีการนำ SWOT Analysis เข้ามาวิเคราะห์ความสามารถในการแข่งขันเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มในระบบห่วงโซ่อุปทานของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในประเทศไทย หาโอกาส และเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันสำหรับผู้ประกอบการท่องเที่ยวไทยสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน หลังจากที่ชุมชนร่วมกันคิด วิเคราะห์ศักยภาพร่วมกันนำมาวิเคราะห์รูปแบบความสัมพันธ์แบบเมทริกซ์ โดยใช้ TOWS Matrix ตามแนวคิดของพิบูล ทีปะปาล และ ธนวัฒน์ ทีปะปาล (2559) และ David (2011: 179) เพื่อร่วมกันคัดเลือกจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคใช้ในการวางแผนการพัฒนาการบริหารจัดการโซ่อุปทานที่เหมาะสมกับชุมชนใน 4 แนวทางหลักสำคัญ ดังนี้ 1) กลยุทธ์เชิงรุก (SO) 2) กลยุทธ์เชิงแก้ไข (WO) 3) กลยุทธ์เชิงป้องกัน (ST) และ 4) กลยุทธ์เชิงรับ (WT)

3. เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการโซ่อุปทานการท่องเที่ยวเขตพัฒนาการท่องเที่ยวอารยธรรมอีสานใต้ใน 3 ชุมชนต้นแบบ ซึ่งจากเดิมคนในชุมชนมีการบริหารจัดการแบบต่างคนต่างทำ มีการพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชนของตนเอง ไม่มีการเชื่อมโยงเครือข่าย มีการแข่งขันกันระหว่างชุมชน และยังไม่มีความรู้ด้านการจัดการโซ่อุปทานและการเชื่อมโยงการท่องเที่ยว และจากผลการวิจัยที่ได้ศึกษาบริบท วิเคราะห์ศักยภาพและแนวทางการจัดการโซ่อุปทานร่วมกับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งชุมชน ผู้ประกอบการ สถาบันการศึกษา ผู้แทนจากหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชนทำให้เกิดการพัฒนาแบบการจัดการโซ่อุปทานแบบใหม่ที่ใช้เป็นต้นแบบการจัดการโซ่อุปทานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ และต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่พัฒนาบนพื้นฐานการจัดการโซ่อุปทานตาม SCOR Model ที่มีการวางแผน (Plan) การจัดหาทรัพยากร (Source) สร้างการบริการท่องเที่ยว (Make) ส่งมอบการบริการท่องเที่ยว (Deliver) และประเมินผลการบริการ (Return) และนำไปขยายผลต่อในระดับอีสานใต้ 5 จังหวัดด้วยการจัดกิจกรรมถ่ายทอดองค์ความรู้ของชุมชนแบบมีส่วนร่วมสอดคล้องกับแนวคิดของสมศักดิ์ สามัคคีธรรม (2558); Giampiccoli และ Kalis (2012) รวมถึง Maleki, Moradi, และ Parsa (2014) ว่าการพัฒนาการท่องเที่ยวบนฐานของชุมชนควรใช้รูปแบบการจัดการเครือข่ายโดยเน้นการมีส่วนร่วมของคนชุมชน เน้นการทำงานร่วมกันระหว่างภาครัฐกับชุมชนให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันอย่างแท้จริงสอดคล้องกับงานวิจัยของ กาญจนา สุระ (2562) รวมถึงเกรียงชัย รุ่งฟ้าใหม่ และสรัญญา

ศรีทองมาศ (2562) ว่าการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกถือเป็นเครือข่ายสำคัญในการเข้าร่วมแก้ไขปัญหาที่เกินความสามารถในการรับมือของชุมชนและจะทำให้เกิดการพัฒนาองค์ความรู้ที่เชื่อมโยงกิจกรรมตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำในการท่องเที่ยวเขตพัฒนาการท่องเที่ยวอารยธรรมอีสานใต้ ดังนั้น การสร้างเครือข่ายโซ่อุปทานการท่องเที่ยวควรเริ่มต้นจากการรวมกลุ่มขนาดเล็กในพื้นที่จากเครือข่ายต้นแบบเพื่อให้เห็นความสำคัญในการทำประโยชน์ร่วมกันแล้วขยายผลต่อไปยังระดับจังหวัดและระดับภูมิภาค และควรรับฟังความคิดเห็นร่วมกันเพื่อให้เกิดการพัฒนาด้วยการเรียนรู้การทำกิจกรรมจากเครือข่ายต้นแบบเพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในวัฒนธรรมที่เหมาะสมของแต่ละชุมชนอันนำไปสู่การเชื่อมโยงและการสร้างเครือข่ายการส่งต่อกิจกรรมท่องเที่ยวให้กับชุมชนท่องเที่ยวในเขตอารยธรรมอีสานใต้ เกิดการสร้างเครือข่ายอย่างเป็นรูปธรรมซึ่งเป็นการยกระดับการท่องเที่ยวในอีสานได้อย่างแท้จริง

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 ภาครัฐ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับชุมชนควรศึกษาข้อมูลและร่วมกันจัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงกันในทุกระดับตั้งแต่ ระดับชุมชน ระดับท้องถิ่น ระดับตำบล ระดับอำเภอ และระดับจังหวัด ซึ่งเป็นความต้องการที่มาจากระดับรากหญ้าไปสู่ระดับบนที่สามารถปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม

1.2 ภาครัฐควรส่งเสริมการท่องเที่ยวด้านการพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชนที่เหมาะสมกับแหล่งท่องเที่ยว ด้วยการจัดอบรมหลักสูตรด้านการพัฒนาการท่องเที่ยว เช่น การให้บริการนักท่องเที่ยวด้วยการเป็นเจ้าบ้านที่ดี การขับเคลื่อนเรื่องที่พักให้เข้าสู่มาตรฐานโฮมสเตย์ไทย ฝึกการเป็นวิทยากรกระบวนการด้านให้ความรู้เกี่ยวกับฐานการเรียนรู้ในชุมชน ด้านการสื่อความหมายที่นำไปสู่การเป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่นเพื่อให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว สร้างความตระหนัก ความรู้ และความเข้าใจต่อการรักษาสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติให้แก่คนในชุมชน เป็นต้น

1.3 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรมีนโยบายในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เช่น การพัฒนาปรับปรุงภูมิทัศน์ของแหล่งท่องเที่ยวให้มีความสวยงาม เสริมสร้างความพร้อมด้านสิ่งอำนวยความสะดวกและการเดินทางในแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน

2. ข้อเสนอแนะเชิงบริหารจัดการ

2.1 ผู้นำชุมชนควรปลูกฝังให้เยาวชนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้การพัฒนาการบริหารจัดการการท่องเที่ยวในชุมชนของตนเองด้วยการจัดให้มีกระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญา วิถีชีวิตชุมชน ประเพณี และความเชื่อ ให้กับเยาวชนเพื่อพัฒนาความคิดเกี่ยวกับการดูแลแหล่งท่องเที่ยว การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของเยาวชน

2.2 ควรสร้างเครือข่ายการพัฒนาร่วมกันระหว่างชุมชนด้านการท่องเที่ยวของเขตพัฒนาการท่องเที่ยวอารยธรรมอีสานใต้เพื่อส่งต่อนักท่องเที่ยวและการเป็นผู้ประกอบการร่วมกันเพื่อยกระดับการพัฒนาการเรียนรู้ การบริหารจัดการทรัพยากรชุมชนร่วมกันอย่างต่อเนื่อง

2.3 ควรพัฒนาฐานข้อมูลการท่องเที่ยวเฉพาะเขตพัฒนาการท่องเที่ยวอารยธรรมอีสานใต้เพื่อเป็นศูนย์กลางการประสานการท่องเที่ยว เป็นช่องทางการจำหน่ายสินค้าของกลุ่มเครือข่าย และเป็นการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น

2.4 ชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรร่วมกันพัฒนาปรับปรุงภูมิทัศน์แหล่งท่องเที่ยวให้มีความสวยงาม เสริมสร้างความพร้อมด้านสิ่งอำนวยความสะดวกและการเดินทางในแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน

3. ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

3.1 ควรศึกษาพฤติกรรม ทศนคติ และความต้องการของนักท่องเที่ยวรวมถึงความลัษณ์พันธ์ของนักท่องเที่ยวและชุมชนการท่องเที่ยวเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวของเขตอารยธรรมอีสานใต้ด้วยการผสานกับยุทธศาสตร์การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของประเทศไทย

3.2 ควรศึกษาการจัดการห่วงโซ่อุปทานของผลิตภัณฑ์ในชุมชนเขตอารยธรรมอีสานใต้ เช่น ผ้าไหมหรือผลิตภัณฑ์การเกษตรเพื่อพัฒนาแนวทางการดำเนินงานการจัดการห่วงโซ่อุปทานของผลิตภัณฑ์ในชุมชนให้เกิดความเชื่อมโยงมากขึ้น

บรรณานุกรม

- กาญจนา สุระ. (2562). การพัฒนาเพื่อยกระดับศักยภาพการจัดการธุรกิจของชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จังหวัดเชียงใหม่. *วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย*, 39(3), 106-120.
- เกรียงชัย รุ่งฟ้าใหม่ และสร้อยญา ศรีทองมาศ. (2562). ความสำเร็จอย่างยั่งยืนของโฮมสเตย์จากมุมมองผู้นำชุมชนโฮมสเตย์ 4 ภูมิภาคของไทย. *วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย*, 39(4), 89-114.
- เชมชนิษฐ์ แสนยะนันท์ธนะ นันทิ สุทธิการณนัย และวันชัย รัตนวงษ์. (2555). การประเมินศักยภาพเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มในระบบห่วงโซ่อุปทาน ของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในประเทศไทย. ใน *การประชุมนำเสนอผลงานวิจัยบัณฑิตศึกษา* (น. 1415-1426). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรังสิต, บัณฑิตวิทยาลัย.
- คณะกรรมการพัฒนาการท่องเที่ยวประจำเขตพัฒนาการท่องเที่ยวอารยธรรมอีสานใต้. (2561). แผนปฏิบัติการพัฒนาการท่องเที่ยวภายในเขตพัฒนาการท่องเที่ยวอารยธรรมอีสานใต้ พ.ศ. 2559-2563. สืบค้นเมื่อ 24 กุมภาพันธ์ 2561, จาก <http://www.oic.go.th/FILEWEB/>
- ชนิศา มณีรัตนรุ่งโรจน์ และขวัญกมล ดอนขวา. (2556). *การจัดการห่วงโซ่อุปทานของสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ประเภทผ้าไหม*. นครราชสีมา: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี.
- นิศา ชัชกุล. (2557). *อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2555). *การจัดการด้านการตลาดอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว*. กรุงเทพฯ: เพรส แอนด์ ดีไซน์.

- พนารัช ปรีดากรณ์. (2556). การพัฒนาธุรกิจการท่องเที่ยวผ่านการสร้างเครือข่ายกลุ่มธุรกิจ. *วารสารวิชาการการท่องเที่ยวไทยนานาชาติ*, 9(1), 48-67.
- พิบูล ทิปปะปาล, และ ธนวัฒน์ ทิปปะปาล. (2559). *การจัดการเชิงกลยุทธ์*. กรุงเทพฯ: อมรการพิมพ์.
- พิมพ์ระวี โรจน์รุ่งสัจย์. (2553). *การท่องเที่ยวชุมชน*. กรุงเทพฯ: โอ.เอส. พรินติ้งเฮาส์.
- วรรณดี สุทธินรากร. (2556). *การวิจัยเชิงปฏิบัติการ การวิจัยเพื่อเสริมภาพและการสรรค์สร้าง*. กรุงเทพฯ: สยามปริทัศน์.
- สมศักดิ์ สามัคคีธรรม. (2558). ชุมชน ความเป็นส่วนตัว และการพัฒนาในยุคโลกาภิวัตน์. *วารสารพัฒนาสังคม*, 17(1), 1-27.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560-2564. สืบค้นเมื่อ 17 มิถุนายน 2561*, จาก https://www.nesdc.go.th/ewt_dl_link.php?nid=6422
- สุภางค์ จันทวานิช. (2557). *วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Carlock, R. S., & Ward, J. L. (2001). *Strategic planning for the family business: Parallel planning to unify the family and business*. London, England: Palgrave Macmillan.
- Cohen, S., & Rousell, J. (2005). *Strategic supply chain management: The five disciplines for top performance*. New York, NY: McGraw-Hill.
- David, F. R. (2011). *Strategic management: Concepts and cases* (13th ed.). Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall.
- Giampiccoli, A., & Kalis, J. H. (2012). Tourism, food, and culture: Community based tourism, local food, and community development in Mpondoland. *Culture, Agriculture, Food and Environment*, 34(2), 101-123.
- Huang, S. H., Sheoran, S. K., & Keskar, H. (2005). Computer-assisted supply chain configuration based on supply chain operations reference (SCOR) model. *Computers & Industrial Engineering*, 48(2), 377-394.
- Maleki, M. R., Moradi, E., & Parsa, S. (2014). Rural tourism as a way to rural development. *International Journal of Academic Research*, 6(4), 79-84.
- Pike, S. D. (2008). *Destination marketing: An integrated marketing communication approach*. Burlington, MA: Butterworth-Heinemann.
- Smith, S. E. (1997). Deepening participatory action research. In S. E. Smith, D. G. Willms, & N. J. Johnson (Eds.), *Nurtured by knowledge: Learning to do participatory action-research* (pp. 173-263). New York: Apex Press.
- Tapper, R., & Font, X. (2004). *Tourism supply chains*. Leeds, England: Leeds Metropolitan University.

- Thiengkamol, N. (2005). Strengthening community through developing of a learning network model. *Journal of Population and Social Studies*, 14(1), 27-46.
- United Nations, Department of Economic and Social Affairs. (2010). *International recommendations for tourism statistics 2008*. New York, NY: Author.
- Yilmaz, Y., & Bititci, U. S. (2006). Performance measurement in tourism: A value chain model. *International Journal of Contemporary Hospitality Management*, 18(4), 341-349.
- Zhang, X., Song, H., & Huang, G. Q. (2009). Tourism supply chain management: A new research agenda. *Tourism management*, 30(3), 345-358.

G

Guidelines for a Rehabilitation of Old Community on a Small Island: A Case Study of Koh Rat, Donsak District, Surat Thani Province, Thailand

Nara Phongphanich^{1,*} Sutee Srifa² and Chatchai Pongpichitchai³

Received: April 14, 2020 Revised: June 23, 2020 Accepted: October 12, 2020

Abstract

This study aims to study the following three objectives, including (1) to explore key issues and potential of an old community rehabilitation; (2) to promote a process of participation between the public sector and local government organization in preparing a community master plan; and (3) to set the guidelines for improvement and rehabilitation of the old community area of Koh Rat community, Donsak district, Surat Thani province. The Community Planning (CAP) and the Participatory Action Research (PAR) are applied to create the research framework. The research tools include geo-social mapping, interviews and questionnaires. A survey and focus groups are used for data collection with 67 participants to create an understanding of the community. The data are analyzed based on contents and descriptive statistics. Results of the key issues and potential of the community can be divided into three aspects, including the physical-environment, socio-culture and political-economics. A research working group collaborated to analyze, design, and create a community command and a community master plan. This group established the guidelines for an old community rehabilitation of Koh Rat, including 13 action plans and guidelines for the number of improvements 37 activities. In addition, this group collaborated to push the results of study to be a policy of the local government organization for further practical implementation.

Keywords: old community rehabilitation, Koh Rat, Surat Thani province, community action planning, participatory action research

¹ Community Development Program, Faculty of Humanities and Social Sciences, Surattani Rajabhat University

² Ban Koh Rat School, Moo 3, Ban Koh Rat, Donsak Sub-district, Donsak District, Surat Thani Province

³ Office of the Village Headman, Moo 3, Ban Koh Rat, Donsak Sub-district, Donsak District, Surat Thani Province

* Corresponding author. E-mail: pnarascap@gmail.com

นวัตกรรมการปรับปรุงฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า บนเกาะขนาดเล็ก: กรณีศึกษาชุมชนเกาะแรต อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี

นรา พงษ์พานิช^{1*} สุธี ศรีฟ้า² และ ฉัตรชัย พงศ์พิชิตชัย³

วันรับบทความ: April 14, 2020 วันแก้ไขบทความ: June 23, 2020 วันตอบรับบทความ: October 12, 2020

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจสภาพปัญหาและศักยภาพย่านชุมชนเก่า ผ่านการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมระหว่างประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ เพื่อจัดทำผังแม่บทชุมชนและกำหนดแนวทางการปรับปรุงฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าของชุมชนเกาะแรต อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี ด้วยการประยุกต์ใช้ “การวางแผนเชิงปฏิบัติการโดยชุมชน” และ “การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม” เป็นกรอบการดำเนินงาน โดยเริ่มจากวิธีการระดมสมองคณะทำงานเพื่อศึกษาและสำรวจชุมชนผ่านการใช้แผนที่เดินดินและนำมาวิเคราะห์ข้อมูลอย่างง่าย เพื่อสร้างความเข้าใจในภาพรวมของชุมชน แล้วนำข้อมูลที่ได้มาร่วมกันออกแบบและจัดทำแบบผังชุมชนแบบมีโครงสร้าง และแบบสอบถามในแบบตารางสำรวจที่มีชุดคำถามแบบปลายปิด เพื่อเก็บข้อมูลกลุ่มตัวอย่างจากตัวแทนครัวเรือนละ 1 คน จำนวน 67 คน ด้วยวิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์เนื้อหาและสถิติเชิงพรรณนา ผลการศึกษา พบว่า สภาพปัญหาและศักยภาพของชุมชนแบ่งออกเป็น 3 ด้านสำคัญ ได้แก่ ด้านกายภาพ-สิ่งแวดล้อม ด้านสังคม-วัฒนธรรม และด้านนโยบาย-เศรษฐกิจ ซึ่งคณะทำงานได้ร่วมกันวิเคราะห์ ออกแบบ และจัดทำเป็น “บัญญัติชุมชน” และ “ผังแม่บทชุมชน” พร้อมทั้งกำหนดเป็นแนวทางการปรับปรุงฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าของชุมชนเกาะแรต ได้แก่ “แผนปฏิบัติการ” จำนวน 13 โครงการ และแนวทางการปรับปรุงฟื้นฟู จำนวน 37 กิจกรรม เพื่อผลักดันเป็นนโยบายในระดับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสู่การปฏิบัติจริง

คำสำคัญ: การฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า เกาะแรต จังหวัดสุราษฎร์ธานี การวางแผนเชิงปฏิบัติการโดยชุมชน การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

¹ สาขาวิชาการพัฒนาชุมชน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

² โรงเรียนบ้านเกาะแรต หมู่ที่ 3 บ้านเกาะแรต ตำบลดอนสัก อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี

³ ที่ทำการผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 3 บ้านเกาะแรต ตำบลดอนสัก อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี

* Corresponding author. E-mail: pnarascap@gmail.com

บทนำ

สาเหตุสำคัญในการปรับปรุงฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า เกิดจากความยากลำบากในการพัฒนา อันเนื่องมาจากการขาดการวางแผนการพัฒนาในเชิงกายภาพ-สิ่งแวดล้อม เกิดกิจกรรมการพัฒนาที่มากจนเกินไป และเกิดความหนาแน่นของที่อยู่อาศัย เกิดการใช้ประโยชน์ที่ดินอย่างไร้ทิศทางและมาตรการควบคุมในย่านชุมชนเก่า ทำให้การพัฒนาพื้นที่ในด้านสาธารณูปโภคและสาธารณูปการมีค่าใช้จ่ายสูงมาก รวมทั้งความขัดแย้งในเชิงนโยบาย-เศรษฐกิจ และเชิงสังคม-วัฒนธรรม เนื่องมาจากการเพิ่มขึ้นหรือการลดลงของประชากรและความเจริญทางเศรษฐกิจในชุมชน จนส่งผลให้เกิดความเสื่อมโทรมทางกายภาพ การละทิ้งถิ่นฐานเพื่อออกไปประกอบอาชีพและหารายได้ใหม่ ๆ และทำให้ขาดการสืบสานลักษณะทางสังคม วิถีชีวิต มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมตามมาจากการศึกษาการปรับปรุงฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าทั้งในระดับโลก ระดับประเทศ และระดับชุมชน พบว่า มีอยู่หลายพื้นที่ โดยการศึกษาครั้งนี้ได้หยิบยกกรณีตัวอย่างในระดับโลก คือ เมืองคานาซาวา ประเทศญี่ปุ่น เป็นเมืองหลวงของจังหวัดอิซิกาวา ตั้งอยู่ทางตอนกลางของภูมิภาคโฮคุริคุบนเกาะฮอนชู เมืองแห่งนี้ได้รับการยกย่องจากองค์การเพื่อการศึกษา วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติให้เป็น “เมืองแห่งงานหัตถกรรมและศิลปะพื้นบ้าน” ซึ่งมีมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่โดดเด่นและยาวนานมากกว่า 300 ปี (อรทัย ก๊กผล, 2559) สำหรับการปรับปรุงฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า พบว่า เมืองคานาซาวามีกระบวนการบังคับใช้กฎหมายท้องถิ่นในเรื่องการอนุรักษ์ย่านประวัติศาสตร์ โดยมีข้อกำหนดทางด้านผังเมือง ร่วมกับการสร้างแรงจูงใจทางเศรษฐศาสตร์ และการใช้หลักการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนที่ประกอบด้วย ภาคประชาชน ภาคผู้ประกอบการธุรกิจ และภาคผู้บริหารท้องถิ่น เพื่อเข้ามาขับเคลื่อนงานครั้งนี้ให้ไปในทิศทางเดียวกัน (ยงธนิศร์ พิมลเสถียร, 2557) ส่งผลให้มีการกำหนดเป้าหมายสำคัญ คือ การสร้างเอกลักษณ์ของเมืองคานาซาวาให้มีความโดดเด่นและเป็นที่รู้จักไปทั่วโลก ผ่านการวางนโยบายทางวัฒนธรรมที่สอดคล้องกับสภาพทางกายภาพ สังคม เศรษฐกิจของเมืองคานาซาวา สนับสนุนการพัฒนาและการต่อยอดเพื่อเชื่อมโยงอุตสาหกรรมงานฝีมือพื้นถิ่นสู่ระดับสากล จำนวน 26 อุตสาหกรรม ซึ่งมีธุรกิจที่เกี่ยวกับอุตสาหกรรมนี้กว่า 800 บริษัท ทำให้เกิดการจ้างงานขึ้นประมาณ 3,000 ตำแหน่ง อีกทั้งยังมีกระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับงานฝีมือและงานหัตถกรรมให้แก่คนรุ่นใหม่ผ่านสถาบันการศึกษา มีการจัดตั้งศูนย์ศิลปะ และพิพิธภัณฑ์ศิลปะร่วมสมัยศตวรรษที่ 21 ที่มีการแสดงผลงานหัตถกรรมและศิลปะการแสดงแบบดั้งเดิมต่าง ๆ และยังส่งผลดีต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวอีกด้วย (กรวรรณ รุ่งสว่าง, 2560; อรทัย ก๊กผล, 2559)

นอกจากนี้ กรณีตัวอย่างในการปรับปรุงฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าที่ได้รับการกล่าวถึงทั้งในระดับประเทศ และระดับชุมชนอยู่บ่อยครั้ง คือ “ย่านชุมชนเก่าเชียงใหม่” ตำบลเชียงใหม่ อำเภอเชียงใหม่ จังหวัดเลย ซึ่งพบว่า เป็นชุมชนเก่าริมแม่น้ำโขงที่มีประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานมาตั้งแต่สมัยอาณาจักรล้านช้าง เป็นพื้นที่ที่มีมิติด้านวิวัฒนาการที่หลากหลายและต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน สำหรับการปรับปรุงฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าเชียงใหม่ พบว่า มีการจัดตั้งคณะกรรมการพัฒนาเมืองที่ประกอบด้วยหน่วยงานเทศบาลตำบลเชียงใหม่ เครือข่ายระดับจังหวัด หน่วยงานพัฒนาเอกชน ตัวแทนชุมชน นักการเมืองท้องถิ่น ผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษา และคณะทำงานภาคประชาชน โดยคณะกรรมการฯ ได้ร่วมกันกำหนดเป้าหมาย รูปแบบ และแผนปฏิบัติการปรับปรุงฟื้นฟูย่านชุมชน

เก่าเมืองเชียงคานขึ้นมา ซึ่งผลการดำเนินงานก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงใน 3 มิติ คือ (1) การฟื้นฟูกระบวนการทางสังคมและองค์กร ที่เป็นการฟื้นฟูและพัฒนาฐานของสังคมโดยการจัดตั้งสภาเด็กและเยาวชน กลุ่มสตรีและองค์กรต่าง ๆ ในแต่ละชุมชน (2) การฟื้นฟูทางเศรษฐกิจ มีการสนับสนุนการก่อตั้งกลุ่มองค์กรชุมชน และกลุ่มอาชีพต่าง ๆ เช่น การก่อสร้างอาคารที่ทำการร้านชุมชนในที่ดินของกรมธนารักษ์ การจัดตั้งกลุ่มอาชีพช่างตีเหล็ก กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต กลุ่มทอผ้า กลุ่มนวดแผนไทย เป็นต้น และ (3) การฟื้นฟูทางสภาพแวดล้อมและที่อยู่อาศัย ที่มีการจัดทำแผนปรับปรุงฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าร่วมกันระหว่างคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ ผังเมืองและนฤมิตศิลป์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม กับเทศบาลตำบลเชียงคาน โดยขอการสนับสนุนงบประมาณจากทางสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) ภายในเงื่อนไขของโครงการบ้านมั่นคง ทั้งนี้ ยังมีการออกข้อกำหนดเทศบัญญัติเทศบาลตำบลเชียงคาน พ.ศ. 2553 ในเรื่องข้อกำหนดและข้อห้ามที่เกี่ยวกับอาคารในท้องที่เทศบาลฯ อีกด้วย (สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2558)

จากกรณีตัวอย่างในข้างต้น เราสามารถพบเห็นย่านชุมชนเก่าที่กระจายตัวอยู่ทั่วไปในทุกจังหวัดของประเทศไทย และมักจะถูกมองข้ามถึงคุณค่าทางประวัติศาสตร์และสถาปัตยกรรม คุณค่าทางมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม คุณค่าทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมถึงคุณค่าในมิติทางเศรษฐกิจ ซึ่งอาจเป็นเพราะความคุ้นชินที่พบเห็นกันอยู่ทุกวัน แต่หากพิจารณาให้ถี่ถ้วนมากขึ้น “ย่านชุมชนเก่า” นี้มีความสำคัญในการเป็นฐานทุนต่อการศึกษาและพัฒนาทั้งในระดับชุมชน ย่าน เมือง ภูมิภาค และประเทศค่อนข้างมาก เพราะเป็นพื้นที่ทางกายภาพที่แสดงออกถึงลักษณะของการตั้งถิ่นฐาน และรูปแบบของความเป็นมาในการก่อกำเนิดที่แตกต่างกันตามบริบททั้งที่เป็นชุมชนเมืองหรือชุมชนชนบท ต่อเนื่องมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งประจักษ์ได้จากสภาพทางกายภาพที่โดดเด่น (สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2558) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านวิวัฒนาการของการพัฒนาชุมชนตั้งแต่การอพยพเข้ามา การตั้งถิ่นฐาน การเป็นชุมชน การสร้างบ้านแปงเมือง รวมถึงความสัมพันธ์ของชุมชนกับพื้นที่โดยรอบ ทั้งที่เป็นธรรมชาติและที่มนุษย์สร้างขึ้น (ยงธนิศร์ พิมลเสถียร, 2557; วัชรภรณ์ เครือพันธ์, 2554) ด้วยเหตุนี้ “การปรับปรุงฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า” จึงเป็นเรื่องที่ได้รับการกล่าวถึงทั้งในระดับโลก ระดับประเทศ และระดับชุมชนท้องถิ่น ซึ่งระบุถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมของผู้อยู่อาศัยในชุมชนเป็นอันดับแรก การวางแผนแม่บทชุมชน และแนวทางการอนุรักษ์ปรับปรุง ฟื้นฟู และพัฒนาย่านชุมชนเก่าในทุกมิติเป็นลำดับถัดไป (ณพงศ์ นพเกตุ, 2554; สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2558)

สำหรับชุมชนบนเกาะขนาดเล็ก ได้รับความสนใจในประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นใหม่สำหรับการพัฒนาชุมชนบนเกาะขนาดเล็กในปัจจุบันนี้ เช่น ภัยคุกคามจากภัยพิบัติและการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ภัยคุกคามจากสารเคมีและของเสียหรือขยะ การลดลงของความหลากหลายทางชีวภาพและระบบนิเวศน์ ที่มีผลต่อความมั่นคงด้านอาหารและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ (United Nations Environment Programme (UNEP), 2014) สำหรับย่านชุมชนเก่าบนเกาะขนาดเล็ก ก็ได้รับผลกระทบจากประเด็นข้างต้น ซึ่งการปรับปรุงฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าจึงมีแนวทางการอนุรักษ์ ปรับปรุง ฟื้นฟู และพัฒนาที่ต้องเชื่อมโยงความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน ในการระดมความคิดเห็นเพื่อศึกษา วิเคราะห์ วางแผน และขับเคลื่อนการดำเนินการให้สอดคล้อง

กับบริบทของชุมชน และบรรลุตามแนวทางการพัฒนาอย่างยั่งยืน (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO), 2008)

“ชุมชนเกาะแรต” เป็นชุมชนชาวประมงพื้นบ้าน ตั้งอยู่หมู่ที่ 3 บ้านเกาะแรต ตำบลดอนสัก อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี ชุมชนนี้ตั้งอยู่บนเกาะขนาดเล็กในทะเลอ่าวไทย มีพื้นที่รวมทั้งเกาะประมาณ 60 ไร่ ห่างจากชายฝั่งบริเวณบ้านแหลมลิ้นฝางแผ่นดินใหญ่ประมาณ 500 เมตร มีลักษณะภูมิประเทศทั่วไปเป็นภูเขาสูงประมาณ 30 เมตร เหนือระดับน้ำทะเล และมีที่ราบเชิงเขาจรดชายฝั่งทะเลโดยรอบเกาะ ส่วนพื้นที่ทางทิศใต้และทิศตะวันตกเฉียงใต้มีที่ราบเชิงเขาเป็นบริเวณกว้าง พื้นที่ด้านทิศเหนือและทิศตะวันออกเฉียงเหนือมีลักษณะเป็นหินผาสลับกับที่ราบเชิงเขา ชุมชนเกาะแรต ได้รับพระราชทานจากสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี ในการเสด็จมาทรงเป็นประธานเปิดสะพานเฉลิมสิริราชเมื่อวันที่ 13 กรกฎาคม 2553 เพื่ออำนวยความสะดวก และนำความเจริญมาสู่ประชาชนในชุมชนเกาะแรตจนมาถึงปัจจุบันนี้

ชุมชนเกาะแรต มีบ้านเรือนจำนวนประมาณ 90 ครัวเรือน ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพประมงพื้นบ้านเป็นหลัก และมีอาชีพรอง เช่น แปรรูปผลิตภัณฑ์อาหารทะเล เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำในกระชัง สวนยางพารา และสวนปาล์มน้ำมันบนแผ่นดินใหญ่ คำชาย และธุรกิจการท่องเที่ยว เป็นต้น โดยชุมชนเกาะแรตเป็นที่รู้จักกันอย่างกว้างขวางในเรื่องอาหารทะเล และผลิตภัณฑ์อาหารทะเลแปรรูปที่มีคุณภาพมายาวนานกว่า 30 ปี สืบเนื่องจากฐานทรัพยากรที่มีความอุดมสมบูรณ์ทั้งสัตว์น้ำ และความหลากหลายทางชีวภาพในทะเลบริเวณรอบเกาะ อีกทั้งปัจจุบันนี้เรื่องการท่องเที่ยวโดยชุมชนเกาะแรตกำลังได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยว และกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงอีกแห่งหนึ่งของจังหวัดสุราษฎร์ธานีและภาคใต้ จนมีนักท่องเที่ยวและผู้มาเยือนเดินทางเข้ามาพักผ่อนหรือเยี่ยมชมบนเกาะแห่งนี้ปีละประมาณ 10,000 คน อันเป็นผลมาจากอัตลักษณ์ด้านความสำคัญทางประวัติศาสตร์ เชื้อชาติ ลักษณะทางสังคม วิถีชีวิต และมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่น่าสนใจและที่โดดเด่นของ “ชาวจีนไหหลำ” ที่เป็นบรรพบุรุษของชาวบ้านบนเกาะแรต ซึ่งอพยพมาด้วยเรือสำเภาจนมาถึงเกาะแห่งนี้เมื่อประมาณ พ.ศ. 2413 และตั้งถิ่นฐานพร้อมกับการสร้างศาลเจ้าขึ้นบนเกาะ จนมีพัฒนาการในการสร้างบ้านแปงเมืองเรื่อยมาถึงปัจจุบัน ทั้งนี้ เกาะแรตยังมีทัศนียภาพที่สวยงามของท้องทะเลและเกาะแก่งต่างๆ ที่ตั้งอยู่ใกล้เคียง เป็นที่อยู่อาศัยของ “พะยูน” และ “โลมาหลังโหนก” หรือโลมาสีชมพู ซึ่งเป็นสายพันธุ์ที่หายากและใกล้สูญพันธุ์ของประเทศไทย (นรา พงษ์พานิช, สุธี ศรีฟ้า, และฉัตรชัย พงศ์พิชิตชัย, 2559)

อย่างไรก็ตาม จากสภาพปัญหาที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านกายภาพ-สิ่งแวดล้อม ด้านสังคม-วัฒนธรรม และด้านนโยบาย-เศรษฐกิจเป็นอย่างมากและรวดเร็ว ส่งผลกระทบต่อชุมชนเกาะแรตในหลายประเด็นปัญหา เช่น ปัญหากฎธรรมชาติ ปัญหาการทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบนเกาะและชายฝั่งทะเล ปัญหาความเสียหายของโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งแวดล้อมความสะดวกต่อประชาชนและนักท่องเที่ยว ปัญหาความหนาแน่นของอาคาร ปัญหาความทรุดโทรมของสิ่งปลูกสร้างที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ ปัญหาการอนุรักษ์วิถีชีวิตชาวประมงพื้นบ้าน และปัญหาการละทิ้งถิ่นฐานเพื่อออกไปประกอบอาชีพและหารายได้ เป็นต้น ประกอบกับสถานการณ์องค์ความรู้เรื่องทางการปรับปรุงฟื้นฟูชุมชนเก่าที่ยังไม่มีหน่วยงานใดเข้ามาถ่ายทอดหรือขับเคลื่อนให้เกิดความตระหนักแก่คนในชุมชนแห่งนี้ การศึกษาครั้งนี้จึงประยุกต์ใช้แนวคิดเรื่องมิติ

ด้านกายภาพ-สิ่งแวดล้อม ด้านสังคม-วัฒนธรรม และด้านนโยบาย-เศรษฐกิจของชุมชนนี้ ด้วยวิธีการศึกษาวิเคราะห์ วางแผน และขับเคลื่อนการดำเนินงานให้สอดคล้องกับบริบทของชุมชน และบรรลุตามแนวทางการพัฒนาอย่างยั่งยืน (UNESCO, 2008) ตลอดจนแนวคิด “การวางแผนเชิงปฏิบัติการโดยชุมชน” และ “การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม” มาเป็นกรอบ การดำเนินงานและกระบวนการของการศึกษา ซึ่งเป็นการสร้างแนวทางการปรับปรุงฟื้นฟูชุมชนเก่าที่ตั้งอยู่บนเกาะที่มีขนาดเล็ก และยังเป็นการต่อยอดจากกรณีตัวอย่างในการสร้างความตระหนักให้คนในชุมชน และเพิ่มองค์ความรู้และทักษะในการบริหารจัดการด้านการอนุรักษ์และการสืบสานลักษณะทางสังคม วิถีชีวิต มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การใช้ประโยชน์ที่ดิน การแปรรูปและจำหน่ายผลิตภัณฑ์พื้นบ้าน การท่องเที่ยว การส่งเสริมสุขภาพและการรักษาความปลอดภัยของชุมชนด้วยการพึ่งพาตนเอง เพื่อนำมาวิเคราะห์ ออกแบบ และจัดทำเป็นบัญญัติชุมชนและผังแม่บทชุมชน พร้อมทั้งกำหนดเป็นแนวทางการปรับปรุงฟื้นฟูชุมชนเก่า ที่นำไปสู่นโยบายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการปรับปรุงฟื้นฟูและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในการบริหารจัดการเพื่อให้เกิดความยั่งยืน ต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อสำรวจสภาพปัญหาและศักยภาพย่านชุมชนเก่าของชุมชนเกาะแรต อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี
2. เพื่อสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมจากภาคประชาชนในการจัดทำผังแม่บทชุมชนและกำหนดแนวทางการปรับปรุงฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าของชุมชนเกาะแรต อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี
3. เพื่อเสนอแนวทางการปรับปรุงฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าของชุมชนเกาะแรต อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่สู่การปฏิบัติจริง

กรอบแนวคิดของการวิจัย

1. การทบทวนวรรณกรรม

1.1 การวางแผนเชิงปฏิบัติการโดยชุมชน (Community Action Planning: CAP)

“ผังแม่บทชุมชน” จัดว่าเป็นการวางผังเมืองในระดับเล็กที่สุด ซึ่งจะครอบคลุมพื้นที่ในระดับชุมชนหรือหมู่บ้าน (เยาวลักษณ์ จันทมาศ, 2556) ในการจัดทำผังแม่บทชุมชนเป็นกระบวนการค้นคว้าวิจัย การวิเคราะห์ และการสังเคราะห์ เพื่อหาเอกลักษณ์และคุณภาพเฉพาะของพื้นที่ เพื่อพิจารณาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ข้อดีข้อเสีย และเลือกเอาแผนภูมิที่ดีที่สุดมาใช้ (เดชา บุญค้ำ, 2539) โดยมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมจากประชาชนในชุมชนเป็นสำคัญ เพื่อวางกรอบและสร้างเป็นนโยบายการพัฒนาโดยชุมชน (ระหัตถ์ โรจนประดิษฐ์, 2554) นอกจากนี้ ยังเป็นการผสมผสานการออกแบบพื้นที่เข้ากับภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ตั้งเอาประเด็นในด้านกายภาพ-สิ่งแวดล้อม ด้านสังคม-วัฒนธรรม และด้านนโยบาย-เศรษฐกิจมาใช้ในการออกแบบ เพื่อให้การพัฒนาชุมชนเป็นไปอย่างมีระเบียบเรียบร้อย (Taylor, 2007) ยิ่งไปกว่านั้น “การวางแผนเชิงปฏิบัติการโดยชุมชน” ถือเป็นกระบวนการจัดทำผังแม่บทชุมชนที่เสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน ผ่านการมีส่วนร่วมของระหว่างกลุ่มใน

ชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (ณพงศ์ นพเกตุ, 2554) แบ่งเป็น 10 ขั้นตอน คือ (1) การสร้างความเข้าใจในบริบทของชุมชน (2) การสังเกตลักษณะทางกายภาพสังคม และเศรษฐกิจ (3) การสำรวจทรัพยากรของชุมชนที่มีอยู่ (4) การระบุปัญหาและความต้องการ (5) การลำดับความสำคัญของปัญหาและความต้องการ (6) การจัดทำแผนยุทธศาสตร์และแผนปฏิบัติการ (7) การจัดทำแผนดำเนินงาน (8) การจัดทำผังแม่บทชุมชน (9) การกำหนดแผนติดตามและประเมินผล และ (10) การดำเนินการติดตามและประเมินผล (Alameda County Public Health Department (ACPHD), 2004; United Nations Development Programme (UNDP), 2015; United Nations Human Settlements Programme (UN-HABITAT), 2007)

กล่าวโดยสรุป แนวคิดการวางแผนเชิงปฏิบัติการโดยชุมชนเป็นการผสมผสานองค์ความรู้ในการออกแบบเชิงพื้นที่จากการวิเคราะห์และการสังเคราะห์ปัญหาและศักยภาพ รวมทั้งการลำดับความสัมพันธ์ของเหตุการณ์หรือสถานการณ์ที่มีความสำคัญในชุมชน มารวมกับองค์ความรู้ดั้งเดิมของคนในชุมชน ในมิติด้านกายภาพ-สิ่งแวดล้อม ด้านสังคม-วัฒนธรรม และด้านนโยบายเศรษฐกิจ เพื่อนำมาใช้ในการจัดทำผังแม่บทชุมชนแบบมีส่วนร่วม และนำไปสู่การต่อยอดในการสร้างแนวทางการฟื้นฟูชุมชนเก่าของการศึกษาคั้งนี้ ให้เป็นไปอย่างมีระเบียบเรียบร้อย และเกิดการพัฒนาย่างยั่งยืน

1.2 การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR)

การมีส่วนร่วมถือเป็นหลักการสากลที่อารยประเทศให้ความสำคัญ และเป็นประเด็นหลักที่สังคมไทยให้ความสนใจ สำหรับ “การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม” จึงเป็นการวิจัยที่มุ่งศึกษาและแก้ปัญหาของชุมชนโดยคนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการวิจัย ที่มุ่งเน้นการสร้างศักยภาพให้กับประชาชนเพื่อทำให้ประชาชนพึ่งพาตนเองได้ (วรรณดี สุทธิธารกร, 2557) ซึ่งเป็นการแสวงหาความรู้เพื่อสร้างความเข้าใจและนำไปปรับปรุงสถานการณ์เฉพาะที่พบ และการกำหนดนโยบายกับการปฏิบัติ (Marshall & Rossman, 2006) ซึ่งมีขั้นตอนสำคัญ 3 ขั้นตอน คือ (1) ขั้นเตรียมการประสานชุมชน เพื่อคัดเลือกชุมชนและสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน ที่จะนำไปสู่ความร่วมมือร่วมใจระหว่างนักวิจัยกับสมาชิกของชุมชน (2) ขั้นลงมือวิจัย เป็นการศึกษาปัญหาและความต้องการของชุมชน การกำหนดปัญหาและจัดลำดับความสำคัญ การร่วมออกแบบการวิจัย การวิเคราะห์ข้อมูล การนำเสนอข้อมูลต่อชุมชนเพื่อตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล พร้อมกับเสนอข้อคิดเห็นเพิ่มเติม และ (3) ขั้นพัฒนา เป็นขั้นตอนของการปฏิบัติตามแผนและการประเมินผลการพัฒนา (อมรวิรัช นาคกรเทพ และดวงแก้ว จันทรสระแก้ว, 2541)

กล่าวโดยสรุป แนวคิดการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเป็นการเตรียมคนในชุมชนเป้าหมายเพื่อสร้างความเข้าใจและเกิดการรับรู้ถึงความเป็นมาและความสำคัญของการวิจัย และการดำเนินงานวิจัยที่มุ่งเน้นการมีส่วนร่วม และการสร้างพันธมิตรระหว่างกลุ่มในชุมชนรวมทั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยนำไปสู่การพัฒนา ผลักดัน และติดตามผลการดำเนินงานฟื้นฟูชุมชนเก่าแบบมีส่วนร่วมของการศึกษาคั้งนี้

นอกจากนี้ จากการบูรณาการการวางแผนเชิงปฏิบัติการโดยชุมชนและการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม มาสร้างเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยคั้งนี้ พบว่า ในภาพรวมเป็นการผสมผสานแนวคิดที่สอดคล้อง

กัน เพราะด้วยมีเป้าหมายสำคัญ คือ เรื่อง “การมีส่วนร่วม” จากทุกภาคส่วนที่ประกอบด้วยตัวแทนครัวเรือนละ 1 คน จำนวน 67 คน (จากที่สำรวจ 90 ครัวเรือน) ผู้เชี่ยวชาญและนักวิชาการด้านผังเมืองและผังชุมชน การท่องเที่ยวโดยชุมชน และการวิจัย จำนวน 3 ท่าน คณะทำงาน จำนวน 9 คน และคณะผู้บริหารเทศบาลเมืองดอนสัก จำนวน 5 คน อย่างไรก็ตาม การวางแผนเชิงปฏิบัติการโดยชุมชนมีข้อดีในด้านการลำดับความสำคัญและการสร้างความเข้าใจและทักษะอย่างง่ายและเป็นระบบ ทำให้คนในชุมชนที่ได้เข้าร่วมมีความสนใจ และสามารถขับเคลื่อนการดำเนินงานได้อย่างครบถ้วนทั้ง 10 ขั้นตอน และเกิดการเรียนรู้อย่างเข้าใจ ทั้งนี้ ภายหลังจากดำเนินการศึกษาค้นคว้าตั้งแต่ปี พ.ศ. 2559 ส่งผลให้เกิดการขับเคลื่อนโดยคนในชุมชนแห่งนี้ร่วมกับสถาบันการศึกษาและหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ซึ่งได้เข้ามาศึกษาและต่อยอดในประเด็นที่เกี่ยวข้อง เช่น การส่งเสริมการท่องเที่ยว การบริหารจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมและภูมิปัญญาการประกอบอาชีพประมงพื้นบ้าน การจัดการขยะในชุมชน เป็นต้น

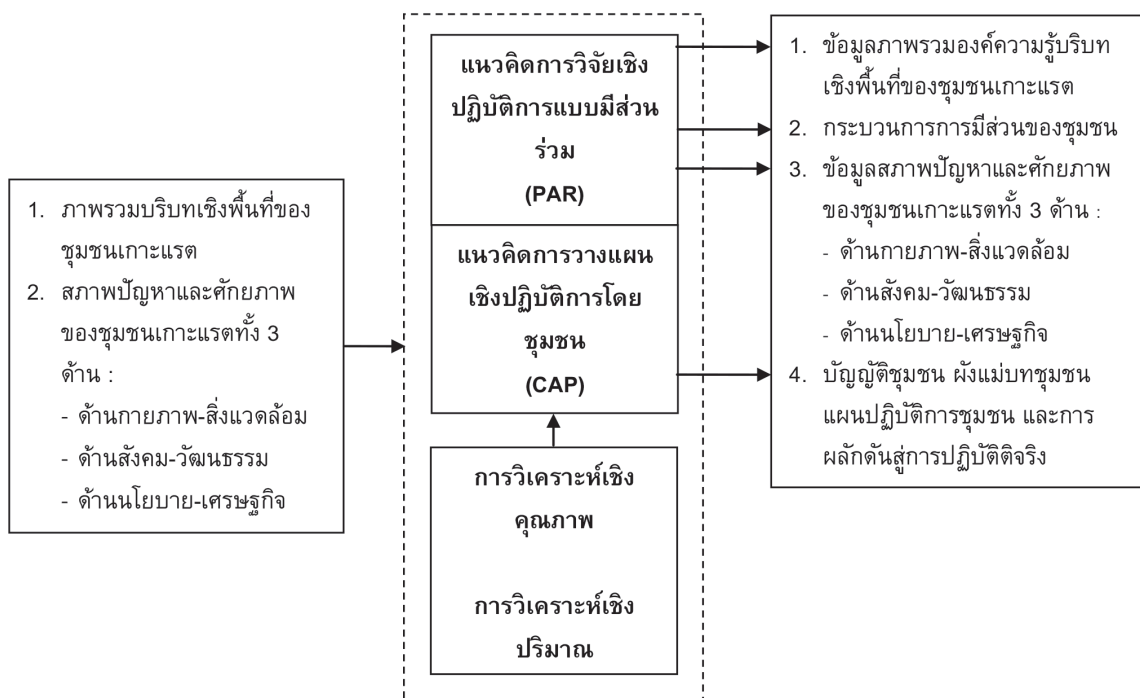
2. แผนภาพกรอบการวิจัย (Research Framework Diagram)

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ได้กรอบการวิจัยจากการบูรณาการการวางแผนเชิงปฏิบัติการโดยชุมชนและการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (ภาพที่ 1) ซึ่งสามารถสรุปภาพรวมของกระบวนการวิจัย ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การสำรวจภาพรวมบริบทเชิงพื้นที่ของชุมชนเกาะแรต เพื่อให้ทราบถึงสภาพปัญหาและศักยภาพของชุมชนเกาะแรตทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ด้านกายภาพ-สิ่งแวดล้อม ด้านสังคม-วัฒนธรรม และด้านนโยบาย-เศรษฐกิจ

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษา การเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ เพื่อกำหนดประเด็นปัญหาและศักยภาพที่สำคัญ ที่เป็นการนำเอาขั้นตอนตามแนวคิดการวางแผนเชิงปฏิบัติการโดยชุมชนที่ประกอบด้วย 10 ขั้นตอนย่อยมาบูรณาการกับแนวคิดการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมที่เป็นการเตรียมคนในชุมชนเกาะแรต เพื่อสร้างความเข้าใจและเกิดการรับรู้ถึงความเป็นมาและความสำคัญของการวิจัย ภายใต้อิทธิพลการวิจัยแบบผสม โดยเริ่มต้นจากการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อสร้างความเข้าใจต่อประเด็นสำคัญให้ชัดเจนเสียก่อน แล้วจึงนำผลที่ได้มาพัฒนาต่อในการวิจัยเชิงปริมาณ เพื่อเป็นการยืนยันผลของการวิจัย

ขั้นตอนที่ 3 การสังเคราะห์ข้อมูล เป็นการนำผลจากการวิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยเชิงปริมาณมาสังเคราะห์ร่วมกัน เพื่อนำผลที่ได้ไปจัดทำบัญญัติชุมชน แผนยุทธศาสตร์ แผนปฏิบัติการ แผนดำเนินงาน และผังแม่บทชุมชน เพื่อนำไปสู่การนำเสนอและผลักดันผลการศึกษาสู่การปฏิบัติจริง

ภาพที่ 1 แผนภาพกรอบการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

จากกรอบแนวคิดในการวิจัย การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้จึงเป็นการวิจัยแบบผสมทั้งการวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณเข้าด้วยกัน โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. รูปแบบการวิจัย (Research Design)

การศึกษาครั้งนี้เป็นการบูรณาการแนวคิดการวางแผนเชิงปฏิบัติการโดยชุมชน เพื่อสร้างความเข้าใจในการวางแผนการปรับปรุงฟื้นฟูย่านชุมชนตามบริบทของชุมชน และการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เพื่อส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน และเกิดการรวมกลุ่มระหว่างผู้วิจัยกับตัวแทนชุมชน เกาะแรตที่เรียกว่า “คณะทำงาน” เพื่อขับเคลื่อนโครงการฯ ที่ประกอบด้วย ผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 1 คน กรรมการหมู่บ้าน จำนวน 5 คน ข้าราชการ (ครู) จำนวน 2 คน และนักวิจัย จำนวน 1 คน โดยเริ่มต้นจากรูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการเก็บสำรวจเพื่อการสังเกตลักษณะทางด้านกายภาพ-สิ่งแวดล้อม ด้านสังคม-วัฒนธรรม และด้านนโยบาย-เศรษฐกิจ พร้อมกับสภาพปัญหาของชุมชนที่มีอยู่ และด้วยวิธีการสัมภาษณ์ประชาชนในชุมชน เกาะแรตแบบมีส่วนร่วม เพื่อสร้างความเข้าใจในบริบทเชิงพื้นที่ ได้แก่ มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมแบบจีน ไหหลำ ความหลากหลายทางชีวภาพ ผลิตภัณฑ์อาหารทะเล การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำในกระชัง การท่องเที่ยวโดยชุมชน และสภาพปัญหาและศักยภาพของชุมชนเกาะแรต รวมทั้งความคิดเห็นเกี่ยวกับการฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า

เมื่อมีความเข้าใจในบริบทเชิงพื้นที่ของชุมชนเกาะเรต การศึกษาครั้งนี้จึงเลือกใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปริมาณ โดยการเก็บแบบสอบถามประชาชนในชุมชนเกาะเรตแบบมีส่วนร่วม ด้วยการนำผลจากการสัมภาษณ์มาจัดทำแบบสอบถาม และดำเนินการประเมินความคิดเห็นจากกลุ่มตัวอย่าง ในประเด็นสภาพปัญหาของชุมชนเกาะเรต และแนวทางการปรับปรุงฟื้นฟูชุมชนเก่า รวมทั้งข้อเสนอแนะ เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปทำการวิเคราะห์ และจัดทำบัญญัติชุมชน แผนยุทธศาสตร์ แผนปฏิบัติการ แผนดำเนินงาน และผังแม่บทชุมชน เพื่อนำไปสู่การนำเสนอ และผลักดันผลการศึกษาสู่การปฏิบัติจริงต่อไป

2. กลุ่มตัวอย่างและการเก็บรวบรวมข้อมูล (Sample & Data Collection)

การวิจัยเชิงคุณภาพของการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ การสัมภาษณ์ประชาชนในชุมชนเกาะเรตแบบมีส่วนร่วม โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการทำแผนที่เดินดินเป็นเครื่องมือพื้นฐานที่ใช้ในการเรียนรู้ชุมชน ซึ่งทำให้เห็นภาพรวมของชุมชนได้อย่างครอบคลุมและทั่วถึง ทั้งในด้านสภาพปัญหาและศักยภาพของชุมชน และข้อมูลมีความน่าเชื่อถือเพราะได้มาจากการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน ด้วยวิธีการสนทนากลุ่มและเดินสำรวจดูด้วยตา พร้อมทั้งจดบันทึกข้อมูลทางกายภาพและสิ่งแวดล้อม รวมถึงเหตุการณ์ต่าง ๆ ในทางสังคมและเศรษฐกิจของชุมชนที่ได้พบเห็น แล้วนำมาเขียนเป็นข้อสังเกตและวาดเป็นแผนที่รวมทั้งสัญลักษณ์ลงบนกระดาษขนาดใหญ่ ต่อจากนั้น จึงนำข้อมูลที่ได้จากการทำแผนที่เดินดินมาประยุกต์ใช้ในการออกแบบและจัดทำแบบสัมภาษณ์ผ่านการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนเกาะเรต ด้วยวิธีการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างและคำถามแบบปลายเปิดในประเด็นบริบทเชิงพื้นที่ดังที่กล่าวมา

นอกจากนี้ การวิจัยเชิงปริมาณของการศึกษาครั้งนี้ กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างจากตัวแทนครัวเรือนละ 1 คน จำนวน 67 คน (จากที่สำรวจ 90 ครัวเรือน) ด้วยวิธีการเลือกการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถาม ซึ่งเป็นการนำข้อมูลที่ได้จากแบบสัมภาษณ์มาพัฒนาต่อในการออกแบบและจัดทำแบบสอบถามผ่านการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน จากการประเมินระดับความคิดเห็นของคนในชุมชนเกาะเรต ด้วยวิธีการให้ผู้ตอบแบบสอบถามเป็นผู้ตอบคำถามด้วยตนเอง จากชุดคำถามแบบปลายปิดและในแบบตารางสำรวจในเรื่อง สภาพปัญหาทางกายภาพของชุมชนเกาะเรต และแนวทางการจัดทำผังแม่บทชุมชน

ทั้งนี้ แบบสัมภาษณ์และแบบสอบถามได้รับการตรวจเครื่องมือวิจัยจากคณะผู้เชี่ยวชาญด้านผังเมืองและผังชุมชน การท่องเที่ยวโดยชุมชน และการวิจัย จำนวน 3 ท่าน เพื่อให้ได้ความเที่ยงตรงในเชิงเนื้อหาและความเชื่อถือได้ ตามช่วงเวลาและลักษณะกิจกรรมของการศึกษาครั้งนี้ และนำแบบสัมภาษณ์และแบบสอบถามไปทำการทดลองใช้ และปรับปรุงแก้ไขก่อนนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูล

3. เทคนิคการวิเคราะห์ข้อมูล (Analytical Techniques)

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพของการศึกษาครั้งนี้ อาศัยเทคนิคการสนทนากลุ่มและการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม ด้วยการสอบถามพูดคุย และแลกเปลี่ยนความคิดเห็น หรือทัศนคติระหว่างผู้เข้าร่วมด้วยตนเองได้อย่างอิสระ รวมทั้งการเดินสำรวจพื้นที่เพื่อสังเกต ถ่ายภาพ และจดบันทึกในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับบริบท

เชิงพื้นที่ดังที่กล่าวมา และนำไปสู่การทำแผนที่เดินดิน นอกจากนี้ การนำข้อมูลที่ได้จากการทำแผนที่เดินดินมาสร้างเป็นแบบสัมภาษณ์ และใช้เทคนิคการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างและคำถามแบบปลายเปิด จะนำไปสู่การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (เอี่ยมพร หลินเจริญ, 2555) และการเขียนในเชิงพรรณนา

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณของการศึกษาค้างนี้ เป็นการใช้เทคนิคการเก็บแบบสอบถามด้วยการประเมินแบบสถิติเชิงพรรณนา โดยการหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน นำเสนอข้อมูลในรูปแบบของตารางประกอบการบรรยายและการสรุปผลการดำเนินการวิจัย และกำหนดข้อคำถามมีลักษณะเป็นมาตรวัดแบบลิเคิร์ต ที่มีมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ และคะแนนคำตอบของแบบสอบถาม (บุญชม ศรีสะอาด, 2556; Likert, 1967) ตามรายละเอียด ดังนี้

ระดับความคิดเห็นมากที่สุด	กำหนดให้ 5 คะแนน
ระดับความคิดเห็นมาก	กำหนดให้ 4 คะแนน
ระดับความคิดเห็นปานกลาง	กำหนดให้ 3 คะแนน
ระดับความคิดเห็นน้อย	กำหนดให้ 2 คะแนน
ระดับความคิดเห็นน้อยที่สุด	กำหนดให้ 1 คะแนน

จากนั้นหาค่าเฉลี่ยของคำตอบแบบสอบถาม โดยใช้การแปลความหมายค่าเฉลี่ย ดังนี้

ค่าเฉลี่ย	4.51-5.00	หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด
ค่าเฉลี่ย	3.51-4.50	หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก
ค่าเฉลี่ย	2.51-3.50	หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง
ค่าเฉลี่ย	1.51-2.50	หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อย
ค่าเฉลี่ย	1.00-1.50	หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อยที่สุด

ผลการวิจัย

1. สภาพปัญหาและศักยภาพของชุมชนเกาะแรต

จากการรอบแนวคิดการวิจัย คณะทำงานได้นำมาเป็นแนวทางในการดำเนินงานวิจัยที่รอบด้าน ได้แก่ ด้านกายภาพ-สิ่งแวดล้อม ด้านสังคม-วัฒนธรรม และด้านนโยบาย-เศรษฐกิจ โดยเริ่มจัดกิจกรรม “การสำรวจสภาพปัญหาและศักยภาพของชุมชนเกาะแรต” ด้วยวิธีการการวิจัยเชิงคุณภาพ จากการจัดสนทนากลุ่มเพื่อรับฟังความคิดเห็นของชาวบ้านในชุมชนเกาะแรต และเดินสำรวจชุมชนเกาะแรตเพื่อสังเกต สอบถาม สัมภาษณ์ และจดบันทึก โดยการใช้แผนที่เดินดินเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ทั้งนี้ ผลจากการศึกษาจากการสำรวจเบื้องต้น พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่มีข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับสภาพปัญหาและศักยภาพของชุมชนเกาะแรต คือ ปัญหาในด้านการประกอบอาชีพและหารายได้ ซึ่งมีต้นทุนค่าใช้จ่ายในการประกอบอาชีพเพิ่มมากขึ้นจากในอดีต เช่น ค่าน้ำมันเชื้อเพลิง ค่าจ้างแรงงาน ค่าวัสดุและอุปกรณ์การประมง เป็นต้น และยังได้รับผลกระทบจากการควบคุมเครื่องมือทำการประมงที่ผิดกฎหมายจากภาครัฐ จึงทำให้การประกอบอาชีพประมง

พื้นบ้านมีข้อจำกัดเพิ่มมากขึ้น อย่างไรก็ตาม ยังพบว่า มีข้อคิดเห็นในเรื่องศักยภาพด้านการท่องเที่ยวของชุมชนเกาะเรต หลังจากพิธีเปิดใช้สะพานเฉลิมสิริราช เมื่อวันที่ 13 กรกฎาคม 2553 ทำให้ประชาชนและนักท่องเที่ยวจากภายนอกชุมชนให้ความสนใจเข้ามาเยี่ยมชมและหาซื้อสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ของคนในชุมชนเพิ่มมากขึ้น ซึ่งควรมีการส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อให้คนในชุมชนได้มีช่องทางการประกอบอาชีพและสร้างรายได้เพิ่มขึ้น

คณะทำงานได้นำผลการสำรวจสภาพปัญหาและศักยภาพชุมชนเกาะเรตข้างต้น ร่วมกันสรุปประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาครั้งนี้ และจัดกิจกรรม “จัดทำแบบสัมภาษณ์” และดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างจากกลุ่มตัวอย่างจากตัวแทนครัวเรือนละ 1 คน จำนวน 67 คน (จากที่สำรวจ 90 ครัวเรือน) เรื่องประวัติความเป็นมาของชุมชน และความคิดเห็นเกี่ยวกับการฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าในหัวข้อต่าง ๆ ได้แก่ การกำหนดเป้าหมาย การจัดทำบัญชีชุมชน การจัดทำผังชุมชน การจัดทำแผนปฏิบัติการชุมชน การจัดทำแผนอนุรักษ์และฟื้นฟูมรดกทางวัฒนธรรม การจัดทำแผนอนุรักษ์และฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมชายฝั่งและทะเล การจัดทำแผนพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยว และการจัดทำแผนปรับปรุงและพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน รวมทั้งข้อเสนอแนะ ทั้งนี้ ผลจากการศึกษาจากแบบสัมภาษณ์ พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่มีข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะที่สอดคล้องกับผลจากการศึกษาจากการสำรวจเบื้องต้น ซึ่งในด้านกายภาพ-สิ่งแวดล้อม ได้รับรู้ถึงสภาพปัญหาความหนาแน่นของที่อยู่อาศัยทำให้ที่ดินบนเกาะมีราคาสูงมาก ส่งผลให้คนรุ่นใหม่ในชุมชนไม่สามารถซื้อที่ดินเพื่อสร้างที่อยู่อาศัยใหม่ และยังส่งผลกระทบในด้านพื้นที่จอดรถสำหรับคนในชุมชนและผู้มาเยือน ประกอบกับด้านสังคม-วัฒนธรรม ที่กล่าวถึงความวิตกกังวลในเรื่องการดูแลรักษาสีของสิ่งก่อสร้างที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ เช่น ศาลเจ้าไหหลำ ศาลเจ้าแม่ทับทิม ศาลเจ้าเต้าชี่ และศาลเจ้าโป๊นหัวลาว บ่อน้ำจืดโบราณ และอาคารบ้านเรือนโบราณแบบสถาปัตยกรรมจีนไหหลำ เป็นต้น สำหรับด้านนโยบาย-เศรษฐกิจ ได้รับรู้ถึงความต้องการรับการส่งเสริมการแปรรูปและจำหน่ายผลิตภัณฑ์พื้นบ้าน และการท่องเที่ยว นอกจากนี้ ยังให้ข้อเสนอแนะในเรื่องการส่งเสริมให้คนในชุมชนได้เข้ามามีส่วน หรือการจัดทำผังชุมชนและแผนปฏิบัติการอย่างชัดเจน เพื่อกำหนดเป้าหมาย แนวทางการแก้ไขปัญหา และการส่งเสริมการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ตามแนวทางที่สอดคล้องกับบริบทของชุมชนเกาะเรต

ต่อมา คณะทำงานนำผลจากวิจัยเชิงคุณภาพขั้นต้น มาร่วมกันสรุปและการวิเคราะห์เนื้อหาและดำเนินการต่อไปด้วยวิธีการวิจัยเชิงปริมาณ พร้อมจัดกิจกรรม “จัดทำแบบสอบถาม” และดำเนินการประเมินความคิดเห็นจากกลุ่มตัวอย่างด้วยแบบสอบถามดังกล่าว โดยแบ่งหัวข้อคำถามออกเป็น 3 ส่วนหลัก ได้แก่ ลักษณะทางประชากรศาสตร์ จำนวน 7 ข้อ สภาพปัญหาของชุมชนเกาะเรต จำนวน 30 ข้อ แนวทางการปรับปรุงฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า จำนวน 8 ข้อ รวมทั้งข้อเสนอแนะ ซึ่งสามารถสรุปผลการศึกษา ดังนี้

1.1 สภาพปัญหาของชุมชนเกาะเรต จากตารางที่ 1 พบว่า “สภาพปัญหาของชุมชนเกาะเรต” ประกอบด้วยหัวข้อสำคัญ จำนวน 30 หัวข้อ ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ด้านหลัก ได้แก่ ด้านกายภาพ-สิ่งแวดล้อม จำนวน 16 หัวข้อ ด้านสังคม-วัฒนธรรม จำนวน 8 หัวข้อ และด้านนโยบาย-เศรษฐกิจ จำนวน 6 หัวข้อ สามารถสรุปผลที่สำคัญของแต่ละด้าน ดังนี้

1.1.1 ด้านกายภาพ-สิ่งแวดล้อม พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับเรื่อง “ปัญหาขาดแคลนพื้นที่จอดรถสำหรับคนในชุมชนและผู้มาเยือน” เป็นลำดับที่ 1 มีค่าเฉลี่ยของคำตอบ 4.70 ระดับความคิดเห็น “มากที่สุด” ลำดับถัดไป คือ “ปัญหาทางทางเท้าและสะพานทางเดินชำรุดเสียหาย” มีค่าเฉลี่ยของคำตอบ 4.37 ระดับความคิดเห็น “มาก” และลำดับที่ 3 คือ “ปัญหาความเสียหายของสิ่งปลูกสร้างจากภัยพิบัติทางธรรมชาติ” มีค่าเฉลี่ยของคำตอบ 4.20 ระดับความคิดเห็น “มาก”

1.1.2 ด้านสังคม-วัฒนธรรม พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับเรื่อง “ปัญหาขาดการดูแลรักษาสสิ่งก่อสร้างที่สำคัญทางประวัติศาสตร์” และ “ปัญหาขาดการควบคุมความหนาแน่นของผู้มาเยือน” มากที่สุด มีค่าเฉลี่ยของคำตอบเท่ากันที่ 4.20 ระดับความคิดเห็น “มาก” ส่วนลำดับถัดไป คือ “ปัญหาขาดการป้องกันและการส่งเสริมภาพลักษณ์ของชุมชน” มีค่าเฉลี่ยของคำตอบ 4.16 ระดับความคิดเห็น “มาก” และ “ปัญหาขาดการอนุรักษ์ประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชุมชน” เป็นลำดับที่ 3 มีค่าเฉลี่ยของคำตอบ 4.09 ระดับความคิดเห็น “มาก”

1.1.3 ด้านนโยบาย-เศรษฐกิจ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับเรื่อง “ปัญหาขาดการส่งเสริมกลุ่มแปรรูปและจำหน่ายผลิตภัณฑ์พื้นบ้าน” และ “ปัญหาขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนดนโยบาย” เป็นลำดับที่ 1 มีค่าเฉลี่ยของคำตอบเท่ากันที่ 4.30 และระดับความคิดเห็น “มาก” ส่วนลำดับถัดไป คือ “ปัญหาขาดสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว” มีค่าเฉลี่ยของคำตอบ 4.28 ระดับความคิดเห็น “มาก” และ “ปัญหาขาดการวางแผนพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยว” เป็นลำดับที่ 3 มีค่าเฉลี่ยของคำตอบ 4.10 และระดับความคิดเห็น “มาก”

ตารางที่ 1 สภาพปัญหาของชุมชนเกาะแรต (n = 67)

หัวข้อ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	ลำดับที่
ด้านกายภาพ-สิ่งแวดล้อม				
1. ปัญหาความเสียหายของสิ่งปลูกสร้างจากภัยพิบัติทางธรรมชาติ	4.20	0.63	มาก	3
2. ปัญหาปล่อยให้อาคารบ้านเรือนทรุดโทรม ขาดการดูแลรักษา	3.90	0.53	มาก	5
3. ปัญหาปล่อยที่ดินให้รกร้างขาดการดูแลรักษา	1.80	0.95	น้อย	10
4. ปัญหาความแออัดของที่อยู่อาศัยหรือสิ่งปลูกสร้าง	2.00	0.89	น้อย	9
5. ปัญหาการทำลายความหลากหลายทางชีวภาพของพืช (ตัดต้นไม้)	1.42	0.76	น้อยที่สุด	15
6. ปัญหาการใช้เครื่องมือผิดกฎหมายทำลายสัตว์น้ำ	1.46	0.70	น้อยที่สุด	14
7. ปัญหาการบุกรุกพื้นที่ชายฝั่งของเกาะแรต	1.70	0.84	น้อย	11
8. ปัญหาการบุกรุกพื้นที่เชิงเขาบนเกาะแรต	1.60	0.89	น้อย	12
9. ปัญหาขยะและสิ่งปฏิกูลบนเกาะแรตมีจำนวนมากเกินไป	3.48	0.88	ปานกลาง	6
10. ปัญหาน้ำทิ้งจากครัวเรือนและการประกอบอาชีพ	1.49	0.61	น้อยที่สุด	13
11. ปัญหาท่อและทางระบายน้ำชำรุดเสียหาย	1.46	0.70	น้อยที่สุด	14
12. ปัญหาแสงสว่างบนสะพานข้ามฝั่งและพื้นที่ต่อเนื่องไม่เพียงพอ	4.00	0.98	มาก	4
13. ปัญหาขาดแคลนพื้นที่ว่างสาธารณะ (ลานอเนกประสงค์)	3.00	0.98	ปานกลาง	8
14. ปัญหาทางทางเท้าและสะพานทางเดินฯ ชำรุดเสียหาย	4.37	0.81	มาก	2
15. ปัญหาขาดการดูแลรักษาแหล่งเก็บน้ำธรรมชาติสำหรับชุมชน	3.30	0.88	ปานกลาง	7
16. ปัญหาขาดแคลนพื้นที่จอดรถสำหรับคนในชุมชนและผู้มาเยือน	4.70	0.47	มากที่สุด	1
ด้านสังคม-วัฒนธรรม				
17. ปัญหาขาดแคลนแหล่งเรียนรู้ของชุมชน	3.90	0.78	มาก	5
18. ปัญหาขาดการอนุรักษ์ประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชุมชน	4.09	0.85	มาก	3
19. ปัญหาขาดการดูแลรักษาสิ่งก่อสร้างที่สำคัญทางประวัติศาสตร์	4.20	0.91	มาก	1
20. ปัญหาขาดการส่งเสริมสุขภาพของประชาชนในชุมชน	3.93	0.77	มาก	4
21. ปัญหาขาดการป้องกันและการส่งเสริมภาพลักษณ์ของชุมชน	4.16	0.86	มาก	2
22. ปัญหาขาดการอนุรักษ์และส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรม	2.34	0.93	ปานกลาง	6
23. ปัญหาขาดการควบคุมความหนาแน่นของผู้มาเยือน	4.20	0.89	มาก	1
24. ปัญหาด้านการรักษาความปลอดภัยของผู้มาเยือน	2.15	0.87	น้อย	7

ตารางที่ 1 สภาพปัญหาของชุมชนเกาะแรต (n = 67) (ต่อ)

หัวข้อ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	ลำดับที่
ด้านนโยบาย-เศรษฐกิจ				
25. ปัญหาขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนดนโยบาย	4.30	0.90	มาก	1
26. ปัญหาขาดการสื่อสารและประชาสัมพันธ์แผนงานต่อประชาชน	3.66	0.77	มาก	5
27. ปัญหาขาดการส่งเสริมกลุ่มเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำในกระชัง	3.90	0.91	มาก	4
28. ปัญหาขาดการวางแผนพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยว	4.10	0.88	มาก	3
29. ปัญหาขาดสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว	4.28	0.85	มาก	2
30. ปัญหาขาดการส่งเสริมกลุ่มแปรรูปและจำหน่ายผลิตภัณฑ์พื้นบ้าน	4.30	0.76	มาก	1

1.2 ศักยภาพของชุมชนเกาะแรต พบว่า ฐานทรัพยากรสัตว์น้ำและที่มีความอุดมสมบูรณ์และความหลากหลายทางชีวภาพในทะเลบริเวณรอบเกาะแรต ทำให้มีอาหารทะเลสด หรือผลิตภัณฑ์อาหารทะเลแปรรูปที่มีคุณภาพและเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไป เช่น กุ้งแห้ง ปลาเค็ม และกะปิ เป็นต้น รวมทั้งทรัพยากรการท่องเที่ยวของเกาะแรต ที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติหรือที่มนุษย์สร้างขึ้น โดยแบ่งออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ ประเภทธรรมชาติ เช่น หมู่เกาะและท้องทะเลที่สวยงามและมีปะการังและโลมาหลังโหนกหรือโลมาสีชมพูอยู่อาศัย เป็นต้น ประเภทประวัติศาสตร์ เช่น ศาลเจ้าทั้ง 4 แห่ง ประกอบด้วย ศาลเจ้าไหหล้า ศาลเจ้าแม่ทับทิม ศาลเจ้าต้าวซี้ และศาลเจ้าโบ้น้าวลาว บ่อน้ำจืดโบราณ และอาคารบ้านเรือนโบราณที่มีรูปแบบสถาปัตยกรรมจีนไหหล้าทั้งแบบเรือนเดี่ยวและเรือนแถว ซึ่งมีการออกแบบพิเศษบริเวณระเบียงหลังบ้านให้มีขนาดใหญ่กว่าปกติ เพื่อใช้ประโยชน์ที่หลากหลายทั้งซ่อมแซมอุปกรณ์การประมง คัดแยกและแปรรูปอาหารทะเล ลานนั่งเล่นของครอบครัวหรือนักท่องเที่ยว เป็นต้น และประเภทศิลปวัฒนธรรม เช่น มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่โดดเด่นของชาวจีนไหหล้า อาทิ ภาษา ประเพณี และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ เป็นต้น

กล่าวโดยสรุป ผลจากการวิเคราะห์สภาพปัญหาและศักยภาพของชุมชนเกาะแรต พบว่า มีประเด็นที่มีความเร่งด่วนและความต้องการแก้ไขปัญหา ที่บ่งชี้ออกมาจากค่าเฉลี่ยของคำตอบและระดับความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งถือว่าเป็นจุดสำคัญต่อแนวทางการฟื้นฟูชุมชนเก่าชุมชนเกาะแรตเป็นอย่างมาก ที่สามารถสรุปออกในของแต่ละด้าน ดังนี้ (1) ด้านกายภาพ-สิ่งแวดล้อม เช่น ปัญหาขาดแคลนพื้นที่จอดรถสำหรับคนในชุมชนและผู้มาเยือน ปัญหาทางเท้าและสะพานทางเดินชำรุดเสียหาย เป็นต้น (2) ด้านสังคม-วัฒนธรรม เช่น ปัญหาขาดการดูแลรักษาสีของสิ่งก่อสร้างที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ ปัญหาขาดการควบคุมความหนาแน่นของผู้มาเยือน เป็นต้น และ (3) ด้านนโยบาย-เศรษฐกิจ เช่น ปัญหาขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนดนโยบาย ปัญหาขาดการส่งเสริมกลุ่มแปรรูปและจำหน่ายผลิตภัณฑ์พื้นบ้าน เป็นต้น นอกจากนี้ ยังพบว่า ศักยภาพของชุมชนเกาะแรต มีจุดสำคัญที่สามารถนำไปต่อยอดในการฟื้นฟูชุมชนเก่าในด้านเศรษฐกิจและรายได้ของคนในชุมชนเกาะแรตได้ ประกอบด้วย ฐานทรัพยากรสัตว์น้ำและที่มีความอุดมสมบูรณ์และความหลากหลายทางชีวภาพในทะเลบริเวณรอบเกาะแรต ทำให้มีอาหารทะเลสด หรือผลิตภัณฑ์อาหารทะเล

แปรรูปที่มีคุณภาพและเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไป รวมทั้งทรัพยากรการท่องเที่ยวของเกาะแรต ได้แก่ หมู่เกาะและท้องทะเลที่สวยงามและมีพะยูนและโลมาหลังโหนดหรือโลมาสีชมพู ศาลเจ้าทั้ง 4 แห่ง อาคารบ้านเรือนโบราณ รวมทั้งประเพณี และวิถีชีวิตความเป็นอยู่แบบชาวจีนไหหลำและชาวประมงพื้นบ้าน

2. แนวทางการปรับปรุงฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าของชุมชนเกาะแรต

จากผลจากการวิเคราะห์สภาพปัญหาและศักยภาพของชุมชนเกาะแรต คณะทำงานได้ร่วมกันจัดการประชุมเพื่อจัดทำแนวทางการปรับปรุงฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าที่ครอบคลุมทั้ง 3 ด้านสำคัญ คือ ด้านกายภาพ-สิ่งแวดล้อม ด้านสังคม-วัฒนธรรม และด้านนโยบาย-เศรษฐกิจ ภายใต้กระบวนการวางแผนเชิงปฏิบัติการโดยชุมชนและการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ซึ่งสามารถสรุปผลการศึกษา ดังนี้

2.1 บัญญัติชุมชน พบว่า คณะทำงานได้นำผลจากการศึกษาและสำรวจสภาพปัญหาและศักยภาพของชุมชนเกาะแรตมาจัดทำเป็นบัญญัติชุมชน (ตารางที่ 2) เพื่อกำหนดหลักเกณฑ์หรือตัวชี้วัดสำหรับใช้เป็นข้อตกลงร่วมกันของชุมชน ในการสร้างและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนที่จะสอดคล้องกับผังแม่บทชุมชน และแนวทางการปรับปรุงฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าของชุมชนเกาะแรตในลำดับถัดไป

ตารางที่ 2 บัญญัติชุมชน

ข้อบัญญัติ	หลักเกณฑ์
1. การปรับปรุงและพัฒนาระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ (โครงสร้างพื้นฐาน)	- ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนต่อการปรับปรุงและพัฒนาระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ (โครงสร้างพื้นฐาน) ของชุมชน - สำรวจและกำหนดพื้นที่หรือตำแหน่งการปรับปรุงและพัฒนาระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ (โครงสร้างพื้นฐาน) - ขอการสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามาปรับปรุงและพัฒนาสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ (โครงสร้างพื้นฐาน) “พื้นที่หรือตำแหน่งการปรับปรุงและพัฒนาระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ” (โครงสร้างพื้นฐาน) ที่กำหนดขึ้น ให้อยู่ภายใต้การบูรณาการร่วมกันขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และคณะกรรมการระดับหมู่บ้านหรือชุมชน
2. การอนุรักษ์สถาปัตยกรรมที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์	- สร้างความตระหนักให้ชุมชนเกิดจิตสำนึกในการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ของชุมชน - ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนต่อการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ของชุมชน - สำรวจและกำหนดพื้นที่และอาคารหรือสิ่งก่อสร้างที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ - กำหนดมาตรฐานหรือวิธีการ และแนวทางการซ่อมบำรุงสถาปัตยกรรมที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์อย่างเป็นธรรมและยั่งยืน - สร้างเครือข่ายร่วมกับภาคีภาคส่วนต่าง ๆ ในอนุรักษ์สถาปัตยกรรมที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์

ตารางที่ 2 บัญญัติชุมชน (ต่อ)

ข้อบัญญัติ	หลักเกณฑ์
	“พื้นที่และอาคารหรือสิ่งก่อสร้างที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์” ที่กำหนดขึ้น ให้อยู่ภายใต้การบูรณาการร่วมกันขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และคณะกรรมการระดับหมู่บ้านหรือชุมชน
3. การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	- สร้างความตระหนักให้ชุมชนเกิดจิตสำนึกในการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชน เช่น พื้นที่ชายฝั่งรอบเกาะ และพื้นที่ป่าชุมชน - ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนต่อการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมของชุมชน เช่น พื้นที่ชายฝั่งรอบเกาะ และพื้นที่ป่าชุมชน - สำรวจและกำหนดพื้นที่และขอบเขตทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีความสำคัญของชุมชน เช่น พื้นที่ชายฝั่งรอบเกาะ และพื้นที่ป่าชุมชน - กำหนดมาตรการและแนวทางการบริหารจัดการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีความสำคัญของชุมชนอย่างเป็นธรรมและยั่งยืน เช่น พื้นที่ชายฝั่งรอบเกาะ และพื้นที่ป่าชุมชน - สร้างเครือข่ายร่วมกับภาคีภาคส่วนต่าง ๆ ในการอนุรักษ์ ดูแลรักษาไว้ซึ่งทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีความสำคัญของชุมชน เช่น พื้นที่ชายฝั่งรอบเกาะ และพื้นที่ป่าชุมชน “พื้นที่ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม” ที่กำหนดขึ้น ให้อยู่ภายใต้การบูรณาการร่วมกันขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และคณะกรรมการระดับหมู่บ้านหรือชุมชน
4. การจัดการมลพิษสิ่งแวดล้อม	- สร้างความตระหนักให้ชุมชนเกิดจิตสำนึกในการป้องกันและกำจัดมลพิษสิ่งแวดล้อม - ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนต่อการป้องกันและกำจัดมลพิษสิ่งแวดล้อม - กำหนดมาตรการและแนวทางการป้องกันและกำจัดมลพิษสิ่งแวดล้อม - ขอการสนับสนุนองค์ความรู้และงบประมาณจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้ในการป้องกันและกำจัดมลพิษสิ่งแวดล้อม “การจัดการมลพิษสิ่งแวดล้อม” ที่กำหนดขึ้น ให้อยู่ภายใต้การบูรณาการร่วมกันขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และคณะกรรมการระดับหมู่บ้านหรือชุมชน
5. การอนุรักษ์และพัฒนาพื้นที่ว่างสาธารณะและลานชุมชน	- สร้างความตระหนักให้ชุมชนเกิดจิตสำนึกในการอนุรักษ์และพัฒนาพื้นที่ว่างสาธารณะและลานชุมชนของชุมชน - ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนต่อการอนุรักษ์และพัฒนาพื้นที่ว่างสาธารณะและลานชุมชนของชุมชน - สำรวจและกำหนดพื้นที่ว่างสาธารณะและลานชุมชน - กำหนดมาตรฐานหรือวิธีการ และแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาพื้นที่ว่างสาธารณะและลานชุมชน

ตารางที่ 2 บัญญัติชุมชน (ต่อ)

ข้อบัญญัติ	หลักเกณฑ์
	“พื้นที่สีเขียวและลานชุมชน” ที่กำหนดขึ้น ให้อยู่ภายใต้การบูรณาการร่วมกันขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และคณะกรรมการระดับหมู่บ้านหรือชุมชน
6. การพัฒนาพื้นที่แนวป้องกันชายฝั่งและเส้นทางหนีภัยพิบัติ	- สร้างความตระหนักให้ชุมชนเกิดจิตสำนึกในการพัฒนาพื้นที่แนวป้องกันชายฝั่งและเส้นทางหนีภัยพิบัติของชุมชน - ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนต่อการพัฒนาพื้นที่แนวป้องกันชายฝั่งและเส้นทางหนีภัยพิบัติของชุมชน - สำรวจและกำหนดพื้นที่แนวป้องกันชายฝั่งและเส้นทางหนีภัยพิบัติ - กำหนดมาตรฐานหรือวิธีการ และแนวทางการพัฒนาพื้นที่แนวป้องกันชายฝั่งและเส้นทางหนีภัยพิบัติ “พื้นที่แนวป้องกันชายฝั่งและเส้นทางหนีภัย” ที่กำหนดขึ้น ให้อยู่ภายใต้การบูรณาการร่วมกันขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และคณะกรรมการระดับหมู่บ้านหรือชุมชน
7. การใช้ประโยชน์ที่ดิน	- สร้างความตระหนักให้ชุมชนเกิดจิตสำนึกต่อการใช้ประโยชน์ที่ดินของชุมชน - ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนต่อการจัดทำแผนที่การใช้ประโยชน์ที่ดิน (ฉบับชุมชน) - กำหนดพื้นที่และขอบเขตของการใช้ประโยชน์ที่ดิน - กำหนดมาตรฐานหรือวิธีการ และแนวทางการใช้ประโยชน์ที่ดินอย่างเป็นธรรมและยั่งยืน - ประกาศใช้แผนที่การใช้ประโยชน์ที่ดิน (ฉบับชุมชน) “แผนที่การใช้ประโยชน์ที่ดิน” (ฉบับชุมชน) ที่กำหนดขึ้น ให้อยู่ภายใต้การบูรณาการร่วมกันขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และคณะกรรมการระดับหมู่บ้านหรือชุมชน
8. การอนุรักษ์และส่งเสริมมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม	- สร้างความตระหนักให้ชุมชนเกิดจิตสำนึกในการอนุรักษ์และส่งเสริมมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม - ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนต่อการอนุรักษ์และส่งเสริมมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม - ให้ชุมชนจัดตั้งกลุ่มผู้ดูแลและศูนย์การอนุรักษ์และส่งเสริมมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม - กำหนดมาตรฐานหรือวิธีการ และแนวทางการอนุรักษ์และส่งเสริมมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมอย่างเป็นธรรมและยั่งยืน ขอการสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามาปรับปรุงฟื้นฟูสถานที่ตั้งศูนย์การอนุรักษ์และส่งเสริมมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมสร้างเครือข่ายร่วมกับภาคีภาคส่วนต่าง ๆ ในการอนุรักษ์และส่งเสริมมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

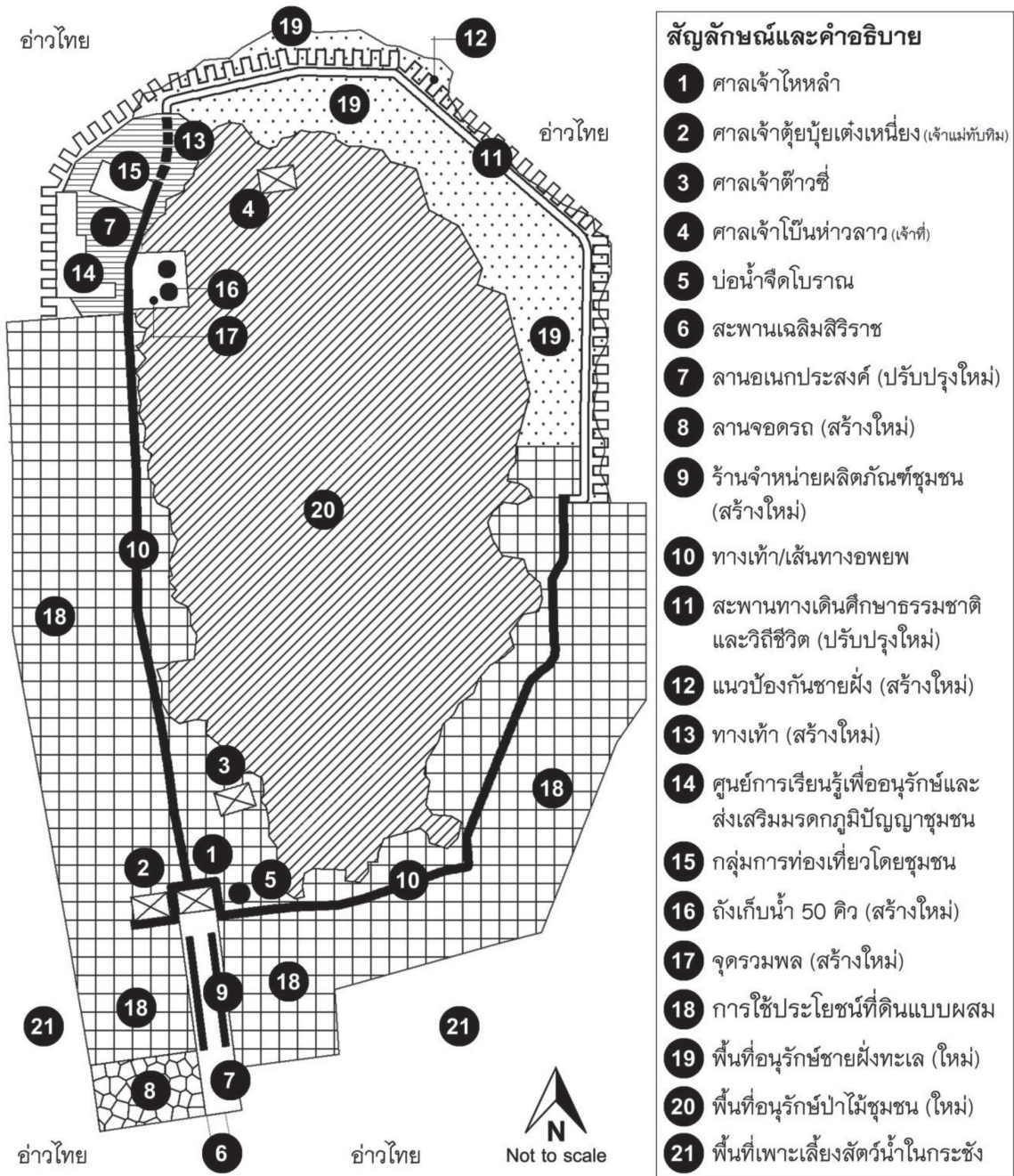
ตารางที่ 2 บัญญัติชุมชน (ต่อ)

ข้อบัญญัติ	หลักเกณฑ์
	“ศูนย์การอนุรักษ์และส่งเสริมมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม” ที่จัดตั้งขึ้นให้อยู่ภายใต้การบูรณาการร่วมกัน ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และคณะกรรมการระดับหมู่บ้านหรือชุมชน หรือกลุ่มบุคคลที่จัดตั้งขึ้นเพื่อการบริหารจัดการ
9. ความสามารถในการรองรับของพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยว	- สร้างความตระหนักให้ชุมชนเกิดจิตสำนึกด้านความสามารถในการรองรับของพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยว - ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนต่อการกำหนดความสามารถในการรองรับของพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยว - สำรวจและกำหนดปริมาณนักท่องเที่ยวและนักทัศนาจรที่จะเข้ามาในชุมชนให้สอดคล้องต่อความสามารถในการรองรับของชุมชนได้ - กำหนดมาตรฐานหรือวิธีการ และแนวทางการรองรับนักท่องเที่ยวและนักทัศนาจรของชุมชนอย่างเป็นธรรมและยั่งยืน “ความสามารถในการรองรับของพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยว” ที่กำหนดขึ้น ให้อยู่ภายใต้การบูรณาการร่วมกันขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และคณะกรรมการระดับหมู่บ้านหรือชุมชน
10. การส่งเสริมสุขภาพและการรักษาความปลอดภัย	- สร้างความตระหนักให้ชุมชนเกิดจิตสำนึกในการส่งเสริมสุขภาพและการรักษาความปลอดภัย - ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนต่อการส่งเสริมสุขภาพและการรักษาความปลอดภัย - สำรวจและกำหนดพื้นที่หรือตำแหน่งที่จะใช้ในการส่งเสริมสุขภาพและการรักษาความปลอดภัย - กำหนดมาตรฐานหรือวิธีการ และแนวทางการส่งเสริมสุขภาพและการรักษาความปลอดภัย “การส่งเสริมสุขภาพและการรักษาความปลอดภัย” ที่กำหนดขึ้น ให้อยู่ภายใต้การบูรณาการร่วมกันขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และคณะกรรมการระดับหมู่บ้านหรือชุมชน
11. การพัฒนากลุ่มเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำในกระชัง	- กำหนดมาตรฐานหรือวิธีการ และแนวทางการพัฒนากลุ่มเลี้ยงสัตว์น้ำในกระชังของชุมชนอย่างเป็นธรรมและยั่งยืน - ให้การสนับสนุนองค์ความรู้ และงบประมาณในการพัฒนากลุ่มเลี้ยงสัตว์น้ำในกระชัง (มีอยู่แล้ว) ให้มีความเข้มแข็งและมีความหลากหลายของชนิดพันธุ์ต่าง ๆ มากขึ้น “กลุ่มเลี้ยงสัตว์น้ำในกระชัง” ที่จัดตั้งขึ้น ให้อยู่ภายใต้การบูรณาการร่วมกันขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และคณะกรรมการระดับหมู่บ้านหรือชุมชน หรือกลุ่มบุคคลที่จัดตั้งขึ้นเพื่อการบริหารจัดการ

ตารางที่ 2 บัญญัติชุมชน (ต่อ)

ข้อบัญญัติ	หลักเกณฑ์
12. การพัฒนากลุ่มแปรรูปและจำหน่ายผลิตภัณฑ์พื้นบ้าน	- o ให้ชุมชนจัดตั้งกลุ่มแปรรูปและจำหน่ายผลิตภัณฑ์พื้นบ้าน - o กำหนดมาตรฐานหรือวิธีการ และแนวทางการพัฒนากลุ่มแปรรูปและจำหน่ายผลิตภัณฑ์พื้นบ้านของชุมชนอย่างเป็นธรรมและยั่งยืน - o ให้การสนับสนุนองค์ความรู้ และงบประมาณในการพัฒนากลุ่มแปรรูปและจำหน่ายผลิตภัณฑ์พื้นบ้าน ให้มีความเข้มแข็งและมีความหลากหลายของผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ - o “กลุ่มแปรรูปและจำหน่ายผลิตภัณฑ์พื้นบ้าน” ที่จัดตั้งขึ้น ให้อยู่ภายใต้การบูรณาการร่วมกันขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และคณะกรรมการระดับหมู่บ้านหรือชุมชนหรือกลุ่มบุคคลที่จัดตั้งขึ้นเพื่อการบริหารจัดการ
13. การพัฒนากลุ่มการท่องเที่ยวโดยชุมชน	- o สร้างความตระหนักให้ชุมชนเกิดจิตสำนึกในการอนุรักษ์ และฟื้นฟูสถานที่ท่องเที่ยวของชุมชน - o ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนต่อการรักษาคุณภาพด้านการท่องเที่ยวของชุมชน - o ให้ชุมชนจัดตั้งกลุ่มการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านเกาะแรต เพื่อช่วยกันบริหารจัดการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรการท่องเที่ยวอย่างเป็นธรรมและยั่งยืน - o สร้างเครือข่ายร่วมกับภาคีภาคส่วนต่าง ๆ ในการอนุรักษ์ ดูแลรักษาไว้ซึ่งทรัพยากรการท่องเที่ยวของชุมชน - o “กลุ่มการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านเกาะแรต” ที่จัดตั้งขึ้น ให้อยู่ภายใต้การบูรณาการร่วมกันขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และคณะกรรมการระดับหมู่บ้านหรือชุมชนหรือกลุ่มบุคคลที่จัดตั้งขึ้นเพื่อการบริหารจัดการ

2.2 ผังแม่บทชุมชน พบว่า คณะทำงานได้ร่วมกันวิเคราะห์ผลขั้นสุดท้าย เพื่อนำมาออกแบบและจัดทำผังแม่บทชุมชน (ภาพที่ 2) พร้อมกำหนดแนวทางการปรับปรุงฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าของชุมชนเกาะแรต

ภาพที่ 2 ผังแม่บทชุมชนเกาะแรต
ที่มา: นรา พงษ์พานิช และคณะ (2559)

2.3 กรอบเวลาของแผนปฏิบัติการ พบว่า คณะทำงานได้ร่วมกันกำหนดแนวทางการปรับปรุงฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าของชุมชนเกาะเรต ได้แก่ “แผนปฏิบัติการ” จำนวน 13 โครงการ และแนวทางการปรับปรุงฟื้นฟูจำนวน 37 กิจกรรม ตามรายละเอียดในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 กรอบเวลาของแผนปฏิบัติการ

โครงการ	แนวทางการปรับปรุงฟื้นฟู	ปีที่ 1	ปีที่ 2	ปีที่ 3	ปีที่ 4
ด้านกายภาพ-สิ่งแวดล้อม					
1. การปรับปรุงและพัฒนาระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ	1) การก่อสร้างที่จอดรถ ขนาดประมาณ 50 คัน พร้อมทำเทียบเรือ	●			
	2) การปรับปรุงก่อสร้างทางเท้า และสะพานทางเดินศึกษาธรรมชาติและวิถีชีวิตชาวประมงพื้นบ้าน	●			
	3) การปรับปรุงติดตั้งระบบไฟฟ้าส่องสว่างรอบเกาะ	●			
	4) การก่อสร้างห้องน้ำสาธารณะ จำนวน 1 หลัง	●			
	5) การปรับปรุงก่อสร้างท่อและทางระบายน้ำรอบเกาะ	●			
	6) การก่อสร้างถังเก็บน้ำ ขนาดประมาณ 50 คิว (ตามจำนวนครัวเรือน)	○	●		
2. การอนุรักษ์สถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์	7) การจัดตั้งกลุ่มรักษามรดกเกาะเรต จำนวน 1 กลุ่ม	○	●		
	8) การจัดทำแผนการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์	○	●		
	9) การปรับปรุงและอนุรักษ์สถาปัตยกรรมที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ จำนวน 7 จุด	○	○	○	●
3. การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	10) การจัดทำแผนการอนุรักษ์และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (เป็นสมาชิกร่วมกับกลุ่มรักษามรดกเกาะเรต)	○	●		
	11) การกำหนดเขตอนุรักษ์พื้นที่ชายฝั่งทะเลรอบเกาะ	○	●		
	12) การกำหนดเขตอนุรักษ์พื้นที่ป่าไม้ชุมชน	○	●		
4. การจัดการมลพิษสิ่งแวดล้อม	13) การป้องกันและกำจัดขยะลอยน้ำ จำนวน 1 โครงการ	○	●		
	14) การติดตั้งถังดักไขมันครัวเรือน (ตามจำนวนครัวเรือน)	○	○	●	
	15) การส่งเสริมจิตสำนึกในการป้องกันและกำจัดมลพิษสิ่งแวดล้อม จำนวน 1 โครงการ	●	●	●	●

ตารางที่ 3 กรอบเวลาของแผนปฏิบัติการ (ต่อ)

โครงการ	แนวทางการปรับปรุงฟื้นฟู	ปีที่ 1	ปีที่ 2	ปีที่ 3	ปีที่ 4
5. การอนุรักษ์และพัฒนาพื้นที่ว่างสาธารณะและลานชุมชน	16) การปรับปรุงก่อสร้างลานชุมชนนอกประสงค์ จำนวน 1 ลาน	○	○	●	
	17) การปรับปรุงก่อสร้างลานกีฬาชุมชน จำนวน 1 ลาน (ภายในโรงเรียนบ้านเกาะแรต)	○	○	●	
	18) การปรับปรุงภูมิทัศน์และพื้นที่สีเขียวบริเวณพื้นที่สาธารณะ จำนวน 2 พื้นที่	○	○	○	●
6. การพัฒนาพื้นที่แนวป้องกันชายฝั่งและเส้นทางหนีภัยพิบัติ	19) การปรับปรุงก่อสร้างเขื่อนกันคลื่น จำนวน 2 จุด	●	●		
	20) การก่อสร้างแนวป้องกันชายฝั่งใหม่ จุดรวมพล และเส้นทางหนีภัยพิบัติ จำนวน 1 โครงการ	○	○	●	●
	21) การสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในการรับมือภัยพิบัติ จำนวน 1 โครงการ	●	●	●	●
7. การใช้ประโยชน์ที่ดิน	22) การจัดทำแผนที่การใช้ประโยชน์ที่ดินชุมชนเกาะแรต จำนวน 1 โครงการ	●			
ด้านสังคม-วัฒนธรรม					
8. การอนุรักษ์และส่งเสริมมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม	23) การจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้เพื่ออนุรักษ์และส่งเสริมมรดกภูมิปัญญาชุมชนเกาะแรต จำนวน 1 ศูนย์ (เป็นสมาชิกร่วมกับกลุ่มรักษามรดกเกาะแรต)	○	●		
9. การส่งเสริมความสามารถในการรองรับพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยว	24) การศึกษาและส่งเสริมความสามารถในการรองรับของพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยว จำนวน 1 โครงการ	●	●	●	●
	25) การส่งเสริมและสร้างภาพลักษณ์อันดีงามของชุมชนเพื่อการท่องเที่ยว	●	●	●	●
10. การส่งเสริมสุขภาพและการรักษาความปลอดภัย	26) การส่งเสริมกิจกรรมการออกกำลังกายภายในชุมชนเกาะแรต จำนวน 1 โครงการ	●	●	●	●
	27) การอยู่เวรรักษาความปลอดภัยของชุมชนบ้านเกาะแรต จำนวน 1 โครงการ	●	●	●	●
	28) การติดตั้งระบบกล้องวงจรปิด (CCTV) จำนวน 4 จุด พร้อมศูนย์ควบคุม	●			
	29) การติดตั้งระบบเสียงตามสาย จำนวน 10 จุด พร้อมศูนย์ควบคุม	●			
	30) การติดตั้งระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตไร้สาย (Free Wi-Fi) จำนวน 4 จุด	●			

ตารางที่ 3 กรอบเวลาของแผนปฏิบัติการ (ต่อ)

โครงการ	แนวทางการปรับปรุงฟื้นฟู	ปีที่ 1	ปีที่ 2	ปีที่ 3	ปีที่ 4
ด้านนโยบาย-เศรษฐกิจ					
11. การพัฒนากลุ่มแปรรูปและจำหน่ายผลิตภัณฑ์พื้นบ้าน (มีกลุ่มเดิม)	31) การส่งเสริมความรู้ด้านการตลาดของสินค้าชุมชนเกาะแรต จำนวน 1 โครงการ	●	●	●	●
	32) การส่งเสริมการแปรรูปผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำ จำนวน 1 โครงการ	●	●	●	●
	33) การส่งเสริมการออกแบบบรรจุภัณฑ์สำหรับสินค้าชุมชนเกาะแรต จำนวน 1 โครงการ	●	●	●	●
12. การพัฒนากลุ่มการท่องเที่ยวโดยชุมชน	34) การจัดตั้งกลุ่มการท่องเที่ยวโดยชุมชนเกาะแรต จำนวน 1 กลุ่ม	○	●		
	35) การส่งเสริมความรู้ด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชน และทุนในการขยายกิจ จำนวน 1 โครงการ	○	●	●	●
13. การพัฒนากลุ่มเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำในกระชัง	36) การจัดตั้งกลุ่มการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำในกระชัง จำนวน 1 กลุ่ม	○	●		
	37) การส่งเสริมความรู้ด้านการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำในกระชังและการตลาด และทุนในการขยายกิจ จำนวน 1 โครงการ	○	●	●	●

หมายเหตุ: ○ ช่วงเตรียมดำเนินการ

● ช่วงการพัฒนาโครงการ

กล่าวโดยสรุป จากผลการศึกษาแนวทางการปรับปรุงฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าของชุมชนเกาะแรต มีประเด็นสำคัญที่ประชาชนในชุมชนเกาะแรตมีความวิตกกังวล และความจำเป็นเร่ง ที่สามารถสรุปออกในของแต่ละด้าน ดังนี้ (1) ด้านกายภาพ-สิ่งแวดล้อม คือ โครงการการปรับปรุงและพัฒนาระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ เช่น การปรับปรุงก่อสร้างทางเท้า สะพานทางเดินศึกษาธรรมชาติและวิถีชีวิตชาวประมงพื้นบ้าน และการก่อสร้างที่จอดรถขนาดประมาณ 50 คัน พร้อมท่าเทียบเรือ เป็นต้น (2) ด้านสังคม-วัฒนธรรม คือ โครงการอนุรักษ์และส่งเสริมมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม เช่น การจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้เพื่ออนุรักษ์และส่งเสริมมรดกภูมิปัญญาชุมชนเกาะแรต (รวมทั้งการซ่อมบำรุงอาคารเก่าที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ บ่อน้ำจืดโบราณ และศาลเจ้า) เป็นต้น และ (3) ด้านนโยบาย-เศรษฐกิจ คือ โครงการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน เช่น การส่งเสริมความรู้ด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนและทุนในการขยายกิจ และการจัดตั้งกลุ่มการท่องเที่ยวโดยชุมชนเกาะแรต เป็นต้น

3. การนำเสนอและผลักดันผลการศึกษาสู่การปฏิบัติจริง

คณะทำงานได้ร่วมกันจัดการประชุม ณ เทศบาลเมืองดอนสัก อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี เพื่อนำเสนอผลการศึกษาและเชื่อมโยงเร่งรัดชุมชนและเทศบาลเมืองดอนสัก โดยการนำของผู้นำชุมชนเกาะแรต ตัวแทนชุมชนเกาะแรต นายกเทศมนตรี และผู้บริหารเทศบาลเมืองดอนสัก รวมทั้งบุคลากรที่มีความรู้ความชำนาญเกี่ยวข้องเข้าร่วมประชุมอย่างพร้อมเพรียงกัน ทั้งนี้ คณะทำงานได้ร่วมกันชี้แจงรายละเอียดความเป็นมาและผลการศึกษาของโครงการฯ พร้อมทั้งนำเสนอและผลักดันผลการศึกษาเป็นที่เรียบร้อย ซึ่งนายกเทศมนตรีและผู้บริหารเทศบาลเมืองดอนสักได้ให้ข้อคิดเห็นและเสนอแนะต่อโครงการ พร้อมทั้งรับผลการศึกษาดังกล่าวไปใช้เป็นแนวทางการวางนโยบายการปรับปรุงฟื้นฟูแก้ไขปัญหา และพัฒนาชุมชนเกาะแรตอย่างยั่งยืน ตามความเร่งด่วนหรือความจำเป็นในปีงบประมาณ พ.ศ. 2560-2561 เช่น โครงการปรับปรุงก่อสร้างทางเท้าและสะพานทางเดินศึกษาธรรมชาติ โครงการปรับปรุงก่อสร้างเขื่อนกันคลื่น โครงการในด้านการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์และมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม และโครงการจัดตั้งกลุ่มการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านเกาะแรต เป็นต้น

การสรุปข้อค้นพบ อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

1. สรุปข้อค้นพบ

จากการศึกษาแนวทางการปรับปรุงฟื้นฟูชุมชนเก่าของชุมชนเกาะแรต ได้ประยุกต์ใช้แนวคิดการวางแผนเชิงปฏิบัติการโดยชุมชนและการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม มาเป็นกรอบการดำเนินงานและกระบวนการศึกษา โดยการศึกษาครั้งนี้ มีการระดมสมองของกลุ่มตัวแทนชุมชน ด้วยวิธีการศึกษาและสำรวจสภาพปัญหาและศักยภาพของชุมชนเกาะแรตผ่านการใช้แผนที่เดินดิน และนำมาวิเคราะห์ข้อมูลอย่างง่าย เพื่อสร้างความเข้าใจในภาพรวมของชุมชน แล้วนำข้อมูลที่ได้มาร่วมกันออกแบบและจัดทำแบบสัมภาษณ์ และแบบสอบถามเพื่อเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ด้วยวิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนา เพื่อนำมาวิเคราะห์ ออกแบบ และจัดทำเป็นบัญญัติชุมชนเพื่อกำหนดหลักเกณฑ์หรือตัวชี้วัดสำหรับใช้เป็นข้อตกลงร่วมกันของชุมชน ในการสร้างและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนให้สอดคล้องกับผังแม่บทชุมชน และแนวทางการปรับปรุงฟื้นฟูชุมชนเก่าของชุมชนเกาะแรตที่ประกอบด้วย “แผนปฏิบัติการ” จำนวน 13 โครงการ และแนวทางการปรับปรุงฟื้นฟู จำนวน 37 กิจกรรม ภายใต้กรอบเวลาของแผนปฏิบัติการโดยเรียงตามความเร่งด่วนและความสำคัญ

โดยผลการศึกษา พบว่า สภาพปัญหาของชุมชนเกาะแรตแบ่งออกเป็น 3 ด้านสำคัญ และมีประเด็นปัญหาทั้งหมด 30 หัวข้อ ประกอบด้วย ด้านกายภาพ-สิ่งแวดล้อม จำนวน 16 หัวข้อ ด้านสังคม-วัฒนธรรม จำนวน 8 หัวข้อ และด้านนโยบาย-เศรษฐกิจ จำนวน 6 หัวข้อ ดังรายละเอียดที่กล่าวมาข้างต้น ส่วนศักยภาพของชุมชนเกาะแรต พบว่า ชุมชนมีฐานทรัพยากรสัตว์น้ำและที่มีความอุดมสมบูรณ์และความหลากหลายทางชีวภาพในทะเลบริเวณรอบเกาะแรต ทำให้มีอาหารทะเลสด หรือผลิตภัณฑ์อาหารทะเลแปรรูปที่มีคุณภาพและเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไป รวมทั้งทรัพยากรการท่องเที่ยวของเกาะแรต ที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติหรือที่มนุษย์

สร้างขึ้น เช่น หมู่เกาะและท้องทะเลที่สวยงาม พะยูนและโลมาหลังโหนก หรือโลมาสีชมพู ศาลเจ้าทั้ง 4 แห่ง บ่อน้ำจืดโบราณ และอาคารบ้านเรือนโบราณที่มีสถาปัตยกรรมแบบชาวจีนไหหลำ ภาษา ประเพณี และวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ เป็นต้น พร้อมทั้งนำเสนอผลการศึกษา เพื่อเชื่อมโยงและเร่งรัดชุมชนและเทศบาลเมืองดอนสัก ไปสู่นโยบายและการปฏิบัติจริง

นอกจากนี้ ผลจากการที่ประชาชนในชุมชนเกาะแรตได้ร่วมกันขับเคลื่อนโครงการนี้ตามกรอบแนวคิดของการวิจัยภายใต้การมีส่วนร่วม ทำให้เกิดพลวัตในมิติการเปลี่ยนแปลงของชุมชนในหลายมิติ ได้แก่ (1) เกิดการรวมกลุ่มของคณะทำงานโครงการฯ ที่ทำให้องค์กรเกิดการเกิดองค์ความรู้และทักษะในการสำรวจบริบทเชิงพื้นที่ การออกแบบและสร้างเครื่องมือวิจัย คือ แผนที่เดินดิน แบบสัมภาษณ์ แบบสอบถาม รวมทั้งกระบวนการออกแบบวางแผนชุมชน (2) เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมจากภาคประชาชน และการความตระหนักรู้ของคนในชุมชน ในเรื่องการบริหารจัดการด้านการอนุรักษ์และการสืบสานลักษณะทางสังคม วิถีชีวิต มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การใช้ประโยชน์ที่ดิน การแปรรูปและจำหน่ายผลิตภัณฑ์พื้นบ้าน การท่องเที่ยว การส่งเสริมสุขภาพและการรักษาความปลอดภัยของชุมชนด้วยการพึ่งพาตนเอง ส่งผลให้เกิดการจัดตั้งกลุ่มการท่องเที่ยวโดยชุมชนเกาะแรต กลุ่มอนุรักษ์มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมชุมชนเกาะแรต และกลุ่มผลิตภัณฑ์อาหารทะเลชุมชนเกาะแรต (3) เกิดการต่อยอดในเชิงนโยบายและแผนการพัฒนาโครงการต่าง ๆ จากผลของการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ทั้งจากเทศบาลเมืองดอนสักที่ได้ดำเนินการจัดสรรงบประมาณประจำปี พ.ศ. 2560-2561 และได้ดำเนินการตามโครงการที่กล่าวมาแล้วข้างต้นในหัวข้อผลการวิจัย (หัวข้อย่อยการนำเสนอและผลักดันผลการศึกษาสู่การปฏิบัติจริง) อีกทั้งยังมีการต่อยอดจากภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องในระหว่างปี พ.ศ. 2561-2562 จากมหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี ส่งผลต่อการยกระดับศักยภาพของคนในชุมชน เช่น โครงการส่งเสริมการอนุรักษ์มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมชุมชนเกาะแรต โครงการส่งเสริมความรู้ด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชน

โครงการส่งเสริมการออกแบบบรรจุภัณฑ์สำหรับสินค้าชุมชนเกาะแรต และโครงการส่งเสริมความรู้ด้านการตลาดและการแปรรูปผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำชุมชนเกาะแรต เป็นต้น รวมทั้งคณะทำงานยังได้รับเชิญเข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการ เรื่อง “การพัฒนาเครื่องมือและกลไกสำหรับองค์กรฟื้นฟูเมืองและย่านชุมชนเก่า” เมื่อวันที่ 22 มกราคม พ.ศ. 2559 เวลา 09.00-12.00 น. ณ โรงแรมเอเชีย อำเภหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา และได้รับเชิญร่วมเสวนา เรื่อง “คุณค่าชุมชนและเมืองเก่าภาคใต้สู่การฟื้นฟูอนุรักษ์และพัฒนา” เมื่อวันที่ 11 กันยายน 2559 เวลา 08.30-16.30 น. ณ ห้องประชุมอาคารอเนกประสงค์ ชั้น 3 เทศบาลนครตรัง จังหวัดตรัง โดยกรมการสถาปนิกชุมชน สมาคมสถาปนิกสยามในพระบรมราชูปถัมภ์ ร่วมกับมูลนิธิสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ และสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) ซึ่งมีเป้าประสงค์สำคัญเพื่อการถอดบทเรียนและองค์ความรู้ต่าง ๆ จากการทำงานฟื้นฟูย่านชุมชนเก่า เพื่อร่วมกันสร้างกระบวนการและกลไกความร่วมมือ และเพื่อหาวิธีแนวความคิดการจัดตั้งองค์กรเพื่อบริหารจัดการการฟื้นฟูเมืองและย่านชุมชนเก่าในประเทศไทย

กล่าวโดยสรุป ชุมชนเกาะแรตสามารถสร้างแนวทางการปรับปรุงฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าของชุมชนเกาะแรต ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ พร้อมทั้งผลักดันสู่การปฏิบัติจริงเพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนต่อไป

2. อภิปรายผล

ประชาชนในชุมชนบ้านเกาะแรตมีความเข้าใจในภาพรวมของชุมชนทั้งด้านสภาพปัญหาและศักยภาพของชุมชนเกาะแรตมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะผลจากการดำเนินงานครั้งนี้ทำให้ผู้ที่เข้าร่วมการวิจัยได้เกิดความรู้สึกชอบในบทบาทและหน้าที่ของตน สำหรับการศึกษาและสำรวจเพื่อระดมสมองในการวิเคราะห์และออกแบบเพื่อจัดทำบัญญัติชุมชนและผังแม่บทชุมชน ตามแนวคิดของ เดชา บุญค้ำ (2539) และเยาวลักษณ์ จันทมาศ (2556) ซึ่งเป็นการผสมผสานองค์ความรู้ในการออกแบบเชิงพื้นที่เข้ากับองค์ความรู้ดั้งเดิมของคนในชุมชน ที่ดึงเอามิติด้านกายภาพ-สิ่งแวดล้อม ด้านสังคม-วัฒนธรรม และด้านนโยบาย-เศรษฐกิจของชุมชนมาออกแบบร่วมกัน อีกทั้งยังสอดคล้องกับแนวคิดของ ระหัตถ์ โรจนประดิษฐ์ (2554) ที่กล่าวถึงแนวทางการพัฒนาโยบายสาธารณะในการออกแบบชุมชนโดยอาศัยเกณฑ์การพิจารณาที่สอดคล้องกับบริบทของชุมชนที่จะนำไปใช้สู่การปฏิบัติได้จริง ตามแนวคิดของ ACPHD (2004); UNDP (2015); UN-HABITAT (2007) และ ณพงค์ นพเทศ (2554)

นอกจากนี้ในการกำหนดแนวทางการปรับปรุงฟื้นฟูชุมชนเก่าของชุมชนเกาะแรต มีความสอดคล้องกับแนวคิดการวางผังปฏิบัติการโดยชุมชน และแนวคิดการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของตามแนวคิดของ วรณดี สุทธินรากร (2557) ที่มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน และการสร้างพันธมิตรระหว่างกลุ่มในชุมชนรวมทั้งหน่วยงานจากภาครัฐ ภายใต้ความร่วมมือในการศึกษา การสำรวจ การประเมิน การวิเคราะห์ การจัดลำดับความสำคัญ การออกแบบ และการกำหนดแนวทางแก้ไขและการพัฒนาอย่างยั่งยืนตามแนวคิดของ อลิศรา ชูชาติ (อมรวิรัช นาคทรพร และดวงแก้ว จันทรสระแก้ว, 2541)

3. ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาครั้งนี้ คณะทำงานได้นำเสนอผังแม่บทชุมชน รวมทั้งแนวทางการปรับปรุงฟื้นฟูชุมชนเก่าของชุมชนเกาะแรตนั้น หากนักวิจัย ชุมชน หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเห็นสมควรนำข้อเสนอดังกล่าวไปดำเนินการต่อไป ควรอยู่ภายใต้กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนบ้านเกาะแรต และการศึกษาอย่างรอบด้านอีกครั้งหนึ่งตามกรอบเวลาของแผนปฏิบัติการ โดยเป็นข้อเสนอเชิงนโยบายที่ต่อยอดจากผลการศึกษาข้างต้นที่มีความจำเป็นและความสำคัญในการแก้ไขปัญหาในระยะยาว รวมทั้งการปรับปรุงฟื้นฟูและพัฒนาชุมชนเก่าอย่างยั่งยืน คือ การจัดตั้งกลุ่มการท่องเที่ยวโดยชุมชนเกาะแรต

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ได้รับทุนสนับสนุนจากกรมการสถาปนาชุมชน สมาคมสถาปนิกสยามในพระบรมราชูปถัมภ์ ร่วมกับมูลนิธิสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ และสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน

บรรณานุกรม

- กรวรรณ รุ่งสว่าง. (2560). การวิเคราะห์สถานภาพการเป็นเมืองสร้างสรรค์กรณีศึกษาชุมชนเมืองขอนแก่นราชบุรีและบางแสน (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยศิลปากร, กรุงเทพฯ.
- กฤษดา แพทย์หลวง. (2556). นวัตกรรมในอุตสาหกรรมสร้างสรรค์: กรณีศึกษาองค์กรธุรกิจชุมชนในอุตสาหกรรมมรดกทางวัฒนธรรม. วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย, 33(ฉบับพิเศษ), 142-158.
- ณพงศ์ นพเกตุ. (2554). การพัฒนาระบบการ “วางผังแม่บทชุมชนเชิงรุกโดยชุมชน”: กรณีผังแม่บทภูมิทัศน์เทศบาลตำบลปริก (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ.
- เดชา บุญค้ำ. (2539). การวางผังบริเวณ (Site Planning). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นรา พงษ์พานิช, สุธี ศรีฟ้า, และฉัตรชัย พงศ์พิชิตชัย. (2559). แนวทางการปรับปรุงฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าบนเกาะขนาดเล็ก กรณีศึกษาชุมชนเกาะเรต อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี (รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์). กรุงเทพฯ: สมาคมสถาปนิกสยามในพระบรมราชูปถัมภ์, กรมการสถาปนิกชุมชน.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2556). การวิจัยเบื้องต้น (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- มูลนิธิเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนภาคเหนือ. (2554). เอกสารประกอบการเรียนรู้ ข้อบัญญัติท้องถิ่นกับการปฏิรูประบบการจัดการทรัพยากร กรณีการพัฒนาข้อบัญญัติท้องถิ่นตำบลทาเหนือ. เชียงใหม่: ผู้แต่ง.
- ยงธินศรี พิมพ์เสถียร. (2557). การปรับปรุงฟื้นฟูเมืองและการอนุรักษ์เมือง (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เยาวลักษณ์ จันทมาศ. (2556). การจัดทำผังชุมชนเพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ และการจัดการภัยพิบัติ. สืบค้นเมื่อ 10 กรกฎาคม 2558, จาก <http://www.sdfthai.org/article/a-011.html>
- ระหัตร์ ไรจนประดิษฐ์. (2554). การออกแบบชุมชนเมืองในสหราชอาณาจักร. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เรือนแก้ว ภัทรานุประวัติ. (2557). การสืบทอดความเป็นจีนสู่ลูกหลานในสังคมไทย. วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย, 34(2), 174-193.
- วรรณดี สุทธิธารกร. (2557). การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมและกระบวนการทางสำนึก. กรุงเทพฯ: สยาม.
- วัชรภรณ์ เครือพันธ์. (2554). แนวทางการฟื้นฟูบริเวณชุมชนเก่า บ้านสิงห์ท่า จังหวัดยโสธร. วารสารวิจัยและสารสาธิตการศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏ, 8(2), 69-80.
- อมรวิชัย นาครทรรพ, และดวงแก้ว จันทรัสระแก้ว. (2541). การวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม: ข้อคิดแนวทาง และประสบการณ์ของผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อลิศรา ชูชาติ. ใน บทความประกอบการประชุมปฏิบัติการ เรื่อง การวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- อรทัย กีกผล. (2559). Urbanization เมื่อ “เมือง” กลายเป็นโจทย์ของการบริหารจัดการท้องถิ่นสมัยใหม่. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.
- เอี่ยมพร หลินเจริญ. (2555). เทคนิคการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ. วารสารการวัดผลการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 17(1), 17-29.
- สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. (2552). มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.

- สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2558). *โครงการนำมาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ประเภทย่านชุมชนเก่าไปสู่การปฏิบัติ: แผนจัดการการอนุรักษ์และปรับปรุงสภาพแวดล้อมย่านชุมชนเก่าท่าอุเทน จังหวัดนครพนม*. กรุงเทพฯ: พรอพเพอร์ตี้ พรินท์.
- Alameda County Public Health Department. (2004). *A Handbook for Participatory Community Assessments: Experiences from Alameda County*. Oakland, CA: Author.
- Likert, R. (1967). *The Method of Constructing and Attitude Scale*. In M. Fishbein (Ed.), *Attitude theory and measurement* (pp. 90-95). New York, NY: Wiley.
- Marshall, C., & Rossman, G. (2006). *Doing Participatory Action Research* (4th Ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Taylor, N. (2007). *Urban Planning Theory since 1945*. London: Sage.
- United Nations Development Programme. (2015). *Ache-Nias Settlement Support Program: ANSSP guidelines. CAP (Community Action Plan) and Village Mapping*. UNDP. Retrieved July 10, 2015, from <http://www.unhabitat-indonesia.org/files/book-1407.pdf>
- United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization. (2008). *Sustainable Development – A Pacific Islands perspective. A Report on Follow Up to the Mauritius 2005. Review of the Barbados Programme of Action*. Apia, Samoa: UNESCO, Cluster Office for the Pacific States.
- United Nations Environment Programme. (2014). *Emerging Issues for Small Island Developing States. Results of the UNEP Foresight Process*. Nairobi, Kenya: Author.
- United Nations Human Settlements Programme. (2007). *People's Process in Post-Disaster and Post-Conflict Recovery and Reconstruction: Community Action Planning*. Fukuoka, Japan: UN-HABITAT, Regional Office for Asia and the Pacific.

Monographs on Thai Sexology in Central of Thailand: The Thai Sexology Textbooks

Aphilak Kasempholkoon^{1*}

Received: July 2, 2020 Revised: August 20, 2020 Accepted: September 14, 2020

Abstract

Knowledge of sexual activities or “monographs on Thai sexology” in the past of Thai society is often restricted in the area of storytelling and transmission. While the narrative about sex is hidden in the tradition and rituals, as well as the fine arts of the villagers and the royal family, it is assumed that there is a “monographs on Thai sexology” in Thai culture. It is similar to “Kama Sutra” in Indian culture or “Pillow Side Book” in Chinese culture. This article, therefore, aims to collect “monographs on Thai sexology” in the central region and analyze its knowledge as a “textbook”. In this study, the researcher used data from literary texts found in the central region from the original manuscripts, including Khoi manuscripts, palm-leaf manuscripts and old notebooks based on eight titles. The results of the study showed that the presentation of knowledge was focused on four main parts, including posture, direction and auspicious, physiognomy and tonic. As “monographs on Thai sexology” is a “textbook”, it is found that the teaching strategies in monographs on Thai sexology have various teaching strategies, including data classification, data explanation, use of advantage and technique tips. As for the technique for creating credibility for textbooks, it is found that there is reference to “the teacher who created the textbooks”, citing supernatural powers and using specific codes for use by specific groups. The research results of would boost our understanding of Thai society through monographs on Thai sexology. The study of “Monographs on Thai Sexology” is not only a treasure trove of wisdom from the past, but it is also a knowledge of sexual science that is written extensively, showing the connection of various sciences, ways of thinking, expectations and efforts to create various activities to create “happiness” in interesting ways.

Keywords: local literature, textbook, sexology, sex studies, monographs on thai sexology

^{1,*} Program in Thai, Faculty of Liberal Arts, Mahidol University

* Corresponding author. E-mail: aphilak@yahoo.com

วรรณกรรมตำราแพศศาสตร์ในภาคกลาง: แบบเรียนแพศศึกษาของไทย

อภิรักษ์ณ์ เกษมพลกุล^{1,*}

วันรับบทความ: July 2, 2020 วันแก้ไขบทความ: August 20, 2020 วันตอบรับบทความ: September 14, 2020

บทคัดย่อ

วิทยาการความรู้ที่เกี่ยวกับกิจกรรมทางเพศหรือ “ตำราแพศศาสตร์” ในสังคมไทยที่ผ่านมา มักถูกจำกัดพื้นที่ในการเล่าและถ่ายทอด ขณะที่เรื่องเพศแฝงอยู่อย่างแยบคายในประเพณีและพิธีกรรม ตลอดจนงานศิลปกรรมของชาวบ้านและชาววัง ชวนให้คิดว่าในวัฒนธรรมไทยน่าจะมี “ตำราแพศศาสตร์” เช่นในวัฒนธรรมอินเดียที่มี “ตำรากามสูตร” หรือในวัฒนธรรมจีนที่มี “สมุดขั้วหมอน” บทความนี้จึงมุ่งรวบรวมและศึกษาตำราแพศศาสตร์ของคนไทยในภาคกลาง เพื่อถอดและวิเคราะห์ความรู้จากตำราแพศศาสตร์ ศึกษาตำราแพศศาสตร์ของคนไทยในฐานะ “ตำรา” และทำความเข้าใจสังคมไทยผ่านตำราแพศศาสตร์ ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยใช้ข้อมูลจากวรรณกรรมตำราที่พบในภาคกลางจากต้นฉบับตัวเขียนทั้งสมุดไทย ใบลาน และสมุดฝรั่งจำนวน 8 เรื่อง ผลการศึกษา พบว่า ตำราทั้ง 8 ฉบับ มีจุดเน้นของการนำเสนอองค์ความรู้ที่แตกต่างกัน มีเนื้อหาหลัก 4 ส่วน คือ ทำ ทิศและฤกษ์ นรลักษณ์ ยาบำรุง และในฐานะที่วรรณกรรมแพศศาสตร์เป็น “ตำรา” นั้น พบว่า กลวิธีการสอนในตำราแพศศาสตร์มีกลวิธีการสอนในลักษณะต่าง ๆ ได้แก่ การจำแนกหมวดหมู่ข้อมูล การอธิบายข้อมูล การใช้ความเปรียบ การบอกเคล็ดวิชาหรือเกร็ดตำรา ส่วนกลวิธีการสร้างความน่าเชื่อถือให้ตำรา พบว่า มีการอ้างอิง “ครูผู้ให้กำเนิดตำรา” การอ้างอำนาจเหนือธรรมชาติ การใช้รหัสเฉพาะเพื่อให้ใช้ได้เฉพาะกลุ่ม ตำราวรรณกรรมแพศศาสตร์ภาคกลาง เป็นเสมือนขุมทรัพย์ของภูมิปัญญาที่ซ่อนไว้มานานแต่อดีต ไม่เพียงองค์ความรู้ทางแพศศาสตร์ที่เขียนอธิบายอย่างกว้างขวางเท่านั้น หากแต่ยังได้เห็นความเชื่อมโยงของศาสตร์ต่าง ๆ วิธีคิด ความคาดหวังและความพยายามในการสร้างสรรค์กิจกรรม “สร้างสุข” ในรูปแบบต่าง ๆ อย่างน่าสนใจด้วย

คำสำคัญ: วรรณกรรมท้องถิ่น ตำรา แพศศาสตร์ เพศศึกษา วรรณกรรมตำราแพศศาสตร์ของไทย

^{1,*} สาขาวิชาภาษาไทย คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

* Corresponding author. E-mail: aphilak@yahoo.com

บทนำ

การเสพลังวาสมีความหมายอย่างยิ่งในการธำรงรักษาเผ่าพันธุ์ของมนุษย์มิให้สูญสิ้นไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งในอารยธรรมตะวันออกทั้งจีน และอินเดีย นั้นการสังวาสได้รับการยอมรับว่าเป็นศิลปะอย่างหนึ่ง คือ เป็นศิลปะในการร่วมรักด้วยท่วงท่าต่าง ๆ เพื่อให้การปฏิบัติภารกิจนั้นเกิดความสุขอย่างหาพรรณัย รวมทั้งยังมีความหมายในฐานะเป็นพิธีกรรมในการให้กำเนิดชีวิตอันบริสุทธิ์ตามหลักความเชื่อ ศิลปะเหล่านี้ได้รับถ่ายทอดไว้และยกขึ้นเป็นตำรา เฉพาะที่รู้จักกันทั่วโลกคงไม่พ้น “ตำรากามสูตร” (Kamasutra) ของอินเดีย

ในสังคมไทยนับแต่โบราณมา เรื่องการเสพลังวาสถือเป็นเรื่องไม่บังควร หรือที่มักใช้คำว่า “บัดสี บัดเถลิง” ผู้ดียอมไม่กล่าวถึง(ในที่แจ้ง) แม้บทอัครจริยในวรรณคดีก็พยายามใช้ศิลปะทางภาษาในการเลือกใช้สัญลักษณ์ในการอธิบายฉากการร่วมรักของตัวละครมากกว่าที่จะพูดถึงตรง ๆ หรือที่มักใช้คำว่า “ลับ ๆ ล่อ ๆ” อย่างไรก็ตาม เรื่องเพศในสังคมไทยโดยเฉพาะการร่วมเพศถือว่าเป็นเรื่องลามก น่าอับอายที่ไม่บังควรให้เด็กรับรู้ เพราะเด็กยังไม่มีความรู้สึกและความต้องการทางเพศ (สนิท สม์ศรีกุล, 2519) ดังนั้น ครอบครัวไทยจึงไม่นิยมให้ความรู้เรื่องเพศแก่เด็ก

ความคิดในเรื่องเพศในไทยนั้นจะมีมาครั้งแรกเมื่อใดไม่ปรากฏหลักฐาน ในสังคมชาวบ้านมองเรื่องการสังวาสเป็นเรื่องความอุดมสมบูรณ์และเป็นเรื่องธรรมชาติที่ปรากฏในนิทานพื้นบ้าน หรือเพลงพื้นบ้านทั่วไป² และดังจะเห็นได้ว่าเรายังไม่พบตำราเพศศาสตร์ของราชสำนักสยามที่จัดระบบระเบียบแห่งการสังวาสเช่นในราชสำนักอินเดีย หรือจีนแต่อย่างใด คงมีเพียงแต่ **ตำรานรลักษณ์** ที่กล่าวถึงการดูแลลักษณะดีชั่วของบุคคล ที่พิจารณาอวัยวะภายนอกทุกส่วนของบุคคล รวมทั้งอวัยวะเพศ

นอกจากตำรานรลักษณ์ข้างต้นแล้ว ในราชสำนักไทยยังมีตำราโหราศาสตร์ที่คำนวณวันเดือนปีเกิดแล้วทำนายลักษณะของอวัยวะเพศ ตำรานี้กล่าวกันว่าพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชนิพนธ์ไว้ โดยแทรกอยู่ในตำราดูเกณฑ์ชะตาหญิงชาย ที่พระราชทานนามว่า **“ตำราตรีภพ”** แต่คนทั่วไปอาจรู้จักในชื่อต่าง ๆ กัน อาทิ ตำราเศษของพระจอมเกล้าฯ เศษพระจอมเกล้าฯ จอมตรีภพ เป็นต้น

นอกจากนี้ ใน**ตำราพรหมชาติ** มีกล่าวถึงเรื่อง “การทำสมพาส” โดยกล่าวถึงการเลือกคู่สังวาสโดยอาศัยการคำนวณศักราชของคนทั้งคู่มาคำนวณ (หรีด เรื่องฤทธิ, มปป., น. 362) ดังนี้

ถ้าจะทำสมพาส เอาศักราชเขาทั้งสองประสมกัน ถ้าเขาเกิดเดือน 5-6 อายุเต็ม
ถ้าเดือน 7-8 (เป็นต้น) ลดลงเสียปีหนึ่ง จึงเอาลบศักราช แล้วตั้งสองฐาน ฐานบนเอา 3 คูณ
ฐานล่างเอา 4 คูณ เอา 7 หารทั้งสองฐาน

เศษดังนี้ 4 5 6 ท่านว่าชั่วอย่าเอาเลย
 2 3 1

² นอกจากนี้ ยังจะพบได้ว่ามีวรรณกรรมบางเรื่องที่ใช้คำพวนในการนำเสนอเรื่องเพศ อาทิ เรื่อง **สรรพสิทธิ์** ซึ่งเป็นวรรณกรรมท้องถิ่นของภาคใต้ เรื่อง **พระเอ็ดดง** ของคุณสุวรรณผู้แต่งพระมะเหลเถไถ เป็นต้น

เศษดังนี้ 3 2 1 ดินักเอาเถิด
5 4 6

ในตำราพรหมชาติบทที่ว่าด้วยวันอัคนีโรธ (วันห้ามทำการต่าง ๆ) เชื่อกันว่า บุตรพระยามัจจุราช ชื่อ “นางกาลกิณี” แต่งกายด้วยสีแดง เหาะมาประพาศโลกมนุษย์ทุกเดือน ในวันและเวลาต่าง ๆ จึงห้ามทำกิจการแต่ละอย่าง ตามวันและเวลาที่อัคนีโรธตก ผู้วิจัย พบว่า ในวันขึ้นและแรม 12 และ 13 ค่ำ ท่านห้ามสังวาสกัน วันขึ้นและแรม 12 ค่ำ อัคนีโรธตกใน สตรี ท่านห้ามบุรุษสังวาสกับสตรี ส่วนวันขึ้นและแรม 13 ค่ำ อัคนีโรธตกใน บุรุษ ท่านห้ามสตรีสังวาสกับบุรุษ (ธนาภิต, มปป.)

จากการศึกษาเบื้องต้น ผู้วิจัย พบว่า นอกจากความคิดเรื่องเพศศาสตร์จะปรากฏอยู่ในรูปแบบของตำราแล้วเรื่องเพศเหล่านี้ยังมีปรากฏอยู่ในคติชนและวรรณกรรมท้องถิ่นด้วยเช่น โสภชาวย - โสภหญิง ตลอดจนแทรกอยู่ในวรรณกรรมลายลักษณ์เรื่อง “ท้าวคำสอน” ซึ่งจารลงในใบลานมาแต่เดิม

บทสรุปที่ได้จาก ความคิดเรื่องเพศศาสตร์ในวัฒนธรรมไทยดังประมวลมาข้างต้น ทำให้เห็นถึงความสัมพันธ์โหราศาสตร์กับเพศศาสตร์ นอกจากนี้ ยังทำให้เห็นว่าเรื่องเพศศาสตร์ส่วนใหญ่ในสังคมนั้นมักจะเป็นรูปแบบของตำราารลักษณ์และตำราโหราศาสตร์เท่านั้น ไม่พบตำราที่มีเนื้อหากล่าวถึงระเบียบแห่งการสังวาสโดยตรงดังเช่นที่พบในสังคมอินเดียหรือจีน แม้ว่าจะมีการกล่าวถึงเรื่องการสังวาสในวรรณคดีบ้าง ก็กล่าวถึงในเชิงสัญลักษณ์ตามขนบของวรรณคดีไทย มิได้มุ่งเสนอเนื้อหาการสังวาสอย่างจริงจัง ชวนให้คิดว่าสังคมไทยขาดตำราเพศศาสตร์จริงหรือไม่

วรรณกรรมตำราเพศศาสตร์ภาคกลางข้างต้นทำให้มีลักษณะเฉพาะที่น่าสนใจ เนื้อหาของวรรณกรรมตำราเพศศาสตร์ภาคกลางให้รายละเอียดของ “เช็กส์ในอุดมคติ” ที่ยืดหยุ่นได้ตามเงื่อนไขต่าง ๆ มีการนำเสนอความรู้เชิงสรีรวิทยา ผสมผสานไปกับความเชื่อทางโหราศาสตร์ เนื้อหาดังกล่าวสะท้อนให้เห็นการจัดระบบระเบียบเนื้อหาดังกล่าวในฐานะองค์ความรู้เพื่อเป็น “แบบเรียนเพศศึกษา” ของสังคมไทยโบราณ ซึ่งถ่ายทอดกันในหมู่ “ชายชั้นสูง” ทั้งในฐานะเครื่องมือแห่งความหลุดพ้นและการประกอบพิธีกรรม

อย่างไรก็ตาม วรรณกรรมตำราเพศศาสตร์ไม่เพียงแต่ให้ความรู้เท่านั้น แต่ยังสะท้อนให้เห็นถึงทัศนคติ ความคิด และภูมิรู้ของผู้ประพันธ์ไว้อย่างมหาดล ด้วยเหตุนี้จึงมีความน่าสนใจที่จะได้นำมาศึกษาในครั้งนี้เพื่ออธิบายและสังเคราะห์ความรู้เพื่อนำมาใช้ประโยชน์ได้ต่อไป

บททวนวรรณกรรมและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

กลุ่มที่ 1 เอกสารและงานวิจัยเกี่ยวกับเพศในวรรณกรรม

การศึกษาเรื่องเพศในวรรณกรรมที่ผ่านมาได้มีการศึกษาเน้นศึกษาบทบาทชาย หญิง หรือเพศอื่น ๆ ในวรรณกรรม ทั้งในมิติของความเป็นเพศนั้น ๆ หรือความสัมพันธ์ระหว่างเพศที่มีต่อกันโดยมีการสะท้อนผ่านวรรณกรรม ตัวอย่างของการศึกษาความเป็นชายและความเป็นหญิงในวรรณกรรม เช่น งานของ ชาลิน นุกุล (2552) เสนอวิทยานิพนธ์เรื่อง อิตถีภาวะในชายและบุรุษภาวะในหญิงในเพลงไทยยอตนิยม ดำเนินการวิจัย

โดยอาศัยแนวคิดเรื่องอิตถีภาวะในชายและบุรุษภาวะในหญิง เพศสภาพ การเล่าเรื่อง สัญญาวิทยา และแนวคิดเรื่องเพลงไทยยอदनนิยม มาเป็นกรอบในการวิจัย ผลการวิจัย พบว่า ลักษณะความเป็นอิตถีภาวะโดยรวม ที่ได้นำเสนอผ่านสื่อเพลงไทยยอदनนิยมนั้น ค้นพบลักษณะอิตถีภาวะความอ่อนไหวมากที่สุดเป็นอันดับแรก โดยพบในตัวละครชายที่มีอารมณ์อ่อนไหวและร้องไห้ได้ง่าย และในผู้หญิงค้นพบบุรุษภาวะความมั่นใจในตัวเองมากที่สุดเป็นอันดับแรก โดยค้นพบในตัวละครหญิงที่มีลักษณะมั่นใจในตนเองและกล้าแสดงออก และชอบวิพากษ์วิจารณ์หรือในงานของ กาญจนา วิชญาปกรณ์ (2554) เสนองงานวิจัยเรื่อง **มิติหญิงชายในวรรณกรรมสอนสตรี** เน้นมิติหญิงชายกับกลไกของสังคมไทยโดยศึกษาจากวรรณกรรมเรื่องสุภาวดีสอนหญิง ของสุนทรภู่ กฤษณาสอนน้องคำฉันท์ พระนิพนธ์ของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส และสุภาวดีสอนหญิง พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ผลการศึกษายืนยันว่าสังคมไทยในสมัยนั้นเป็นสังคมที่ผู้ชายเป็นใหญ่ ดังนั้น ชายจึงมีอำนาจในการจัดระเบียบของสังคม โดยกำหนดบทบาทความเป็นชายและความเป็นหญิงที่สังคมคาดหวัง เพื่อใช้เป็นกลไกในการจัดและรักษาระเบียบของสังคมด้วยการวางกรอบขนบธรรมเนียมประเพณีให้คนในสังคมประพฤติปฏิบัติตาม ทั้งนี้ ได้แบ่งแยกความเป็นหญิงและความเป็นชายจากการกำหนดบทบาทและหน้าที่ออกจากกันอย่างชัดเจน เนื่องจากรวมทั้ง 3 เรื่องมุ่งสอนสตรี จึงเน้นถึงขนบธรรมเนียมที่เป็นกรอบกำหนดให้สตรีประพฤติและปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัดไว้โดยละเอียดโดยเฉพาะอย่างยิ่งบทบาทและหน้าที่ในครอบครัวผลการศึกษาดังกล่าวได้แสดงให้เห็นว่านอกจากสังคมไทยจะตระหนักถึงความสำคัญของสถาบันครอบครัวอย่างยิ่งแล้ว สตรียังมีบทบาทหน้าที่สำคัญในครอบครัวอีกด้วย

ขณะที่ การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างเพศในมิติเพศวิถี มีตัวอย่างงานของ อรรพรรณ ชมดง และ อรทัย เพียยุระ (2557) เสนองงานวิจัยเรื่อง **เพศวิถีและสังคมไทยในวรรณกรรมเพลงลูกทุ่ง** การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาค่านิยมด้านเพศวิถีในด้านรูปแบบความสัมพันธ์ทางเพศระหว่างชายกับหญิงโดยศึกษาจากวรรณกรรมเพลงลูกทุ่งที่ประพันธ์เนื้อร้องโดยนักประพันธ์ชาย ขับร้องโดยนักร้องหญิงที่เผยแพร่ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2545-2554 มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับเรื่องเพศวิถีรวมทั้งหมด 9 เพลงซึ่งใช้ทฤษฎีเพศวิถี (Sexuality) เป็นกรอบในการศึกษา ผลการศึกษา พบว่า เพลงที่ยกตัวอย่างมาทั้งหมดสะท้อนให้เห็นถึงค่านิยมในด้านเพศวิถีที่เกี่ยวกับรูปแบบความสัมพันธ์ทางเพศว่า สังคมไทยยังเห็นคุณค่าในค่านิยมด้านเพศวิถีในด้านรูปแบบความสัมพันธ์ทางเพศแบบ “ผัวเดียวเมียเดียว” ซึ่งถือว่าเป็นปทัสถานทางสังคมที่เป็นที่ยอมรับ ถึงแม้ว่าบุคคลที่กล่าวถึงในบทเพลงในขณะนั้น อาจจะเป็นบุคคลที่กำลังทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านเพศวิถีไปสู่รูปแบบความสัมพันธ์อื่นอยู่ก็ตาม แต่ก็ยังดำรงหาวิธีที่จะเข้าสู่รูปแบบความสัมพันธ์ทางเพศแบบ “ผัวเดียวเมียเดียว”

การศึกษาเพศในวรรณกรรมที่ผ่านมาดังแสดงข้างต้นแสดงให้เห็นความสนใจของการศึกษาเรื่องเพศในฐานะตัวละครชาย หญิง หรือเพศอื่น ๆ ที่ดำเนินเรื่องและนำเสนอความคิดผ่านความเป็นเพศ รวมถึงการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างเพศ หรือเพศเดียวกัน ในฐานะครอบครัวเป็นสำคัญ ยังไม่มีการศึกษาที่เป็นการศึกษาในประเด็นเชิงสังวาสโดยตรง

กลุ่มที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับเพศกับวัฒนธรรม

การศึกษาเรื่องเพศกับวัฒนธรรมไทยที่ผ่านมาเป็นการศึกษาผ่านข้อมูลเพลงพื้นบ้านและพิธีกรรมเป็นสำคัญ ข้อมูลเชิงวัฒนธรรมเหล่านี้สะท้อนให้เห็นบทบาทชายหญิงที่น่าสนใจ ดังเช่นในงานของ สุกัญญา สุจนายา (2527) เสนอวิทยานิพนธ์เรื่อง เพลงปฏิพากย์: การศึกษาเชิงวรรณคดีวิเคราะห์ เป็นการศึกษาเนื้อหาของเพลงปฏิพากย์เป็นเรื่องเกี่ยวกับการเกี่ยวพราสารระหว่างหนุ่มสาว ต่างฝ่ายต่างก็สรรหาโวหารมาโต้ตอบชิงไหวชิงพริบกัน โดยเฉพาะโวหารเชิงสังวาสซึ่งปรากฏอยู่มากในเพลงปฏิพากย์ของภาคกลาง พอเพลงแม่เพลงจะเสนอเรื่องราวทางเพศผ่านศิลปะของภาษาในรูปถ้อยคำสังวาส (erotic words) 2 ชนิด คือ ถ้อยคำสังวาสชนิดตรงหรือเรียกตามภาษาของเพลงว่า “กลอนแดง” และถ้อยคำสังวาสชนิดอ้อม หรือ “กลอนสองง่าม” คำสังวาสชนิดตรง คือ การกล่าวถึงอวัยวะเพศและพฤติกรรมทางเพศโดยตรง ๆ ไม่มีการหลีกเลี่ยง ส่วนถ้อยคำสังวาสชนิดอ้อม คือ การกล่าวถึงอวัยวะเพศและพฤติกรรมทางเพศอย่างเลี่ยงโดยใช้วิธีเปลี่ยนเสียงสระหรือพยัญชนะแต่เห็นเค้าศัพท์สังวาส ใช้วิธีการพวนคำและใช้สัญลักษณ์ จากการศึกษาเพลงปฏิพากย์ของภาคกลางนี้ พบว่า พอเพลงแม่เพลงนิยมโต้ตอบด้วยถ้อยคำสังวาสชนิดอ้อมมากกว่าการพูดตรง ๆ ที่เป็นดังนี้ เพราะคำสองง่ามสามารถลด “นัยทางเพศ” ลงไปได้ระดับหนึ่ง ทั้งการใช้สัญลักษณ์ยังสามารถเบี่ยงเบนภาพที่เกิดขึ้นให้เป็นอีกภาพหนึ่งอันทำให้ความรู้สึก “อนาจาร” ลดลง ผู้วิจัยนำเสนอการวิเคราะห์ว่าภาพที่เพลงปฏิพากย์เต็มไปด้วยโวหารเรื่องเพศทั้งที่สังคมไทยเป็นสังคมที่เคร่งครัดในด้านการแสดงออกทางเพศน่าจะเป็นเพราะอิทธิพลของความเชื่อในอดีตที่สั่งสมมาแต่โบราณ คติความเชื่อดั้งเดิมถือว่าเพศเกี่ยวข้องกับความอุดมสมบูรณ์ของพืชและมนุษย์ด้วย จึงมักมีพิธีกรรมเกี่ยวกับการร่วมเพศซึ่งปรากฏมาในรูปการกระทำพฤติกรรมการร่วมเพศโดยตรงไปตรงมาหรืออาจทำให้ซับซ้อนขึ้นโดยผ่านรูปแบบของสัญลักษณ์ทางวัตถุและสัญลักษณ์ทางวาจา โดยเฉพาะสัญลักษณ์ทางวาจาที่ปรากฏอยู่ในบทเพลง นิทาน ตำนาน นอกจากนี้ ความเชื่อในเรื่องเพศจากศาสนาพราหมณ์ฮินดูและศาสนานิกายตันตระที่เคยแพร่หลายอยู่ในดินแดนประเทศไทยในช่วง พ.ศ. 1300-1900 ก็ยังมีอิทธิพลหลงเหลืออยู่ในความเชื่อของคนไทย นอกจากนี้ งานวิจัยนี้ยังทำให้เห็นว่าเรื่องเพศในมุมมองชาวบ้านเป็นเรื่องที่เท่าเทียมกันทั้งหญิงและชาย ซึ่งต่างจากในวรรณคดีที่เน้นให้ความสำคัญกับผู้ชาย

ในส่วนของพิธีกรรม งานศึกษาส่วนใหญ่เน้นให้เห็นถึงการให้ความสำคัญกับเพศหญิง รวมถึงกลุ่มที่ไม่ใช่ชายแท้ ความเป็นชายถูกให้ความสำคัญรองลงมาเมื่ออยู่ในมิติของพิธีกรรมศักดิ์สิทธิ์ ดังเช่นในงานของ สุระอินตามูล (2555) เสนอรายงานวิจัยเรื่อง **พิธีกรรมทรงผีเจ้านาย: พื้นที่เปิดทางเพศภาวะในสังคมล้านนา** งานวิจัยเรื่องนี้มุ่งศึกษาเพศภาวะของม้าขี่ที่เป็นปู้เมีย ซึ่งคำว่า ม้าขี่ เป็นภาษาถิ่นล้านนาใช้เรียกการลงประทับร่างทรงของผีเจ้านาย และผู้วิจัยได้เลือกใช้คำว่า ปู้เมีย เพื่อเรียกกะเทยหรือผู้ที่มีลักษณะร่วมกันระหว่างชายกับหญิงตามพจนานุกรมล้านนา รวบรวมและเรียบเรียงโดย มณี พยอมยงค์ การศึกษาพิธีกรรมทรงผีเจ้านายจัดเป็นวัฒนธรรมสำคัญอย่างหนึ่ง สามารถนำมาเรียนรู้และทำความเข้าใจสังคมล้านนาหรือบริเวณภาคเหนือตอนบนของประเทศไทยในด้านความหลากหลายทางเพศภาวะ จากเดิมที่จำกัดเฉพาะเพศหญิงเท่านั้น การศึกษาม้าขี่ปู้เมียในพิธีกรรมทรงผีเจ้านาย จึงเน้นย้ำให้ความสำคัญกับสังคมพหุวัฒนธรรมหรือความหลากหลายทางเพศภาวะที่แตกต่างไปจากผู้หญิงและผู้ชายในสังคมล้านนา หรือในงานของ สันติชัย แยมใหม่ (2556) เสนอวิทยานิพนธ์

เรื่อง **มายาคติทางเพศสภาพผ่านสัญญาในพิธีโนราโรงครู** ศึกษาสัญญาคู่ที่สื่อถึงความเป็นหญิงและความเป็นชายในพิธีโนราโรงครู และศึกษามายาคติทางเพศสภาพผ่านสัญญาในพิธีโนราโรงครู ผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ สมาชิกคณะโนราห์ 3 คณะ คือ คณะโนราห์ล่องน้อย ฉลวยศิลป์ ศ. แป้นตรัง คณะโนราห์ศรีวรรณะ (จุ) ศ. แป้นตรัง และคณะโนราห์ศรีจันทร์สนิทย้อย โดยได้เลือกเก็บรวบรวมข้อมูลจากโนราใหญ่ นางรำ คนแสดงเป็นพราน คนแสดงเป็นนางทาสี หมอโนราและลูกคู่ ส่วนกลุ่มผู้ให้ข้อมูลรอง คือ บรรดาลูกหลานผู้มีเชื้อสายโนรา ผู้นำถือครูหมอตายายโนราและผู้ชมโนรา โดยมีสนามวิจัย คือ พิธีโนราโรงครูใหญ่ในจังหวัดตรัง จากการศึกษาตีความและให้ความหมายกับมิติทางเพศสภาพผ่านสัญญา ในรูปของสัญลักษณ์และมายาคติในพิธีโนราโรงครู พบว่าโดยส่วนใหญ่แล้วสัญญานี้ จะสื่อความหมายถึงความเป็นชายมากกว่าความเป็นหญิง ทั้งนี้ เพราะมีปัจจัยเกื้อหนุนให้ความเป็นชายสามารถปรากฏอยู่ในสัญญาดุจดเด่นมากกว่าความเป็นหญิง คือ ปัจจัยทางด้านตำนาน การก่อเกิดโนรา ปัจจัยด้านศาสนาและความเชื่อ และปัจจัยทางโครงสร้างของสังคมของภาคใต้ ส่งผลให้มายาคติของความเป็นชายสามารถยึดครองพื้นที่ทางกายภาพ คือ “พิธีกรรม” พื้นที่ทางสังคม คือ “ระบบเครือญาติ” และพื้นที่ทางความคิด คือ คติเกี่ยวกับ “ผี” ในพิธีโนราโรงครูได้เหนือความเป็นหญิง แต่อย่างไรก็ตาม แม้ความเป็นชายจะมีความโดดเด่นเหนือกว่าความเป็นหญิง ผ่านมายาคติทางเพศสภาพที่ยึดครองพื้นที่ในพิธีโนราโรงครู แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าความเป็นหญิงเหล่านี้จะถูกความเป็นชายเบียดขับออกไป ในทางกลับกันความเป็นหญิงจะถูกวางไว้ในตำแหน่ง “ผู้ตาม” ส่วนความเป็นชายจะเป็น “ผู้นำ” เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบจะยิ่งทำให้ความเป็นชายสำคัญมากขึ้น ซึ่งเป็นกลวิธีการสร้างอำนาจตามอย่างระบบ “สังคมปิตาธิปไตย”

โดยสรุปแล้วการศึกษาเรื่องเพศในวรรณกรรม และเพศกับวัฒนธรรมที่ผ่านมา เป็นรากฐานที่แสดงให้เห็นถึงบทบาทและความสำคัญของชาย และหญิงในสังคม ความเป็นลักษณะของ “แบบเรียนเพศศึกษา” ยังเป็นไปในลักษณะของการสอนทางอ้อม มุ่งเน้นปฏิสัมพันธ์ระหว่างเพศในชีวิตประจำวัน ในการครองเรือน และในพิธีกรรม ไม่มีระบบแบบแผนแต่เป็นครรลองการปฏิบัติในสังคม ยังไม่ปรากฏ “แบบเรียนเพศศึกษา” ที่เป็นการสอนโดยตรงในเชิงสัจจาส ซึ่งผสานทั้งศาสตร์และศิลป์เข้าด้วยกันดังที่จะได้ศึกษาในงานวิจัยนี้ อันจะช่วยเติมเต็มความรู้เรื่อง “แบบเรียนเพศศึกษาในสังคมไทย” ได้สมบูรณ์ขึ้น

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาวิธีการนำเสนอและการสอนเรื่องเพศในตำราเพศศาสตร์ของไทยในฐานะวรรณกรรมตำรา
2. เพื่ออธิบายองค์ความรู้ด้านเพศศาสตร์ที่ปรากฏในตำราและเชื่อมโยงกับศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง

สมมติฐาน

วรรณกรรมตำราเพศศาสตร์เป็นองค์ความรู้ที่สำคัญแขนงหนึ่งของไทย มีการบูรณาการองค์ความรู้หลายแขนงเข้าด้วยกัน อาทิ ชีววิทยา คณิตศาสตร์ เกษตรวิทยา ศาสนาและความเชื่อ วัฒนธรรม วรรณกรรม ตำราเพศศาสตร์ วรรณกรรมตำราเพศศาสตร์มีลักษณะเป็นตำราเฉพาะ อธิบายวิธีการและความรู้เรื่อง

การสมพาสสำหรับผู้ใหญ่ รวมถึงตำรับยาและองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้อง โดยได้รับอิทธิพลจากวรรณกรรมตำราแพศศาสตร์ในชาติตะวันตก และการปรับให้เข้ากับบริบทของสังคมไทย นับได้ว่าเป็นตำราแขนงหนึ่งที่มีความสำคัญในวัฒนธรรมไทย

นิยามศัพท์

วรรณกรรมตำราแพศศาสตร์ ในงานวิจัยนี้ หมายถึง งานเขียนที่บันทึกการสอนหรือคำแนะนำเกี่ยวกับเรื่องเพศและการสังวาส เช่น การดูแลสุขภาพอวัยวะเพศที่ดี การสังวาสลักษณะต่าง ๆ ความเชื่อเกี่ยวกับสังวาส

ขอบเขตการวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยใช้เอกสารโบราณที่พบในพื้นที่ภาคกลางจำนวน 8 เรื่อง ได้แก่

1. ผูกนิพนพานโลภี	(ใบลานฉบับเมืองตราด)
2. พระตำหรับยาแก้กล่อนโดยพิสดาร	(ฉบับสมุดฝรั่งตราแผ่นดิน)
3. พระตำรับกษัยกล่อนและหลักการร่วมประเวณี	(ฉบับสมุดฝรั่ง)
4. ตำรานรลักษณ์ของฤๅษীগามิน	(ใบลานฉบับคุณประวิทย์ สังข์มี)
5. ตำรามหาสนุก	(สมุดไทยฉบับเมืองธนบุรี)
6. ตำราเทพจรรณมจร	(สมุดไทยฉบับฉะเชิงเทรา)
7. ตำราบายบ้าน	(สมุดไทยฉบับคุณประวิทย์ สังข์มี)
8. ตำรับพระโยนี	(สมุดฝรั่งฉบับอ่างทอง)

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รวบรวมและศึกษาเอกสารชั้นต้นที่เกี่ยวข้อง
2. คัดสรรวรรณกรรมท้องถิ่นที่เป็นวรรณกรรมตำราแพศศาสตร์เพื่อนำมาปรัวรรณ
3. สัมภาษณ์ผู้รู้ที่เกี่ยวข้อง
4. วิเคราะห์เอกสาร โดยใช้ระเบียบวิธีการศึกษาทางคติชนวิทยาและ การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis)
5. ประชุมแบบเจาะจงเฉพาะกลุ่ม (Focus Group) กับผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้อง
6. สังเคราะห์ข้อมูล
7. เรียบเรียงเป็นรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ และเผยแพร่ผลงานวิจัยสู่สาธารณะ

ผลการวิจัย

1. ภูมิหลังว่าด้วยวรรณกรรมตำราเพศศาสตร์ในวัฒนธรรมโลกตะวันออก

การสร้างสรรคัวรรณกรรมตำราเพศศาสตร์เกิดขึ้นมาเพื่อสร้างความสมบูรณ์แบบในการเสพลังวาส ความสมบูรณ์แบบนี้เป็นมุมมองของฝ่ายชาย เพราะวรรณกรรมตำราเพศศาสตร์ส่วนใหญ่เขียนโดยฝ่ายชาย จากการสำรวจ พบว่า มีตำรา “ซุ่หนึ่งเก้ง” ของจีนเท่านั้น ที่เป็นผู้หญิงเขียนขึ้น

วรรณกรรมตำราเพศศาสตร์ไม่เพียงสร้างสรรคัขึ้นมาด้วยความคึกคะนอง หากแต่ยังแฝงไปด้วย ความรู้และข้อมูลเชิงสถิติของบรรพชนในสังคมบรรพกาลที่ล่งสมและถ่ายทอดสืบมา การรวบรวมปัญหาและ แนวทางการแก้ไขปัญหาจากการเกิดกิจกรรมทางเพศ ทั้งการกระตุ้นอารมณ์ และสรีระ อีกทั้งยังแฝงไปด้วย ความคาดหวังของผู้ใช้ประโยชน์ที่มุ่งหมายจะแก้ไข ปรับปรุง หรือพัฒนากิจกรรมของตนให้สมบูรณ์แบบมาก ยิ่งขึ้นด้วย จากหลักฐานทางโบราณคดี พบว่า ชาวอียิปต์โบราณได้จารึกตำรับเกี่ยวกับโลเกียวิสัยไว้เมื่อประมาณ 1,300 ปีก่อนคริสต์ศักราช โดยพรรณนาถึงการเสพลังวาสในแบบแผนและท่าที่ต่าง ๆ รวมกัน 14 ชนิด จากนั้น ในสมัยต่อมาได้เกิดตำรับ “อนันคะระคะ” ของอินเดีย ซึ่งบรรดานักปราชญ์ต่างยกย่อง ตำราเพศศาสตร์เล่มนี้ เพราะได้พรรณนาถึงวิธีการเสพลังวาสไว้อย่างละเอียดถี่ถ้วน (ระพินทร์, 2509) อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า ตำรา ทางด้านโลเกียหรือกามารมณ์ส่วนใหญ่ได้รับอิทธิพลหรือมีรากฐานมาจากมหาตำรับทั้ง 3 เล่ม ได้แก่ (1) ตำรับ กามสูตร ของวัตสยณะยาน (2) ตำรับระติระหัลลย์ ของโกเกะ และ (3) ตำรับอนันคะระคะ ของกัลยาลมัลละบัณฑิต (ระพินทร์, 2509)

ตำราเพศศาสตร์ในวัฒนธรรมจีนมักเรียกรวมว่า “ตำราคู่เตียง” “สมุดใต้หมอน” หรือ “สมุดข้างหมอน” 春宮圖 (Pillow Books) และรับรู้กันในฐานะเป็นบันทึกชนิดหนึ่งของจีนที่มักได้ยืมชื่อพัวพันกับเรื่องใน ราชสำนักจีน ตกทอดมาในรูปแบบ “หนังสือ” หรือ “ม้วนตำรา” ภายใน “ข้อแนะนำ” เหล่านี้ประกอบไปด้วยท่วงท่า การร่วมรักหลากหลายแบบ ชาร์ลส ฮูมานา และหวัง อู่ นักเขียนที่ศึกษาเกี่ยวกับเรื่องเพศของจีนโบราณ บรรยาย ว่า ส่วนใหญ่แล้ว บันทึกเหล่านี้มักถูกเก็บเป็นม้วนตำราแบบยาว เมื่อเปิดแล้วก็จะสามารถค้นหาตัวเลือกต่าง ๆ (Humana, Wang, 1998 อ้างถึงใน ผ่า “สมุดใต้หมอน” ในราชสำนักจีนจดเคล็ด-ท่วงท่าแห่งรัก สะท้อนคติเรื่อง เช็กซึกยุคโบราณ, 2562) ส่วนญี่ปุ่นในสมัยกลาง ได้มีนักปราชญ์ประพันธ์งานเขียนเกี่ยวกับทำร่วมรักแปลก ๆ ไว้ ถึง 36 แบบ (ต่อมามีผู้ดัดแปลงเพิ่มเติมจนถึง 100 แบบ) ส่วนจีนในสมัยก่อนคริสต์ศักราช 1,100 ปี พระเจ้า จิวสินโปรดให้สร้างปราสาทไว้เพื่อเสวยสุขสำราญกับพระมเหสีและบรรดาสนม (ระพินทร์, 2509)

2. วรรณกรรมตำราเพศศาสตร์ของคนไทยภาคกลาง

การเก็บข้อมูลวิจัยภาคสนามของการศึกษาคั้งนี้ทำให้ได้พบว่า ในสังคมไทยมีวิทยาการความรู้เรื่องเพศ ศาสตร์อยู่ไม่น้อย หากแต่ถูกเก็บซ่อนอยู่ในที่ลับเนื่องจากถือเป็น “เรื่องต้องห้าม” ในสังคมไทย โดยบันทึกอยู่ทั้งใน รูปแบบสมุดไทย ไບลาน และสมุดฝรั่ง เอกสารส่วนใหญ่เมื่อพิจารณาจากรูปเขียนตัวอักษรและสำนวนภาษาแล้ว สันนิษฐานว่ามีอายุไม่เกินสมัยรัชกาลที่ 4 พบทั้งที่เก็บไว้ที่วัด และที่เก็บไว้เป็นสมบัติส่วนบุคคล จำนวน 8 เรื่อง

2.1 องค์ความรู้ใน “การสร้างสุข” จากตำราแพศศาสตร์

จากการศึกษา พบว่า ในบรรดาวรรณกรรมตำราแพศศาสตร์ 8 เรื่อง พบว่า พระตำหรับกษัยกล่อนพิสดารและพระตำราหมวยบ้าน กล่าวถึง “ท่า” ไว้โดยเฉพาะ และแยก “กระบวนท่า” ไว้ชัดเจน ส่วนเรื่องผูกนิพพานโลกีย์และตำรามหาสนุก กล่าวเพียงเล็กน้อย อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยจะได้เปรียบเทียบ “ท่า” ของตำราทั้ง 2 เรื่องหลัก คือ พระตำหรับกษัยกล่อนพิสดาร มีจำนวน 60 ท่า และพระตำราหมวยบ้าน มีจำนวน 49 ท่า ส่วนท่าที่ตรงกับเรื่องผูกนิพพานโลกีย์ จะได้อธิบายแทรกในเชิงอรรถ ทั้งนี้ เมื่อได้เปรียบเทียบท่าทุกตำราแล้วรวมเป็น 77 ท่า โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ตาราง 1 แสดงความรู้ที่ปรากฏในวรรณกรรมตำราแพศศาสตร์ 8 เรื่อง

รายชื่อตำรา	ท่า	ทิศและฤกษ์	นรลักษณ์	ยาบำรุง
ผูกนิพพานโลกีย์	✓	✓	✓	-
พระตำหรับยาแก้กล่อน	-	-	✓	✓
พระตำหรับกษัยกล่อนพิสดาร	✓	-	✓	✓
ตำรา นรลักษณ์ของฤกษ์ยามิน	-	✓	✓	✓
ตำรา มหาสนุก	✓	-	✓	✓
ตำรา เทพจรกามจร	-	✓	-	-
พระตำราหมวยบ้าน	✓	-	✓	✓
ตำรา พระโยนี	-	-	✓	✓

จากตารางข้างต้นจะเห็นว่า ลักษณะของวรรณกรรมตำราแพศศาสตร์ส่วนใหญ่กล่าวถึงเรื่องนรลักษณ์และยาบำรุงเป็นหลัก ตำราที่กล่าวถึงเรื่อง “ท่าร่วมเพศ” ที่สำคัญ คือ พระตำหรับกษัยกล่อนพิสดาร และพระตำราหมวยบ้าน ซึ่งกล่าวไว้โดยเฉพาะแยก “กระบวนท่า” ไว้ชัดเจน ส่วนผูกนิพพานโลกีย์กล่าวถึงเพียงเล็กน้อยและกล่าวพร้อมกับเรื่องกามจร ไม่ได้กล่าวถึงเป็นการเฉพาะดังเช่นตำรา 2 ตำราดังกล่าว ส่วนทิศและฤกษ์เป็นเรื่องแทรกโดยเน้นกล่าวถึงกามจรเทพจรในกิจกรรมทางเพศ ปรากฏใน ผูกนิพพานโลกีย์ ตำรา นรลักษณ์ของฤกษ์ยามินและตำรากามจรเทพจร ทั้งนี้ ผู้วิจัยจะได้จำแนกหมวดหมู่ความรู้ในตำราแพศศาสตร์ ได้แก่ ความรู้เรื่อง “ท่า” กับการสร้างสุข ความรู้เรื่อง “ทิศและฤกษ์” กับการสร้างสุข ความรู้เรื่อง “นรลักษณ์” กับการสร้างสุข และความรู้เรื่อง “ยา” กับการสร้างสุข

2.2 วรรณกรรมเพศศาสตร์ของไทยในฐานะ “ตำรา”

วรรณกรรมเพศศาสตร์ที่พบในภาคกลาง แสดงให้เห็นถึงจุดมุ่งหมายในการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ของผู้เขียนในฐานะที่เป็น “ตำรา” อย่างชัดเจน ทั้งนี้ เพื่อให้ผู้อ่านได้นำไปฝึกทักษะและใช้ประโยชน์จากวิทยาการความรู้ที่ผู้เขียนได้บันทึกไว้เช่นเดียวกับวรรณกรรมประเภทตำราอื่น ๆ ในฐานะที่วรรณกรรม

เทศศาสตร์เป็น “ตำรา” นั้น ผู้วิจัยได้วิเคราะห์กลวิธีการสอนในตำราเทศศาสตร์เพื่อให้เห็นภูมิปัญญาในการถ่ายทอดความรู้เรื่องเทศศาสตร์ รวมถึงกลวิธีการสร้างความน่าเชื่อถือให้แก่ตำราดังที่ปรากฏในตำราโบราณอื่น ๆ ด้วยเช่นกัน

2.2.1 กลวิธีการสอนในตำรา วรรณกรรมตำราเทศศาสตร์มีกลวิธีการสอนในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้ผู้อ่านได้เรียนรู้วิทยาการและเข้าใจเนื้อหาที่ผู้เขียนสอนหรือต้องการสื่อสารได้ชัดเจน ด้วยเหตุนี้ในวรรณกรรมตำราเทศศาสตร์จึงมีวิธีการเขียนในรูปแบบตำราด้วยกลวิธีการสอนในลักษณะต่าง ๆ ได้แก่ การจำแนกหมวดหมู่ข้อมูล การอธิบายข้อมูล การใช้ความเปรียบ และการบอกเคล็ดวิชาหรือเกร็ดตำรา

2.2.2 กลวิธีการสร้างความน่าเชื่อถือให้ตำรา ในตำราเทศศาสตร์มีการสร้างความน่าเชื่อถือให้แก่ตำราอีกด้วย ทั้งนี้ เพื่อให้ผู้อ่านเชื่อถือและเกิดกำลังใจแก่ผู้นำไปใช้ประโยชน์ โดยแบ่งออกเป็น ก) การอ้างอิง “ครูผู้ให้กำเนิดตำรา” ส่วนใหญ่ คือ “ฤาษีคามิน” การเล่าเรื่องจึงเป็นกึ่งตำรากึ่งตำนานสร้างความเข้มแข็ง ข) การอ้างอำนาจเหนือธรรมชาติ เพื่อสร้างพลังและกำลังใจทั้งแก่ผู้รักษาและผู้รับการรักษา ค) การใช้รหัสเฉพาะเพื่อให้ใช้ได้เฉพาะกลุ่ม เพื่อให้ความรู้ไม่ตกไปอยู่ในคนต่างกลุ่ม มีการสร้างกลเลขกลอักษร รูปภาพ และใช้คำต่าง ๆ ที่เป็นศัพท์เฉพาะ ง) การยกระดับตำราให้เป็น “คัมภีร์ศักดิ์สิทธิ์”

3. ปัญญาไทยและสังคมไทย: มุมมองจากวรรณกรรมตำราเทศศาสตร์

วรรณคดีท้องถิ่นเป็นผลผลิตหนึ่งของสังคม การทำความเข้าใจวิถีคิดและถอดความรู้จากวรรณคดีจะช่วยทำให้เข้าใจความคิดของผู้นั้นในสังคมและยุคสมัยนั้น ๆ ได้ วรรณกรรมตำราเทศศาสตร์ก็เช่นเดียวกัน ในบทนี้ผู้วิจัยจะวิเคราะห์ความรู้หรือปัญญาไทยที่พบในวรรณกรรมตำราเทศศาสตร์ รวมทั้งยังจะได้อธิบายสังคมไทยที่เป็นมุมมองสะท้อนผ่านวรรณกรรมตำราเทศศาสตร์

3.1 ถอดรหัสความลับของ “ความสุข” จากวรรณกรรมตำราเทศศาสตร์สู่ความจริง

หากพิจารณาวรรณกรรมเทศศาสตร์ในมิติทางวิทยาศาสตร์และการสาธารณสุข จะทำให้เห็นว่าวรรณกรรมตำราเทศศาสตร์เป็นตำราแพทยศาสตร์ และตำราสมุนไพร ที่น่าสนใจอีกแขนงหนึ่งของไทยที่ “ซ่อนเร้น” อำพรางอยู่ในสังคมไทยมาตลอด หากได้ถอดรหัสความลับหรือความคิดที่แฝงอยู่ในตำราจะเห็นภูมิปัญญาอันชาญฉลาดของบรรพบุรุษไทยที่มีอย่างแยบคาย

3.1.1 “ท่า” กับการสร้างสุข ในมิติกายวิภาคศาสตร์

การจัดวาง “ท่า” ในตำราวรรณกรรมเทศศาสตร์ แสดงให้เห็นถึงการเอาใจใส่ต่อสรีระที่มีความแตกต่างหลากหลายในสังคมไทย นอกจากนี้ ยังมองถึงการจัดวางอวัยวะเพศแบบชิดเพื่อให้การสังวาสเกิดประสิทธิภาพมากที่สุด โดยแบ่งเป็น การทำให้พื้นที่สัมผัสลึกขึ้น การทำให้พื้นที่สัมผัสกว้างขึ้น การทำให้เหมาะกับขนาดอวัยวะเพศ การทำให้เหมาะกับสรีระของผู้รัก และการทำให้เราใจจากอุปกรณ์เสริม

3.1.2 “ทิศและฤกษ์” กับการสร้างสุข ในมิติจิตวิทยา

ทิศและฤกษ์ในตำราแพศศาสตร์ มักหมายถึงเรื่อง “กามจร” ซึ่งมีความสัมพันธ์กับโหราศาสตร์ และส่งอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของคนไทยอย่างใกล้ชิด โดยกามจรจะแจ้ง “จุด” เพื่อใช้เน้นเป็นพิเศษในการสังวาสในแต่ละคราว ซึ่งมีความสัมพันธ์กับวันและทิศ ในแง่นี้ทำให้เห็นว่าตำราแพศศาสตร์ให้ความสำคัญกับการเล้าโลมเป็นสิ่งสำคัญ การแสดงถึงความเอาใจใส่และให้เกียรติคู่รักในการสังวาส เป็นการใส่ใจและให้ความสำคัญกับอีกฝ่ายหนึ่ง มิได้มุ่งเพียงแต่ความสุขหรรษาของตนเพียงฝ่ายเดียว ดังจะเห็นว่าท่านแนะนำ “กามจร” ไว้อย่างถี่ถ้วน เพื่อสำหรับเป็นตำแหน่งที่จะเริ่มเล้าโลมปลุกและปรับอารมณ์ให้อีกฝ่ายหนึ่งอยู่ในห้วงความรู้สึกเดียวกัน ส่วนในแง่คติความเชื่อที่ส่งผลในเชิงจิตวิทยา วรรณกรรมตำราแพศศาสตร์สะท้อนให้เห็นว่าการร่วมรักในสังคมโบราณนั้นเป็นเรื่องศักดิ์สิทธิ์ที่ต้องตรวจสอบ วัน เวลา ก่อน ทั้งนี้ เพราะในแง่หนึ่งการสังวาสเป็นการสร้าง “ชีวิต” ถือเป็นการกระทำที่มงคล เป็นการประสานกายกันระหว่างหญิงกับชาย ไม่ใช่ความสุขชั่วครั้งชั่วคราว ดังนั้นจึงต้องถือฤกษ์ยามเป็นสำคัญ นอกจากนี้ ในอีกแง่มุมหนึ่ง การเลือกวันเวลาการสังวาสของหญิงชายในแต่ละคราวถือเป็นการลิขิตชะตาชีวิตของบุตรที่จะเกิดตามมาด้วย เพราะหากเลือกวันเวลาที่ไม่ต้องตำราบุตรอาจเคราะห์ร้ายได้ ซึ่งก็ช่วยสร้างกำลังใจและความมั่นใจให้แก่คู่สังวาสได้

3.1.3 “นรลักษณ์” กับการสร้างสุข ในมิติกายวิภาคศาสตร์

หากพิจารณานรลักษณ์ในตำราแพศศาสตร์ จะเห็นได้ว่าสะท้อนทัศนคติ ความคิดและความรู้ของผู้แต่งไว้อย่างมหาศาล ในแง่หนึ่งเราอาจมองได้ว่า “นรลักษณ์” ที่ปรากฏในตำราแพศศาสตร์ เป็นเหมือนผลผลิตจากการวิจัยของบรรพชนที่บันทึกประวัติศาสตร์อวัยวะเพศของคนไทยไว้อย่างละเอียด ทั้งนี้ เพราะผู้ประพันธ์ได้กล่าวถึงลักษณะอวัยวะเพศทั้งชายและหญิงอย่างถี่ถ้วนครอบคลุม เพื่อชี้ให้เห็นถึงคุณและโทษแห่งอวัยวะเพศในลักษณะต่าง ๆ ดังเราจะเห็นได้ว่าขนาดอวัยวะเพศของชายไทยจะอยู่ในประมาณ 4-8 องคุลี หรือลักษณะอวัยวะเพศชาย มี 3 แบบ คือ รูปลักษณะดังดอกบัว ดังจั่ว และดังม้า ลักษณะอวัยวะเพศหญิง 8 แบบ คือ ดังใบพลู กระดองเต่าหับ กะลาคว่ำ กีบกวาง โคกขวานเฉาะ ไซเป็น หอยโข่ง เสมา หรือ สีของหัวนมหญิง 5 สี คือ สีแดงดังลูกหมากสุก สีเขียว สีเหลือง สีขาว และสีดำ เป็นต้น การเขียนตำราประเภทนี้จำเป็นต้องอาศัยข้อมูลทางความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะของอวัยวะเพศต่าง ๆ อย่างที่ไม่เคยมีใครบันทึกมาก่อน ซึ่งอาจจะเป็นประโยชน์ในแง่การศึกษาสรีรวิทยาหรือกายวิภาคศาสตร์

3.1.4 “ยา” กับการสร้างสุข ในมิติเภสัชศาสตร์

วรรณกรรมตำราแพศศาสตร์ไม่เพียงอธิบายให้ความรู้เรื่องท่าทางและลักษณะชายหญิงที่ต้องตามตำราเท่านั้น หากแต่ยังบอกถึง “วิธีแก้ไข” ทั้งนี้ ในแง่ของคาถาและยาสมุนไพรร่วมเพื่อทำให้การสังวาสเกิดประสิทธิผลมากขึ้น ดังปรากฏในตำราแพศศาสตร์ที่ระบุถึงยาต่าง ๆ ที่ช่วยในการเสริมสร้าง “ความสุข” ในการสังวาส ได้แก่ ยาเพิ่มกำหนดชาย ยาเพิ่มขนาดของชาย ยาปลุกกำหนดชาย (ลึงค์อ่อน – ลึงค์ตาย) ยาบำรุงหญิง และยาทำให้หมดกำหนด

3.2 มองสังคมไทยผ่านวรรณกรรมตำราเทศาศาสตร์: ความสุขที่ประทุแห่งความลับ

เมื่อพิจารณาวรรณกรรมตำราเทศาศาสตร์แล้วย้อนกลับมาที่สังคมไทย ทำให้เราเข้าใจว่าบรรพชนไทยไม่ได้มองเรื่องเพศเป็นเรื่องฉาบฉวย แต่ความรู้และเป็นศาสตร์ที่ผ่านการค้นคว้าและสั่งสมความรู้สืบทอดต่อกันมายาวนาน ความสุขจากกิจกรรมทางเพศแฝงนัยความหมายไว้หลายประการ ประการแห่ง “ความลับ” ซึ่งเป็นเรื่องต้องห้าม ไม่ได้เพียงปิดไว้เพียงเพราะเป็นเรื่องเชิงสังวาสที่มุ่งกล่าวถึง “ของลับ” อย่างเดียวเท่านั้น แต่ “ความลับ” นี้ ยังมีนัยยะสำคัญในมิติต่าง ๆ ด้วย ดังนี้

3.2.1 คนไทยมีมุมมองกิจกรรมทางเพศในฐานะ “พิธีกรรมสืบทายาท”

วรรณกรรมตำราเทศาศาสตร์ที่พบในภาคกลาง พบว่า คนไทยมองว่าวรรณกรรมตำราเทศาศาสตร์เป็นส่วนหนึ่งของพิธีกรรมเกี่ยวกับชีวิต ดังจะเห็นว่าในวรรณกรรมตำราเทศาศาสตร์ต่าง ๆ มีข้อแนะนำในการสังวาสเพื่อให้เกิด “สิริ” หรือสมปรารถนา โดยมีข้อกำหนดหรือระเบียบแบบแผนต่าง ๆ อย่างพิธีกรรม เช่น การกำหนดกามจرتที่สัมพันธ์กับสิ่งต่าง ๆ การกำหนดทิศ การกำหนดฤกษ์ยาม การอ้างอิงอำนาจเหนือธรรมชาติ รวมถึงการใช้มนตร์และคาถา

3.2.2 คนไทยมองตำราเพศเป็นวิชาของชนชั้นสูง

วรรณกรรมตำราเทศาศาสตร์มิได้เป็นของสำหรับสามัญทั่วไป หากแต่เป็นความรู้เฉพาะกลุ่ม และเป็นกลุ่มชนชั้นสูง ดังปรากฏว่าวรรณกรรมตำราเทศาศาสตร์บางฉบับปรากฏมี “ตราแผ่นดิน” ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเป็นฉบับของหลวง หรือการเรียกชื่อวรรณกรรมตำราเทศาศาสตร์บางเรื่องใช้คำว่า “พระตำรา” รวมถึงการสร้างกลซึ่งเป็นรหัสลับให้ยากแก่การเข้าถึงเพื่อ “กีดกัน” ไม่ให้คนนอกกลุ่มเข้าถึงความรู้

3.2.3 คนไทยมองว่าเรื่อง “เพศรส” เกิดจากการสร้างสุขทั้งสองฝ่าย (ความสุขที่มองจากมุมมองฝ่ายชาย)

ความสุขจากกิจกรรมทางเพศที่ระบุในตำราเทศาศาสตร์จะพบว่าเป็นมุมมองจากผู้ชายสรรพนามที่ใช้ระหว่างผู้เขียนกับผู้อ่านซึ่งเป็นผู้ชายใช้ว่า “เรา – ท่าน” ขณะที่มีการใช้สรรพนามว่า “มัน” แทนผู้หญิง ซึ่ง “เพศรส” ที่เกิดขึ้นมาน้อยหรือตอบสนองเพียงใดนั้น เป็นการตรวจสอบ – ประเมิน – ตัดสินจากฝ่ายชายเป็นสำคัญ แม้ว่าจะเน้นการสร้างให้เกิดสุขทั้งสองฝ่าย แต่เป็นทรรศนะจากชายที่ “คาดหวัง” หญิงจะมีความสุขเพื่อให้กิจกรรมเป็นไปด้วยความราบรื่น

3.2.4 คนไทยมีมุมมองความสุขจากการร่วมรักต้องสัมพันธ์และกลมกลืนกับธรรมชาติ

ทว่าส่วนใหญ่แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ของท่ากับธรรมชาติของร่างกาย และธรรมชาติที่แวดล้อมรอบตัว โดยการเลียนท่าจากสัตว์และท่าทางในชีวิตประจำวัน แสดงให้เห็นความใกล้ชิดกับธรรมชาติและสังเกตธรรมชาติ

3.2.5 คนไทยมีมุมมองเรื่องท่าในการร่วมรัก เป็น “ความรู้เชิงศิลปะการจัดการร่างกาย” (Bodylore)

คนไทยมองว่าการจัดการท่าสรวลเป็นศิลปะในการใช้จัดวาง “ท่าทาง” อย่างมีศิลปะเพื่อสร้างความสุข และมองว่าร่างกายเป็นศูนย์กลางของการตีความทางวัฒนธรรม มีการใช้งานของร่างกายในการสื่อสารวัฒนธรรม ความหมายทางสังคมและเอกลักษณ์

3.3 “ฤาษীগามิน”: เรื่องเล่าวีรบุรุษผู้ให้กำเนิดวรรณกรรมตำราแพศศาสตร์แบบไทย

ในบรรดาวรรณกรรมตำราแพศศาสตร์ได้กล่าวถึงฤาษีตนหนึ่งนามว่า “กามิน” หรือ “กามินทร์” ในตำราแพศศาสตร์ได้ยกย่องให้เป็น “ครู” หรือผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชา “แพศศาสตร์” ให้แก่โลกมนุษย์ “ฤาษীগามิน กามิน” (ผู้เป็นใหญ่ในกาม) บางฉบับเรียกว่า “กามเทพ” การเล่าเรื่องจึงเป็นกึ่งตำรากึ่งตำนาน สร้างความเข้มข้นน่าเชื่อถือ จากการศึกษา พบว่า ชื่อ ฤาษীগามิน สันนิษฐานว่ามีที่มาจากท่าฤาษีดัดตนที่ 57 แก่เส้นมหาสมุทรกระบี่ ใน *โคลงอธิบายภาพฤาษีดัดตน* นั้น ระบุถึงฤาษีชื่อ “กามินทร์” ซึ่งตรงกับชื่อฤาษีที่ปรากฏในตำราแพศศาสตร์ด้วย (วัดพระเชตุพน, 2559)

3.4 พระพุทธศาสนาในตำราแพศศาสตร์: “เพชร” กับ “ธรรม”

ตำราแพศศาสตร์ที่พบมักปรากฏความเป็น “คัมภีร์พระพุทธศาสนา” หรือความเกี่ยวพันกับพระพุทธศาสนาในลักษณะต่าง ๆ ซึ่งมีความเป็นไปได้ว่าผู้แต่งเป็นผู้ที่ผ่านการบวชเรียนในพระพุทธศาสนา ขณะเดียวกันการแสดงความเป็น “พระพุทธศาสนา” ในตัวบทอาจมีนัยยะสำคัญในการแสดงความคิดบางอย่างของคนร่วมสมัยกับคัมภีร์

3.4.1 การสร้างความเป็น “คัมภีร์พระพุทธศาสนา” ให้แก่ตำราแพศศาสตร์

จากการศึกษาผู้วิจัย พบว่า เนื้อหาในตำราแพศศาสตร์ที่พบมีการแสดงความเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา ได้แก่ การใช้ศัพท์ทางพระพุทธศาสนา การใช้คาถา/บทสวดที่คล้ายคลึงกับบทสวดในพระพุทธศาสนา และ การอ้างอิง/อ้างถึงบุคคล/สถานที่ในพระพุทธศาสนา

3.4.2 นัยยะและความหมายของพระพุทธศาสนาในตำราแพศศาสตร์

ดังที่พบว่ามี การบันทึกวรรณกรรมแพศศาสตร์บนใบลาน และบางส่วนรักษาไว้ที่วัด เนื้อหาของคัมภีร์แม้จะเน้นกล่าวถึงการร่วมรักและการรักษาสมดุลร่างกายเพื่อให้เกิดความสุขทางเพศ แต่พบว่า มีการใช้บทสวดและคาถาที่เชื่อมโยงกับพระพุทธศาสนา มีการใช้คำศัพท์พุทธศาสนา เช่น “นิพพาน” “พินทุ” สิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นบทบาทของพระพุทธศาสนาในตำราแพศศาสตร์ คือ การสร้างความศักดิ์สิทธิ์ให้แกตำรา การแสดงความสัมพันธ์ระหว่าง “โลก” กับ “ธรรม” แสดงความเชื่อมโยงระหว่าง “วัด” กับ “บ้าน” ในขณะที่เป้าหมายสูงสุดการปฏิบัติธรรมฝ่ายวัด คือ “นิพพาน” เป้าหมายสูงสุดของฝ่ายบ้าน (ในความคิดของบุรุษ) คือ “การสรวล

ที่ผูกใจคู่ครอง”³ เปรียบเสมือนการ “นิพพานทางโลก” สิ่งนี้เป็นจุดร่วมและการเข้าใจเรื่องนิพพานทั้งทางโลกียะและโลกุตระของชาวบ้านไทย

ประโยชน์ที่ได้รับ

1. ได้วรรณกรรมตำราเทศาศาสตร์ที่ปริวรรตแล้ว
2. ได้แนวทางในการวิเคราะห์วรรณกรรมท้องถิ่นในการเชื่อมโยงกับศาสตร์แขนงอื่น ๆ
3. ได้องค์ความรู้เทศาศาสตร์ของไทยที่ยังไม่เคยมีผู้ศึกษาจากเอกสารต้นฉบับ
4. ได้กลวิธีการนำเสนอเรื่องเพศในวรรณกรรมตำราของไทย

สรุปและอภิปรายผล

เรื่องเพศแม้ว่าในโลกสามัญทั่วไปจะมองว่าเป็นเรื่อง “ลามก” “สกปรก” แต่ในความเป็นจริงเมื่อศึกษาจากตำราเทศาศาสตร์จะเห็นว่าเรื่องเพศนี้สัมพันธ์กับ “โลกศักดิ์สิทธิ์” ทั้งโลกอำนาจเหนือธรรมชาติและโลกของพระพุทธศาสนา ซึ่งอาจดูขัดแย้งกันแต่สัมพันธ์กัน โดยเฉพาะความเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา ดังที่พบว่า ตำราเทศาศาสตร์ที่พบมักปรากฏความเป็น “คัมภีร์พระพุทธศาสนา” หรือความเกี่ยวพันกับพระพุทธศาสนาในลักษณะต่าง ๆ ซึ่งมีความเป็นไปได้ว่าผู้แต่งเป็นผู้ที่ผ่านการบวชเรียนในพระพุทธศาสนา ขณะเดียวกันการแสดงความเป็น “พระพุทธศาสนา” ในตัวบทอาจมีนัยยะสำคัญในการแสดงความคิดบางอย่างของคนร่วมสมัยกับคัมภีร์

ผู้สร้างคัมภีร์มีความพยายามในการสร้างความเป็น “คัมภีร์พุทธศาสนา” ให้แก่ตำราเทศาศาสตร์ ทั้งการใช้ศัพท์ทางพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะคำว่านิพพาน ดังใน “ผูกนิพพานโลกีย” มีข้อความปรากฏว่า “๑ ถ้าบุรุษผู้ใดทำตามกล่าวมาดังนี้ ถ้าแม้ว่าไปสัก 100 ปี มีสิ่งเลย กล่าวไว้ทั้งนี้ให้หญิงชายทั้งหลายทั้งปวงพบหนทางนี้เหมือนหนึ่งพบหนทางสวรรค์นิพพานแล ฯ” ซึ่งคำว่า “นิพพาน” นับเป็นจุดมุ่งหมายสูงสุดของพุทธศาสนิกชนเป็นการหลุดพ้นจากความทุกข์อันรวมถึงกามและกิเลสทั้งปวง หากแต่ผู้เขียนกลับนำมาใช้คู่กับคำว่า “โลกีย” ซึ่งมีความหมายเกี่ยวข้องกับ “กาม” และกิเลสของคนทั่วไป

นอกจากนี้ ยังมีการใช้คาถา/บทสวดที่คล้ายคลึงกับบทสวดในพระพุทธศาสนา มีการอ้างอิงหรืออ้างถึงบุคคล/สถานที่ในพระพุทธศาสนา ส่วนนัยยะและความหมายของพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในตำราเทศาศาสตร์ดังที่กล่าวมานั้น สิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นบทบาทของพระพุทธศาสนาในตำราเทศาศาสตร์ ได้แก่ การสร้างความศักดิ์สิทธิ์ให้แก่ตำรา การแสดงความสัมพันธ์ระหว่าง “โลก” กับ “ธรรม”

วรรณกรรมตำราเทศาศาสตร์ภาคกลาง เป็นหลักฐานในการทำความเข้าใจสังคมไทยได้อีกมิติหนึ่งผ่านกิจกรรมทางเพศ และความคิดความเชื่อที่เป็นปัจจัยการสร้างสรรคดีดำรา ซึ่งหากพิจารณาให้ดีแล้วจะพบว่าแก่นของความคิดในตำราเทศาศาสตร์ ซึ่งเป็นสัจธรรมของชีวิตที่มิได้อยู่ทุกสมัย ไม่ว่าจะเป็นโบราณหรือปัจจุบันก็คือ กิจกรรมทางเพศเพศมีผลต่อความสุขของการใช้ชีวิตครอบครัว

³ ตำรานี้ พบว่า เป็นองค์ความรู้ของชนชั้นสูงที่ “ลับเฉพาะ” ไม่แพร่หลายทั่วไป

ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีการศึกษาวิจัยวรรณกรรมตำราแพศศาสตร์ในภูมิภาคอื่น ๆ แล้วสังเคราะห์เป็นภาพรวมของสังคมไทย
2. ควรมีการศึกษาวิจัยในเชิงสหวิทยาการเพื่อให้ได้แง่มุมที่หลากหลาย

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ฝ่ายมนุษยศาสตร์ ประจำปีงบประมาณ 2559

บรรณานุกรม

- กาญจนา วิชญาปกรณ. (2554). มิติหญิงชายในวรรณกรรมสอนสตรี. *วารสารมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร*, 8(2), 1-20.
- ชาลิน นุกูล. (2552). *อิตถีภาวะในชายและบุรุษภาวะในหญิงในเพลงไทยยุดนิยม*. (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- ธนาภิต. (มปป.). *ตำราพรหมชาติ ฉบับสมบูรณ์*. กรุงเทพฯ: ปิรามิด.
- ผ้า “สมุดไต้หมอน” ในราชสำนักจีนจตุลเศล็ด-ท่งท่าแห่งรัก สะท้อนคติเรื่องเช็กชยุคโบราณ. (2562, มิถุนายน). *ศิลปวัฒนธรรม*. สืบค้นจาก https://www.silpa-mag.com/article/article_34688
- ระพีพันธ์. (2509). *มหาตำรับรักของอินดู: โลกียสูตร*. กรุงเทพฯ: แพรวพิทยา.
- วัดพระเชตุพน. (2559). *สมุดภาพโคลงกาพย์คัดตน* [จัดพิมพ์เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสสมทวงมงคลทรงครองราชย์ 70 ปี มหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 89 พรรษา เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ เนื่องในโอกาสสมทวงมงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 84 พรรษา และเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เนื่องในโอกาสสมทวงมงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 61 พรรษา]. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- สนิท สมักรกาล. (2519). บทบาทของครอบครัวที่มีต่อบุคลิกภาพของคนไทย. ใน สมบัติ จันทรวงศ์ และรังสรรค์ ธนะพรพันธุ์ (บรรณาธิการ), *รักเมืองไทย* (เล่ม 1) (น. 31-32). กรุงเทพฯ: สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, โครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.
- สันติชัย แยมใหม่. (2556). *มายาคติทางเพศสภาพผ่านสำนวนในพิธีโนราโรงครู* (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, สงขลา.
- สุกัญญา สุฉายา. (2527). *เพลงปฏิพากย์: การศึกษาเชิงวรรณคดีวิเคราะห์*. (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- สุระ อินตามูล. (2555). *พิธีกรรมทรงผีเจ้านาย: พื้นที่เปิดทางเพศภาวะในสังคมล้านนา* (รายงานผลการวิจัย). สืบค้นจาก ฐานข้อมูลงานศึกษาวิจัยศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.

หรีด เรืองฤทธิ์. (มปป.). ตำราพรหมชาติ ฉบับสมบูรณ์ ตำรานรลักษณ์ฉบับหลวงในรัชกาลที่ 1. กรุงเทพฯ:
เลียงเชียงจงเจริญ,
อรรณณ ชมดง, และอรัย เพียรุระ. (2557). เพศวิถีและสังคมไทยในวรรณกรรมเพลงลูกทุ่ง. วารสารบัณฑิต
ศึกษา มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์, 3(2), 77-98.

T

Thai Action Cinema in the Socio-Cultural Context

Thanayod Lopattananont^{1,*} Banjong Kosalwat²
Patamavadee Charuworn³ and Suchart Otaivites⁴

Received: June 3, 2020 Revised: July 10, 2020 Accepted: September 15, 2020

Abstract

The memory of Thai action cinema is limited to entertainment and projection of Muay Thai as the national heritage. This article aims to discuss some philosophy and socio-cultural value having been looked over via the early works comprising *Ong Bak* and *Tom Yum Kung* which passed on concepts and spiritual messages about Thainess through the image of ancient Muay Thai. In brief, each film tells the story of the character who practices Muay Thai to the degree that he becomes a supreme human being. He achieves the strength in terms of mind, body, and intelligence and will only performs Muay Thai as ruled by the ancient tradition. It is to protect the weak, the nation, including the righteousness. This reflects Thainess from the civilized perspective as well as suggesting superiority of Thai culture amidst the stream of westernization whose theme lends weight to the external development other than the internal one.

Keywords: Thai, action cinema, socio-cultural context

¹ The Multicultural Studies and Social Innovation Center, Institute of Asian Studies, Chulalongkorn University

^{2,3,4} Master of Communication Arts in Film-Video, Kasem Bundit University

* Corresponding author. E-mail: myresearch7@gmail.com

ภาพยนตร์แนวต่อสู้ของไทยในบริบททางสังคม วัฒนธรรม

ธัญยศ โล่ห์พัฒนานนท์^{1*} บรรจง โกศัลวัฒน์²
ปัทมวดี จารุวรร³ และ สุชาติ โอภัยวิเทศ⁴

วันรับบทความ: June 3, 2020 วันแก้ไขบทความ: July 10, 2020 วันตอบรับบทความ: September 15, 2020

บทคัดย่อ

ความทรงจำเกี่ยวกับภาพยนตร์แนวต่อสู้ของไทยยังคงโดดเด่นเพียงแค่บทบาทด้านความบันเทิงกับการตอกย้ำมวยไทยในฐานะศิลปะประจำชาติ บทความนี้มุ่งอธิบายความสำคัญอีกประการ ได้แก่ ประชญาและคุณค่าทางสังคมวัฒนธรรมที่ยังคงถูกมองข้ามผ่านงานยุคเริ่มแรกอย่าง *องค์บาก* และ *ต้มยำกุ้ง* ซึ่งถ่ายทอดแนวความคิดรวมไปถึงจิตวิญญาณมนุษย์แบบไทย ๆ ผ่านภาพมวยไทยโบราณ ในการนี้ภาพยนตร์แต่ละเรื่องนำเสนอตัวละครผู้ฝึกฝนมวยไทยจนมีความเป็นมนุษย์ขั้นสูง ตัวละครดังกล่าวบรรลุความแข็งแกร่งทั้งทางใจกายและสติปัญญา รวมทั้งยึดมั่นในชนของมวยโบราณซึ่งเน้นการป้องกันผู้อ่อนแอ ราชอาณาจักร และความถูกต้องชอบธรรม เนื้อหาเช่นนี้สะท้อนความเป็นไทยจากมุมมองของอารยชนพร้อมกันกับสื่อความสูงส่งของวัฒนธรรมไทยท่ามกลางกระแสสังคมตะวันตก (หรือการยึดมั่นในตะวันตกนิยม) ที่ให้น้ำหนักแก่การพัฒนาจากภายนอกมากกว่าภายใน

คำสำคัญ: ไทย ภาพยนตร์แนวต่อสู้ สังคมวัฒนธรรม

¹ ศูนย์พัฒนาศึกษาและนวัตกรรมการทางสังคม สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^{2,3,4} หลักสูตรนิเทศศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการภาพยนตร์และสื่อดิจิทัล มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต

* Corresponding author. E-mail: myresearch7@gmail.com

บทนำ

ช่วงกลางทศวรรษ 2540 ภาพยนตร์แนวต่อสู้ของไทย (Thai Action Cinema) ได้รับการพัฒนาจนเกิดเป็นภาพยนตร์คลื่นลูกใหม่ที่จับใจผู้ชมทั้งในและต่างประเทศ *องค์บาก* *ต้มยำกุ้ง* *คนไฟบิน* *ซ็อคโกแลต* ฯลฯ คืองานในกลุ่มนี้ซึ่งส่วนใหญ่สนับสนุนการผลิตโดยบริษัท สหมงคลฟิล์ม อินเตอร์เนชั่นแนล จำกัด หลายเรื่องประสบความสำเร็จอย่างล้นหลามจนนำไปสู่ดอกผลทางธุรกิจ *ต้มยำกุ้ง* สามารถยึดอันดับสี่ในตารางรายได้ของสหรัฐอเมริกาหลังจากฉายไปได้เพียง 3 วัน โดยทำไป ณ ขณะนั้นที่ 5 ล้านเหรียญสหรัฐจากโรงฉาย 1,541 แห่ง (ปรากฏการณ์ “ต้มยำกุ้ง” สร้างประวัติศาสตร์ หนังสือเรื่องแรก ถล่ม BOX-OFFICE ฮอลีวูดกระจุก 3 วัน ครองอันดับ 4 หนังสือเงินสูงสุดกวาดรายได้กว่า 5 ล้านเหรียญสหรัฐ, 2549) อีกตัวอย่าง ได้แก่ *ซ็อคโกแลต* ซึ่งทำยอดขายรับในประเทศไทยช่วงสัปดาห์เปิดตัวมากถึง 34.7 ล้านบาท นำหน้างานนำเข้าชื่อดัง เช่น *C17* หรือ *Enchanted* (“จีจ๋า” เปิดตัว “ซ็อคโกแลต” คว่ำชัยตระกูลจิน 35 ล้าน, 2551)

ธุรกิจไม่ใช่ความสำเร็จเดียวที่เห็นได้จากภาพยนตร์แนวต่อสู้ ศิลปะการต่อสู้ประจำชาติอย่างมวยไทย ขจรฉายกว่าที่เคยหลังจาก *องค์บาก* และ *ต้มยำกุ้ง* นำเสนอภาพของมวยไทยประยุกต์ในเรื่องราว ส่งผลให้ศิลปะมวยไทยพัฒนาไปเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมสมัยนิยมระดับสากล อย่างในช่วงทศวรรษ 2540-2550 โรงเรียนฝึกสอนมวยไทยปรากฏขึ้นอย่างมากมายในหลายภูมิภาค แคนาดาอนุญาตให้เอกชนเปิดสอนมวยไทยราว 150 แห่ง (มวยไทย ธุรกิจที่เชื่อมโยงความต้องการสินค้าไทยและการท่องเที่ยวไทย, 2552) แต่บราซิลกลับก่อตั้งโรงเรียนมวยไทยมากที่สุดที่ 1,631 แห่ง ตามมาด้วยอิหร่าน 650 แห่ง อินเดีย 256 แห่ง ฯลฯ (ยูดี นิรัตน์ตระกูล, 2556) นอกจากนี้ อิทธิพลของมวยไทยยังส่งผลไปถึงการออกแบบฉากต่อสู้ในงานภาพยนตร์ ตะวันตกหลายเรื่อง *District B13* ของ Luc Besson หรือฉากเปิดในเรื่อง *Casino Royale* กำกับโดย Martin Campbell คือ หลักฐานเชิงประจักษ์ เพราะนักแสดงในเรื่องจะต้องใช้ทักษะการหลบหลีกรวมไปถึงการปะทะอย่าง ที่เห็นในภาพยนตร์แนวต่อสู้จากประเทศไทย

กระนั้นความทรงจำเกี่ยวกับภาพยนตร์แนวต่อสู้ของไทยยังคงจำกัดเพียงแค่อิทธิพลทางความบันเทิงหรือไม่ก็ตอกย้ำภาพมวยไทยในฐานะเอกลักษณ์ประจำชาติ งานวิชาการที่ช่วยขยายความเข้าใจโดยตรงก็ยิ่งปรากฏค่อนข้างน้อย พระเอกและผู้ร้ายในภาพยนตร์แนวต่อสู้ผจญภัยของไทย: การวิเคราะห์ลักษณะการผสมผสานทางวัฒนธรรม (กฤตยา ณ หนองคาย, 2556) และ *Thai Cinema: The Complete Guide (World Cinema)* (Ainslie & Ancuta, Eds., 2018) คือ รายการที่ใกล้เคียงที่สุดที่พึงสืบค้นได้ในฐานข้อมูลปัจจุบัน อย่างแรกศึกษาวิธีนำเสนอตัวละครในภาพยนตร์แนวต่อสู้ทุกยุคสมัย ขณะที่อย่างหลังให้น้ำหนักแก่ความเป็นศิลปะภาพยนตร์หลากแขนงโดยมีภาพยนตร์แนวต่อสู้เป็นหนึ่งในประเด็นอธิบาย ภาพยนตร์แนวต่อสู้ของไทยจึงยังคงมีช่องว่างทางความรู้ให้เติมเต็มอีกมากมาย บทความฉบับนี้เลือกนำเสนอคุณค่าที่ซ่อนเร้นของภาพยนตร์แนวต่อสู้ในยุคเริ่มแรกโดยมองในแง่ปรัชญารวมทั้งสังคมวัฒนธรรมที่ถ่ายทอดผ่านศิลปะมวยไทยเพื่อร่วมต่อยอดความรู้ความเข้าใจ⁵ เนื้อหาบทความมาจากการสังเคราะห์องค์ความรู้หลักสองส่วนประกอบไปด้วยความเป็นมวยไทย

⁵ เป็น “ยุคเริ่มแรก” ของภาพยนตร์แนวต่อสู้ที่พยายามหลุดจากความจำเจ เริ่มนับจากเรื่อง *องค์บาก*

ในยุคโบราณกับงานภาพยนตร์นำร่องอย่าง *องค์บาก* และ *ต้มยำกุ้ง* เพราะทั้งสองเรื่องเป็นต้นแบบของการปฏิวัติรูปลักษณ์แนวภาพยนตร์ด้วยวิชามวยในประวัติศาสตร์และส่งผ่านความลุ่มลึกจากวัฒนธรรมโบราณอันควรค่าแก่การจดจารสืบไป

ทฤษฎีภาพยนตร์กับสังคม

ครั้งหนึ่ง Tomas Mitchell Sherak อดีตประธานสถาบันศิลปะภาพยนตร์และวิทยาการของสหรัฐฯ เหยื่อว่าภาพยนตร์คือภาพสะท้อนสังคมทั้งในอดีตและปัจจุบัน บางครั้งภาพยนตร์นำเสนอสิ่งที่สังคมเป็น แต่บางครั้งชักนำสังคมให้เป็น (Mbe, 2011) ความข้อนี้ตอกย้ำทฤษฎีบทบาทของสื่อภาพยนตร์ในด้านสังคมวัฒนธรรมที่ดำรงมาอย่างยาวนานซึ่งระบุว่าภาพยนตร์เป็นรูปแบบทางศิลปะที่ทรงพลังและซับซ้อนมากที่สุดอันหนึ่ง การฉายแต่ละครั้งมาพร้อมหน้าที่สำคัญ คือ ทำให้ผู้ชมเข้าใจชีวิตตนเอง ชีวิตของเพื่อนมนุษย์ รวมทั้งกลไกทางสังคมวัฒนธรรม (Mahmood, 2013)

เมื่อกล่าวถึงกลไกทางสังคมวัฒนธรรม การมองภาพยนตร์ในมุมบันเทิงวิทยายังอย่างเดียวไม่เพียงพอต่อการทำความเข้าใจสาระของงาน เพราะมันทำให้ภาพยนตร์จำกัดบทบาทตัวเองในโลกของธุรกิจและอรรถรสความบันเทิง กรณีภาพยนตร์แนวต่อสู้ของไทยก็เช่นกัน การขาดบทวิเคราะห์เชิงลึกในด้านสังคมวัฒนธรรมส่งผลให้ภาพยนตร์หลายเรื่องในแนวนี้อาจไม่ต่างจากงานที่สร้างความสนุกด้วยศิลปะแม่ไม้มวยไทยทั้งที่เนื้อหาเกี่ยวกับหมัดมวยมีความลึกซึ้งด้วยดัดแปลงมาจากประสบการณ์ความเป็นไทยทั้งในเชิงปรัชญาและแนวปฏิบัติประจำวัน ไม่ว่าจะอย่างไรความพยายามเชื่อมโยงภาพยนตร์กับสังคมไม่ใช่สิ่งเลือนลอย ทฤษฎีข้างต้น คือ เครื่องยืนยันความเป็นไปได้ รายละเอียดเพิ่มเติมขึ้นอยู่กับมูลฐานทางสังคมวัฒนธรรมในแต่ละกรณี

มวยไทยโบราณ

ผู้ออกแบบท่าทางใน *องค์บาก* และ *ต้มยำกุ้ง* คือ พันนา ฤทธิไกรซึ่งทำหน้าที่ร่วมกับจา พนม (Masterpiece: พันนา ฤทธิไกร, 2554) ทั้งคู่มุ่งมั่นที่จะสร้างเอกลักษณ์ในฉากต่อสู้ยุคใหม่ จึงทำการศึกษามวยไทยแขนงต่าง ๆ จนไปพบบันทึกมวยโบราณซึ่งพรรณนาท่าทางต่างไปจากที่พบเห็นในการแข่งขันยุคปัจจุบันด้วยหลักการ เช่น ฟุ่บ ทับ จับ หัก หรือกระโดดสูงเพื่อโจมตีศัตรู ทั้งพันนาและจารุรู้สึกถึงความท้าทายจนต้องนำแนวทางสายโบราณมาเป็นวิชาหลักของตัวเอง (พันนา ฤทธิไกร ปรมาจารย์ฮีโร่พันธุ์บู๊, 2548) ความเข้าใจมวยโบราณจึงเป็นพื้นฐานสำคัญสำหรับเข้าใจภาพยนตร์แนวนี้อย่างลึกซึ้ง

เมื่อเอ่ยถึงมวยโบราณ ควรเป็นที่เข้าใจก่อนว่ากัมพูชา พม่า มอญ หรือลาวได้สร้างสรรค์ศิลปะการต่อสู้ที่คล้ายกันกับของไทย (ภาพันท์ รักศรีทอง, 2562) ทั้งหมดมีลักษณะของการปล้ำพร้อมกับการใช้หมัด เท้า เข่า และศอกซึ่งพัฒนามาจากต้นทางเดียวกัน คือ วัฒนธรรมชกมวยที่สืบเนื่องเป็นรากทางความคิดและการปฏิบัติของชาวสุวรรณภูมิ ฤทธิไกรเคยนิยามว่า “ลูกกะทันตะฤทธิ” คือ หนึ่งในบุคคลแรก ๆ ที่นำศิลปะการต่อสู้แบบนี้มา

⁶ ไม่ปรากฏว่าเป็นมวยอะไร จึงสันนิษฐานว่ามวยไทยในภาพยนตร์ดัดแปลงมาจากมวยไทยโบราณโดยรวม ๆ

เผยแพร่วารปี พ.ศ. 1200 ก่อนจะพัฒนาแตกสายออกไปเป็นมวยรูปแบบต่าง ๆ เชื่อกันว่านักบวชหรือผู้เชี่ยวชาญการต่อสู้ท่านอื่นจากชมพูทวีปก็เข้ามาสอนสังขาสตราแห่งการต่อสู้ทำให้เกิดการต่อยอดวิชาสืบต่อกันมาทั้งในสังคมไทยและละแวกใกล้เคียง

แต่หากกล่าวเฉพาะกรณีของไทย จะพบว่า มวยไทยโบราณอาจแบ่งได้เป็น 5 สายหลัก⁷ แต่ละสายมีความโดดเด่นเฉพาะตัวในเชิงประวัติศาสตร์ ชื่อเรียกขาน หลักการ และยังเจือความเป็นศิลปะประจำภาค ได้แก่ มวยไทยไชยาของภาคใต้ มวยไทยโคราชของภาคอีสาน มวยไทยลพบุรีของภาคกลาง มวยไทยพระยาพิชัยหรือบ้างเรียกว่า “มวยท่าเสา” ของภาคเหนือ และสุดท้ายคือมวยไทยพลศึกษาซึ่งไม่ได้สังกัดภาคใด ๆ (จรัสเดช อุลิต, แสงว วิทยพิทักษ์, สอนอง แสงสุข, ศรีณ สุขพิมาย, พัฒนา บุญวงศ์, และธานี หอมจำปา, 2556; เจริญทอง เกียรติบ้านช่อง, 2562; พรเทพ ทิฆานนท์, 2555)

มวยไทยไชยาคิดค้นโดยนายทหารพระนครในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวแห่งกรุงรัตนโกสินทร์ หลังจากตัดสินใจละทางโลก ท่านออกผนวชแล้วจำพรรษา ณ เมืองไชยา เป็นที่รู้จักในนาม “พระอาจารย์มา” ท่านสอนชาวบ้านให้ชำนานศิลปะป้องกันตัวตามหลักการที่คิดขึ้นใหม่ (จัดชัย จำปาหอม, 2550; ยศพนธ์ สุกุมลนันทน์ และกิตติศักดิ์ ร่มเกษ, 2559) พระยาวชิรธรราชวรานุรักษ์คือปฐมศิษย์ของท่านผู้แสดงบทบาทสำคัญในแวดวงมวยไชยา เพราะพระยาวชิรธรราชวรานุรักษ์และลูกสาวคือคุณชื่น ศรีภักย์ให้การสนับสนุนงานเผยแพร่วิชาสายไชยาอย่างแข็งขัน

แม้อาศัยหลักการร่วมกับมวยสายอื่นตรงการออกอาวุธและป้องกันตัวด้วยศีรษะ หมัด ศอก เท้า เข่า อย่างที่เรียกในภาษาอังกฤษว่า “Nine Weapons”⁸ มวยไทยไชยากลับเสริมหลักทิ่ม ทับ จับ หัก ลักษณะคล้ายมวยปล้ำอย่างพิถีพิถันและจำแนกจากบันทึกมวยโบราณ นอกจากนี้ มวยไทยไชยายังยึดมั่นปรัชญาแห่งการป้องกันตัวด้วยมองว่าวิชามวยเป็นศิลปะเพื่อคุ้มครองกายไม่ใช่แลกหมัดแล้ววัดความอดทนอย่างในมวยสายอื่น ดังนั้น ผู้เรียนมวยไชยาจะต้องเริ่มจากการฝึกป้องกันร่างกายให้ชำนานก่อนจะต่อยอดไปสู่วิธีออกอาวุธในขั้นต่อไป

มวยไทยโคราชมีประวัติย้อนไปไกลกว่ามวยสายไชยา ในช่วงอยุธยาเรืองอำนาจ โคราชอยู่ในตำแหน่งของเมืองหน้าด่านซึ่งราษฎรต้องรับมือกับข้าศึกบ่อยครั้ง เงื่อนไขข้อนี้ส่งผลให้ชาวโคราชฝึกปรือศาสตร์แห่งการรบโดยผสมผสานศิลปะป้องกันตัวอย่างมวยไทยเข้ากับดาบ หอก ฯลฯ (จรัสเดช อุลิต และคณะ, 2556) ชาวโคราชจึงเชิดชูมวยไทยมาเป็นเวลากว่าหลายศตวรรษ หลายคนเริ่มฝึกหัดแต่เล็กจนชำนาน

มวยไทยโคราชมีเอกลักษณ์มากมายทั้งชุดเสื้อผ้า การไหว้ครู การออกแม่ไม้และลูกไม้ ในอดีตผู้เรียนมวยไทยโคราชต้องอาศัยธรรมชาติในการขัดเกลา (ยศพนธ์ สุกุมลนันทน์ และกิตติศักดิ์ ร่มเกษ, 2559) เช่น

⁷ ยึดตามรายงานวิจัยของกรมส่งเสริมวัฒนธรรมเรื่อง *การจัดการความรู้มวยไทย 5 สาย* โดย จรัสเดช อุลิต และคณะ (2556) แต่ในความเป็นจริงยังมีมวยอีกหลายสายที่คงความสำคัญในประวัติศาสตร์ไม่แพ้กัน ทั้งหมดมีแก่นทางวัฒนธรรมร่วมกัน

⁸ บางตำราไม่นับรวมศีรษะ จึงขนานนามมวยไทยเป็น “The Art of Eight Limbs” (Italy Kick Boxing, 2014)

เสริมกำลังไหล่ด้วยวิธีกระเดียดน้ำ⁹ หรือ ตำข้าวเพื่อพัฒนากำลังช่วงแขน ข้อมือ ไหล่ ท้อง การฝึกออกอาวุธก็ใช้ประโยชน์จากลูกมะนาวโดยแขวนไว้กับไม้รวกแล้วปะทะด้วยศอก หมัด แขนโดยไม่ให้มะนาวแกว่งโดนหน้าพนักเอง หรือหลุดจากเชือก หากเป็นการออกอาวุธด้วยขา มีการใช้ต้นกล้วยตามป่าเขาฝึกเตะสลับข้าง เตะไปเรื่อย ๆ ไม่ให้ลำต้นหักโคนลงไปทางใดทางหนึ่ง (จรัสเดช อุลิต และคณะ, 2556) มวยสายโคราชยึดหลักคิดผู้ใช้ต้องรู้จักบั่นทอนการโจมตีของคู่ต่อสู้มากกว่าใช้กำลังเข้าแลก จากนั้นจึงรุกกลับอย่างเข้มแข็งโดยเน้นที่เป้าหมายสำคัญ

มวยไทยลพบุรีมีความเป็นมายาวนานกว่าทั้งมวยโคราชและไชยา เพราะกำเนิดในสมัยทวารวดีช่วงปี พ.ศ. 1200-2198 โดยสุกะทันตะฤาษีผู้ก่อตั้งสำนักที่เขาสมอคอน เมืองลพบุรี (จรัสเดช อุลิต และคณะ, 2556) วิชาสายลพบุรีได้รับการถ่ายทอดสืบต่อกันมาในวัดเป็นส่วนมากจนพัฒนาความผูกพันกับพระพุทธศาสนา พระมหากษัตริย์ในยุคสมัยต่าง ๆ ก็ให้การสนับสนุนอย่างเต็มที่โดยเฉพาะสมเด็จพระนารายณ์มหาราช การแข่งขันและค่ายมวยมากมายเกิดขึ้นในรัชสมัยของพระองค์ (ศิลปะมวยไทย, ม.ป.ป.)

เอกลักษณ์ของมวยไทยลพบุรีสามารถอธิบายได้อย่างหลากหลายทั้งชุดเสื้อผ้า การไหว้ครู แต่ที่โดดเด่นคือ มวยไทยลพบุรีลอกเลียนท่วงท่าของสิงสาราสัตว์ เช่น สิงและช้างซึ่งปรากฏอยู่มากในตัวเมือง (จรัสเดช อุลิต และคณะ, 2556) มวยไทยลพบุรียังเน้นความเร็วในการออกอาวุธและหลบหลีกการโจมตีจากคู่ต่อสู้ วิชาสายลพบุรีให้ความสำคัญแก่หมัดมากกว่าอาวุธส่วนอื่น ผู้ใช้ต้องเคลื่อนไหวตลอดเวลา หาจังหวะเข้ารุกด้วยกลมากมายและมักต่อหมัดตรงได้แม่นยำ เรียกว่า “มวยเกี้ยว” (ทรงธรรม ปานสฤณ, ม.ป.ป.)

มวยไทยพระยาพิชัย หรือ มวยท่าเสา มีประวัติสัมพันธ์กับพระยาพิชัยดาบหัก ชุนศึกผู้โด่งดังในประวัติศาสตร์ไทย ในวัยเด็กพระยาพิชัยมักฝึกวิชามวยเองและลักจำเทคนิคจากผู้อื่นโดยเฉพาะนักมวยสายท่าเสา ครั้นโตขึ้นมา พระยาพิชัยไปฝึกวิชากับอาจารย์เที่ยงก่อนจะชวนชวายเพิ่มเติมด้วยการเดินทางไปฝึกกับอาจารย์เมฆที่บ้านท่าเสา แต่ระหว่างเดินทางได้มีโอกาสชมจ้าวของชาวจีนแล้วพระยาพิชัยนำท่วงท่าต่าง ๆ ของการแสดงจ้าวอย่างการตีลังกามาผสมเข้ากับวิชามวยของตัวเอง (ทรงพล นาเคียม, 2550) หลังจากนั้นยังฝึกมวยจีน ฝึกวิธีหักกระดูกจากชาวจีนแต่จ้าวที่สุโขทัย ทั้งพัฒนาวิชาดาบจากอาจารย์เหลือที่สวรรคโลก พระยาพิชัยมีความสามารถระดับไร้พ่ายจนเป็นที่ต้องตาสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีซึ่งขณะนั้นยังดำรงตำแหน่งพระยาตาก พระยาพิชัยมีชื่อเรียกขานวัยเด็กคือ “จ้อย” เมื่ออายุ 14 ปี เจ้าเมืองพิชัยขนานนามให้ใหม่ว่า “ทองดี” แต่ชาวบ้านเรียก “ทองดีฟันขาว” เพราะไม่เคียวหมากกลายเป็นตำนานเล่าขานของคนไทย (จรัสเดช อุลิต และคณะ, 2556)

มวยท่าเสา คือ วิชาพื้นฐานของพระยาพิชัย แต่เพราะแต่งเดิมด้วยวิชาดาบและมวยจีนเข้าไป จึงเกิดเป็นมวยสายใหม่ (มนพ เวชคุณ, 2557) ถ้าพิจารณาเพียงแค่กระบวนท่า พบว่า ทุกท่าใช้ออกด้วยความมุ่งหมายจะหยุดยั้งศัตรู ฉะนั้น ความรุนแรงจึงอาจถึงแก่ชีวิต อย่างไรก็ตาม มวยไทยพระยาพิชัยคล้ายกับมวยไทยไชยาตรงที่ให้ความสำคัญแก่การป้องกันตัว ผู้ใช้จะต้องปลอดภัยก่อนเสมอ มีการฝึกฝนวิธีปิด ปิด ป้อง ในเบื้องต้นเพื่อลด

⁹ หมายถึง การชนถ้าน้ำจากแม่น้ำลำคลองด้วยปล้องไม้ไผ่ยาวราว 1.5 เมตร เมื่อตักขึ้นมาแล้วให้หนีบข้างลำตัวจนกว่าจะถึงปลายทาง

อันตราย ทั้งยังถือแนวคิด “หนักให้เป็นเบา เบาให้เป็นหาย” หรือ ไม่เอาชนะศัตรูด้วยวิธีแลกอาวุธ (จรัสเดช อุลิต และคณะ, 2556) เพราะมวยไทยยุคนั้นอันตรายเกินกว่าจะเอาตัวเข้าไปเสี่ยง

ภาพที่ 1 ตัวอย่างท่ามวยไทยโบราณ 4 ภาค

ที่มา: จรัสเดช อุลิต และคณะ, 2556

มวยไทยพลศึกษาถือกำเนิดในยุคหลังสุดและเป็นเรื่องของระบบการเรียนการสอนสมัยใหม่ (เจริญทอง เกียรติบ้านช่อง, 2562) รูปแบบมวยส่วนใหญ่ไม่ได้แตกต่างไปจากวิชาโบราณ บทความนี้จึงไม่ครอบคลุมเนื้อหาของมวยพลศึกษาแต่อย่างใด

จากที่กล่าวมาทั้งหมด มวยไทยโบราณมีความเป็นวิชารบค่อนข้างสูง ใช้ออกเพื่อปราบศัตรูและป้องกันตน รูปแบบและอานุภาพจึงต่างจากการแข่งขันมวยไทยในยุคสมัยใหม่ เพราะเป็นวิชารบ มวยโบราณจึงยึดหลัก โจมตีเร็ว แรง เน้นจุดตายเพื่อไม่สร้างโอกาสให้อีกฝ่ายได้ตอบโต้ ผู้ใช้มวยโบราณต้องครองพื้นฐาน 3 อย่างด้วยกัน หนึ่งคือใจ หมายถึงมีใจที่กล้าแข็ง เสียสละเพื่อเสริมจิตวิญญาณของนักรบ ทั้งใจยังต้องสงบนิ่งพอที่จะออกอาวุธได้อย่างมีประสิทธิภาพ ไมเช่นนั้นผู้ใช้อาจเพลี่ยงพล้ำได้ สองคือความคิด จะเห็นว่าคำอธิบายหลายส่วนสื่อ

ถึงการใช้ความคิดเป็นสำคัญ เนื่องจากมวยไทยไม่ต่างจากวิชาอันตราย การใช้ชกทุกครั้งไม่เพียงหวังผลโจมตี แต่ต้องไม่ทำให้ผู้ชกอยู่ในอันตรายด้วย ในแก่นนี้ นักมวยต้องรู้จักอ่านทางศัตรูให้มากที่สุด ทำให้มวยไทยเป็นวิชาที่พึงปัญญามากกว่าอารมณ์ สามคือกาย อันเป็นพื้นฐานของศิลปะการต่อสู้ทุกแขนง แต่ในกรณีของมวยโบราณ ผู้ชกต้องเสริมสร้างร่างกายส่วนที่เป็นอาวุธร่วมกับปรับปรุงทักษะการเคลื่อนไหวเพื่อหลบเลี่ยงและปกป้อง หากขาดซึ่งวินัย ความอดทน การพัฒนากายตามแนวทางดังกล่าวจะไม่บรรลุผล

ด้วยคุณลักษณะเช่นนี้ มวยไทยโบราณจึงเกี่ยวพันกับพระพุทธศาสนาของไทยทั้งในเชิงพิธีกรรม พื้นที่ฝึกสอน รวมไปถึงการใช้งาน เนื่องจากมวยโบราณจะสมบูรณ์ได้ก็ด้วยวิถีของอารยชน เป็นชนผู้เจริญด้วยใจ ปัญญา และกาย การฝึกสมาธิ การควบคุมอารมณ์ การอ่อนน้อมถ่อมตน การรู้จักพินิจพิจารณา ฯลฯ ตามหลัก พุทธธรรมช่วยอำนวยความสะดวกได้ดี นี่คือเหตุผลว่าทำไมพระสงฆ์ วัด และธรรมปฏิบัติบางอย่างเป็น องค์ประกอบของการพัฒนาทักษะมวยโบราณในอดีต และด้วยวิถีเช่นนี้ มวยโบราณจึงไม่อาจเป็นวิชาของคนพาล ได้อย่างสมบูรณ์¹⁰

องค์บาก และ ต้มยำกุ้ง กับคุณค่าที่ซ่อนเร้น

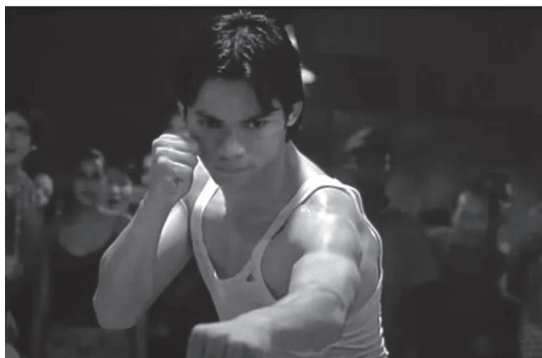
Thai Cinema: The Complete Guide (World Cinema) โดย Ainslie and Ancuta, Eds. (2018) บัญญัติคำเรียกขานภาพยนตร์แนวต่อสู้ของไทยยุคสมัยใหม่ว่า “ภาพยนตร์มวยไทย” ส่วนหนึ่งของคำอธิบาย สรุปให้งานแนวนี้เป็นผลผลิตของความภาคภูมิใจในชาติ (Nation's Pride) และทำขึ้นเพื่อส่งเสริมความภาคภูมิใจในชาติเช่นกัน โดยความภาคภูมิใจสื่อสารออกมาผ่านภาพของหมัดมวยที่อยู่เหนือคู่ต่อสู้ต่างชาติและรุนแรงกว่าวิชาต่อสู้ของต่างชาติ หากมองด้วยแว่นนักรัฐศาสตร์ นี่เป็นคำอธิบายจากมุมมองความมั่นคงเพราะมีการสอดแทรกอารมณ์ของชาตินิยมลงไปในเนื้อหา ภาพยนตร์สำหรับความมั่นคงมีหน้าที่ร้อยรัดผู้ชมเข้ากับความเป็นชาติ (Shailo, 2017) ดังนั้น งานแนวรักชาติ (Patriotic Film) แนวสงคราม (War Film) รวมไปถึงแนวต่อสู้ (Action Film) อย่าง *องค์บาก* และ *ต้มยำกุ้ง* จึงถือกำเนิดขึ้นมาจากความทรงจำร่วมของสาธารณชนที่จะช่วยกระตุ้นความหวงแหนชาติให้กับผู้ชม

แต่หากมองจากมุมสังคมวัฒนธรรม ผู้คนส่วนใหญ่ล้วนเห็นว่าภาพยนตร์แนวต่อสู้ของไทยเป็นเรื่องของการส่งเสริมเอกลักษณ์ประจำชาติอย่างมวยไทยจนครั้งหนึ่งเคยมีการเสนอให้จา พนม เป็นทูตมวยไทย (เชิญ ‘จา พนม’ เป็นทูตมวยไทย โชว์ตัวที่ประชุมโอเอซี, 2556; ตั้ง จา พนม เป็นทูตมวยไทย, 2556) คำอธิบายนี้ไม่ผิดไปจากข้อเท็จจริงแต่ประการใด ทว่ายังขาดสาระเชิงลึกบางอย่างจนทำให้ความทรงจำเกี่ยวกับภาพยนตร์แนวต่อสู้เป็นเรื่องของการโฆษณาศิลปะการต่อสู้โดยผิวเผิน ในทางตรงกันข้ามหากนำหลักปรัชญาของมวยโบราณ ซึ่งได้อธิบายข้างต้นมาใช้ประกอบการวิเคราะห์ จะพบว่า ภาพยนตร์แนวต่อสู้หลายเรื่องไม่ได้มุ่งเสนอซ้ำภาพของมวยไทยเท่านั้น แต่ยังส่งผ่านสารทางสังคมวัฒนธรรมเพื่อชวนให้ผู้ชมตระหนักถึงความเป็นไทยในอีกมิติ สารดังกล่าวสามารถอ่านได้จาก 3 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ เรื่อง ตัวละคร และภาพมวยไทยเอง

¹⁰ หรือกล่าวได้ว่ามวยไทยของคนพาลไม่สามารถสยบมวยไทยของวีรชนซึ่งครองทักษะเหนือกว่า เพราะคนพาลขาดปัจจัยทางด้านจิตวิญญาณ

องค์บาก ว่าด้วยเรื่องของหนุ่มบ้านนอกผู้ผูกพันกับพระศาสนาและศิลปะมวยไทยนามบุญทิ้ง เส้นเรื่องเริ่มต้นจากเศียรพระพุทธรูปถูกขโมยไปจากหมู่บ้าน บุญทิ้งจึงเดินทางเข้ากรุงเทพฯ เพื่อสืบหาของที่ถูกลักขโมย ในภารกิจนี้บุญทิ้งต้องผจญกับทรชนหลากหลายกลุ่มรวมไปถึงกิจกรรมในมุมมืดของเมืองหลวงอย่างการแข่งขันชกต่อยเพื่อวางเงินเดิมพัน ด้วยความอุตสาหะภารกิจหาเศียรพระของบุญทิ้งประสบความสำเร็จในที่สุด บุญทิ้งถูกออกแบบมาให้เป็นตัวละครที่มีวินัย ฝึกปรือมวยไทยจนเชี่ยวชาญ จิตใจมุ่งมั่น ยึดถือศีลธรรมเป็นใหญ่ ไม่ข้องแวะกับเรื่องอโคจร และเพราะคำนึงถึงส่วนรวม บุญทิ้งจึงเลือกรับผิดชอบภารกิจอันตรายนี้โดยมิวิชามวยเป็นเครื่องป้องกัน แต่ยามใดที่ต้องปะทะกับศัตรู บุญทิ้งจะออกอาวุธด้วยความแข็งแกร่ง ทรงพลัง สามารถปราบฝ่ายตรงข้ามได้ในชั่วอึดใจ การออกอาวุธแต่ละครั้งของบุญทิ้งยังเป็นไปอย่างชาญฉลาดเพื่อลดความเสี่ยงจากการโจมตีกลับและสยบฝ่ายตรงข้ามให้ไวที่สุด กระนั้นบุญทิ้งจะไม่วาดลวดลายหากสถานการณ์ไม่บังคับ อย่างฉากริงหนีอันธพาล แม้จะมีช่วงเวลาได้เปรียบ บุญทิ้งกลับเลือกใช้ทักษะหลบหลีกแทนการทำร้ายอีกฝ่ายจนถึงแก่พิราลัยหรือชีวิต

เส้นเรื่องของ *ต้มยำกุ้ง* มีความคล้ายคลึง *องค์บาก* ในแง่ของการปฏิบัติการงูหางค่างของมีค่า เพียงแต่เปลี่ยนจากเศียรพระมาเป็นช้างฟอ-ลูก ตัวละครหลักคือขามผู้มีความผูกพันกับวัฒนธรรมช้างในบ้านนอก ครอบครัวของขามเตรียมถวายช้างฟอ-ลูกคู่ดังกล่าวให้แก่องค์พระมหากษัตริย์ ทว่าคนใจบาปกลับลักลอบขโมยไปขายในตลาดมืดต่างประเทศ (ออสเตรเลีย) ขามต้องเดินทางข้ามน้ำข้ามทะเลไปตามหาช้าง มีการปะทะกับกลุ่มผู้ก่อการกำเริบกลางสภาพแวดล้อมที่แตกต่างไปจากที่คุ้นชินพร้อมเผชิญผู้เชี่ยวชาญการต่อสู้แขนงอื่น ๆ สถานการณ์บีบให้ขามต้องแสดงฝีมือมวยไทยสไตล์โบราณออกมา ตัวละครขามยังคงมีลักษณะเดียวกันกับบุญทิ้ง ขามไม่ใช่ชายผู้อ่อนหัดการต่อสู้ แต่เจนจัดวิชามวยด้วยฝึกปรือตามศาสตร์ดั้งเดิม ลึกลับดุดันในต่างแดนก็ไม่สามารถฉุดรั้งขามจากภารกิจสำคัญ วิชามวยในเรื่องนี้แตกต่างไปจากเรื่องก่อนหน้าตรงการรวมเทคนิคประเภทยื่น ทับ จับ หัก มากกว่าจะมุ่งใช้เฉพาะศอก หมัด เข่า และแข้งตามมาตรฐานมวยไทย ลีลาการกระโดด พลิกตัวของตัวละครหลักยังคงมีศรัทธาประหนึ่งวานรผู้ชำนาญการปีนป่ายและหลบเลี่ยง

ภาพที่ 2 บุญทิ้งในการแข่งขันใต้ดิน
จากภาพยนตร์เรื่อง องค์บาก

ภาพที่ 3 ขามกับลูกช้างในป่า
จากภาพยนตร์เรื่อง ต้มยำกุ้ง

เมื่อมองในภาพรวม ทั้งสองเรื่องแสดงบทบาทในเชิงของการส่งผ่านสารทางสังคมวัฒนธรรมร่วมกัน เป็นสารอันซ่อนเร้นในวิถีของมวยโบราณซึ่งผู้สร้างภาพยนตร์นำมาดัดแปลงให้เข้ากับเรื่องราวสมัยใหม่

เส้นเรื่องใน *องค์บาก* และ *ต้มยำกุ้ง* ถ่ายทอดแนวคิดรวมไปถึงจิตวิญญาณของมนุษย์จากอุดมการณ์ความเป็นไทย เป็นแนวคิดเกี่ยวกับการปกป้องสังคม หาใช่การใช้วิชามวยเพื่อแสวงหาความเป็นเลิศ หรือ แสดงอำนาจบาตรใหญ่ เพราะทั้งสองเรื่องกำหนดให้ตัวละครหลักผจญภารกิจอันมีความหมาย หนึ่งคือการตามหาเศียรพระ อีกหนึ่งว่าด้วยการช่วยชีวิตช้าง นำสนใจที่ทั้งสองสิ่งไม่ได้มีค่าสำหรับตัวละครเท่านั้น แต่ยังมีค่าเชิงสัญลักษณ์สำหรับสังคมไทย เศียรพระเป็นตัวแทนของพระศาสนาซึ่งถือเป็น 1 ใน 3 เสาหลักตามคติความเป็นชาติกระแสหลักร่วมกับพระมหากษัตริย์และชาติ (หรือประชาชน) (เทพ บุญตานนท์, 2556; สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ, 2560) ขณะที่ช้างถูกกำหนดให้เป็นสัญลักษณ์ของประเทศไทยด้วยทำหน้าที่ในสนามรบมาอย่างยาวนานรวมทั้งมีพื้นที่ในวัฒนธรรมไทยมากกว่าสิ่งมีชีวิตใด (สุทธิลักษณ์ อำพันวงศ์, 2537) การใช้วิชามวยของตัวละครจึงไม่ต่างจากการกู้คืนศักดิ์ศรีของคนไทยดุดั่งคนยุคเก่าแก่ที่ใช้วิชามวยเพื่อปกป้องแผ่นดิน หรือ คุ่มครองสังคมให้รอดพ้นจากคนพาล

กล่าวถึงตัวละคร ทั้งบุญทิ้งและชามต้องใช้วิชามวยด้วยใจอันกร้าวแกร่ง ภารกิจในเรื่องแลดูอันตราย การใช้วิชามวยโดยปราศจากอาวุธหนักก็เสี่ยงตายไม่ต่างจากปฏิบัติการในสนามรบ ตัวละครทั้ง 2 จึงครองลักษณะของมนุษย์ผู้สั่งสมความมั่นคงทางจิต เพราะไม่มีความหวั่นเกรงต่อภัยพาล หรือ ไม่วอกแวกวุ่นเรวจนลดทอนความสามารถทางวิชาแม้ในสถานการณ์โกลาหล ในแง่นี้หลายฉากสื่อถึงความแน่วแน่ของสองตัวละครอย่างชัดเจน ความแน่วแน่มองเห็นได้จากสถานการณ์ที่เสี่ยงต่อการกลุ้มรุมจากเหล่าร้าย ทั้งยังต้องรับมือคู่ต่อสู้ผู้มีลักษณะทางกายภาพใหญ่โตรวมทั้งเจเนจัดเทคนิคการโจมตีนานาชนิด ดังอธิบายไว้ในภาคของมวยโบราณ หากจิตใจตัวละครไม่สงบเพียงพอ การออกอาวุธและป้องกันตัวจะไม่เปลี่ยนอาณาภาพจนนำตัวละครออกมาจากอุปสรรคอันยากลำบากได้ นอกจากนี้ ยังมีประเด็นการเสียสละของตัวละครปรากฏอยู่ในเรื่อง บุญทิ้งใน *องค์บาก* มีโอกาสใช้ทักษะมวยหารายได้ แต่บุญทิ้งกลับเลือกทำหน้าที่ปกป้องพระศาสนาต่อไป หรือชามใน *ต้มยำกุ้ง* ไม่อ่อนไหวต่อสิ่งเร้าจากโลกใหม่ซึ่งตอกย้ำความเป็นมนุษย์ผู้มองข้ามความสุขส่วนตน ตัวละครลักษณะนี้จึงเป็นดังภาพแทนของผู้มีใจอันประเสริฐในสังคมไทย

แต่ใจไม่ใช่ปัจจัยเดียว ตัวละครบุญทิ้งและชามยังต้องอาศัยทักษะการคิดสำหรับประยุกต์วิชามวยด้วยเช่นกัน ในหลาย ๆ ฉากตัวละครทั้งสองพิจารณาเพื่อแก้ทางคู่ต่อสู้ซึ่งช่วยให้ออกอาวุธได้อย่างคมคายอย่างฉากการต่อสู้ใต้ดินใน *องค์บาก* บุญทิ้งถูกบีบให้เผชิญหน้ากับนักสู้คนแรกซึ่งเป็นคนตะวันตก ร่างกายกำยำและดูทรงพลังกว่าคนตะวันออกผู้มีกายค่อนไปทางบอบบาง บุญทิ้งใช้ความไวผนวกความเบาของตัวเองเข้าจัดการคู่ต่อสู้ เน้นโจมตีจุดอ่อนด้วยจุดแข็ง เช่น ใช้ข้ออกด้วยท่าหมุนวนข้ามลงกา (การกระโดดเขาลอยไปที่กกหูของอีกฝ่ายอย่างรวดเร็ว) บุญทิ้งยังโจมตีอย่างต่อเนื่องเพื่อลดโอกาสการฟื้นตัว เมื่อคู่ต่อสู้คนถัดไปเป็นคนเอเชียร่างสูงมีความเร็ว บุญทิ้งเปลี่ยนมาอาศัยการจับจังหวะรวมทั้งบ้นทอนอาวุธของศัตรูแทน เมื่อคู่ต่อสู้พยายามหลอกล่อด้วยการเดินฟุตเวิร์ค บุญทิ้งอ่านการขยับเท้า ทันทิที่คู่ต่อสู้เตะออก บุญทิ้งจับเท้าข้างนั้นแล้วลงศอกไปที่ต้นขา

ตรงกับท่าหักงวงโยราในตำราสายลพบุรี มีการแทงเข้าไปที่ช่วงเช้าของคู่ต่อสู้เช่นกัน เท่ากับว่าบุญทั้งวิเคราะห์คู่ต่อสู้แล้วเลือกทำลายสิ่งที่เป็นดั่งจุดแข็ง สะท้อนทักษะทางปัญญาที่ว่าไว้ในวิชามวยโบราณ

สุดท้ายเป็นเรื่องของกาย ในฉากการต่อสู้แบบ Long Take เรื่อง *ต้มยำกุ้ง* ขามเผชิญหน้ากับคู่ต่อสู้จำนวนมากกระหว่างเดินขึ้นไปตามขั้นบันได แล้วใช้ออกด้วยอาวุธตามตำราโบราณบวกกับการทุ่มคู่ต่อสู้ หรือฉากต่อสู้ในช่วงโคลแม็กซ์เรื่องเดียวกันนำเสนอภาพขามปะทะนักสู้ร่างกายใหญ่โต 4 คนจนขามเองจวนเจียนจะแพ้ หากมองความยากลำบากเหล่านี้ จะเห็นความนัยสองอย่าง อย่างแรกว่าด้วยความบันเทิงตามสูตรภาพยนตร์ตัวละครเอกของเรื่องต้องพิสูจน์ตัวเองผ่านช่วงเวลาคับขันที่สุด แต่อย่างที่สองสัมพันธ์กับวิชามวยไทย การจะใช้หมัดมวยในสถานการณ์เช่นนี้รวมไปถึงสถานการณ์อื่น ผู้ใช้จะต้องพัฒนาพื้นฐานทางกายมาอย่างยาวนานเพื่อให้ครบเครื่องเรื่องความอดทน ความเร็ว และพลังกำลังจนไม่หวั่นไหวต่อความเสียเปรียบของตนเอง

กระนั้นพื้นฐานทางกายยังหมายรวมถึงการพัฒนาจุดแข็งของร่างกายให้เป็นประหนึ่งอาวุธโจมตี เช่น ใช้เข่าดังหอกทิ่มแทง ใช้เข่าดังไม้พลองฟาดกาย ฯลฯ มวยไทยจึงเป็นวิชาที่มุ่งพัฒนาประสิทธิภาพของมนุษย์ให้ก้าวข้ามขีดจำกัดทางกายภาพโดยเฉพาะขนาดลำตัว¹¹ นี่เปิดทางให้นักสู้ร่างเล็กได้รับมือกับนักสู้ร่างใหญ่โดยไม่หวาดหวั่นแม้อีกฝ่ายทรงพลังเพียงใด แต่การจะสร้างพื้นฐานจนมาถึงขั้นดังกล่าวได้ ผู้ใช้ต้องยึดมั่นวินัย ทุ่มเท และไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคทั้งมวล

มวยไทยใน *องค์บาก* และ *ต้มยำกุ้ง* จึงบ่งบอกความเป็นไทยในมิติของผู้เจริญซึ่งเป็นไปตามกำหนดในวิชามวยโบราณ หากจะพัฒนาทักษะมวยไทยให้ถึงที่สุดแห่งความสามารถ ผู้ใช้ต้องพัฒนาความคิด จิตใจ และร่างกายร่วมกัน ผู้ใช้ต้องเข้าถึงปรัชญาของวิชามวยซึ่งมุ่งการปกป้องและสืบสานคุณธรรม มุ่งดัดสันดานให้ละจากสัญชาตญาณอันไม่เป็นประโยชน์แก่การดำรงตน

ความข้อนี้นสะท้อนชัดในภาพยนตร์หลายช่วงตอน อย่างในฉากการต่อสู้ใต้ดินเรื่อง *องค์บาก* บุญทั้งไม่ลังเลที่จะย่อเข่าลงไปไหว้คู่ต่อสู้หลังจากสยบจนสลบลงไปกับพื้น มวยไทยในภาพยนตร์จึงเป็นมากกว่าความภาคภูมิใจในชาติด้วยแยกขาดจากความสนใจในชัยชนะ นัยยะเหล่านี้ช่วยโต้แย้งภาพอันไม่พึงประสงค์เกี่ยวกับคนไทยที่พบเห็นได้บ่อยในสื่อต่างแดน โดยมากจะเป็นภาพของคนด้อยพัฒนา ป่าเถื่อน ไร้ความคิด ชาดวินัย ฯลฯ แต่ *องค์บาก* และ *ต้มยำกุ้ง* ทำให้ภาพของอารยชนตามคตินิยมไทยเด่นชัดขึ้นมา ถือเป็นภาพอันชวนชื่นในวิชาหมัดมวย

นอกจากคานกับภาพลักษณ์เชิงลบแล้ว *องค์บาก* และ *ต้มยำกุ้ง* ยังฉายแบบอย่างบุคคลที่ผ่านการพัฒนาตามเอกลักษณ์วัฒนธรรมไทยซึ่งต่างจากบุคคลผู้พัฒนาตามกระแสธารตะวันตกหรือก็คือการพัฒนาในรอบของทุนนิยมอย่างสุดโต่ง ทุนนิยมมักโน้มน้าวให้บุคคลยึดถือเงินเป็นตัวตั้ง มุ่งมั่นการแข่งขันเพื่อขยายฐานะทางสังคมรักการบริโภค กระทั่งอาจจะรวมไปถึงการละเลยรากเหง้าของตนเอง (พระธรรมปิฎก, 2542; Lopattananont, 2014) อย่างไรก็ตาม ความสำเร็จของทั้ง 2 เรื่องช่วยพิสูจน์ว่าความเป็นไทยในภาพยนตร์ไม่ใช่เรื่องล้าสมัย ทั้งยังสอดคล้องกับหลักสากล

¹¹ หากพิจารณากรณีของ *ช็อคโกแลต* ก็จะรวมขีดจำกัดด้านเพศเข้าไปด้วย

ท้ายที่สุดภาพความเป็นไทยไม่อาจเกิดขึ้นได้โดยง่ายถ้าปราศจากการตีความร่วมของนักแสดง ผู้กำกับ ภาพยนตร์ ผู้กำกับคิวบู๊ ผู้ให้ทุนสนับสนุนการผลิต รวมไปถึงคณะทำงานที่เกี่ยวข้อง ความน่าสนใจของประเด็นนี้ คือ ความพยายามรักษาความเป็นไทยผ่านการตีความข้างต้น ในยุคที่งานบุกเบิกอย่าง *องค์บาก* ออกสู่สายตา ผู้ชม ภาพยนตร์แนวต่อสู้จำนวนมากได้ครองตลาดโลกจนสร้างภาพจำสากลให้แก่ผู้ชมไปมากแล้ว ได้แก่ การมีฉากไล่ล่าบนท้องถนน การอาศัยอาวุธปืน การใช้ระเบิดเสริมความรุนแรงจนทำให้ภาพยนตร์แนวต่อสู้ เป็นงานราคาแพง (Blanford, Grant, & Hillier, 2001; Hayward, 2006) แต่ผู้สร้าง *องค์บาก* และ *ต้มยำกุ้ง* ให้น้ำหนักแก่องค์ประกอบใหม่อย่างมวยโบราณจนทำให้โลกภาพยนตร์ได้สัมผัสสรรพคุณความบันเทิงที่ต่างออกไปทั้งยังฉายวัฒนธรรมไทยจากอีกมุม

บทสรุป

ความเข้าใจภาพยนตร์แนวต่อสู้ของไทยยังคงผูกติดอยู่กับความบันเทิงและมุมมองเกี่ยวกับการใช้ ภาพยนตร์ส่งเสริมกีฬามวยไทย บทความนี้ต้องการต่อยอดความรู้ด้วยการนำความลุ่มลึกทางสังคมวัฒนธรรมใน ภาพยนตร์แนวต่อสู้อย่าง *องค์บาก* และ *ต้มยำกุ้ง* มาสู่การอภิปรายทางวิชาการโดยมองไปยังภาพของมวยไทย เป็นหลักซึ่งผู้สร้างดัดแปลงมาจากมวยโบราณ ดังนั้นปรัชญาหรือสาระที่ละจากมวยโบราณ 4 สาย ได้แก่ มวยไทย ไชยา มวยไทยโคราช มวยไทยลพบุรี และมวยไทยพระยาพิชัย ถูกนำมาใช้เป็นกรอบอ้างอิง

คุณค่าทางวัฒนธรรมซึ่งฝังแน่นกับวิถีมวยโบราณได้รับการรื้อฟื้นผ่านเรื่องราว ตัวละคร และภาพนา เสนอของมวยไทยในทั้ง 2 เรื่อง มวยไทยเป็นมากกว่ากีฬาหรือการแสดงตามงานรื่นเริง ทว่ามีความสำคัญถึงขั้น เป็นวิชาสำหรับป้องกันข้าศึกกรวมทั้งสยบภัยพาล มวยไทยจึงแบ่งออกได้เป็น 2 มิติ คือ กีฬาที่ก้าวร้าว *องค์บาก* และ *ต้มยำกุ้ง* วาดภาพมวยไทยในมิติหลังพร้อมส่งผ่านนัยทางสังคมวัฒนธรรมของสยามยุคเก่าซึ่งอยู่เหนือ กาลเวลาและปลูกฝังลงในวิชามวยมาอย่างยาวนาน เป็นวัฒนธรรมทางความคิดและการประพฤติปฏิบัติ อันสะท้อนความเป็นอารยชนชาวสยาม ในการนี้บุคคลต้องให้ความสำคัญแก่การพัฒนาจิตใจ ปัญญาไปพร้อม กันเพื่อบรรลุวิชามวยชั้นสูง ความมีวินัย ไฝ่สมาธิ รู้จักไตร่ตรอง เคารพพบนอบน้อม ไม่เห็นแก่ตัว มุมนานะ อดทน คือ ตัวอย่างของอารยลักษณะซึ่งอิงหลักคิดที่ยกความเป็นมนุษย์และจิตใจให้อยู่เหนือวัตถุ ตัวละครบุญทิ้งก็ดี ขามก็ดีไม่เพียงสื่อความเป็นเลิศทางหมัดมวยแต่ยังวางตัวเป็นแบบอย่างของการสร้างตนจากภายใน นี่ไม่ใช่ สาระที่ประดิดประสมขึ้นมาใหม่สำหรับฉายผ่านภาพยนตร์แต่สืบสานมาจากศิลปะการต่อสู้ของไทยแต่ครั้งบรรพกาล ดังนั้น ประสบการณ์ภาพยนตร์ในบริบทของ *องค์บาก* และ *ต้มยำกุ้ง* จึงควรครอบคลุมความเป็นไทยดังได้ อธิบาย

เนื้อหาข้างต้นเป็นเพียงความพยายามที่จะขยายมุมมองอันว่าด้วยบทบาททางสังคมวัฒนธรรมของ ภาพยนตร์แนวต่อสู้ยุคใหม่ การศึกษาภาพยนตร์อย่างครอบคลุมโดยนับตั้งแต่เรื่อง *องค์บาก* เรื่อยมาจนถึงงาน ล่าสุดอย่าง *ทองดีพินขาว* หรือ *9 ศาสดา* โดยอาจนำไปเทียบกับภาพยนตร์แนวต่อสู้รูปแบบอื่นของต่างประเทศ เช่น ภาพยนตร์กังฟูของจีนหรือฮ่องกง ภาพยนตร์แนวต่อสู้ของอินเดีย ภาพยนตร์ซามูไรของญี่ปุ่น ภาพยนตร์ บุกเบิกตะวันตกของอเมริกัน ฯลฯ จะช่วยให้เห็นภาพรวม ทั้งยังนำไปสู่การตีความแนวภาพยนตร์ในฐานะ ผลิตภัณฑ์ทางสังคม

บรรณานุกรม

- กฤตยา ณ หนองคาย. (2556). *พระเอกและผู้ร้ายในภาพยนตร์แนวต่อสู้ผจญภัยของไทย: การวิเคราะห์ลักษณะการผสมผสานทางวัฒนธรรม* (วิทยานิพนธ์ปริญญาตรีบัณฑิต ไม่ได้ดีพิมพ์). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- จรัสเดช อุลิต, แสง วิทย์พิทักษ์, สอนอง แสงสุข, ศรณ สุขพิมาย, พัฒนา บุญวงศ์, และธานี หอมจำปา. (2556). *การจัดการความรู้มวยไทย 5 สาย*. กรุงเทพฯ: กรมส่งเสริมวัฒนธรรม.
- จิตชัย จำปาหอม. (2550). *พัฒนาการกีฬามวยไทยไชยา* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต ไม่ได้ดีพิมพ์). มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง, ราชบุรี.
- “จีจ้า” เปิดตัว “ซ็อคโกแลต” คว่ำชัยตรุษจีน 35 ล้าน. (2551, 17 กุมภาพันธ์). ผู้จัดการออนไลน์. สืบค้นจาก <https://mgronline.com/entertainment/detail/9510000019695>
- เจริญทอง เกียรติบ้านช่อง. (2562). มวยไทยทั้ง 5 สาย. สืบค้นเมื่อ 1 พฤษภาคม 2563, จาก <https://jaroenthongmuaythaisrinakarin.com/blog/read/36>
- เชิญ ‘จา พนม’ เป็นทูตมวยไทย โชว์ตัวที่ประชุมไอโอซี. (2556, 10 พฤษภาคม). ไทยรัฐออนไลน์. สืบค้นจาก <https://www.thairath.co.th/content/344058>
- ตั้ง จา พนม เป็นทูตมวยไทย. (2556, 10 พฤษภาคม). โพสต์ทูเดย์. สืบค้นจาก <https://www.posttoday.com/sports/221440>
- ทรงธรรม ปานสกุณ. (ม.ป.ป.). *สมุดไทยคำ ตำราชกมวย*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร, สำนักบริการวิชาการ.
- ทรงพล นาคเอี่ยม. (2550). *การเปลี่ยนแปลงของความหลากหลายในเชิงศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัวไทย: กรณีศึกษามวยไทยสายพระยาพิชัยดาบหัก*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต ไม่ได้ดีพิมพ์). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพฯ.
- เทพ บุญตานนท์. (2556). *พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวกับการสร้างภาพลักษณ์ทางการทหาร* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต ไม่ได้ดีพิมพ์). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- ปรากฏการณ์ “ต้มยำกุ้ง” สร้างประวัติศาสตร์ หนังไทยเรื่องแรก ถล่ม BOX-OFFICE ฮอลลิวูดกระจุก 3 วัน ครองอันดับ 4 หนังทำเงินสูงสุดกวาดรายได้กว่า 5 ล้านบาทเหรียญสหรัฐ. (2549, 12 กันยายน). ThaiPR.net. สืบค้นจาก <https://www.ryt9.com/s/prg/69982>
- พรเทพ ชีมานนท์. (2555). *การอนุรักษ์ศิลปะการต่อสู้มวยไทยด้วยเกม*. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- พระธรรมปิฎก. (2542). *ทศวรรษธรรมทัศน์พระธรรมปิฎก หมอดิศัยศาสตร์และเทคโนโลยี*. กรุงเทพฯ: ธรรมสภา.
- พินนา ฤทธิไกร ปรมาจารย์ฮีโร่พันธุ์บู๊. (2548, 5 สิงหาคม). Positioning. สืบค้นจาก <https://positioningmag.com/7737>
- ภาพันท์ รักศรีทอง. (2562). มวยไทย มวยใคร. สืบค้นเมื่อ 9 กรกฎาคม 2563, จาก <https://m.museumsiam.org/da-detail.php?MID=3&CID=177&CONID=2708&SCID=242>

- มนพ เวชคุณ. (2557, 15 สิงหาคม). มวยไทย สายฟ้าเสาะ: พระยาพิชัยดาบหัก [ไฟล์วีดิทัศน์]. สืบค้นจาก <https://www.youtube.com/watch?v=ib5XGGECVzg>
- มวยไทย ธุรกิจที่เชื่อมโยงความต้องการสินค้าไทยและการท่องเที่ยวไทย. (2552, 17 ธันวาคม). *ThaiPR.net*. สืบค้นจาก <https://www.ryt9.com/s/expd/766830>
- Masterpiece: พันนา ฤทธิไกร. (2554, 12 มีนาคม). *Mix Magazine*. สืบค้นจาก <https://www.mixmagazine.in.th/view.php?ref=00000300>
- ยศพนธ์ สุกุมลนันทน์, และกิตติศักดิ์ ร่มเกษ. (2559). *ประวัติศาสตร์มวยไทย*. กรุงเทพฯ: กรมพลศึกษา.
- ยุวดี นิรัตน์ตระกูล. (2556). มวยไทย keep fighting. *TAT Review*. สืบค้นจาก <http://www.etatjournal.com/mobile/index.php/menu-read-tat/menu-2013/menu-2013-oct-dec/139-42556-muay-thai>
- ศิลปะมวยไทย. (ม.ป.ป.). กรุงเทพฯ: กรมพลศึกษา, สถาบันอนุรักษ์ศิลปะมวยไทย.
- สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ. (2560). *100 ปี ธงชาติไทย ร้อยดวงใจไทยทั้งชาติ*. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.
- สุทธิลักษณ์ อำพันวงศ์. (2537). *ช้างไทย*. กรุงเทพฯ: มติชน.
- Ainslie, M. J., & Ancuta, K. (Eds.). (2018). *Thai cinema: The complete guide (world cinema)*. London, England: Tauris.
- Blanford, S., Grant, B. K., & Hillier, J. (2001). *The film studies dictionary*. London, England: Arnold.
- Hayward, S. (2006). *Cinema studies: The key concepts*. London, England: Routledge.
- Italy Kick Boxing. (2014, July 23). Muay Thai: The art of 8 limbs (part 1) [Video file]. Retrieved from <https://www.youtube.com/watch?v=ze4RhOnMTzw>
- Lopattananont, T. (2014). *Film or flick?: Bundit Rittakol's youth films as a reflection of socio-cultural transition in Thailand* (Unpublished doctoral dissertation), Chulalongkorn University, Bangkok.
- Mahmood, I. (2013). Influence and importance of cinema on the lifestyle of educated youth: A study on university students of Bangladesh. *IOSR Journal of Humanities and Social Science (IOSR-JHSS)*, 17(6), 77-80.
- Mbe, V. S. (2011). The role of film in society. Retrieved May 11, 2020, from <https://thoughteconomics.com/the-role-of-film-in-society/>
- Shailo, I. (2017). Bollywood in the Hollywood era: Narratives of ultra-nationalism, terrorism and violence. *CINEJ Cinema Journal*, 6(2), 71-87.

P

olicy & Law to Support Startup in Thailand

Nutchapong Samran^{1*}

Received: June 21, 2020 Revised: July 17, 2020 Accepted: September 15, 2020

Abstract

Nowadays, startup is considered as the popular business model for new generation of entrepreneurs. Several startups have been set up to solve current problems. As a result, startups have brought extraordinary change, new market opportunities and new target of the customers. It also creates new business models which can fulfill the customer's needs by applying technology and innovation. Public sector plays an important role to support startup by assisting startups to create startup ecosystem through public policies and regulations. Studying public policies and regulations is necessary to motivate new startups to set up in Thailand and persuade both angel investors and venture capitalists to invest in Thai startups. Accordingly, the issuance of proper public policies, laws and regulations will result in the development of Thai economy, Thai innovation and Thai citizen.

Keywords: startup, innovation, policy, law

^{1*} School of Law, University of the Thai Chamber of Commerce

* Corresponding author. E-mail: nutchapong_sam@utcc.ac.th

นโยบายและกฎหมายกับการส่งเสริม Startup ในประเทศไทย

ณัชพงษ์ สำราญ^{1*}

วันรับบทความ: June 21, 2020 วันแก้ไขบทความ: July 17, 2020 วันตอบรับบทความ: September 15, 2020

บทคัดย่อ

ในปัจจุบันสตาร์ทอัพเป็นรูปแบบการประกอบธุรกิจที่กำลังได้รับความนิยมจากคนรุ่นใหม่เป็นอย่างมาก สตาร์ทอัพเกิดขึ้นเพื่อแก้ปัญหาหรือเปลี่ยนแปลงสิ่งเดิม ๆ ให้กลายเป็นสิ่งใหม่ ๆ การเกิดขึ้นของสตาร์ทอัพส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบของธุรกิจ ตลาด และผู้บริโภค โดยการสร้างโมเดลธุรกิจใหม่ ๆ ที่ตอบโจทย์ความต้องการของผู้บริโภคมากขึ้นกว่าการประกอบธุรกิจในรูปแบบเดิมโดยการนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ทั้งนี้ ภาครัฐถือเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการผลักดันให้สตาร์ทอัพเติบโตในประเทศไทยด้วยการสร้างระบบนิเวศที่เหมาะสมกับการประกอบธุรกิจของสตาร์ทอัพ ซึ่งรวมถึงการกำหนดนโยบายและกฎหมายที่เหมาะสม การศึกษาแนวทางการดำเนินการของภาครัฐในด้านนโยบายและกฎหมายเพื่อสนับสนุนการประกอบธุรกิจของสตาร์ทอัพจึงมีความจำเป็น เพื่อสร้างแรงจูงใจในการประกอบธุรกิจสตาร์ทอัพของผู้ประกอบการ รวมทั้งเพื่อจูงใจให้นักลงทุนที่สนใจในนวัตกรรมของคนไทยมาร่วมลงทุนในสตาร์ทอัพของประเทศไทยมากขึ้น ดังนั้น การกำหนดนโยบายและกฎหมายที่เหมาะสมสำหรับการพัฒนาสตาร์ทอัพย่อมเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ นวัตกรรม และบุคลากรของประเทศไทยทั้งในปัจจุบันและอนาคต

คำสำคัญ: สตาร์ทอัพ นวัตกรรม นโยบาย กฎหมาย

^{1*} คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย

* Corresponding author. E-mail: nutchapong_sam@utcc.ac.th

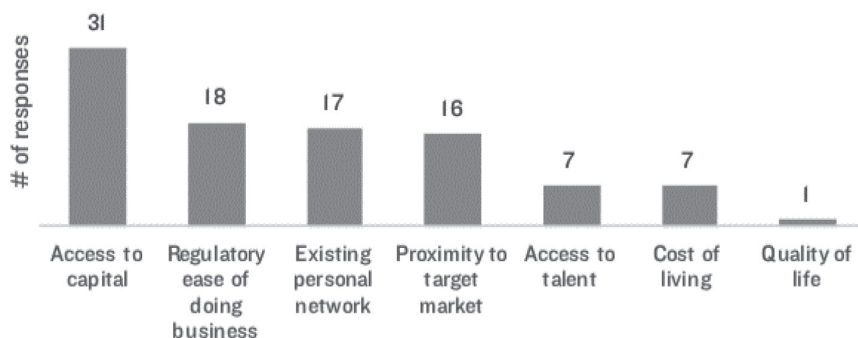
บทนำ

สตาร์ทอัพ (Startup) หรือวิสาหกิจเริ่มต้นกลุ่มใหม่ ที่มีศักยภาพในการเติบโตอย่างก้าวกระโดด เนื่องจากสามารถประยุกต์ใช้วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรมเพื่อสร้างธุรกิจให้เติบโตอย่างรวดเร็ว เป็นกำลังสำคัญในการขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจของประเทศไทย (ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย, 2560) โมเดลธุรกิจแบบสตาร์ทอัพถือกำเนิดขึ้นในฝั่งประเทศอเมริกาปี ค.ศ. 2010 พร้อมการเติบโตของธุรกิจประเภทเทคโนโลยีและออนไลน์มาร์เก็ตติ้ง เป็นจุดพลิกผันการทำธุรกิจในทั่วทุกมุมโลก (สตาร์ทอัพ: เข้าใจคนรุ่นใหม่ จากโมเดลธุรกิจแบบก้าวกระโดด, 2560)

สตาร์ทอัพจัดตั้งขึ้นเพื่อค้นหาโมเดลธุรกิจที่ทำซ้ำเพื่อสร้างผลิตภัณฑ์หรือบริการใหม่ท่ามกลางระบบนิเวศที่ไม่แน่นอนและดำเนินธุรกิจในการแก้ไขปัญหา ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่ชัดเจนและไม่สามารถรับรองได้ว่าความสำเร็จหรือไม่ (Robehmed, 2013) เน้นการเติบโตอย่างก้าวกระโดด โดยใช้เทคโนโลยีเป็นส่วนสำคัญเพราะการใช้เทคโนโลยีอย่างแอปพลิเคชัน เว็บไซต์ และอินเทอร์เน็ตช่วยให้ธุรกิจสามารถกระจายออกไปทั่วประเทศหรือทั่วโลกได้อย่างรวดเร็ว (Startup Thailand 2016 ความสำเร็จที่ยิ่งใหญ่ของสตาร์ทอัพไทย, 2559) อีกประการหนึ่งของสตาร์ทอัพ คือ ต้องเร็ว ตั้งแต่ไอเดียเพราะเป็นการดำเนินธุรกิจเพื่อแก้ปัญหาในปัจจุบัน การวางโครงสร้างทางธุรกิจทั้งเงินทุนและการตลาดจะอย่างไรให้ธุรกิจประสบความสำเร็จให้เร็วที่สุด พร้อมการลงทุนที่มาจากหลายแห่ง (สตาร์ทอัพ: เข้าใจคนรุ่นใหม่ จากโมเดลธุรกิจแบบก้าวกระโดด, 2560)

จากการศึกษารายงาน *The State of Southeast Asian Tech* (2018) พบว่า ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อ การตัดสินใจของนักลงทุนในการเลือกจัดตั้งธุรกิจในพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่ง คือ 1) การเข้าถึงเงินทุน 2) ความยากง่ายของกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการประกอบธุรกิจ 3) เครือข่ายส่วนบุคคล 4) ตลาดเป้าหมาย 5) การเข้าถึงผู้ที่มีความสามารถพิเศษ 6) ค่าครองชีพ 7) คุณภาพชีวิต ดังแสดงในภาพที่ 1

If you were starting a new company today, which factor would most influence your choice of location?

Source: 2018 State of SE Asian Tech Survey

ที่มา: การศึกษารายงาน *The State of Southeast Asian Tech* (2018)

ภาพที่ 1 ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อ การตัดสินใจของนักลงทุนในการเลือกจัดตั้งธุรกิจในพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่ง

ปัจจัยดังกล่าวถือเป็นสิ่งสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศในการประกอบธุรกิจของผู้ประกอบการและการลงทุน ภาครัฐถือเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาประเทศให้มีศักยภาพเพียงพอที่จะสนับสนุนผู้ประกอบการทั้งเรื่องโอกาสการเข้าถึงแหล่งเงินทุน การอำนวยความสะดวกด้านกฎหมาย การประกอบธุรกิจ การสร้างตลาด การสร้างบุคลากร การปรับปรุงสภาพแวดล้อมในการดำรงชีวิตและประกอบธุรกิจของผู้ประกอบการ รวมถึงสถานที่ เทคโนโลยีที่จะนำมาใช้ในการประกอบธุรกิจระดับพื้นฐานหรือระดับสูง แนวทางที่ภาครัฐสามารถดำเนินการเพื่อพัฒนาศักยภาพของประเทศ โดยการกำหนดนโยบายและกฎหมายที่เหมาะสมให้เกิดประสิทธิภาพ เพื่อดึงดูดให้เกิดผู้ประกอบการและนักลงทุนจำนวนมาก

นโยบายที่มีส่วนในการส่งเสริม Startup ในประเทศไทย

สำหรับประเทศไทยการกำหนดนโยบายในการบริหารประเทศที่เรียกว่านโยบายไทยแลนด์ 4.0 ให้ความสำคัญกับเศรษฐกิจ (Value-Based Economy) มีการปรับเปลี่ยนโครงสร้างทางเศรษฐกิจให้เกิดการขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรม (Innovation Drive Economy) จึงเกิดการเปลี่ยนแปลงแบบ 3 มิติที่สำคัญ ได้แก่ 1) การผลิตสินค้าโภคภัณฑ์ไปสู่สินค้าเชิงนวัตกรรม 2) การขับเคลื่อนประเทศด้วยภาคอุตสาหกรรมไปสู่การขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยี ความคิดสร้างสรรค์ และนวัตกรรม 3) การเน้นภาคการผลิตสินค้าไปสู่การเน้นภาคบริการมากขึ้น (กระทรวงอุตสาหกรรม, 2559) เพื่อแก้ปัญหาภัยคุกคามได้ปานกลาง (Middle Income Trap) ความเหลื่อมล้ำของการกระจายรายได้หรือปัญหาความไม่เท่าเทียมกัน (Inequality Trap) ปัญหาความไม่สมดุลของการพัฒนา (Imbalance Trap) และปัญหาขีดความสามารถในการแข่งขันต่ำ แนวคิดดังกล่าวส่งผลให้ผู้ประกอบการ SMEs แบบเดิม (Traditional SMEs) ที่ได้รับความช่วยเหลือเปลี่ยนเป็น Smart Enterprises และ Startup ที่มีศักยภาพสูงและขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม (Innovation Driven Enterprises: IDE)

นโยบายไทยแลนด์ 4.0 เกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนสตาร์ทอัพ คือ การบ่มเพาะวิสาหกิจที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม (Incubating Innovative Enterprises) ส่งเสริมให้ผู้ประกอบการสร้างอุตสาหกรรมบนพื้นฐานของอุตสาหกรรม 3 กลุ่ม ได้แก่

- 1) อุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับความหลากหลายทางชีวภาพและวัฒนธรรม (Biological and Cultural Diversity) เช่น อาหาร ท่องเที่ยว วัฒนธรรม เป็นต้น
- 2) อุตสาหกรรมบริการที่มีมูลค่าสูง (High-Value Service) เช่น สุขภาพ ขนส่ง การศึกษา ความคิดสร้างสรรค์ ดิจิทัล
- 3) อุตสาหกรรมที่ใช้เทคโนโลยีขั้นสูง (Advanced Technology Industry) เช่น หุ่นยนต์และระบบอัตโนมัติ อิเล็กทรอนิกส์อัจฉริยะ ยานยนต์แห่งอนาคต เป็นต้น

การขับเคลื่อนอุตสาหกรรมเหล่านี้ อาศัย platform ที่สำคัญ คือ Internet of Things (IoT) สอดคล้องกับทิศทางของเทคโนโลยีในอนาคตที่ทุกอย่างจะเชื่อมต่อกับ Internet ส่งเสริมให้เกิดผู้ประกอบการในกลุ่มอุตสาหกรรมจะต้องอาศัยเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้อง เช่น Fintech Foodtech Edtech Robotech เป็นต้น (สุวิทย์ เมษินทรีย์, 2560)

การส่งเสริมและสนับสนุนการประกอบธุรกิจมีแนวทางการทำงานที่ชัดเจนโดยได้กำหนดยุทธศาสตร์ในการส่งเสริมสตาร์ทอัพ รวมถึงการจัดทำแผนการส่งเสริมวิสาหกิจเริ่มต้นของประเทศไทย (พ.ศ. 2564-2559) และขับเคลื่อนการดำเนินงานตามแผนอย่างต่อเนื่อง (สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี, 2560) แนวทางในการส่งเสริมวิสาหกิจเริ่มต้นเป็นพื้นที่เปิดใน 4 ด้าน ได้แก่ พื้นที่สำหรับผู้ที่มีทักษะสูงจากทั่วโลก (Open for Talent) พื้นที่สำหรับการเร่งการเติบโตของวิสาหกิจเริ่มต้น (Open for Business Growth) (สตาร์ทอัพไทยแลนด์, 2561ก) พื้นที่สำหรับการลงทุนในวิสาหกิจเริ่มต้น (Open for Investment) และพื้นที่สำหรับการพัฒนาระบบนิเวศที่เอื้อต่อการเติบโตของวิสาหกิจเริ่มต้น (Open for Ecosystem) การพัฒนาโดยใช้ทรัพยากรของประเทศในการผลิตสินค้าและบริการ มุ่งเน้นการสร้างมูลค่าเพิ่ม การจ้างงานในท้องถิ่น และการกระจายรายได้สู่ภูมิภาค รวมทั้งก่อให้เกิดอุตสาหกรรมเป้าหมายใหม่ เพื่อเป็นกลไกในการขับเคลื่อนประเทศ

กฎหมายที่มีส่วนในการส่งเสริม Startup ในประเทศไทย

การสร้างระบบนิเวศเพื่อสนับสนุนการประกอบธุรกิจจึงมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องพยายามปรับปรุงระบบนิเวศด้านกฎหมายให้เอื้อต่อการประกอบธุรกิจของสตาร์ทอัพมากขึ้น ปัจจุบันมีการกำหนดมาตรการด้านกฎหมายเพื่อลดข้อจำกัดในการประกอบธุรกิจและส่งเสริมการประกอบธุรกิจของผู้ประกอบการในประเทศที่สำคัญ 3 ประการ ดังต่อไปนี้

1) การเสนอร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เพื่อลดอุปสรรคในการประกอบธุรกิจและเสริมสร้างศักยภาพในการแข่งขันให้มากขึ้น โดยมีการเสนอแก้ไขประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่สำคัญใน 4 ประเด็น ได้แก่

1.1) การออกหุ้นกู้แปลงสภาพ (Convertible Debt) คือ ตราสารหนี้ประเภทหนึ่งซึ่งแฝงสิทธิให้กับผู้ถือหุ้นที่จะเลือกแปลงสภาพหุ้นกู้ที่ตนถือเป็นหุ้นสามัญได้ตามราคาและระยะเวลาที่กำหนด ผู้ลงทุนในหุ้นกู้แปลงสภาพจะมีสถานะเป็นเจ้าหนี้ (ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย, ม.ป.ก.) และหากผู้ลงทุนประสงค์จะเปลี่ยนสถานะจากเจ้าหนี้เข้ามาเป็นผู้ถือหุ้น สามารถดำเนินการได้โดยบริษัทมหาชนจำกัดที่จดทะเบียนตามพระราชบัญญัติบริษัทมหาชนจำกัด พ.ศ. 2535 เท่านั้น ทั้งนี้ ไม่รวมถึงบริษัทจำกัดที่จดทะเบียนตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งไม่สามารถขอแปลงหนี้เป็นทุนได้ประกอบกับประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ในปัจจุบันไม่เปิดช่องให้สามารถหักหนี้แทนการชำระค่าหุ้นได้ ทำให้ผู้ประกอบการรายย่อยขาดเงินลงทุนในการประกอบกิจการ

นักลงทุนบางรายสนใจที่จะลงทุนแต่ไม่อยากลงทุนในรูปแบบของหุ้นจึงเลือกที่จะลงทุนในรูปแบบของการเป็นเจ้าหนี้เพื่อลดความเสี่ยงในการลงทุน หากบริษัทเติบโตตามเป้าหมายหรือเงื่อนไขที่ตกลงไว้ นักลงทุนสามารถเปลี่ยนสถานะจากการเป็นเจ้าหนี้มาเป็นผู้ถือหุ้นได้ ในกรณีที่ไม่สามารถบรรลุเงื่อนไขที่ตกลงไว้ก็สามารถใช้สิทธิในการเป็นเจ้าหนี้บังคับชำระหนี้ได้ จึงมีการเสนอให้แก้ไขประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ให้ประชาชนซื้อหุ้นโดยอาศัยกฎหมายว่าด้วยหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ และแก้ไขเพิ่มเติมให้ผู้ถือหุ้นสามารถหักหนี้แทนการใช้เงินเป็นค่าหุ้นได้ ในกรณีที่บริษัทมีการปรับโครงสร้างหนี้ตามการแปลงหนี้เป็นทุน การแก้ไขให้ชัดเจน

ว่าบริษัทจำกัดสามารถออกหุ้นกู้โดยอาศัยอำนาจตามกฎหมายว่าด้วยหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ และการเสนอให้แก่ไขประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ให้บริษัทสามารถเสนอหุ้นเพื่อให้กับเจ้าหน้าที่ของบริษัทได้โดยไม่ต้องเสนอให้ผู้ถือหุ้นเดิมก่อน

1.2) การทยอยให้หุ้น (Reverse Vesting) มีวัตถุประสงค์เพื่อทยอยให้สิทธิประโยชน์ตามช่วงเวลาที่กำหนด เช่น การให้หุ้นพนักงานคนละ 1 หุ้นทุกเดือนเป็นเวลา 36 เดือน หากลาออกก็จะไม่ได้รับหุ้นเพิ่มตั้งแต่เดือนที่ลาออก เพื่อให้พนักงานที่ตั้งใจทำงานอยู่ครบกำหนดเวลาได้รับสิทธิประโยชน์อย่างเหมาะสมในระยะเริ่มต้นธุรกิจ การทยอยให้หุ้นจึงเป็นวิธีที่สามารถสร้างแรงจูงใจให้พนักงานร่วมกันพัฒนาบริษัทให้เติบโตและร่วมกันสร้างมูลค่าหุ้นให้สูงขึ้นเพื่อให้พนักงานจะได้รับเงินปันผลจากหุ้นที่ตนเองถือ (กรมพัฒนาธุรกิจการค้า, 2560ข) การทยอยให้หุ้นจำเป็นต้องมีการเพิ่มทุน ตามกฎหมายเรื่องการเพิ่มทุนของบริษัทจำกัดนั้นไม่เปิดช่องให้สามารถเสนอขายหุ้นให้แก่บุคคลภายนอกได้ทันที จะต้องขายตามสัดส่วนแก่ผู้ถือหุ้นเดิมก่อน จึงค่อยเสนอขายให้แก่ผู้ถือหุ้นรายใหม่ จึงมีการเสนอให้แก่ไขประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ให้บริษัทจำกัดสามารถเสนอหุ้นที่ออกใหม่ให้กับผู้บริหารหรือพนักงานของบริษัทได้โดยไม่ต้องเสนอให้ผู้ถือหุ้นเดิมก่อน

1.3) สิทธิที่จะซื้อหุ้นในราคาที่กำหนด (Employee Stock Option Plan: ESOP) คือ สิทธิที่จะซื้อหุ้นในราคาที่กำหนดซึ่งออกให้กับผู้บริหารหรือพนักงานของบริษัทโดยเฉพาะ เพื่อเพิ่มแรงจูงใจให้พนักงานทำงานเนื่องจากผลตอบแทนส่วนหนึ่งสัมพันธ์กับราคาหุ้นของบริษัทด้วย หากราคาหุ้นเพิ่มขึ้น ผู้บริหารหรือพนักงานก็ยังสามารถใช้สิทธิซื้อหุ้นได้ในราคาเดิม อย่างไรก็ตาม ภาวะจะเกิดขึ้นเมื่อพนักงานหรือกรรมการออกจากบริษัทและประสงค์จะขายหุ้นที่ได้รับการเสนอคืน แต่ไม่สามารถหาผู้ซื้อหุ้นได้ ทั้งกฎหมายที่บังคับใช้ในปัจจุบันยังไม่ได้กำหนดให้บริษัทจำกัดสามารถซื้อหุ้นคืนและถือหุ้นนั้นไว้ได้ จึงมีการเสนอให้แก่ไขประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ให้บริษัทเป็นเจ้าของถือหุ้นตนเองได้ในกรณีซื้อหุ้นคืนตามมติพิเศษของผู้ถือหุ้นตามกฎหมายว่าด้วยหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ในการออกหุ้น ESOP/vesting

1.4) หุ้นบุริมสิทธิ (Preferred Shares) เป็นตราสารที่ผู้ถือมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของกิจการเช่นเดียวกับหุ้นสามัญแม้จะไม่สิทธิในการออกเสียงลงมติในที่ประชุมผู้ถือหุ้น แต่เมื่อกิจการมีกำไรจากการดำเนินงาน ผู้ถือหุ้นบุริมสิทธิจะได้รับเงินปันผลในอัตราคงที่ อาจจะมากหรือน้อยกว่าผู้ถือหุ้นสามัญก็ได้ หากกิจการนั้นต้องเลิกกิจการและมีการชำระบัญชีโดยการขายทรัพย์สิน ผู้ถือหุ้นบุริมสิทธิก็จะได้รับเงินคืนก่อนผู้ถือหุ้นสามัญ (ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย, ม.ป.ป.ช.) การประกอบธุรกิจบริษัทอาจต้องใช้เงินลงทุนและอำนาจในการบริหารจัดการบริษัทที่แตกต่างกันออกไป เช่น ช่วงแรกนักลงทุนที่ลงทุนในบริษัทอาจต้องการสิทธิออกเสียงในการตัดสินใจสำคัญที่เกี่ยวกับการใช้เงินของบริษัทมากกว่าช่วงที่บริษัทเริ่มเติบโตหรือมีกำไร (กรมพัฒนาธุรกิจการค้า, 2560ข) การกำหนดให้หุ้นบุริมสิทธิที่ออกให้แก่กลุ่มทุนหรือเจ้าหน้าที่สามารถเปลี่ยนแปลงเงื่อนไขของสิทธิจากที่กำหนดไว้เดิมได้และสามารถแปลงเป็นหุ้นสามัญได้ จะทำให้นักลงทุนหรือเจ้าหน้าที่มีส่วนในการตัดสินใจในการร่วมทุนกับบริษัทมากขึ้น (กรมพัฒนาธุรกิจการค้า, 2560ก) จึงมีการเสนอให้แก่ไขประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ให้สามารถเปลี่ยนแปลงบุริมสิทธิในหุ้นได้และแปลงหุ้นบุริมสิทธิเป็นหุ้นสามัญได้

การแก้ไขประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เป็นไปเพื่อดึงดูดนักลงทุนโดยการสร้างแรงจูงใจในการเข้าร่วมลงทุนเพื่อสร้างแรงจูงใจในการทำงานให้แก่พนักงานและผู้บริหารให้มีกำลังใจในการดำเนินธุรกิจมากขึ้น การแก้ไขประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เพียงอย่างเดียวอาจไม่เพียงพอที่จะดึงดูดนักลงทุนได้ คณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจเริ่มต้นแห่งชาติ จึงมีมติให้ดำเนินการยกเว้นพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจเริ่มต้นแห่งชาติขึ้น

2) การเสนอร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจเริ่มต้นมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาและส่งเสริมระบบนิเวศของประเทศให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน มีความเชื่อมโยงกัน และได้รับการกำกับดูแลเป็นการเฉพาะส่งผลให้ต้องมีการกำหนดนโยบาย รวมถึงมาตรการด้านการส่งเสริมและพัฒนาที่เหมาะสมแก่วิสาหกิจเริ่มต้น กำกับดูแลองค์กรที่มีการกิจการด้านการพัฒนาและส่งเสริมวิสาหกิจเริ่มต้นเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของหน่วยงานดังกล่าว โดยร่างฯ ฉบับที่มีการรับฟังความคิดเห็นวันที่ 24 สิงหาคม พ.ศ. 2561 มีการนิยามวิสาหกิจเริ่มต้น หรือสตาร์ทอัพว่าหมายถึง กิจการที่ใช้เทคโนโลยีหรือนวัตกรรมเป็นส่วนสำคัญในการดำเนินธุรกิจ อาจเป็นบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคลก็ได้ ทั้งยังมีการกำหนดหลักเกณฑ์เพื่อการพัฒนาและส่งเสริมวิสาหกิจเริ่มต้น การจัดตั้งคณะกรรมการวิสาหกิจเริ่มต้นแห่งชาติและคณะกรรมการเฉพาะด้าน การกำหนดให้มีการจัดทำนโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยการพัฒนาและส่งเสริมวิสาหกิจเริ่มต้น การกำหนดให้มีกองทุนพัฒนาและส่งเสริมวิสาหกิจเริ่มต้น แนวทางการส่งเสริมวิสาหกิจเริ่มต้นและการขอรับการส่งเสริม (บันทึกหลักการและเหตุผลประกอบร่างพระราชบัญญัติการพัฒนาและส่งเสริมวิสาหกิจเริ่มต้น พ.ศ. (ฉบับรับฟังความคิดเห็นเมื่อ 24 สิงหาคม 2561), 2561) ซึ่งจำเป็นต้องมีการออกกฎหมายลำดับรองเพื่อกำหนดหลักเกณฑ์ตามแนวทางของพระราชบัญญัติฉบับดังกล่าว

กฎหมายยังเปิดช่องทางให้มีการเสนอมาตรการทางภาษีและสิทธิประโยชน์ต่าง ๆ เพื่อพัฒนาและส่งเสริมทั้งผู้ประกอบการและผู้ลงทุนด้วย ทั้งยังสนับสนุนให้มีการจัดตั้งหน่วยบ่มเพาะและเร่งการเจริญเติบโตวิสาหกิจเริ่มต้น (Incubator) รวมถึง การส่งเสริมให้จัดตั้งหน่วยบริการเบ็ดเสร็จสำหรับสตาร์ทอัพเพื่อช่วยอำนวยความสะดวกในการประกอบธุรกิจ ร่างฯ ฉบับนี้อยู่ระหว่างการพิจารณาของสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีเพื่อประกาศขั้นตอนการปฏิบัติตามกฎหมายและใช้บังคับต่อไป

3) การปรับปรุงสิทธิประโยชน์ทางภาษี กระทรวงการคลังได้ประกาศมาตรการเพื่อสนับสนุนผู้ประกอบการสตาร์ทอัพโดยการกำหนดสิทธิประโยชน์ทางภาษีในการประกอบกิจการด้วยการประกาศใช้พระราชกฤษฎีกาตามความในประมวลรัษฎากรว่าด้วยการยกเว้นรัษฎากร (ฉบับที่ 637) พ.ศ. 2560 กำหนดให้ผู้ประกอบการที่จะขอใช้สิทธิทางภาษีต้องเป็นผู้ประกอบการที่จดทะเบียนจัดตั้งขึ้นตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2560 ถึงวันที่ 31 ธันวาคม พ.ศ. 2560 มีทุนที่ชำระแล้วในวันสุดท้ายของรอบระยะเวลาบัญชีไม่เกิน 5 ล้านบาท มีรายได้จากการขายสินค้าและการให้บริการในรอบระยะเวลาบัญชีไม่เกิน 30 ล้านบาท รวมถึงต้องประกอบกิจการที่เป็นอุตสาหกรรมเป้าหมายโดยมีรายได้จากการขายสินค้าและการให้บริการไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 ของรายได้ทั้งหมดในรอบระยะเวลาบัญชีของบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลนั้น โดยกิจการที่เป็นอุตสาหกรรมเป้าหมาย ได้แก่

1) อุตสาหกรรมอาหารและการเกษตร 2) อุตสาหกรรมเพื่อประหยัดพลังงาน ผลิตภัณฑ์ทดแทนและพลังงานสะอาด 3) อุตสาหกรรมฐานเทคโนโลยีชีวภาพ 4) อุตสาหกรรมการแพทย์และสาธารณสุข

5) อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว อุตสาหกรรมบริการ และอุตสาหกรรมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ 6) อุตสาหกรรมวัสดุภัณฑ์ 7) อุตสาหกรรมสิ่งทอ เครื่องนุ่งห่ม และเครื่องประดับ 8) อุตสาหกรรมยานยนต์และชิ้นส่วน 9) อุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ คอมพิวเตอร์ ซอฟต์แวร์ และบริการสารสนเทศ 10) อุตสาหกรรมฐานการวิจัย พัฒนา และนวัตกรรม หรืออุตสาหกรรมใหม่ ซึ่งผู้ประกอบการจะได้รับสิทธิยกเว้นภาษีเงินได้สำหรับกำไรสุทธิเป็นระยะเวลาห้ารอบระยะเวลาบัญชี ประมวลรัษฎากรว่าด้วยการยกเว้นรัษฎากร (ฉบับที่ 658) พ.ศ. 2561 มีการขยายระยะเวลาในการให้สิทธิประโยชน์สำหรับผู้ประกอบการที่จดทะเบียนจัดตั้งธุรกิจตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2561 ถึงวันที่ 31 ธันวาคม พ.ศ. 2561 ยื่นคำร้องขออนุมัติสิทธิประโยชน์ทางภาษีกับกรมสรรพากรได้จนถึงวันที่ 31 ธันวาคม พ.ศ. 2562 (มันนี่ทูโน, 2561)

นอกจากนี้ กระทรวงการคลังมีการกำหนดสิทธิประโยชน์ทางภาษีสำหรับผู้ประกอบการที่จดทะเบียนจัดตั้งขึ้นมีสถานประกอบการตั้งอยู่ในเขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจ คือ ท้องที่จังหวัดนราธิวาส จังหวัดปัตตานี และจังหวัดยะลา จะต้องมีทุนที่ชำระแล้วในวันสุดท้ายของรอบระยะเวลาบัญชีไม่เกิน 5 ล้านบาทและมีรายได้จากการขายสินค้าและการให้บริการในรอบระยะเวลาบัญชีไม่เกิน 30 ล้านบาท ทั้งยังต้องมีรายได้จากการขายสินค้าและการให้บริการในเขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจของกิจการที่ประกอบอุตสาหกรรมเป้าหมายไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 ของรายได้ทั้งหมดในรอบระยะเวลาบัญชีของบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลนั้น

ข้อสังเกตของผู้เขียนด้านนโยบายและด้านกฎหมาย

จากการพิจารณานโยบายของรัฐบาลที่ผ่านมา ผู้เขียนเห็นว่าในกำหนดแนวทางในการส่งเสริมสตาร์ทอัพให้เป็นส่วนหนึ่งของนโยบายไทยแลนด์ 4.0 แม้กระทั่งการจัดตั้งคณะกรรมการเพื่อขับเคลื่อนการทำงานด้านการกำหนดยุทธศาสตร์ การจัดทำแผนเพื่อการส่งเสริมโดยเฉพาะ หรือการจัดตั้งหน่วยงานเพื่อสนับสนุนและส่งเสริม รวมถึงการพัฒนากระบวนนิเวศ ต่างมีการดำเนินการเพื่อสนับสนุนสตาร์ทอัพตามภารกิจของตน บางหน่วยงานยังมีการจัดตั้งหน่วยงานภายในเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนสตาร์ทอัพของประเทศไทย

อย่างไรก็ดี การดำเนินการเพื่อสนับสนุนสตาร์ทอัพจากหน่วยงานภาครัฐหลายหน่วยงานในลักษณะดังกล่าวก็มีข้อเสียในทางปฏิบัติ กล่าวคือ การแสดงถึงการขาดการบูรณาการระหว่างหน่วยงาน ขาดความต่อเนื่อง ไม่มีรูปแบบการดำเนินการที่ชัดเจน อีกทั้งการสนับสนุนในบางกรณีไม่มีการแยกแยะระหว่างผู้ประกอบการระยะแรกและผู้ประกอบการที่ดำเนินธุรกิจมาระยะหนึ่ง ส่งผลให้การสนับสนุนไม่ตอบโจทย์ความต้องการที่แท้จริงของผู้ประกอบการ นอกจากนี้ การดำเนินงานของแต่ละหน่วยงานยังเป็นอุปสรรคต่อผู้ประกอบการเพราะต้องศึกษาข้อมูลจากแหล่งข้อมูลที่หลากหลายและส่วนใหญ่มักจะขาดการประสานสัมพันธ์ข้อมูลหรือกิจกรรมอย่างเหมาะสม การให้บริการข้อมูลในลักษณะ “ต่างหน่วยงานต่างช่องทาง” จึงไม่เป็นการอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้ประกอบการ แหล่งข้อมูลกลางจึงมีความจำเป็นในการให้ข้อมูลหรือคำปรึกษาสำหรับผู้ประกอบการธุรกิจในระยะเริ่มต้น การขอความช่วยเหลือด้านเงินลงทุนและความรู้จากภาคเอกชนจึงเป็นทางเลือกที่ดีกว่าเพราะภาคเอกชนหลายแห่งมีการจัดตั้งหน่วยงานที่ดำเนินการเกี่ยวกับการลงทุนในสตาร์ทอัพ และสามารถติดต่อหน่วยงานนั้นได้ง่ายผ่านช่องทางเดียว หรือผู้ประกอบการบางรายเลือกที่จะไปจดทะเบียนเพื่อดำเนินธุรกิจที่ประเทศสิงคโปร์โดย

ให้เหตุผลว่ามีระบบนิเวศที่เหมาะสมมากกว่าประเทศไทย

หากประเทศไทยมีการทำ platform หลัก เพื่อให้ข้อมูลด้านการส่งเสริมและสนับสนุนผู้ประกอบการสตาร์ทอัพ โดยการบูรณาการความร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการจัดโครงการต่าง ๆ การให้บริการข้อมูลที่จำเป็นสำหรับการประกอบธุรกิจ ไม่ว่าจะเป็นข้อมูลเบื้องต้นในการจัดตั้งองค์กรธุรกิจหรือมาตรการต่าง ๆ เช่น การจัดให้มีห้องสมุดและพื้นที่ในการทำงาน การจัดให้มีศูนย์บ่มเพาะด้านเทคโนโลยีสำหรับสตาร์ทอัพที่อยู่ในระยะเริ่มแรก การให้สิทธิประโยชน์ทางภาษี หรือช่องทางการเข้าถึงแหล่งเงินทุน เป็นต้น เพื่อให้ผู้ประกอบการไม่สับสนและสืบค้นข้อมูลได้ง่าย

สำหรับมาตรการทางกฎหมายในการจัดทำ ปรับปรุง และดำเนินการมาตรการเพื่อส่งเสริมสนับสนุนการประกอบธุรกิจของผู้ประกอบการธุรกิจสตาร์ทอัพโดยการเสนอแก้ไขหรือปรับปรุงประมวลแพ่งและพาณิชย์และการออกมาตรการทางภาษีเพื่อส่งเสริมผู้ประกอบการและนักลงทุน รวมถึงความพยายามในการผลักดันให้เกิดร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจเริ่มต้น อย่างไรก็ตาม สิ่งสำคัญคือบุคลากรภาครัฐที่เกี่ยวข้องยังขาดความเข้าใจในเรื่องของการดำเนินธุรกิจแบบสตาร์ทอัพ (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, คณะนิติศาสตร์, 2561) เพราะเรื่องนี้ไม่ใช่แค่เรื่องของการจัดตั้งองค์กรธุรกิจเท่านั้นแต่ยังเกี่ยวกับรูปแบบการดำเนินธุรกิจที่แตกต่างไปจากธุรกิจแบบเดิม การเสนอร่างกฎหมายหรือแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้องโดยไม่มีความเข้าใจลักษณะของสตาร์ทอัพก็จะทำให้กฎหมายที่ประกาศใช้ไม่บรรลุวัตถุประสงค์ในการส่งเสริมและสนับสนุนผู้ประกอบการ นอกจากนี้ ความล่าช้าในการผลักดันร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจเริ่มต้นถือเป็นปัญหาที่สำคัญอีกประการหนึ่งส่งผลต่อบรรยากาศการลงทุนตั้งบริษัทในไทย ความคิดเห็นจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องบางส่วนว่าควรมีการศึกษาและตรวจสอบร่างฯ ดังกล่าวเพิ่มเติมในหลายประเด็น เช่น ในเรื่องของการจัดตั้งศูนย์วิสาหกิจเริ่มต้นที่กำหนดให้เป็นหน่วยงานของรัฐในรูปแบบนิติบุคคลแต่อยู่ภายใต้สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติที่มีรูปแบบองค์การมหาชน การดำเนินการดังกล่าว จึงต้องมีการหารือร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (ก.พ.ร.) ต่อไป หรือการศึกษาในเรื่องการลงทุนร่วม การระดมทุน และการถือหุ้นของกองทุน ที่ยังติดขัดปัญหาการใช้เงินงบประมาณของภาครัฐแล้วห้ามขาดทุนในความเป็นจริงของการลงทุนสตาร์ทอัพมีความเสี่ยงที่จะขาดทุน (เอกชนหวั่น พรบ.สตาร์ทอัพ ล้มหลังตัดหน่วยทำงานออกเพียบ, 2561) จึงต้องมีการศึกษาเรื่องดังกล่าวเพิ่มเติมด้วย

ในส่วนมาตรการทางภาษีนั้นจากจำนวนผู้ประกอบการและนักลงทุนมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นในประเทศ จึงอาจมีการขยายมาตรการทางภาษีเพื่อสนับสนุนผู้ประกอบการและนักลงทุนเพิ่มเติมในอนาคตเนื่องจากภาครัฐเน้นการกำหนดมาตรการทางภาษีแบบปีต่อปี นอกจากนี้ การแก้ไขพระราชบัญญัติจัดซื้อจัดจ้าง พ.ศ. 2560 เพื่อเปิดทางให้ภาครัฐสามารถจัดซื้อสินค้าบริการจากสตาร์ทอัพเพื่อสร้างตลาดในประเทศ (สตาร์ทอัพไทยแลนด์, 2561ข) ก็เป็นอีกวิธีหนึ่งที่จะช่วยส่งเสริมช่องทางการประกอบธุรกิจของสตาร์ทอัพได้เช่นเดียวกัน

สรุป

ประเทศไทยมีความพยายามในการสนับสนุนการประกอบธุรกิจของสตาร์ทอัพและการลงทุนในสตาร์ทอัพของนักลงทุนทั้งด้านนโยบายและกฎหมาย ซึ่งความพยายามเหล่านี้จะบรรลุผลได้ต้องได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐและเอกชน ในส่วนของภาครัฐการดำเนินการแบบบูรณาการระหว่างหน่วยงานถือเป็นสิ่งจำเป็น โดยเฉพาะการบูรณาการด้านการจัดทำโครงการเพื่อส่งเสริมการประกอบธุรกิจของสตาร์ทอัพ รวมถึงการจัดทำช่องทางในการให้ข้อมูลแก่สตาร์ทอัพและนักลงทุนที่ครบถ้วน ง่ายต่อการเข้าถึง ไม่ก่อให้เกิดความสับสนก็เป็นสิ่งจำเป็นเพื่อให้การดำเนินการตามนโยบายที่ภาครัฐพยายามส่งเสริมเกิดขึ้นและเป็นประโยชน์กับประชาชนได้จริงในทางปฏิบัติ นอกจากนี้ความพยายามในการปรับปรุงมาตรการทางกฎหมายและการเสนอร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจเริ่มต้น ก็ถือเป็นอีกช่องทางหนึ่งที่จะช่วยให้ระบบนิเวศของสตาร์ทอัพในประเทศไทยเหมาะสมสำหรับผู้ประกอบการสตาร์ทอัพและนักลงทุนมากขึ้น อย่างไรก็ตาม การศึกษาเหตุผลและความจำเป็นรวมทั้งการดำเนินการตามร่างฯ ฉบับดังกล่าวอย่างถี่ถ้วนก็เป็นสิ่งจำเป็นเพื่อให้สามารถดำเนินการสนับสนุนผู้ประกอบการได้จริงในทางปฏิบัติและการสนับสนุนที่จะเกิดขึ้นก็ตรงตามความต้องการที่แท้จริงของผู้ประกอบการ

บรรณานุกรม

- กรมพัฒนาธุรกิจการค้า. (2560ก). NEWS พาณิชย์ดันแก้ไขกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เพื่อธุรกิจสตาร์ทอัพ ผ่าน ครม. ฉลุย. สืบค้นเมื่อ 20 เมษายน 2561, จาก http://www.dbd.go.th/images/relation_pic/Press%20Release.pdf
- กรมพัฒนาธุรกิจการค้า. (2560ข). หลักเกณฑ์ในการตรวจสอบความจำเป็นในการตราพระราชบัญญัติ (Checklist). สืบค้นเมื่อ 22 กุมภาพันธ์ 2561, จาก https://www.dbd.go.th/download/legal_file/Law_draft/Checklist_77_startup160860.pdf
- กระทรวงอุตสาหกรรม. (2559). ยุทธศาสตร์การพัฒนากอุตสาหกรรมไทย 4.0 ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560-2579). สืบค้นเมื่อ 19 มกราคม 2561, จาก http://www.oie.go.th/sites/default/files/attachments/industry_plan/thailandindustrialdevelopmentstrategy4.0.pdf
- จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, คณะนิติศาสตร์. (2561). The future of startups, technology, and law การเสวนา พ.จุฬาฯ นิติมิติ. สืบค้นเมื่อ 13 มกราคม 2562, จาก <https://www.facebook.com/LawChula/videos/9112961869731511>
- ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย. (ม.ป.ป.ก.). *หุ้นกู้แปลงสภาพ สองในหนึ่งเดียว*. สืบค้นจาก https://www.set.or.th/th/products/bonds/files/book3_convertible-debenture.pdf
- ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย. (ม.ป.ป.ข.). *หุ้นคืออะไร*. สืบค้นจาก https://www.set.or.th/education/th/begin/stock_content01.pdf
- ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย. (2560). *SET your startup business guide รู้จักธุรกิจสตาร์ทอัพ*. สืบค้นจาก https://www.set.or.th/education/th/enterprise/files/startup_business_guide.pdf

บันทึกหลักการและเหตุผลประกอบร่างพระราชบัญญัติการพัฒนาและส่งเสริมวิสาหกิจเริ่มต้น พ.ศ. (ฉบับ
รับฟังความคิดเห็นเมื่อ 24 สิงหาคม 2561). (2561). สืบค้นเมื่อ 29 ตุลาคม 2562, จาก [https://www.
nia.or.th/nia/wp-content/uploads/08/2018/startup-act.pdf](https://www.nia.or.th/nia/wp-content/uploads/08/2018/startup-act.pdf)
มันนี่ทูโน. (2561). ลดหย่อนภาษี “สตาร์ทอัพ”. สืบค้นเมื่อ 1 กรกฎาคม 2562, จาก [https://money2know.co
m/%E0%B%8AA%E0%B%95%E0%B%8B%2%E0%B%8A%3%E0%B%9C%E0%B%97%E0%B%8AD%E0%B%8B%1%E0%B%9%E13-/
สตาร์ทอัพ: เข้าใจคนรุ่นใหม่ จากโมเดลธุรกิจแบบก้าวกระโดด \[บล็อก\]. \(2560, 6 มีนาคม\). สืบค้นจาก \[https://
www.sansiriblog.com/startup/
สตาร์ทอัพไทยแลนด์. \\(2561ก\\). เกี่ยวกับเรา. สืบค้นเมื่อ 10 เมษายน 2562, จาก \\[https://www.startupthailand.
org/about-th/
สตาร์ทอัพไทยแลนด์. \\\(2561ข\\\). สตาร์ทอัพ “เนชั่น” ฝันให้ไกลไปให้ถึง. สืบค้นเมื่อ 10 เมษายน 2562, จาก
\\\[https://www.startupthailand.org/startup-nation-dream-big-reach-for-the-stars-th/
Startup Thailand 2016 ความสำเร็จที่ยิ่งใหญ่ของสตาร์ทอัพไทย. \\\\(2559, 1 มิถุนายน\\\\). *จดหมายข่าวรัฐบาลเพื่อ
ประชาชน*, 2\\\\(27\\\\). สืบค้นจาก \\\\[http://www.prd.go.th/download/article/article_20160527222254.pdf\\\\]\\\\(http://www.prd.go.th/download/article/article_20160527222254.pdf\\\\)
สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี. \\\\(2560\\\\). กรมส่งเสริมอุตสาหกรรมชี้แจงแนวโน้มเศรษฐกิจไทยในไตรมาสที่ 4
และมาตรการในการส่งเสริมธุรกิจสตาร์ทอัพ. สืบค้นเมื่อ 29 พฤศจิกายน 2561, จาก \\\\[https://www.
thaigov.go.th/news/contents/details/8674\\\\]\\\\(https://www.thaigov.go.th/news/contents/details/8674\\\\)
สุวิทย์ เมษินทรีย์. \\\\(2560\\\\). Startup Industry ภายใต้ Thailand 4.0. สืบค้นเมื่อ 8 ธันวาคม 2561, จาก \\\\[https://
www.facebook.com/drsuvitpage/posts/1438451969794862/
เอกชนห้วน พรบ.สตาร์ทอัพ ล้มหลังตัดหน่วยงานออกเพียบ. \\\\\(2561, 1 ตุลาคม\\\\\). *ไทยโพสต์*. สืบค้นจาก
<https://www.thaipost.net/main/detail/18770>
Robehmed, N. \\\\\(2013\\\\\). What Is A Startup?. Retrieved April 10, 2019, from \\\\\[https://www.forbes.com/
sites/natalierobehmed/201316/12/what-is-a-startup/#24e04a504044\\\\\]\\\\\(https://www.forbes.com/sites/natalierobehmed/201316/12/what-is-a-startup/#24e04a504044\\\\\)
The state of Southeast Asian Tech report 2018. \\\\\(2018\\\\\). Retrieved from <https://thesoutheastasia.com/>\\\\]\\\\(https://www.facebook.com/drsuvitpage/posts/1438451969794862/\\\\)\\\]\\\(https://www.startupthailand.org/startup-nation-dream-big-reach-for-the-stars-th/\\\)\\]\\(https://www.startupthailand.org/about-th/\\)\]\(https://www.sansiriblog.com/startup/\)](https://money2know.com/%E0%B%8AA%E0%B%95%E0%B%8B%2%E0%B%8A%3%E0%B%9C%E0%B%97%E0%B%8AD%E0%B%8B%1%E0%B%9%E13-/)

UTCC University of
the Thai Chamber
of Commerce

มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย

**ใบแจ้งความจำนงบอกรับวารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย
มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์**

ชื่อ-นามสกุล/ชื่อหน่วยงาน.....

ที่อยู่: เลขที่.....ตรอก/ซอย.....

ถนน.....ตำบล/แขวง.....

อำเภอ/เขต.....จังหวัด.....รหัสไปรษณีย์.....

โทรศัพท์.....โทรสาร.....

E-mail.....

☐ สมาชิกรายปี จำนวน 4 ฉบับ ราคา 320 บาท

☐ ราคาปลีกเล่มละ 100 บาท

โอนเงินค่าสมาชิก/ค่าวารสาร ได้ที่ธนาคารกรุงเทพ สาขาหัวขวาง
ชื่อบัญชีมหาวิทยาลัยหอการค้าไทย เลขที่บัญชี 176-0-81360-8
ประเภทบัญชีออมทรัพย์

หมายเหตุ ขอให้ส่งใบแจ้งความจำนงและใบโอนเงินค่าสมาชิกที่ E-mail: hs_utccjournal@utcc.ac.th
เพื่อให้กองบรรณาธิการ จัดส่งใบเสร็จรับเงินพร้อมวารสารวิชาการเป็นลำดับต่อไป

อนึ่ง สอบถามข้อมูลเพิ่มเติมได้ที่กองบรรณาธิการ วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย
เลขที่ 126/1 ถนนวิภาวดีรังสิต แขวงรัชดาภิเษก เขตดินแดง กรุงเทพมหานคร 10400 โทรศัพท์ 02-697-6896
หรือ E-mail: hs_utccjournal@utcc.ac.th

Research Articles

Structural Equation Modeling of the Impacts of Brand Experience and Brand Trust on Brand Loyalty:
Real Estate Agent in Secondhand Real Estate Market in Bangkok Metropolitan Region

1 ***Nalinee Jantharaphaporn and Sawat Wanarat***

The Concentration of Family Shareholders, Governance, and Personal Relationships of Executives
and Earnings Management

16 ***Konnut Pugatekaew Yanin Tangpinyoputtikhun Nitiphong Songsrirote and Suwan Wangcharoendate***

Forecasting Securities Prices of Bangkok Bank Public Company Limited

35 ***Kanmanee Karin and Raweephan Audtharin***

Efficiency Measurement of Oil Palm Plantation in Thailand: A Case Study of Oil Palm Agriculturists in
Suratthani and Krabi Provinces

55 ***Auttapol Suebponsakorn***

The Role of Cognitive and Affective Destination Image in Influencing Satisfaction and
Word-of-mouth among Eastern Tourists

83 ***Nimit Soonsan and Sirinthra Sungthong***

Factors Affecting Success in the Street Food Restaurant Business: Case Study of Chue-Chang
Street Food, Hat Yai District, Songkla Province

99 ***Patcharin Bunnoon Wanpracha Nuansoi Aroonrak Tunpanit and Suhdee Niseng***

Supply Chain Management for Tourism Development of Southern Isan Civilization

120 ***Siriporn Loetyingyot Sirisorncharoen Kamonlilmsakun and Kanok Boonsak***

Guidelines for a Rehabilitation of Old Community on a Small Island: A Case Study of Koh Rat,
Donsak District, Surat Thani Province, Thailand

140 ***Nara Phongphanich Sutee Srifa and Chatchai Pongpichitchai***

Monographs on Thai Sexology in Central of Thailand: The Thai Sexology Textbooks

169 ***Aphillak Kasempholkoon***

Academic Articles

Thai Action Cinema in the Socio-Cultural Context

186 ***Thanayod Lopattananont Banjong Kosalwat Patamavadee Charuworn and Suchart Otaivites***

Policy & Law to Support Startup in Thailand

200 ***Nutchapong Samran***

